DE SECRETIS

REMEDIIS

LIBER AVT PO-
TIVS THESAVRVS, EVO-
NYMO GESNERO PHI-
liatro authore.

*HIC LIBER NON SOLVM ME-
dicis & pharmacopœis, apprime neceſſarius:
ſed omnibus rerũ naturalium, alchemiæ atq;
œconomiæ ſtudioſis, in varijs tum ſtillatitijs
liquoribus, tum vinis medicatis apparandis,
ac ſingulorũ cognoſcendis viribus, vti-
lis atque iucundus fuerit.*

ACCEDIT IAM RECENS

*IACOBI BESSONI GALLI
de abſoluta ratione olea & aquas è medica-
mentis ſimplicibus extrahendi Liber do-
ctiſſimus, nunquam ante hac
in lucem æditus.*

In utroque icones ad rerum declarationem paſ-
ſim adijciuntur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ARGVMENTVM.

DE remedijs ſecretis hunc librum inſcribere placuit, quòd de illis medicamentis doceat, quæ non integra & in ſubſtantia ſumuntur aut applicantur, ſed puriore ſui parte, hoc eſt liquoribus, aquis, oleis aut ſuccis ſecretis ſiue abſtractis per deſtillationẽ aut alios modos artificioſos. Deinde etiã quod ſecreta, arcana, & paucißimis hactenus cognita remedia, quæ empirici quidam tanquã myſteria occultabãt, contineat quàm plurima. Non ſolum autem de medicamentis iſtis ſingulatim & empiricè tractat: ſed logicè etiã ac methodicè, hoc eſt de præparationibus & compoſitionibus eorum in genere. Hæc lucubratio noſtra ſi approbata fuerit uiris bonis & eruditis, meditabimur alterius quoq; libri æditionem de experimentis & raris quibuſdam remedijs, quæ integra uel in ſubſtantia ſua uſurpantur.

CLA-

CLARISSIMO VIRO D. NICOLAO ZERCHINTæ Bernenſi, Euonymus Geſnerus Philiatros S. D. P.

HVNC de ſecretis remedijs ſiue librum ſiue centonem, quem partim ex libris diuerſis, excuſis, manuſcriptis, Latinis, Germanicis, Gallicis & Italicis, collegi, tranſtuli, in ordinem digeſsi: partim ex obſeruationibus proprijs confeci, tuo imprimis nomini, clariſsime Nicolae, inſcribere volui: quoniam & in bonis literis te excellere: nec earum cultum per magiſtratus honorem, quem in clariſsima Reipub. Bernenſis ditione Sabaudica geſsiſti, tibi imminutum eſſe, & bonos ſtudioſoſq; homines ſumma humanitate ac beneuolentia te dignari: & de hac præcipuè rei medicæ parte, quæ circa ſtillatitios plantarum liquores verſatur, iudicium ferre poſſe, iandudum cognoui. A quo tempore etſi nulla familiaritas propter locorum interualla tecum intercedere mihi po

tuit, ſemper tamen non ſolum maximi te feci, ſed etiam amaui ſummopere, ita vt ſæpe huius animi, quo erga te afficior declarandi, occaſionem quæſiuerim. Quod ſi id in præſentia commodè facio, eſt quod gaudeam & gratuler mihi. ſin minus, tu tamen voluntatem noſtram boni conſules: & quicquid pro iudicio tuo & experientia, quibus plurimum potes tum alijs tum his in rebus. emendandum aut quouis modo mutandum deprehenderis, admonebis me, ſi me amas, quàm liberrime: ſi quid etiam his noſtris adijcere de tuo poteris, quod non dubito, id quoq; candidè, ingenuè, ac liberaliter vt facias, per illum quo te proſequor amorem, et publicam rei medicæ ſtudiorum vtilitatem, etiam atq; etiam te oro.

Vale quam fœlicißime.

1. De liquorum & oleorum ſtillatitio rum inuentione.
2. De ſcopo huius libri. De quo plura etiam dicuntur circa finem præfa tionis.
3. Laus eorum qui quæ optima & efficaciſsima habent remedia, communia eſſe uolunt.
4. Quantum in omni re apparatus referat.

CHymiſtica ars (quam chymiam, alchimiam, alkimiá, chemiam ut Suidas, & alchemiam uocāt) multa humanæ uitæ utilia inuenit, & in re medica quoq; mira quædam & laude digna, ſi quis rectè & diligenter paret. nam medicorum & pharmacopolarum uulgarium, imperitia, auaritia, aut negligentia factum eſt, ut pleræque huiuſmodi præparationes contemnantur: & meri

tò quidẽ ſi ea reſpicias quę ipſi parant: immeritò, ſi artem ipſam, quæ certè & pulcherrima & utiliſsima eſt: id quod in cauſa mihi eſſe uidetur cur tam diu latuerit, & ſerò admodum uſurpari cœperit. Sunt qui ad Hieronymum Brunſuiſcenſem, qui ante annos circiter ſeptuaginta medicinam Argentorati factitauit, aquas, ut uocant, & liquores & olea è medicamentis ſimplicibus ui ignis eliciendi originem referant: ſed illi multum falluntur. non enim ab illo inuenta hæc ars eſt, ſed lingua noſtra Germanica conſcripta & euulgata primum. Meo quidem iudicio tam uetus hoc inuẽtum eſt, quàm ipſius chymiæ, quam ab hominibus Punica ſiue Arabica lingua uſis primum celebratam & literis proditam exiſtimo, paulò poſt Græcorum medicorum ætatẽ, illorum dico qui ultimi ferè ſcripſerunt, ut ſunt Aëtius, Oribaſius, Actuarius, Pſellus. In Italiæ quibuſdam bibliothecis hodieq́ extant Græcorum quorundam recen-

recentiorum de chymia ſcripta, & nominatim Stephani cuiuſdam philoſophi: item liber inſcriptus de mutatione metallorum, quæ uulgò chymia dicuntur, ſiue arcymia. Auicennæ etiam de alchymia ad Aſſem philoſophum liber habetur. Geber nepos neſcio cuius magni Mahumetis, qui ueluti dux & princeps huius ſcientiæ celebratur, qua uixerit ætate non facile dixerim. Quanquam non illum primum huius artis inuentorem, ſed illuſtratorem fuiſſe exiſtimo. Hic in opere quod ſummæ perfectionis inſcribitur, de deſtillatione in genere multa pulchrè diſſerens uarios deſtillandi modos ferè omnibus notos eſſe ſcribit, nimirum ut uetus quoddam ſuo etiam ſeculo, non recens quoddam inuentum. Recentiores quidam non ſolum Alberti Magni, & diui Thomæ, & Rhazæ ac Auicennæ medicorum Arabum, ſed etiam Ariſtotelis, Platonis & Salomonis de alchymia ſcripta, aut certè mentionem

eius ab ipſis factam, referunt. quibus ego parũ adhibeo fidei, non quod hoc ſtudium recentius putẽ, ſed certe philoſophis iſtis aut ignotum aut nuſquam memoratum. Sunt qui omnia poetarum figmenta, & præcipuè illud de uellere aureo ab Argonautis quæſito, ad chryſopœiam ſeu artem de mutatione metallorum argutè interpretentur. Alij etiam altius aſcendunt, & primos ſtatim à condito mundo homines eius authores faciunt. Sunt qui ſimpliciter antiquiſsimam faciant, deq; primis inuentoribus nihil certum haberi aſſerant. Patauij in Italia noſtro ſeculo repertum eſt monumentum uetuſtiſsimum, nempe urna fictilis, cum inſcriptione huius hexaſtichi:

Plutoni ſacrum munus ne attingite fures,
Ignotum eſt vobis hoc quod in vrna latet.
Nanq; elementa graui clauſit digeſta labore
Vaſe ſub hoc modico Maximus Olibius.
Adſit fœcundo cuſtos ſibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Intra

Intra hanc urnam erat altera urnula cũ inſcriptione horum uerſuum:

Abite hinc peßimi fures.
Vos quid voltis cum voſtris oculis emißitijs?
Abite hinc voſtro cum Mercurio petaſato caduceatoq́;.
Maxumus maxumo donum Plotoni hoc ſacrum facit.

Rurſus intra hanc urnulam reperta eſt lucerna adhuc ardens intra duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, puriſsimo liquore quodam plenæ, cuius uirtute creditur per multos annos lucernam hanc arſiſſe, ut annotarunt in ſuis Antiquarum inſcriptionum collectaneis Petrus Apianus & Bartolomæus Amantius. Meminit huius rei Hermolaus Barbarus etiam in corollario in Dioſcoridem, ubi de aquis in commune agit. Eſt & cœleſtis aqua, inquit, ſiue potius diuina, chymiſtarum, quam & Democritus, & Mercurius Triſmegiſtus nouére, modo diuinam aquam, modo Scythicum lati-

cem appellantes, modo pneuma, hoc eſt ſpiritum ex ætheris natura & eſſentia rerum quinta: unde aurum poculentum, & iactatus ille nec dum inuentus philoſophorum lapis & ſabulum conſtet. Hinc & arti datum nomen, pſammurgicen, & myſticen, & ammophyſiam, & ſacram & maximam uocando, ceu literas quaſdam ſecluſas habeat, & à quibus profanum uulgus arceri conueniat. Hoc genus laticis, ut arbitror, ſignificat epigrāma nuperrimè in agro Patauino iuxta oppidulum Ateſtæ inuentum opere lateritio ac proinde fragili, per imprudentiamq́ manus ruſticæ proſcindentis ibi terram, corrupto: Cuius memoria ne pereat, uerba prætexuimus: Plutoni ſacrum munus. &c. ut ſuprà. Itaque antiquiſsimum huius artis apud Barbaros ſtudium fuiſſe conſtat, ad Romanos uerò & Græcos deriuatum tardius, nec prius forte quàm Romanæ magnæ orbis parti imperitarent: aut ſi prius, latuiſſe tamen & intra pauciſ-

paucißimos ſe continuiſſe. Cicendulæ quæ noctu lucent, inquit Cardanus, docent nos liquorem fieri poſſe qui re luceat in tenebris. fit autem putreſcentibus his, quæ candorem, lucem ac perſpicuitatem ſummam habent. fieri poſſe non dubito, è quibus & quomodo, adhuc mihi incertum eſt. Sed hæc ferè extra ſcopum, niſi omnino ſublimandi deſtillandiq́, ut loquuntur, ratio, à chymiſtis profecta, & ſimul cum ea ſemper duraſſe uideretur, noſtris uerò hominibus tum primum aperta, cum orbe per imperium Romanorum patefacto, aromata quoq; multa & remedia diuerſa Europæ prius Græcisq́; & Latinis incognita, importari cœperunt: & poſtea etiam amplius cum Mauritani & Arabicæ linguæ doctrinæq́; homines magnam Hiſpaniæ partem tenuerunt, unde eruditorum aliquot libri ad nos peruenerunt: & inter poſtremos, ut puto, Bulcaſis Benaberazerin cuiuſdam, qui ubi de præparationibus medicamen-

torum agit, de nonnullis quoq; ſublimandis deſtillandisq; docet. Eiuſdem ferè ætate Ioan. Meſuen claruiſſe puto, quem legimus uixiſſe circa annum Domini 1158. is tamen non alias deſtillatas aquas quàm roſarum & abſinthij commemorat. Auicennam floruiſſe aiunt anno Domini 1149. qui & ipſe roſaceæ aquæ deſtillatæ meminit. Longè antiquior, ſaltem quod ad authorum traditionem, metallicorum ſublimatorum uſus eſt, & oleorum quæ per deſcenſum fiunt, ut apud Raſim & Aêtiũ. Græcis recentioribus liquores huiuſmodi ſtillatitios non ignotos fuiſſe nuper quidam ſcripſit, cuius nomini parco, hoc argumento quòd in Actuarij ſcriptis aliquoties ſtillatitij liquores nominentur. Et ſanè nominat ille alicubi rhodoſtagma, ut in zulapio contra tuſsim: & paulò poſt in alio zulapio intybóſtagma. Sed his uocibus non aliud quàm ſimplex de roſis aut intybo ſirupus ſignificatur. Rhodoſtactum deſcribit

bit

bit Aegineta libro 7.cap.15.his uerbis, Roſarum, quib.ungues ſunt adempti, ſucci ſextarios duos, mellis ſextarium, incoquito deſpumans quoad quarta pars fuerit abſumpta. Quin & paulo ante hydroroſatum, id eſt aquam roſatam deſcribit, illam quoq; à ſtillatitio liquore ſiue aqua deſtillata longè diuerſam. conſtat enim roſarum unguibus exemptis libris quatuor: aquæ ſextarijs quinq;, mellis ſextarijs duobus. Arabes etiam uel eorum interpretes cum plantæ alicuius aquam dicunt, eius in aqua decoctum intelligunt: & ſimiliter Nicolaus Myrepſus qui compoſitiones medicamentorum Græcè ſcripſit, quem recentiſsimum eſſe ex barbaris quibus frequentiſsime utitur dictionibus apparet, in quo illud miror, nullam ab eo aquarum oleorúmue chymiſticis inſtrumentis paratorum mentionem fieri. Capniſtum tantum oleum, quod per deſcenſum deſtillatur, deſcribit, ut Aetius quoque. Porrò

ea quæ chymiſtæ faciunt, duobus fermè generibus ſummis comprehenderim, ut aut liquores ſint, aut ſolida. liquores rurſus aut aquei aut oleoſi: & hi uel aërei uel ignei. Solida uerò, aut quæ in uaſorum fundo remanent: aut quę ſurſum efferuntur: idq; dupliciter, uel tanquā pura corpora, ut quæ ſublimata uocantur, argentum uiuum, arſenicum, &c. uel fuligo ad oculorum remedia apud medicos. Sunt & alij quidā artificioſi præparationis modi, quibus quod in medicamentis puriſsimū efficaciſsimúmque ineſt extrahitur, & ueluti forma à materia ſeparatur.

¶ Et quanquā ego nec in chymiſticis neque cæteris apparatibus uerſatus ſim, ſed obiter quædam tum ipſe experiendo paucula, tum ex amicis cognouerim: tamen quicquid & quantulumcunq; hoc eſt, rei medicę ſtudioſis communicabo: non ut perfectè accurateq; artem ipſam deſtillandi & alia præparandi tradam, ſed tanquam ijs ſcribens

qui

qui iam prius non prorſus rudes & imperiti harum rerũ ſint, quod uel ipſi periculũ fecerint, uel aliorum ſcripta legerint. Nihil enim tam egregiũ aut ſecretum habeo, quod non cupiã in publicã & cómunem utilitatẽ prodire, & quanquã in tenui fortuna ſemper natura ad communicãdum pronus fui, quod alij ad ſimplicitatẽ, alij melius ad liberalitatem ingenij referunt. Sunt qui ſua omnino cælent, diuerſi quidẽ generis homines. ambitione quidam, ut habeant quo præ cæteris excellant. alij etiam auaritia, ut lucrum faciant. alij per ignorantiam ueterũ ſcriptorũ, quaſi nó aut eadẽa ut meliora multò à ueterib. prodita ſint, quæ nunc pleriſq; negligunt, & noua ſemper acquirendi ſtulta & inſatiabilis libido eſt. Nó deſunt qui magna & efficatia remedia ideo abſcondenda putent, ne homines imperiti, ut multi ſunt empirici omnis ferè rationis & omnium ſtudiorum expertes, ijs abuti, & quæ ad ſalutem inuẽta ſunt ea

in hominum perniciem cóuertere poſ ſint. His ego dixerim malum quidem minimè faciendum quicquam ut aliquid boni ſequatur: bonum uerò non ideo non faciendum, ne quid ſequatur mali. Nam qui rebus & inuentis bonis abutantur, deerunt nunquam. At uiri boni, ſimpliciter quæ bona habent cómunia facient, nó ideo omiſſuri quòd metuant improbos quoſdam per eadem nocere poſſe. Sed relinquo hanc diſputationem. hoc candide & ex animo teſtor, cupere me exéplo meo doctos & bonos medicos excitare, ut depoſitis ambitione, auaritia, inſcitia, inuidia, ſi quid præclarum ad profeſsionem noſtrã adferre poſſunt, id ut ſimili ter candidè publiceq; præſtent. Indocti certe non magnis tantum iſtis & efficacibus medicamẽtis, qualia hic pro demus nonnulla, ſed cibis etiam & po tibus communiſsimis, intempeſtiuè exhibitis hominum uitam ſępe ad mor bos mortemq; compellunt, & notum eſt

eſt Hippocratem noſtram ptiſanam intempeſtiuè exhibitam, mortis cauſam fuiſſe pleuritico cuidam ſcripſiſſe. Iſti igitur partim inſcitiæ, partim improbitati ſuę relinquēdi ſunt: ij uerò qui medicorum opera indigent admonendi, idem in medicina ut faciāt, quod in omnibus alijs artibus omnes ſolent: hoc eſt medicos ut eligant bonos & eruditos, quiq; hanc artem ex profeſſo tum rationibus ceu philoſophiæ partem, tum actu ipſo medendi colant exerceantq;. Sed redeo ad inſtitutum. Apparatus igitur, inquam, maximam in omni re uim habet. In oratione elocutio, actio & pronunciatio, magis ferè mouent audientium animos quàm ipſum quod tractatur argumentum. hinc eſt quòd numeris & metris incluſa, tantopere delectant: quæ ſi oratione ſoluta efferas, frigida, ſupina & inertia habebuntur. Hinc eſt quòd quidam in oratore quid primum eſſet interrogatus, pronunciatio reſpondit. quid ſecun-

dum, quid tertium, idem. Spectacula et dramata quod adeò afficiunt auditores & ſpectatores, multis modis formę eorum et apparatui potius q̃ argumento debetur. Sic in ipſis rebus, & operibus, tum naturæ tũ artium, forma, figura, modus, in ſumma apparatus quidã, magis quàm materia ſpectatur aut laudatur. Similiter in re medica maximũ rectè præparandi ars & cõmodè adminiſtrandi ſolertia momentũ habent: neque plus refert quid exhibeas, quàm quo modo. Et licet plures ſint circumſtantiæ ut rectè exhibeas medicamentum conſiderãdæ, modus tamen & apparatus intra medicamẽtum eſt, eiusq́ ueluti forma aut pars: reliqua uerò extra ipſum, ut tempus, locus, & quæ circa ægrum conſiderantur. Sed alijs apparandi præparandiq́ modis nos in prę́ſentia omiſsis, illos tantum attingemus, per quos à medicamentorum ſubſtantia uirtus & facultas omnis ſeparatur, ita ut liquidior tantum, purior & ſubtilior

ſubtilior cuiuſq; remedij pars ſecreta & abſtracta à craſſa & terreſtri habeatur, ſiue ea in liquorem ab eodem reme dio abſtractum colligatur, ſiue in alium quendam externum, &c. quod exuirtuare & excorporare barbarus ſcriptor Arnoldus appellat. Iam ſi quæ curioſius aut operoſius ſcripta uidebuntur, cogitandum eſt ea non ad medicos uulgi, & pauperum pertinere: ſed ad illos qui diuitijs & otio magis affluunt, & miniſtris abundant, quiue in principum regumq; aulis uerſantur: aut etiam ad philoſophos, qui mirabiles rerum naturæ mutationes ac uires rimantur, & in ijs ſe oblectant. Poſtremò non eſt quod quis miretur medicamentis quibuſdam magna & prolixa eulogia addi, ut quintis eſſentijs quas uocant, aquis uitę, & balſamis factitijs, & quibuſdam facultates ualde mirabiles attribui, quales ſunt, ingenium & memoriam acui, ſenſus & iuuen-

DE DESTILLATIONE
eiusq; differentijs in genere.

DESTILLATIO (ut doctiores ſcribunt, non diſtillatio) eſt humoris è ſucco tenuioris extractio ui caloris, Syluius. Deſtillatio per aſcenſum dicitur, ubi uapores ſurſum elati, ibi concreti in aquam deſtillant, Idem. Humida corpori (ſic enim uocant latius uas, à quo uapor tollitur) impoſita, ui caloris tenuantur in uaporem, qui capitelli uel alterius frigiditate coactus in aquã, alueolo in marginem capitelli inſerto ferè excipitur, mox per naſum (ſic enim etiã uulgò uocant capitelli partem, naſo noſtro figura & uſu finitimam) in ſubiectum uas (receptorium & matellam dicunt) aliquod deſtillat, Syluius. Similia quædam natura fecit, tum in meteoris præſertim humidis, tum in hominis et aliorũ quorundam animalium catarrhis à capite

ad ſubiectas partes. Planta ergo aut corpore alio ad deſtillandum compoſito, pars eius quæ tenuari eſt aptior, (quæ ſcilicet natura tenuior, leuior, rarior, liquidior, ſuperficiaria magis,) illa primum ui caloris tenuata tollitur: poſteà alia illi natura propinqua: poſtremò id quod ceu humidum rei ſubſtantificum terreas partes glutinans, pingue & oleaginum ui ignis ualidiore ſeparatur, integrumꝗ́ attollitur: quo omnino extracto, uelut cinifactum corpus & diſſolutum cernitur. A planta igitur omni & animali ex omnibus utriuſꝗ; partibus aqueum aliquid crudum, ac uelut pituitoſum excremento ſumꝗ́ primũ extrahitur, mox coctius & tenuatũ magis, poſtremò oleaginũ: quod etiã ex oſsib. ipſis extrahitur, non modò ex alijs partib. ſolidis: niſi quòd quædam eſſentiæ tenuioris, uires propè uniuerſas remittunt primas. Porrò hęc omnis humorũ extractio calore perficitur. Nã quę per liciũ, penicillum (filtrum

(filtrum uocant) arenas, uas figulinum crudũ, ciſſybium, id eſt uas hederaceũ (Plinius puto de ligno hederæ ſcribit, quòd aquam à uino mixtã tranſmittat, quod ego olim experiendo uerum deprehendi) fit humoris tranſmiſsio, deſtillatio non fuerit, niſi abuſiuè loquentibus.
Calore enim propriè dicta deſtillatio perficitur, & eo uel à Sole, uel ab igni, uel â putredine. A Sole flores magna quorundã induſtria aquã reddunt, floribus ipſis odore & gratis qualitatibus alijs proximam. Ab igni autem, id eſt à flamma, quæ ex aêre & aêreis corporibus producitur, uel à carbone ignito, qui fit ex terra uel terreis corporib. accenſis, deſtillatio fit uel nullius alterius interuentu, uel medijs aquis feruentib. uel etiam ab his uapore, cineribus, arenis tenuibus, ſcoria læuigata.
Flãma pręterea ipſa, uti et carbo, nõ parũ uariat, nõ ſolũ maioris & minoris ratiõe, ſed etiã lignorũ uel putriũ, uel graueolentiũ, uel beneolẽtiũ, & integrorũ

uel uiridium, uel ſiccorũ. Adde quòd clibani magnitudo, & figura, & connexio, magnam uim habet caloris mutandi. Præter hæc carbo ex ſuffocatis & ſemiuſtis lignis graueolentiã & qualitatem quandam alienam rebus deſtillandis, ut coquendis & aliter præparandis imprimit. Sint igitur carbones omnino accenſi & ſemiuſti, ut ex eis malignitas antè expirauerit, quàm his res deſtillãda cõmittatur, præſertim ſi in corpus eſt recipienda. nã foris admouendorũ ratio minus habenda eſt, Hæc omnia Syluius. Elementa quator per deſtillationem uini ordine aſcendunt, leuius, tenuius & calidius primũ, nempe ignis, ſecundo loco aër, tertio aqua, terra in fundo remanet, & ſimiliter puto in deſtillatione aceti. In craſsis uerò & terreſtribus, ac ijs etiã liquidis quæ præter aquoſas partes, habent craſſas aliquas & quæ denſari poſsint, ut lachrymis, ſuccis, gummis, reſinis, & in melle etiam, quod aquoſius eſt primo

effertur,

effertur, quod aereũ ſecundo, quod igneum poſtremo, terreæ partes in fundo manent, & ſi maior ſit ignis adurun tur. in metallicis uerò eædem in uaporem reſolutæ, & alembico adhæren tes concreſcunt, colore in albũ mutato, ut argentũ uiuum, arſenicum, halinitrum, & c.

Ignis attenuat (inquit Cardanus) uel cõminuendo ſicca, ut cũ arenã in puluerem redigit: aut colliquando, ut metallica: aut tenues partes ſeparando, ut in deſtillationibus. Contingit tamen in deſtillationibus aliquid attenuari ac alteri miſceri, cum à calido humido non ab igne fiunt. Calor enim miſcet, & cum humido attenuat. (Cõtra fortè, Calor enim attenuat, & cũ humido miſcet.) Fit autem hoc uaſis in aquam feruentem immiſsis, uocantq; Mariæ balneũ. Proximum bonitate deſtillationis genus huic in equino fimo, inde quod per cineres, pręſtantiſsimũ in oliuarum recrementis poſtquam oleũ detractũ

eſt. nam cum calida ſit ac humida ſubſtantia, per multos menſes calorem ſeruare poteſt, atq; eò longiore temporis ſpatio quàm uuarum acini, quò oliuarum ſubſtantia denſior eſt ac pinguior. At nullũ horũ metalla liquare poteſt: ſed illa igne indigent. Sed ut ardentiſsima deſtillatio fit per ignes, ita mixtioni ac ueræ attenuationi inepta, cui fermè ſimilis eſt quæ fit per cineres. Nam ſi igne deſtillata fecibus ſuis miſcueris, fiet totum pro molis ratione grauius quàm antea: tum etiam ſiccius. Non igitur uerè attenuat ignis, ſed natura ipſa quæ totam ſubſtantiam concoquit ac miſcet. Vnde ob ſubtilitatem omnia in unum conueniunt, mixtumq; denſius fit, & tamen ex ſubtiliſsimis compoſitum partibus. Ergo in naturali coctione, ut quæ in liquãdo duriſsima, etiam uim ignis obtineat, & mollis balnei in attenuãdo, partes craſsiores cóminuũtur, quod ab igne impetrari nó poteſt.

Calor primi gradus, qui tẽperatus eſt

ut

ut ſimi equini, balnei Mariæ, uocatur calor digeſtionis, reſolůtionis, putrefa ctionis ſeu macerationis & circulationis: de quibus ſuo loco plura dicemus.

De modis deſtillandi diuerſis per ſublimationem, cum aqua & ſine aqua, uide infra in Roſacea aqua ex Bulcaſi.

De deſtillatione in genere quædam ſcripſit Geber Arabs Summæ perfectionis 1.4.50. ubi multa pulchrè diſſerit, præſertim de differentia & diuerſis effectibus deſtillationis per aquam & per cineres. Ibidem capite 39. de ſublimatione docet, cur ſit inuenta, & deinceps capite quadrageſimo, quid ſit ſublimatio, & de tribus gradibus ignis in ea obſeruandis. & capite 41. de moderando igne in ſublimatione, & quomodo eius rei ratio intelligatur lana xylina in ſuperius foramen aludelis immiſſa. De lignis eligendis, cap. 43.

Quę deſtillãda imponũtur in roſario

uulgaria,in ijs præſtat non multa ſimul imponere ne inferiora arida & aduſta relinquantur,ſupremis adhuc ferè integris.Et præcipuè ſi quæ odorata & pretioſa deſtilles,ſatius fuerit ſæpius recentia imponere,ſic & uberior aqua fluet, Brunſuicenſis.

Herbæ deſtillandæ, flores aliaq; ex plantis, in ipſa maturitate colligi debent.pręcipuè uerò creſcente luna,cœlo ſereno, & per diem in umbra relinqui,concidi:& etiam ſi opus uideatur, contundi,& ita mox deſtillari,Idem.

DE VIRTBVS LIQVORUM deſtillatorum in genere.

CVm animaduerterem (inquit Manardus in epiſtolis 15. 15.) in uulgaribus aquis quæ per ignem à plantis extrahuntur,neq; odorem, neq; ſaporem eundem ſeruari, ſed plerunq; contrarium. (Aquam enim abſinthij dulcem, à mentha & ocimo mali potius quàm boni

boni odoris exire uidebam: quod certam mihi fidem faciebat, quòd non eiſdem uiribus aqua ſola, quibus tota herba polleret:) cœpi anxiè cogitare, conſultis etiam his qui ab huiuſcemodi fuſionibus chymici uulgò dicuntur, quonam ingenio ualeret idem odor & ſapor in aquis hiſce cuſtodiri, qui in tota planta reperiretur. Longũ autem eſſet ſcribere modos omnes, quos ad hæc conſequenda attentauerim: Sed unum tantum attingam qui melior & facilior mihi uiſus eſt. Fit autem per uaporẽ aquæ calidæ in duplici uaſe, &c.

Deſtillata uires ſimplicium à quib. ſeparantur retinent: niſi quòd tenuiora & ualentiora fiunt, quo frequentius deſtillantur: quod in aqua uini ferè experimur, rarô in alijs, Syluius.

Liquoris qui deſtillatur uires quidã alterant uel illito capitello aliqua materia, ut melle, ladano, alijs: uel ea naſo impoſita, quod ferè fit ad odoris gratiam. moſchum enim, caryophyllos, ca-

phuram, id genus alia, nodulo ligata ſummo naſo impingunt, ut per has materias tranſmiſſus liquor odoris ſuauitatem contrahat, Idem.

Dubitatio. Si ignis cuncta calefacit ſiccatq́, omnes aquæ quæ deſtillatione habentur, calidæ ac ſiccæ eſſe deberent. Nec repugnat ſubſtãtia, quòd aquea ſit. talis enim cũ ſit aqua ardens, & uritur, & corpora humana egregiè excalefacit ac ſiccat. Rurſus aquæ omnes frigidæ ſunt ac humidę, uincente ſubſtantia. At neutrũ ſemper uerum eſt: Imò aliquæ ex his ſimiliores ſunt his à quib. excipiuntur, ut roſacea, odore, ſapore, uiribus. Vrceus aquę plantaginis fluentẽ undequaq; ſanguinem ſiſtere poteſt. Non idẽ facit lactucæ aqua, etſi ſit frigidior. Quidã nuper dũ memoriam augere niteretur meliſſam triduo albo uino infudit, inde leuiter expreſſo uino aquã deſtillãdo collegit, cuius potu memoriam recuperare uiſus eſt. ſed cum calidi eſſet iecoris, bonã ualetudinem penè

penè funditus euertit. Atqui hic mos eſt à philoſophis uocatus, ſtellas cœlo infigere.

Quęri igit̃ ſolet an aquæ hæ proprias uires retineãt. Diximus olim dũ de malo medẽdi uſu loquerẽmur, nullas eſſe uires, ꝙ odore & ſapore deſtituantur. Abſinthij enim aqua nec abſinthiũ redolet, nec amara eſt: imô quod mirum eſt, ſubdulcis. Ardẽs tamen aqua (ut roſaceã præthereã) fidẽ facit ineſſe uim aquis. Nã ſi talẽ ob ignẽ eſſe dicas, quid eſt ꝙ nulla aliarũ talis ſit? Nã hæc egregiè calefacit, ſiccat, penetrat, acutũ olet ardet. Itaq; uires aquis iam ineſſe certũ eſt, ſed nec omnibus, nec æquas. Quæcunq; enim res tenuem ſubſtãtiam habent frigidæq; iunctã, aquam emittunt ſibi non abſimilẽ, ut roſa. Quæ uerò tenuem & calidã, ſimilem ſed urentem emittunt, ut uinum & metallicorũ quędam. Quæ craſſam & calidam, diſsimilem & prauam, ut abſinthium. Quæ craſſam ac frigidam, diſsimilem, ſed nõ

prauam,ut cucurbitæ.Iuxta hanc rationem uires aquarum,quæ leui excipiuntur igne,facile perdiſces. Nam quæ uehementi igne indigent,omnes ſiccāt uehementer, pleruncq; etiam excalefaciunt,Hæc Cardanus.

Sed diligentius hęc mihi conſiderāda uidentur.Primum enim quod abſinthij aquā amaram eſſe negat,uerum eſt ſi ut uulgus pharmacopolarū ſolet,negligenter & in alembicis plumbeis deſtilletur.In balneo Mariæ deſtillato, odorem ſaporemq; deeſſe non puto. Vtrūq; efficaciſsimè obtinebit,et hæc & quæuis alia planta odore ſaporeq; aliquo prædita,ſi arida prius per dies paucos uino maceretur,deinde in balneo Mariæ,aut per cineres leniter deſtilletur,ut infra docebo amplius. Iam cum quædam odoris ſui magna abundent copia,eaq; tam efficaci,ut longo tempore non expiret,nimirū quoniam uis illa odoris in totā earum ſubſtantiam ex æquo digeſta eſt, nihil mirum in ijſdem

dem uaſis aquas alias ſimiliores deſtillari ſuis plantis, ut roſarum, quas ſuum odorem diutiſsime ſeruare Theophraſtus etiã ſcripſit: alias uerò diſsimiles. quarum enim uis in ſuperficie eſt, illæ facile exhalant, ut abſinthij, cuius odorem eodem in loco exiſtimandum haberi ubi ſapor eius amarus continetur. reperimus autem illũ in ſuperficie tantum. nam ſi corticem à caule aut ramulis ſepares, quod interius eſt inſipidum aut dulce reperies. Itaqꝫ hæc differentia non à craſsitie aut tenuitate partiũ petenda eſt, quanquam hanc etiam aliquid afferre momenti puto, ſed magis ab eo quòd uis cuiuſqꝫ aut per totũ ex æquo diſtributa eſt, aut centro aut ſuperficiei uicinior. Ego ſanè cum Raymundo Lullo eius ſum ſententiæ, poſſe ab omni planta, aquã eiuſdem facultatis elici, à frigidis frigidam, à calidis calidam, à ſiccis ſiccam, ab humidis humidam. Eandem uerò uim manere, niſi odoris ſaporíſue, aut utriuſque ut in

odoratis,ſimilitudo relinquatur,mini mè conceſſerim.

Cur odor florum quorundam, ut iaſ mini & caryophylli floris non retineatur in aquis,&c. uide infra ex Cardano, ubi de Balneo Mariæ in genere agitur.

Bonũ eſſet omnem aquã ſemel diſtillatam denuò,aut etiam tertiò ſuper fæces ſuas (contritas) ſuperinfundi, & per duos aut tres dies putrificari, atq; iterũ deſtillari:aut potius, ſemel deſtil latã,non ſuper fæces relictas, ſed ſuper eiuſdem generis herbas infundi, & in circulatorio aut alembico cęco putrificari,ac deſtillari, Brunſuicenſis ſi bene memini. Quibuſdam prima deſtilla tio ſufficit,ut roſis.

Vidi alchymiſtam, qui non herbas ipſas,ſed ſuccũ tantum herbarũ aut fru ctuum deſtillabat, repetendo aliquoti es deſtillationem,& fæcibus ſuper mar more contritis aquam deſtillatam ſuper eas refundendo, Guaynerius.

Auena

Auena(potus nimirum ex auena,ut cereuiſia ex hordeo) excalefacit & inebriat non minus quàm uinum. Apud Tartaros referunt aquam è lacte deſtillato inebriare. Sed omnis aqua (non elementum, ſed liquor aliquis compoſitus aut ſuccus, cum ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nam incaleſcit,attenuatur,& uim ignis magis recipit.unde ardens ſæpius deſtillata eò acuitatis deducitur ut bibi non poſsit, Cardanus. Quò autem liquor aut res deſtillanda craſsior fuerit,eò magis calorem & ignem repetita deſtillatione concipere uidetur.

Conſtat aquam fieri poſſe (inquit Cardanus) quæ lapidem ueſicæ per catheterem immiſſa,illico cófringet. Ná cùm duo ſint neceſſaria,& quòd lapidem atterat,& quòd ueſicę ſit innoxia: primum præſtabit modus ac materia, ná extremos uapores è ſcorpionú cinere,uel Macedonici petroſelini,uel tecolitho,aut lapidib. cancrorú excipiem⁹.

Sic enim aqua fiet;quæ etiam porphyritem cóminuat. Porrò innocentiam præſtat,ſi materia ex qua aqua excipitur,omnis ſalſedinis expers fuerit. Nó igit è ſalis genere,aut alumine uel chalcantho,aut uini fece, ſed ex aliquo eorum quæ nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Opus autem ſemper eſt diligenti experientia in confirmanda ſubtili ratione,ut ea quæ adeò ſubtiliter explorauimus, ſecurè per experientiam confirmata, in uſum hominum poſsimus deducere. Equidem ſcio ſter cus columbinum ac parietariã hoc uel illud hac arte in aquã deductum, lapides ueſicæ duriſsimos frangere poſſe. Quodnam autem illud ſit quod id facturum ſit & abſque noxa, experientia declarari oportet. Nam & hircinus ſan guis & leporis pellis, & uitrũ, multum probantur ratione. Sed tamen nihil ho rum forſitan ſeorſum,ſed ex his aliqua ſimul iuncta, atq; certa menſura. Metal licum certe ſit tale oportet, aut ad metalli

talli naturam mutatum. Audiui quondam inuentam à quodam Ianuenſe, ſed denuò amiſſam morte illius, qui eã notam nemini facere uoluit. Hoc certum ſanè eſt inueniri poſſe, atque hanc eſſe illius artem, hucuſq; Cardanus. Iuuaret fortaſsis ad hanc artem chryſocolla quoq;, arte facta nimirum & acrimonia carens, qualis etiã ab aurifabris laudatur. quamobrem ad boracem faciendum, aqua pluuiali deſtillata quidã utuntur, et lacte deſtillato, aliqui etiam melle, medullis, &c. Ego nuper audiui empiricum quendam calculos ueſicæ in quibuſdam curaſſe cum borace mixta aqua ardente ad ſpiſsitudinem ferè mellis, admixto etiam trito tartaro aut calculo ab homine exciſo, aut fęce urinæ è matula. Iubebat per quatuordecim dies hoc medicamento uti, ita ut ſemper parum eius uino bibẽdo, etiam in prandio & cœna admiſceretur. Memini legere de liquoribus quibuſdam, in quibus lapis aut ſilex poſitus reſol-

uatur. Chymiſtæ ad reſoluenda metalla aceto deſtillato utuntur, & urina deſtillata.

Diſſoluuntur aceto forti, præſertim deſtillato, uel ſucco limonum, margaritæ, teſtæ ouorum, lapides renum, ueſicæ, corallium utrunq; : eaq; poſt ſiccata promptè friantur, Syluius.

Non poſſum hîc omittere aquã Epiphanij Empirici, quæ huiuſmodi eſt R. Antalis & dentalis, boracis, ſarcocollæ, corallorũ alborum, cryſtalli albi, gypſi, anethi, oryzę, farinę orobi, portulacæ, ana ſemũciam. Fiant trochiſci cum aqua fabarum moſchata. Vſus eſt mulierib. ad faciẽ dealbandã. ſed ſuffiat antea facies cum aqua decoctionis hordei & auenæ. deinde trochiſc⁹ unus diluatur cum aqua fabarũ, & illinat̃ facies ſub ingreſsũ lecti, mane uerò abluat̃ cũ aqua decoctiõis fabarũ & furfuris, ac rurſus cũ aqua frigida. Quod ſi trochiſci fiãt cũ aqua limonũ, magis ornabunt faciẽ. nã & limones aſsi p ſe illiti,

eandē ornant. Quòd ſi hæc aqua à ieiuno bibatur, & pecten inde ungatū, frangit lapidem, ſignum eſt, ꝙ ſi per noctem in ea porcellanas reliqueris, poſtridie ceræ inſtar eas digitis ſubigere poteris. (Porcellanas uocant conchas quaſdā. ſed & fictilia quædā pretioſa.) Hæc pluribus, ut induſtrijs medicis diligentius ſuper hac re cogitandi occaſionis aliquid præberemus.

De multiplici uſu liquorum deſtillatorum, tum in re medica, tum extra illam.

Aquarum deſtillatarum uſum multiplicem eſſe uideo, ſed maximū & præcipuum medicis, qui ſtillatitijs huiuſmodi liquorib. ritè paratis tū intra tū extra corpus utuntur, per ſe, & cū alijs medicamentis. Aquā ardentem et olea calida chymiſticé parata, unguētis admiſcent, uel odoris gratia, uel ut reddant calidiora, & ut promptius penetrēt. Lintea his aquis madida imponūt

partibus refrigerandis præcipuè, uiſceribus, frõti, temporibus, brachialibus, tumoribus inflammatis. Valide exiccantibus ad abluenda ulcera chirurgi utuntur. Cõmuniſsimus uerò uſus longo iam tempore obtinuit in admixtione ſerapiorum quæ propinantur, & ad zulapia ſiue iuleb, præcipuè de roſis & uiolis. Sunt qui propter ſolam odoris gratiam diuerſorũ generum liquores, & olea conficiant. Aqua ardente utuntur etiam uitrarij encauſtæ. Aqua forti, ut uocant, aurifices. De chymiſticis uſibus ad metallorũ mutationem, & ad colores ac pigmenta diuerſa: nec non ad uenena, ut occidantur animalia noxia, hic locus dicendi non eſt. Raymundus Lullus ardentis aquæ etiã in bellis ſub ipſos conflictus uſum eſſe ſcribit mirabilem, ad excitandos confirmandosq́ militum animos. Sed de uſibus aquæ ardentis ſuo loco amplius dicam. Quinetiam in bonæ & ſalubris aquæ inopia, ut quæ ſolę ſuppetunt,

tunt, ſalſæ, corruptæ & inſalubres aquæ, potui idoneæ fiant, neceſſaria fuerit deſtillandi ars. Poterit autem in magno lebete, cui magnum altumq́ ſit operculum roſtratum, aqua dulcis à ſalſa ſeparari.

FORMA PVRGANDI Aquas turbidas, ex Bulcaſi.

OLLam magnam aqua turbida replebis, & igne leui ſubiecto duo ligna tranſuerſæ ollæ marginibus impones crucis inſtar, lignis uerò impones lanam mundam & diligenter elotam : & quicquid imbiberint lanæ ex aſcendēte uapore expreſſum repones, idq́ continuabis quamdiu aliquid uaporis aſcenderit. Sunt qui aquam turbidā inſtar roſaceæ deſtillent. Alij clarificant inijciendo aliquid anethi, (error uidetur, malim aceti) aut amyli, aut farinę. quoniam iſta deſcendunt, & trahūt ſecū ad fundū uaſis craſsitiē aquæ.

DE BALNEO MARIAE IN *genere, & de iјs deſtillationibus, quæ fiunt in uapore aquæ feruentis, & in fimo equino.*

AQuæ feruentes aut ab his uapor minus agũt in rem deſtillandam, quàm uel ignis ipſe per ſe, uel etiã per media alia ſicca prædicta. Ob id ut Galenus in diplomate.i. uaſe duplici (balneum Mariæ uocant cum chymiſtis pharmacopolæ) liquat, calfacit, coquit ea, quorum uires ignis uiolentia diſsipari non uult: ſic quæ mitia integriora uolumus, in aquis feruentibus impoſita deſtillamus, uel earum uapore. Quæ quãuis minus duratura putãtur, ſunt tamẽ minus à ſua natura mutata, quam rem odor priſtinus declaret.

Fornacẽ huius generis habeas, cui uas æneũ grãde ſuperponit aqua plenũ: ei uerò uaſi æneo uaſcula in arcũ ſuperponãtur q̃ plurima poſſunt, in quorũ fundo res deſtillãda inſit. Alij aliter fornacẽ

cē,uelut in arcē ſcilicet extruūt,& eius lateribus uaſa inſerūt terrea,longa, fundo latiore deſtillanda continēte, intrò penetrāte,ore foris tanq̃ lagena operculato, in qua uapor per apertilē eius uentrem elatus concreſcit,per os eiuſdem prælongum deſtillat,Syluius.

Sed cur odor florū quorundā nō retinetur in aquis, uerum ut in iaſmino & caryophyllo flore ac lilio aqua euadit odoris exps? dictū eſt alibi: quoniā tā tenui ſubſtātiæ nulla pars craſsior iungit.Ergo in his iuuabit,ſi folijs herbarū quæ odore careāt alternatī poſitis materię craſsiori,nō tamē quę urāt,adiungāt odor,inde deſtillēt.atq; hæc unica ſpes ꝓliciēdi odoris,cū aquis infuſa nō remittāt odorē,ſed putreſcāt, Cardan. Apparet aūt hos flores ꝓculdubio in balneo M.aut in aquæ feruentis uapore uaſis uitreis deſtillari oportere.

Balneum M.. commodè calfit cum amplo canali è cupro in mediū immiſſo, in cuius imo craticula eſt, ut cineres defluāt: uulgus pigrum Henricum

uocat. Vlſtadius furnum acediæ. Imponitur & operculum è cupro, cum paruo canali tranſuerſo qui per feneſtram aut foramen aliquod fumum efferat. (Sic alioqui iam ſolia etiam calefaciũt ad balneandi uſum.) Huius canalis tũ præcipuè commoditas eſt, cum pluribus uaſis deſtillatorijs in circuitu ponendis, decem uel duodecim, ſimul uti libuerit, ut tempori & labori, nec non ſumptui parcatur.

Quidam cucurbitis ſtanneis utũtur ad deſtillandum in balneo M. alembicis uerò uitreis, quorũ roſtra ſi breuiora ſint aut fracta, alia ex cupro apponunt & lutant.

Herbas deſtillandas in Balneo uel aliter aliqui primum terunt, deinde aliquandiu relinquunt (per aliquot dies forte) antequam deſtillent, tanquam ſic uberiorem aquam habituri. quod ſi in uaſis obſtructis præſertim loco calido, id facerent, bene haberet. ſed plerique, pharmacopolæ & alij qui quæſtũ inde

inde faciunt, locis frigidis relinquunt, in fiſcis apertis, donec odorem amittant,& humido craſsoq; aëre uitiētur.

Sunt qui aquæ Balnei M. arenæ etiam nónihil admiſceant, ut uehementior fiat calor: ut Matthęolus Senenſis in aqua philoſophica contra morbū Gallicum. Et in tali deſtillatiōe duplicem liquorem excipi poſſe ait, primum dilutiorem, alterum rubentiorem.

Aqua in balneo Mariæ non magis calere debet quàm digitus tolerat, Brunſuicenſis.

Deſtillatiōem cuiuſdam aquæ uitæ in Balneo M. Vlſtadius ita lento igne fieri iubet, ut numerus unum duo tria, uſque ad ſeptem, antequam una gutta cadat.

Plura quæ ad communem Balnei M. rationem pertinent, leges infra in mentione aquæ camphoræ ex Bulcaſi:& aquæ roſaceæ ex odem.

In Balneo M. deſtillatio adhibetur oleis etiā, ut loquuntur, rectificandis,

ut phlegma ab eis abſtrahatur. Sola enim aqua Balnei calore eleuari poteſt, oleo in fundo reſidente.

¶Cum animaduerterem aquas ut ex plantis uulgò deſtillari ſolent, neq; ſaporem neq; odorem eundum ſeruare: anxiè cogitare & multa experiri cœpi, ut modum inuenirem, quo qualitates iſtæ in aquis cuſtodirentur. Longũ autem eſſet ſcribere modos omnes quos attentaui. Vnum tantum attingam qui melior mihi uiſus eſt & facilior. Is autem eſt, ut in duplici uaſe, eo modo quo Galenus iuſsit omnia unguenta confici, hæc fiat operatio, ita tamen ut eius uaſculi fundum in quo herba continetur, aquã in maiore bullientem nõ attingat, ſed ſolo uaporifero humore ab ea eleuato incaleſcat. A calore enim illo miti, ex totius herbæ ſubſtantia uapores exhalant, qui in aquam uertuntur, omnium herbæ partium uires adſeruantq́, quæ ex odore & ſapore apertè cognoſcuntur. Hæc Manardus. Sed hoc

hoc modo deſtillata,& ſi uires plantarum & qualitates (ut odorem priſtinum) integrius retinēt,quia tamen excrementoſa ſunt, parū diu ſeruari poſſunt,Syluius.

Fimi, uel ut quidam loquuntur, uentris equini, uſus præcipuus eſt, ut materia deſtillanda in uaſe uitreo ei impoſita calore ipſius præparetur, ut dicemus ſuo loco latius in putrificationis mentione.Poteſt tamen in eodem etiam deſtillatio fieri, ſi uel paupertas uel alia cauſa impediat quo minus igne utamur. De hac deſtillatione plura uide infra,ubi de præparatiōe ad deſtillationem agitur. Fimi calor (propter calcem admixtam) medio gradu caliditatem Balnei M. excedere iudicatur à Brunſuicenſi.

Si aquā ex carnibus cuiuſcūq; animalis deſideres, animal ſuffocabis ne ſanguis ull⁹ ab eo effluat,& pinguedine omni detracta carnes minutatī concīſas in fimo eqno deſtillabis,(aut)igne lēto

ne aquæ fœteant, aut uſtilaginem ſapiant, quod facile fieri ſolet. quãobrem ut bis deſtillentur præſtat, Brunſuicenſis.

Animalium partes, uel excremento, ut ſanguis, iecur, pulmo, oua, (fel) & fimus bubulus, deſtillari debent in fimo equino, uaſis non prorſus obturatis, (ſed mel & lac obturare licet) ne fœtida reddatur aqua. Si tamen ſic etiã fœteat, deſtilletur iterum in balneo Mariæ, prçſertim aqua de fimo bubulo, cuius prima deſtillatio raro ſine fœtore inuenitur, Brunſuicenſis. Melius ſuccedet ſi exigua ſalis portio addatur, in fimo putrificandis aut deſtillandis, quo minus corrumpantur.

Egregiæ quædã aquæ ſimplices in Balneo M. deſtillatæ, ordine alphabeti enumeratæ: primum ex plantis, deinde ex animalib.

A Abſinthij aquæ meminit Io. Meſue:

ſue:& eius quidem & roſaceæ tantũ,ut annotaueruntMonachi qui in Meſuen ſcripſerunt,ut exiſtimandum ſit eximi am quandã uim præ cæteris in duobus iſtis ſtillatitijs liquoribus ineſſe,ſi rectè parentur: nã ut uulgus pharmacopola rum parat, abſinthij aqua odore ſaporeq́ꝫ omni caret,ut in pręcedentibus di ctum eſt. Quòd ſi quis efficaciorẽ hũc liquorẽ deſiderat, abſinthium aridum in uino maceret ac deſtillet in Balneo M.aut ſi adhuc ualidiorem, in cinerib. Sed quę in liquore aliquo macerata de ſtillãtur,horum iã non ſimplices aquę, ſed compoſitę ſunt,de quibus infra pri uatim ſcribemus.

Alſine, quã uulgo morſum gallinæ uocãt,aqua deſtillata,infantib.& pueris epilepticis datur, per ſe, uel cum aqua fontana. Valde hoc commendant mulierculæ,et quædã ſua experimenta prædicãt.Ego nuper fruſtra propinatã uidi.ſed ea mihi guſtãti ferè nauſeã mo uebat:forte ꝙ uetuſtior, aut in alembi-

cis plumbeis collecta erat.

C Cepæ albæ aqua deſtillata lapidẽ frangit, Martianus Sanctus.

Ceraſorum quorumuis aqua bibitur cõtra nimios calores, & foris imponit: priuatim uerò dulciũ nigrorum quę & contra paralyſin à multis cõmendatur ſi ori infundat, & os inde bene colluatur, ut amiſſum linguæ uſum reſtituat. Deſtillatur aũt uel caro ſola, uel unà nuclei quoque cõtriti, ut calculoſam renum & ueſicæ materiam educat deſtillatus inde liquor. Nigra & acida, uiſula uocantur, aquam reddunt ſalubrem in febribus tum alijs tum peſtilentibus refrigerantem & confirmantem uires, utilẽ quoq; aduerſus ſitim & dyſenteriam, Ryffus. Dulciũ nigrorũ recentium deſtillata à Remaclo F. Lymburgẽſi mirificè cõmẽdatur: Cum primũ, inquit, in os epileptici paroxyſmo correpti infuſa fuerit (doſis eſt drachmæ quatuor aut amplius) illico reuiuiſcit recreatus nec ullo amplius ſpaſmo conuellit, do

nec ſtatuto tempore,ut fieri ſolet, poſt aliquot dies,alius proxyſmus oboriat̃: ꝙ ubi cõtigerit iterũ infundẽda eſt.impedit em̃ aufert atq; ſanat paroxyſmũ.

Camphoræ aqua ſiue oleũ,ſic fit. Accipe uas ex uaſis aquæ roſaceæ quod dicitur baten (id eſt uẽter) & imple id lignis (ſegmẽtis) pini quæ habet magna folia (latifoliæ, Syluius) & impleat̃ uas aquæ roſaceæ (Syluius ita accipit ac ſi aqua roſacea ſegmentis pini affundenda ſit,mihi uerò uidetur uas aquæ roſaceæ ſimpliciter hîc pro cucurbita ſeu corpore nominari, ut ſit repititio quædam eiuſdẽ quod prius dixerat) & cooperiatur uaſe habente naſum: Tũ pones uentrem in uas æneũ aqua plenum ſup igne, donec bullire incipiat.nã deſtillabit oleum (atqui oleum per calorem aquæ attolli poſſe negant) ſubtile boni odoris, quod appellatur aqua camphoræ. Aut ſi libet deſtilla in furno aquæ roſaceæ, eodem modo quo illa deſtillatur, Bulcaſis.

At Bellunenſis, Aqua camphoræ ſecódum Arabes eſt (inquit) aqua que fluit ex arbore producente camphorã: quæ ut & arbor eius calidæ eſt naturæ in tertio, camphora ipſa frigida, Monachi in Meſuen. Apiculas tres pone in uaſe uitreo ubi cãphora ſit, quæ ſic in aquã uertetur, Obſcurus.

F Fraga matura in uaſe uitreo putrificabis (poſſet forte ſal adijci, aut ſaccharum,) & deſtillabis. Hæc aqua (inquit Lullus lib.2. de quinta eſſ.) ſalubris & diuina eſt. Cófortat naturã, uenena expellit, menſes prouocat, humores ardẽtes remittit, conceptum confortat. Præcipuè uerò maculas recentes oculorum de utroq; humore (calido nimirum aut frigido) frãgit, ſi modo nó multũ excedant. Lachrymas ex utraq; cauſa (calida aut frig.) exiccat uiſum utraque cauſa perditum reſtituit & clarificat. Et ego uidi mulieré recenter in tota facie puſtulas ex percuſsione lapidis cũ calore habentem, que ſola lotione

huius

huius aquæ, ſtatim magna cum admiratione ſanata eſt. Eſt autem uirtus eius cẽtuplo mirabilior & efficacior cũ aqua ardẽte, & multò magis cum quinta eſſentia. Imò lepram curat hæc aqua mixta cum quinta eſſentia, uel aqua ardente.

E fraxini cortice interiore deſtillati liquoris unciæ tres cũ totidem uncijs uini albi contra peſtem bibuntur, & idem potus poſt tres horas repetitur. ſic Deo uolente intra 24. horas liberabitur æger.

H Halicaccabi acinorũ aqua contra calculum renum & ueſicæ cõmendatur à nonnullis, ſi ſemel aut iterum in ſeptimana bibatur.

Helxines, quã parietariã uocamus, aqua contra calculum ueſicæ proficit: uide ſupra in uiribus aquarum deſtillatarum in genere ex Cardano.

Hieracij minoris, ſiue dentis leonis, noſtri uocãt **rößlekrut**, aqua, eiuſdem facultatis uidet̃, cuius eſt aqua intyborũ

Aliqui ꝑ dies circiter octo in uino maceratã deſtillãt, acetoſo ſapore, & contra comitiales paroxyſmos propinant, mirifico (ut aiunt) experimento.

Hyſſopus mire uim ſuã retinet in ſtillatitio liquore. licet in cõmuni figlino alembico tantũ ſuper arena in patellã poſita deſtilletur. & ſimiliter pulegium, & aliæ quædam. Hyſſopi quidem aquam ad dentium dolores mitigandos utuntur. eſt enim acris & ſubtilis, &c.

I Intybi ſeu endiuiæ aqua, refrigerat omnes affectus calidos: & omnes aduſtiones ex igne uel aqua calida factas, ſanat, ſi inde abluantur. Conducit etiam febribus quotidianis, & obſtructionibus uiſcerum, tum pota tum foris adhibita, Lullus de aquis.

L Lauendulæ florum aqua odorata eſt, Remaclus.

N Nucũ iuglandium immaturarum aqua circa feſtum diui Ioannis parata, foris impoſita ꝓdeſt uulnerib. & ulceribus

ribus calidis,& anthraci peſtilenti:pota etiam ad duas aut tres uncias refrigerat & peſtilentiæ reſiſtit. Ex putaminibus etiam exterioribus iuglandium (ſiue maturis, ita ut iam à nuce ſoluantur,ſiue nondum omnino,) menſe Septembri aqua deſtillatur,nec refert ſi nigra fuerint, modo ne putredinem ſenſerint,imò nigra præferuntur.Huius aquæ mediocris potio,(cum tertia parte aceti, ſi cum calore ingruat,) uena prius ſecta, aduerſus peſtem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata. Foliorum uerò iuglandis aqua circa finem Maij deſtillata, mirè cõmendatur ad ſiccanda & aſtringenda ulcera,& inducendã eis cicatricem, ſi mane & ueſperi inde lauentur,& madidum inde linteolum imponatur,Brũſuicencis.

O Orchis,id eſt teſticulus herba cũ ſuis radicibus deſtillatur, ad epilepſiã utilis, ut ferunt.

P Perſicorum aliqui flores & folia etiam deſtillant.

Petroſelini(hortenſis nimirum)con triti in mortario aqua deſtillata, appetitum confirmat, & flatus omnes corporis & uentriculi diſſoluit,concoctionem roborat,& pectoris (renum potius) prauos humores expurgat, Aegidius.

Plantaginis aquæ urceus fluentem unde quaque ſanguinem ſiſtere poteſt, Cardanus.

Pulegium.uide ſuprà in Hyſſopo.

R Raporum aqua fieri poteſt, tum ex integris ipſis conciſis: tum ex corticibus priuatim,qui acriores & calidiores ſunt,ut urina prouocetur,aut ſudor promoueatur.

Aqua roſacea prima omnium inuenta uidetur. reperio enim eius mentionem apud Auicennã lib.2.in capite de roſis,Aqua roſarum,inquit,pota confert in ſyncope,& eius ſuccus. Et rurſus,Aqua roſarum bona eſt hepati: &

con-

confortat, quæ ex ea nutrita eſt cũ melle ſtomachum, & eſt geleniabin, & iuuat ad digerendum. Et roſa quidem & eius ſuccus conducunt ſtomacho nimis humido. Et quanquàm Arabes plerũq; aquã pro ſucco decoctóue dicere ſolent: hoc tamen in loco pro ijs accipi non poteſt, cum de ſucco ſeparatim loquatur, & decoctionis quoque mentionem prius fecerit. Aqua roſarum per ſublimationem facta plurimũ confortat, Meſue in capite de roſis. Et rurſus, Roſa & oleum eius, & aqua ſublimata confortãt cor, &c. Idem de aqua roſarum deſtillata loquitur diſtinctione ſexta, ubi iuleb roſatũ deſcribit, ut Monachi eius interpretes probãt: à quibus hoc etiã obſeruatum eſt, duas ſolũ aquas deſtillatas apud Meſuen memorari, nempe roſaceã & abſinthij. Nullum ferè hodie parãt epithema. quod nó accipiat aquã ro ſarum. In acutis & magnis inflammationibus ad membra principalia roboranda cómodè admi-

niſtratur. Valet ad fluxus inteſtinorum & uomitũ. Oculorum inflammationibus initio multum auxiliatur. quidam admiſcere ſolent modicum thuciæ & ſaccharicandi. Oculos corroborat & uiſum acuit. Sanguinem à naribus fluẽtem linteolo impoſita ſiſtit. Quæ paratur ex roſis rubeis, magis, ut loquũtur, cordialis eſt, magisq́ roborat: ex candidis uerò, magis refrigerat, Remaclus F. De uino mixto cũ aqua roſarum tẽpore cibi, uide apud Arnoldum in libro de uino.

Roſacea aqua licet uarijs modis paretur, optima fit tamen per balneum M. Matthæolus. Si roſæ quas incarnatas uulgò uocamus, ſiccatæ, uapore aquæ humectatæ deſtillentur, aquã roſarum bonam reddent, Syluius. Poterunt autem retineri in linteo ſupra aquam feruentem, donec ſatis uaporis imbiberint.

De aqua roſacea ex Bulcaſi.

Aquę roſatæ apparatus not⁹ eſt apud

pleraſq;

pleraſq; gentes. Melius aũt fit cũ aqua, q̃ ſine ea: melius etiã per ignẽ carbonũ, q̃ lignorum. unde ex quatuor modis, qui ſunt, Sine aqua cum lignis accẽſis, Sine aqua cum carbonibus: Cum aqua accenſis lignis, Cum aqua ſuper igne carbonum, primus uiliſsimus eſt & minimi odoris aquã reddit, melior eo ſecundus, ſecundo tertius, quartus uerò omniũ optimus. Secũdus quidẽ & tertius modus uſitatiores ſunt. Et ego hîc tertium, (qui fit cum aqua accenſis lignis.) deſcribam, ut in uſu eſt apud reges Aharach. Facies igitur in domo ampla iuxta parietem berchile (ſic uocat uas quod aqua impletur) paruum, cuius fundũ & latera ſint ex plumbo, ita ſolidatũ ut aquam non tranſmittat. Huic uaſi deinde coopertorium aptabis ex uitro uel terra uitreata, & foramina rotũda in eo facies duo uel tria, plus minus pro uaſorum capacitate, & ꝓut uel multam uel paucam aquam deſtillare deſideras. Deinde ollam æream

faciës,ſimilem ollę balnei,quā conſtru es ſuper furno,ita ut berchile ſuper fur num humiliore ſitu ſit quàm olla,(ita quòd applicet de calore ignis berchilis ad ollā:ſed hæc uerba mihi redunda re aut deprauata uidentur.)Facies quoque caminū per quem fumus extra domum efferatur totus, ne noceat aquæ roſatę.Poſtea reple ollam aqua,quæ ſit in puteo (uaſe magno) iuxta ollā facto inſtar putei in balneo.Tum igne ſub olla accenſo aquam bulliētem per canalem ex olla in berchile pertingentem trāſmittes,ex alia aqua frigida ex puteo ollā replebis.In berchili quoq; cannulam facies, per quam aqua cū plenum fuęrit extra domum effluat.Pones autem cucurbitas ſiue uentres, id eſt uaſa deſtillatoria in foraminibus cooperto rij berchilis, & aſtringes circumuoluēdo pannos lineos,ut firmiter maneant in ſuis foraminibus, & aquæ uapor nō egrediatur. Similiter & capita eorum ſtringes panno lineo. Et ſint uaſa iſta

ex

ex uitro,uel ex terra uitreata. Tum roſas impones, & addes coopertoriũ ſuum cuiq;. Et ſuppones cuiuſq; naſo phialam ad recipiendum aquã roſatã effluentem. Deſtillatione perfecta roſas primas abijcies,& impones recentes, Hęc Bulcaſis. Miretur autem aliquis, quod in tali fornacis apparatu, ubi ignis uaſi duplici ſeu berchili non ſubijcitur,(ut conijcio, cum ex plumbo fundum & latera eius faciat,) ſed ad latus fornacis ponitur, referre putet, ex lignis ne an carbonibus ignis ollæ ſubiectus fiat. Præterea notum eſt (inquit eodem in loco Bulcaſis) aquam roſaceam ex ſyl-ueſtrib. roſis quæ ſine rigatione ſponte naſcũtur, odoratiorem eſſe quàm quæ fit ex roſarijs domeſticis, quæ colũtur & rigãtur aqua. Fit autem ex his aqua deſtillata apud nos maiore cõpendio, quàm ſuperior, hunc in modum. Olla ærea qualis tinctorum eſt, ad parietem ponitur, cui coopertorium cum foraminibus aptatur, quibus uentres inſe-

runtur. Olla repletur aqua,& ſubijcitur ignis ex lignis uitis uel ſimilibus. Progrediente autem deſtillatione,claudes os furni donec abſoluat̃ tota deſtillatio. Pro lignis ſi carbones accendas, odoratior fiet aqua. (Hìc plus rationis eſt q̃ ſupra,quoniã ignis hic ſtatim ſub ipſis uaſis deſtillatorijs fit.) Secundi modi, hoc eſt deſtillãdi ſine aqua cum igne carbonum, ratio eſt huiuſmodi. Fac furnum quadrum aut rotundum, cũ coopertorio cui inſerentur uentres facti ex terra uitreata ita ut poſsint ſuſtinere ignem: & cum accenſis carbonibus aqua deſtillare incipiet, claude os furni, et relinque foramina aperta ꝑ quæ fumus egrediatur. Eſt & aliud cõpendium tertij quartíue modi: Olla ænea plena aqua ſuper foco ponitur, cũ coopertorio perforato ita ut duos aut tres uentres, ex uitro, plus minus, recipere poſsit. Subijcies autem ignem ex ſarmentis uitium uel carbonibus donec bulliat aqua.

Saluiæ

Saluiæ aqua odorem priſtinum retinet, Remaclus F.

Scabioſæ aqua propinatur utiliter ijs qui fiſtula aliqua laborãt, & ipſa herba trita fiſtulæ pariter inſeritur.

Sedi minoris aqua in uſu eſt chirurgis ad partes calidas refrigerandas, Remaclus F.

Solani ſeu morellæ aqua prodeſt contra omnes febres, ſi æger in die acceſsionis ab omni cibo & potu abſtineat: & cũ fuerit in calore magno & multũ appetit bibere ut amplius tẽperare ſibi nequeat, detẽ ei uitrũ hac aqua plenũ. Poſtea diligenter cooperiatẽ, & per uim etiam retineatur in calore: & ſudabit ſudore fœtido. Abſtinendũ autem ei ab omnibus acetoſis, & ab aere nimium uel calido uel frigido. Itẽ ualet hæc aqua ad inflammationes & concuſsiones, ſi pannus lineus quadruplex in ea madefactus imponatur, & cum ſiccatus eſt iterum madefiat. Item ad omnes plagas & alios affectus calidos,

ſi abluatur hac aqua,& pãnus in ea tinctus imponatur. Iuuat etiã iecur calefactum,& pulmones qui ſiccãtur aut hectica grauantur. Aduerſus omnes iſtos affectus propinari debet cũ tertia parte uini, Lullus in libro de aquis.

Tiliarum è floribus (quorum perq̃ ſuauis odor eſt & uitiũ flori ſimilis odore) aqua deſtillatur in frequente uſu apud Germanos. Exiſtimatur autẽ modicè calida, ſicca, & emplaſtica, pota utilis ad epilepſiã, cordis tremorem, uteri dolores, calculum renũ, & ſanguinem in corpore ob caſum aut ictũ aliquem concretũ, ad quod remedium aliqui etiam tritos tiliæ carbones admiſcent. Doſis eſt unica, aut ſeſqui. Oculorũ dolores mitigat: & locos igne aut quauis materia feruente aduſtos ſanat, idq; efficacius ſi interior cortex albus tiliæ in hac aqua maceretur, aut eius loco cydonij grana aut pſyllium, & nata inde muccilagine loci illinantũ, Ryffius.

Aliqui liquore ui ignis extracto ex

ſanguine

ſanguine MELIS aduerſus peſtem utuntur.

Item ex anatũ ſanguine contra uenena, &c. de quo plura leges in lib. Deſtillationum Ryffij Germanico.

Hirci ſanguinem aliqui medicamentis aduerſus calculũ deſtillandis admiſcent. Aquam cõpoſitam ex ſanguine MAIALIS alijsq́ diuerſis medicamẽtis infrà alicubi deſcribemus.

De aqua ex lumbricis, & cantharidũ genere quod à menſe Maio **Meylander käfer** denominatum ait, uide Brunſuicenſem.

Aqua ad rugas & maculas faciei tollendas, & cutim clarificandã. Albumina ouorum in aqua coctorum ad duritiem, remotis uitellis in mortario conteres, & in alembico uitreo aut alio uaſe uitreo deſtillabis. Vſus eſt, ut per tres uel quatuor dies facies quotidie ter illinatur.

Atteχerem hîc catalogum aquarum deſtillatarũ ex plantis, quæ in Germa-

nicis deſtillationum libris Hieronymi Brunſuicenſis, & pleraque omnia ab eo mutuati Gualteri Ryffij deſcribuntur, niſi breuis eſſe ſtuderem. Et ſanè nihil attinet ſingulas enumerari, cum à plantis ijſdem omnibus quarum ullus in re medica uſus eſt liquores etiã deſtillari & poſsint & ſoleant. Sed uires quoq; & facultates ſingularũ recenſere, ut quidã faciunt, ſuperfluum eſt, cũ nullæ aliæ ferè, ſed eædem etiam aquis quæ plantis ipſis attribuantur, ut repetitionis iſtæ non minus quàm braſsica biſcocta faſtidium uel mediocriter erudito lectori excitent. Quoniam tamen pharmacopolis aquæ nonnullæ præcipuè & præ cæteris in uſu ſunt, ut illę quas Remaclus F. deſcripſit, earum catalogum hic attexam, eodem quo ille utitur ordine.

Abſinthiũ. Apium. Artemiſia. Agrimonia. Althæa. Acetoſa. Alkekengi. Auricula muris.

Baſilicon. Bugloſſus. Balſamita, id eſt

eſt menta Romana. Betonica. Burſa paſtoris.

Chamæmalum. Calendula. Carduus benedictus. Centaurium. Chelidonium. Cichorium. Capillus Veneris. Caprifolium, id eſt periclimenon. Cucurbita. Cuſcuta.

Ebulus. Endiuia. Enula. Euphragia.

Fœniculum. Fumaria.

Gentiana. Geniſta.

Hepatica, id eſt lichē. Hedera. Hyſſopus. Hippuris, id eſt cauda equina.

Lactuca. Lauendula. Lapathum.

Maiorana. Meliſſa. Marrubium. Melilotus. Millefolium. Menta. Malua.

Nenuphar utrunque cum floribus. Nigella.

Origanum.

Pęonia. Papauer ſatiuum. Parietaria. Pentaphyllon. Petroſelinum. Pimpinella. Paſtinaca. Plantago utraqꝫ. Portulaca. Polygonos, id eſt centúnodia. Pulegium.

Roſæ albæ & rubræ. *R*uta ſatiua.

Roſmarinus. Rubea tinctorum ſatiua. Raphanus.

Saluia. Saxifragia. Satureia. Sambuci cortices, flores, folia. Scabioſa. Scolopendrium. Solanum, cuius cum plures ſint ſpecies, ferè ex halicaccabo tantum, id eſt alkekengi, aquã à pharmacopolis elici ſcribit Remaclus. Semperuiuum. Serpillum. Salix. Senecio.

Thymus. Tapſus barbatus, id eſt uerbaſcum. Tanacetum. Tormentilla.

Violæ. Valeriana. Virga paſtoris, id eſt dipſacus. Verbena. Vermicularis, id eſt ſemperuiuum minus. Vrtica.

DE AQVIS DESTILLATIS ex animalibus, eorúmue partibus aut excrementis, & primum ex animalibus integris.

EX catulis aqua deſtillata prohibet renaſci pilos, And. Furnerius. Ego curioſis iſtis & exquiſitis remedijs & parũ credo, & etiãſi uera ſint non probo,

bo,præſertim ubi alia multa & parabilia non deſunt.

Ciconiã teneram aliqui ſuffocari & deſtillari inſtar aquæ roſaceæ iubent, inde illini paralyticas aut cõtractas partes:& per uices ablui cum decocto cãcrorũ uiuorum ſine ſale:mirificè enim ſubuenire aiunt,ſi continuetur. Sunt qui in ciconiæ teneræ,& quę nondum uolârit,corpus exenteratũ unciã camphoræ & drachmã ambræ imponi iubeant,& deſtillando tres aquas colore differentes,ſingillatim colligi:ex his ultimam præcipuè laudant,ut facies alba & pura reddatur.

Deſtillatur & aqua ex pica, de qua lege Brunſuicenſem & Ryffium, ut de ſequentibus etiam.Ex capone,de qua infra priuatim agemus. non enim ſimplex tantũ,ſed & multis modis compoſita fit.

Ex ranis, cancris, limacib. formicis.

Ex ſanguine anatis,hirci,taxi,uituli: uide Ryffiũ & Brunſuic.

Ex humano ſanguine: uide Brunſuicenſem: & infra in mētione Quintæ eſſent.

Ex iecore & pulmone uituli.

Lactis liquore deſtillato chymiſtæ utuntur, & qui boracis ſeu chryſocollæ confectionem moliuntur aliqui. Mirum eſt quòd referunt apud Tartaros aquam è lacte deſtillato inebriare. Oportet igitur lac denſius eſſe, et morā apud ignem contraxiſſe. Itaq; ex lacte forſan equorū id contingit. Sed omnis aqua cū ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nā incaleſcit, attenuat, & uim ignis magis recipit, Cardan. ¶ Sunt qui aqua ex uino & lacte ſimul deſtillatis contra quartanam utuntur, in Anglia præſertim, ut ſcribit Brudus Luſitanus: aliqui contra auriginem bibunt, author Ioannes Gœurotus. ¶ Priuatim uerò aqua ex lacte caprino deſtillatur: uide Ryffium.

Aqua ex felle bubulo: uide apud eundem.

Ex ouorū albumine & uitello, Ibid.

Ex

Ex ſpermate ranarum in aquis inuē-
to:uide Ryffium.

Ex uaccarũ ſtercore:uide eundem.

Humani excrementi aquā deſtillatā
fiſtulas aliqui ſanare promittunt, item
ulcera corroſiua & difficilia curatu,&
cancros,& tineam ſeu manantia capi-
tis ulcera : item cicatrices cuti aſsimi-
lare, maculas ſeu albugines oculorum
abolere. Potā comitialibus prodeſſe,
hydropicos iuuare, calculum è reni-
bus & ueſica pellere, contra rabidi ca
nis alioſq; uenenatos morſus antido-
tum eſſe. Oleum ex eodem, quod poſt
aquam igne aucto deſtillat, multò effi-
cacius eſt ad fiſtulas, & cancros, aliaq;
prædicta mala, Matthæolus Senenſis
& alij. Vide mirabilia quædam apud
Brunſuicenſem.

Vrina humana deſtillata chymiſtæ
utuntur ad metalla quædam reſoluen-
da, typographi ad atramentum li
brarium, ſed hi in roſarijs
deſtillant.

DE VASIS ET INSTRVmentis diuerſis ad deſtillationem pertinentibus.

VAs deſtillatorium, nominantes corpus, intelligunt, ſeu cucurbitam, quàm Germani ſuo uocabulo à ſimilitudine figurę clauam dicunt, (**ein kolben.**) Corpus uel corpulentum uas aliqui uocant latius uas, ſeu cucurbitam, in qua ponitur quod deſtillandum eſt, Syluius. Habet enim hoc uas alembico ceu capiti cóparatum, corporis ſeu thoracis quandam ſimilitudinem. Idem Arabicè à Bulcaſi beten ſeu batan, id eſt uenter nuncupatur. Videtur & atanor apud eundem ubi aceti deſtillationem præſcribit, cucurbitã ſignificare. (Furnum athannor uel fixatorium deſcribit Geber in lib. Fornacum.) Cucurbitã quidã barbari bocciam uocant. Eiuſdem figuræ maiora uaſa, ad digerendũ ſeu putrificandum apta ſunt: indę cum deſtillari oportet, mate-

materia digeſtá in aliquot minores cucurbitas diſtribuitur. Alembicum pro corpore ſimul & capite accipi puto, magis propriè tamen pro capite. Caput enim ſeu capitellum, ut dixi, eſt uas ſuperius, quôd capitis quãdam ſpeciẽ præ ſe ferat, inferioris quod maius & oblongius eſt reſpectu. Idem uas recentiores cãpanam uocitant, & capellam, (aliqui metã, in quam per expiratũ guttatim colligitur liquor) alij pileũ: noſtrates galeã. ein Helm. Tubus qui ab alembico oblõgus ꝓcedit & deorſum flectitur, naſus, roſtrũ, & ſimpliciter canalis uocatur: quòd per cauitatem eius concretæ in alembico guttæ, quę omnes in limbo, id eſt interiore circa imum alembicum plica, conueniũt, effluentes deſtillẽt in uas ſubiectũ, quod uulgò recipiens, receptoriũ & matellã nuncupant. Naſus & roſtrũ à ſimili figura dicunt, ꝙ hæc pars non aliter promineat quàm à capitibus auiũ roſtrũ, & quadrupedum naſus. Recipiens uas

cum olea ex metallicis, ut uitriolo deſtillantur, ubi magno igne diuq; opus eſt, peramplum requiritur. ſecus enim propter copiam uaporum in uaſis collectam, ne diſsiliant periculum fuerit. In amplis & largis capitibus aquas & olea præſtantiora fieri creditur quàm in anguſtis. Cæcũ alembicum dicitur quod naſo roſtróue, & ſimiliter limbo caret, pręparationi et rectificationi ſeu circulationi, id eſt perfectioni idoneũ. Eiuſdem genus alterũ cum limbo eſt, quo utimur, cum phlegma ab aliquib. aquis uel oleis in ſole aut alio loco calido abſtrahere uoluerimus, ut dicetur in oleo uitrioli.

Quæ corporibus ſeu corpulentis uaſis non erectis, ſed uelut cubantibus imponũt capitella limbo carét, ſuntq; lagenis terreis uulgarib. ꝓxima, Sylui⁹.

Vidi & capitella duo, ut per inferius ꝑtuſum materiæ portio in ſuperius fertur, quod cũ inferiore clauiculatim iungebatur, ne inferius lutatũ eſſet auferendum

ferendum cũ recens materia uaſi cor-
pulenta erat infundenda, Idem.

Interdum capitelli forma eſt in arc-
tum pyramidis modo mucronata, in-
terdum parte ſumma capitis modo la-
teſcit, ut plus uaporis capiat, & largio-
rem aquam cogat, ſed tunc ferè in uas
corpulentũ ex uertice relabit̃, Syluius.

Sublimare pro diſtillare multi ſim-
pliciter accipiunt, alij peculiariter ꝑ
eo ꝙ eſt in alembicum eleuare ui ignis
materiã illi, figendã, ut metallica multa
ſublimantur. Alij utriculos uitreos
aut terreos mutuò applicant, quos mu
ſas cornutas uocãt, quorũ alter lutatꝰ
igni inſidet, materiã deſtillandam cõti
nẽs: alter ab igni procul abeſt, humorẽ
recipiens in ambobus collis concretũ,
Syluius. Inſtrumenta hæc uulgo retor-
ta uocant, Galli etiam cornettas.

Porrò muſa cornuta muſicum in-
ſtrumentum eſt, quod Germani uulgò
ſaccifiſtulam nominant. Eſt autem
uas retortum, idoneum deſtillandis
illis

illis quæ non poſſunt altius attolli.

Vas recipiens plerunq; eſt phiala uitrea collo oblongo, cuius ori alembici naſus inſeritur, & aliquādo uenter eius ollæ aut alteri uaſi cōcauo imponitur, ut firmius loco maneat, uel pro rei cōmoditate aliter atq; aliter collocatur. Circulatoria uaſa dicūtur in quib. per uices uapor aſcendit, & rurſus in liquorem couerſus deſcendit, ut dicemus infrà in putrificationis mentione. Ex his præſtantiſsimum eſt quod uas Hermetis ab authore nominatur: & à figura, ut cōijcio, pelecanus. nam ut pictores pelecanum repreſentant roſtro ſuū pectus pungentem: ita hoc uas utrinq; tanq̃ anſatū canales habet, qui à capite id eſt ſuperiore parte inchoantes ſemicirculi figura deſcendunt & reflectuntur quaſi in principiū uētris infixi. quæ figura etſi à uitrarijs difficulter & magno pretio impetratur, omnium tamē optima eſt ad circulandū. Si haberi tamen nō poſsit, cucurbita cum alēbico

cęco

cæco ſine limbo utemur:aut uaſe ex integro uitro, quod in medio anguſtius ſit, & ab initio uentris eminentem habeat breuē canalem per quem liquor infundi et effundi poſsit. Vtriuſq; horū figuras ponemus infra in Titulo de quinta eſſentia: & alias quaſdā aliorū uaſorum & fornacum paſsim in hoc opere.

Formæ uaſorum diuerſæ & propemodum infinitæ ſunt, chymiſtis uſurpatiſsimæ, Syluius. Figuras & nomina diuerſorum uaſorum qui requirit, ex Brunſuicenſi, Ryffio, And. Lonicero & alijs petet. In uitrarijs quidem officinis quos quis uoluerit modos ſibi conficiendos locabit: quales & in Heluetia ſunt prope Scaphuſiā, & non procul Baſilea & Solodoro. Sed optima ex uitro albo fiunt, ut Venetijs. talia apud nos fieri poſſunt fragmētis orbium ſpecularium alijsq; uitri albi collectis. ¶De aludele uaſe uide Gebrū in libro Summæ perfectionis 1.4.44.&

rurſus in lib.fornacũ. Albertus alutel ſcribit, & uas interpretatur ſublimationi deſtinatũ,ſimiliter Bulcaſis. Idem arſenicum ſublimari iubet in patella terrea uitreata, cuius formam deſcribit in capite de ſublimando adhichbar dic. Aluthel (per th.). eſt alembicum quo utuntur alchymiſtę in deſtillationibus,Bellunenſis.

De materia uaſorum ad deſtillandum: et primũ contra plumbea & ænea uaſa.

Aquæ deſtillatæ per balneũ Mariæ, tantum excellũt illis,quæ per ignẽ ſimpliciter in alembicis plũbeis fiunt, quã tum aurum præſtat ferro. Nam quæ in balneo Mariæ parãtur cum capellis (alembicis ſeu capitibus)amplis,& bene magnis & uitreis,abſq; ullo moleſto odore fumi aut empyreumatis,natiuum odorem ſaporemq; herbarũ & florum à quibus extrahuntur,referũt,quòd in uul-

uulgarib. plumbeis minimè contingit. Mā quæ in his parant aquæ pauciſsimæ & rarò, prȩſertim adhuc recentes, fumi aut uſtilaginis inſigni faſtidio carent: quod quidem bibentib. ægris non moleſtum modò, ſed etiam noxium eſt. nam praua plumbi qualitas ſtomacho pectori, & omnibus uiſceribus nocet: & ſimiliter æris qualitas. Quo intellecto docti & præſtantes medici, ueteres ſecuti, decoctionib. tantū utunt̄. Sed aquæ ut par eſt deſtillatæ, id eſt odore ſaporeq́ꝫ ſuæ plantȩ prȩditæ, non ſolū decoctionū uires equāt: uerùm etiā ſuperant in eo, quod tum guſtu ſuauiores, tum uiſu clariores cum ſint, magis oblectant. Debebunt autem boni tum medici tum pharmacopolæ, relictis plumbeis inſtrumētis, balnea Mariæ dicta ſibi parare, & ſi plus in eis tū laboris tum ſumptus foret, ita Deo pariter & hominibus ſatisfacturi, Mattheolus.

Quȩ plūbo deſtillant̄, omnino improbāda cenſeo, ꝓpter ceruſam & qualita

tes alias plumbi maleficas, cũ & aquã per tubos plumbeos deductã damnârit Galenus quòd dyſenteriam excitat, Syluius.

Multum præterea uariant, ut cocta, ſic deſtillata, uaſorum ratione. Quamobrem magna in his cura eſt adhibenda, ut terrea ſint uel uitrea poti⁹ quàm metallica. & quæ terrea ſunt, ex luto ſint puriore & diligenter cocto, qualia ſunt figulina Lutetiæ Bellouaca, & Britonia, & Hiſpanica. Vitrea autem ſunt præſtantiora, quia puriora et denſiora. ſed etiam chariora & fragilia magis, niſi paulatim incaleſcant & refrigerẽtur: in quo etiam diſcrimine ſunt terrea. Ob id utraꝗ luto ſapientiæ, quod uocant, paulatim undiꝗ circumlinunt, et ſiccant, quantum uaſis eius, ignis uiolentia attingere debet, etiam ſi cineribus, arenis, ſcorijs primum excipienda ſit. Nam quæ aquis aut ipſarum uaporibus inſident uaſa, munimento nullo indigent. Metallica uerò, plumbea, ferrea,

ferrea, ærea, ſtannea, argentea, aurea, cur damnem, in promptu Galeni ratio eſt, in ſingulis propè horum metallicorum generibus. Si enim aquam plũbeis tubis delatã affirmat dyſenteriam generare, quis metus ab aquis receptorio & capitello plumbeo deſtillatis? Adde quòd ceruſſa nõ pauca in ſuperficie interna plumbei capitelli, ut aceto deſtillãdo colligitur, ſic ui empireumatis cum uapore plerunq; etiam acri, nempe ex plantis acribus, aſcendentis, ea quæ aquas ipſas inficit, et magna parte lacteas reddit, donec ſubſederit. Ex cæteris metallis, quæ uel ferruginem uel æruginem gignunt uaſa tantum habent periculi, quantum ferrugo & ærugo nocentior ceruſſa. Purgatiore argento & auro facta ut ſunt innocentiora, ſic paratu ob ſumptum magis difficilia, Syluius.

Vaſa optima ſunt uitreata, deinde figlina uitreata (intus foriſq;.) deinde alembicą ex ſtanno, patellæ (in roſarijs)

ex plumbo. Tertio alembica ſimul & patellæ plumbea. Nam & lignorum ignis ſubiectus ſi modicus ſit, plumbo non nocet: ſed oportet patellas iſtas plumbeas in cinere cribrato ſitas eſſe altitudine palmi, non in arena. Quarto alembica ex cupro intus ſtanno inducta. Quinto ærea. Sed cuprum, & magis etiam æs, duo incommoda habent. primum ꝙ aquas reddunt ad ruſſum colorem plerunque declinantes, & uſtilagine uitiatas. alterum, quod ſemper uis quædam uenenoſa eis ineſt, magis quàm cæteris metallis, ideóque cauendum ab eis monet Chriſtophorus de Honeſtis, Brunſuicenſis. Cum igitur eruditiſsimi quiq; medici & experientia ipſa, aquas in uaſis ex plumbo, ære & alijs impuris metallis deſtillatas omnino improbent, boni uiri officium fuerit ad magiſtratum hæc referre, ut pharmacopolis aquas huiuſmodi partim nocentes, partim certè inutiles amplius parare aut uenundare

nundare non liceat. Bulcaſis quidem cucurbitis plumbeis utitur in roſis ſiccis deſtillandis : quod forte concedi poteſt pro illis aquis quæ extra corpus tantum uſurpari debebunt. Sunt qui uaſa ex puro et optimo ferro parata nō uituperent, quòd nulla praua qualitas inde, ut aiunt, in materiam aut liquores redūdet : & metallica quædam magno ac diuturno igne deſtillanda tam ualidis uaſis indigere uideātur. Sed de hoc alij iudicent: ego metallica uaſa chymiſtis reliquerim. Berchile Bulcaſis uocat uas in furno aquæ roſaceæ bullientem aquam excipiens ex aheno iuxta poſito deriuatam, cui uaſi cucurbita roſas continens imponitur.

De fornacibus, &c.

Fornacū genera duo deſtillationi per cineres apta ſupra deſcripſi: & Balneum Mariæ etiam ex Bulcaſi. Hic aliud fornacis genus delineabo, cuius uſus

erit uarius: præcipuus tamẽ cum quid per ignem ualidum deſtillari debet, ita ut nihil medium ſit inter ignem & cucurbitam qua continetur materia deſtillanda: quo modo olea quędam ſiue liquores cauſtici ex metallicis eliciuntur, ut aqua fortis, &c. Erit etiã uſus ad ſublimãdum: & ſi quis lebetem in ſummo ſuper crucem ferreã imponat, eam uel cineribus uel aqua replebit, & luto circumpoſito quam uoluerit deſtillationem inſtituet. Pro aqua forti uerò aut ſimilib. cucurbitam lutatã ſtatim rectà ſuper crucem imponet. Quin & ſupra tabulã è ligno ualidam hæc fornax conſtrui poterit, ut ego feci, ut in quem uolueris locum transferatur. Itaque ſuper tabula lignea quadram fornacem ſtrues, ea capacitate quæ mediocri cucurbitæ imponendæ ſatisfaciat. parietes ex lateribus eriges, quos luto optimè præparato cõglutinabis. Altitudo pedes duos non multum excedet. Parietes intus pedis plus minus

ſpatio

ſpatio diſtabunt. Conſtructo iam fundo hoſtium fiet, O. ubi cineres eximantur, qui à carbonibus à ſuperſtructa ſtatim craticula deciderint. quod ſi etiam altera craticula per quam cineres deciderent interponeretur, (& ſpatium illud infimum paulò altius fieret,) non opus eſſet toties eximere cinerem, & ignis foret uehementior. Vocalis I. alterũ hoſtium ſignat, ſtatim ſupra craticulam, quã punctis aliquot tranſuerſis ordine poſitis deſignaui. Id hoſtiũ, ut & inferius, ſatis eſt tantũ eſſe ut manus commodè inſeri poſsit. V. crucem ferreã indicat, hoc eſt duo ferramenta, quorũ inferius in medio cauum ſubſidẽs habeat, in quo alterum recipiatur tranſuerſo ſitu ei impoſitum. A. & E. quatuor ſummos angulos fornacis demonſtrant, in quibus totidem ſpiracula (uentilia uulgò uocant) fieri debent. at ſi fornacem rotũdam facere placuerit, ſpiracula iſta inferius alicubi fient, nempe circa crucem, uel ſtatim infra

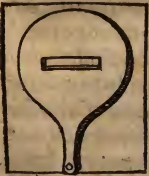
lebete,ſi quis indetur: quem per b. literam notaui: tabulam ſuper qua fornax tota ſtruitur per c. ut in figura hîc adiecta apparet. Aliud fornacis genus pro oleo uitrioli infrà deſcribam.

Fornacem pro balneo M. deſcriptã habes ſupra, ubi de balneo M. in genere tractamus, ex Syluio. item in Aquæ roſaceæ apparatu, ex Bulcaſi. De fornacibus diuerſis chymiſticis & deſtillatorijs liber Gebri extat. De fornace conſtruenda uide apud eundẽ in libro Summæ perfectionis I.4.43. ¶De roſarijs

ſarijs communibus, iu furnis figlinis, etſi quidem ex ære etiam faciant. Dicemus infra, ſtatim poſt deſtillationem per cineres. ❡ De pigro Henrico ſeu furno acediæ. id eſt canali quo Balneum Mariæ calefit, ſupra ſcriptum à nobis eſt, ubi de Balneo Mariæ in genere egimus.

❡ Carbonum differentias ex Theophraſto: ſed meli⁹ ex fabris noſtris, præ ſertim aurifabris, & ipſa experientia cognoſcemus. Damnantur foſsiles propter odoris grauitatem. Ex fago abiegnis præferuntur.

Dioptrā appello inſtrumentū, quod quidam faciei obtēdunt manu, ne ab ignis uicinia lædant, cum ad uehementiorē ignem accedere opus eſt. Ea eſt tabella rotunda in medio per tranſuerſum exciſa, cū manubrio, huiuſmodi. Liquores deſtilati in phialis uitreis ſer-

debent, oris anguſti. os epiſtomio ligneo, præcipuè ex ſubere occludetur, et inſuper inducta cera membranā circũilligare oportet.

Vaſa quomodo claudantur & muniantur, tum luto, tum aliter.

Lutare uulgo dicunt pro eo quod eſt luto illinere, loricare, incruſtare. Odores & qualitates eorum quæ deſtillantur ut melius conſeruemus, caput cum corpore, & naſum extremum cũ recipiente, qua committuntur, diligenter luto ſæpire & aptare oportet. Sunt qui luto ſimplici cum pilis bubulis ſubacto ad incruſtandum utantur, alij etiam calcem addunt, ni fallor. Sũt qui calcem cũ oui albumine miſceant, ad quod feſtinatione opus eſt. ſtatim enim induratur materia. alij aliter lutũ quod ſapientiæ uocant, componunt. Recipiens cum naſo non opus habet

tam firmo luti genere. Sat fuerit ſi cum duabus ceræ partibus unã reſinæ incorpores. Ad hoc opus communis abiegna & impura reſina adhibetur, ſed purgata. Purgatur autem ſi ut primũ liquata eſt igne, mox per faſciculũ ſtraminũ traijciatur & percoletur. De præparatione ceræ ad lutãdum per ſtramen, lege Vlſtadium cap. 10. Si caput non ſatis aptè reſponderit ſuo corpori, ſed laxius ſit, chartã in gyrũ ductam interpones. Foris etiam ubi circa commiſſurã inducendũ eſt lutũ, chartam madidam primũ inijcito, aut linteũ, deinde lutato. ¶Lutum ad conglutinandum cucurbitã cum alembico, &c. debet cum argilla & pilis fieri, & ſiccari antequam ignis ſubijciatur, Bulcaſis in oleo de lateribus. Erit autem firmius lutũ, ſi non modo cũ pilis aut lanis, ſed & ſanguine hircino ſubigatur: magisq́ etiam cum ſquama ferri. Lutũ quomodo pro fornacibus parandum ſit, uide infra ubi de deſtillatione per cineres docemus.

¶De ſigillo Hermetis,id eſt uitreorum uaſorum orificijs candẽte forcipe per lenem compreſsionẽ conſolidandis & quomodo poſtea iterũ reſerari debeãt, uide Vlſtadiũ capite uiceſimo. ¶Luto muniũtur etiã toto ambitu cucurbitæ illæ quæ ignem ſuſtinere debent imme diatè ſubiectum,idq́ bis uel ter, ſiccata ſemper priore cruſta antequam ſecunda inducatur, ut cum aqua fortis & oleum uitrioli deſtillantur. Pro deſtillatione in cineribus lutatione non opus eſt:ſi quis tamen uaſorum fragilitati cõſulere uelit,præſertim ubi plura uaſa ſimul in una fornace ponũt, ſemel aut iterũ incruſtaſſe ſufficiet. Cucurbitas illas quibus in Balneo M. utũtur, præſertim cum plures ſimul ponendæ ſunt,aliqui panno laneo induunt,confectis ex eo ueluti caligis aut ſoccis qui infibulantur. ¶Vaſa uitrea aiunt igni diutius reſiſtere ſi incerentur:hoc eſt,ſi cera liquata uaſis prius calefactis bis aut ter illinatur.

De præparatione ad deſtillationem.

Quoniã in deſtillatione, elementorũ quærimus ſeparationem, ſiue propter unum pluráue ex ipſis, ſiue ut ijs remotis quintam eſſentiam adipiſcamur: ſeparatio uerò ſine caliditate fieri nõ poteſt: nam caliditas ea quæ eiuſdem generis & naturæ ſunt colligit, diſcrepantia ſeparat: uarios modos, ut hoc ritè efficerent, tum chymiſtæ tum medici inuenerunt. Vocant autem huiuſmodi præparationem diuerſis nominibus, digeſtionem, fermentationem, putrificationẽ. Digeſtionem dicũt cõparatione concoctionis illius que in uentriculo fit, per calorem innatũ, qui efficit ut ingeſta omnia in unũ chymum uertãtur. nam ꝙ digerere & cõcoquere uerba indifferẽter accipiãt qui minus Latinè loquunt, notũ eſt. Quòd ſi materia ſiccior cũ liquore cõiuncta ſic pręparet, uocabulo magis ꝓprio macerationẽ aut

infuſionem dicemus. Cęterũ fermentatio propriè dicitur ubi uis quædam calida interna, ſed ab externo calore aucta uel excitata,in humorem agit,ita ut communis quædam qualitas cum ſpiritu calido et bullas ciēte per totum corpus miſceatur extendaturq́;, ut fit in fermenti propriè dicti cũ farina ſub acta mixtione:item aceto in terram effuſo.Et hic quidē affectus initium putredinis eſt in ijs quæ humorem ſuperfluũ habent.Ab hac nihil differret quæ putrificatio uocať,niſi uaſe,quod pharmacũ deſtillandum continet, in materia aliqua putreſcēte collocato, fieret: idq́; non aliam ob cauſam, niſi ut unus idemq́; calor per dies aliquot continuus & æqualis pauco labore ſumptuq́; conſeruet. Materiæ uerò putreſcentis odor & qualitas pharmaco , quod in cucurbita uitrea ore diligentiſsimè obturato conditur, meo quidem iudicio communicari non poteſt,& ſi quidam aliter ſentiāt. nam ſi uas diligenter ob-

ſtructum

ſtructum ſit, uitiū nullum accidere poteſt. Accidit tamen aliquando nó propter fimum aliámue externam cauſam ſed quoniā materia in uaſe excrementitio humore abundat, qui accedente quouis calore extraneo facile putreſcit. Ipſum quidem uas uitreum utcunque longo tempore in fimo permanſerit, nihil uitiatur, nec obſcuratur, præſertim ſi ex optimo uitro fuerit quale Venetum eſt. nam uulgare uitrum uiride nebulam quandam, & ueluti cutim in ſuperficie acquirit.

Deſtillatio quæ à putredine fit, uel ſimi equini tam ſolius, quàm cum calce paulatim irrigata & ſæpe mutata, uel corticum humectatorum, uel aliorum putrentium, ut chymiſtis fuerit in multis utilis: medico tamen non eſt recipienda, propter cauſam in lignis putribus & ex putredine uel alia de cauſa graueolentibus, ſi præſertim intra corpus eſt recipienda. nam admouendorum foris minor habet ratio, Syluius.

De hac deſtillatione in fimo equino, uide ſupra in fine eorũ quæ de Balneo M. in genere ſcripſimus. In præſentia quidẽ de putrificatione potius q̃ deſtillatione agendum erat. Sed quoniã putrificatio quoq; in fimo equino improbanda uidet̃, ſi deſtillatio in eo uituperatur, nõ omnino præter propoſitũ noſtram & aliorũ ſuper hac re ſententiam hoc in loco expoſui.

Putrificatio in fimo equino cum calce, aliâs ſic fit, ut fimus quotidie aut alternis diebus, maioribúsue interuallis aqua tepida aſpergat̃, aliâs ſine aſperſione, cũ ſcilicet per ſe ſatis calidus fimus uidet̃. Scrobe effoſſa in aliquo domus angulo fimi equini ſtratũ ponit̃, altum circiter pedẽ, id eſt tres palmos: deinde alterũ calcis ad palmi unius tantũ altitudinem, & ſic deinceps alternis. Opus eſt autem plerunq; fimi tribus onerib. quanta baiulus geſtare poteſt.

Sunt qui deſtillanda, in uino prius macerata præſertim, in lagenã ſtanneã infundant,

fundant,eãq; clauſam in calce uiua cõdãt,quam aqua pluuiali per interualla extinguunt. Alij fimo equino ſtramen de culmis auenæ miſcẽt, & aqua calida aſperſa,uas imponũt,totumq; ſtuppis, pannis aut ſacco inuoluunt,in aliqua dom⁹ parte ubi frigori acceſſus nõ ſit. Alij in uinaceis per autumnũ condũt, alij in oliuarum fracibus,id eſt poſt expreſsionẽ reliquijs omniũ optimè, ut Cardanus docet. Pro leui quidẽ calore ſimpliciter in ſtramenta conciſa imponi ſatis eſt. Germani quidam qui in ſtubis degũt per hiemem (hypocauſta aliqui uocant,ego zetas potius)fornaces in eis humiliores faciũt,& in ſuperficie ſuperiore duas aut tres ollas uitreatas imponunt ſuper bacillis ferreis,lutoq; diligenter muniunt.In his tenuiſsima arena repletis,aut cinere, & deſtillari aliquid poteſt,quod & ipſe experiri uolui, & liquores quidam præparari aut rectificari, & cætera.ſic ſumptui & labori parcitur. Aliqui ut ma-

teriam deſtillandam in Sole digerant, caua ſpecula in hunc uſum conficiunt, quæ quos exceperint radios reddunt, & reflectunt in uas quo materia continetur. ad hoc, ut audio, commodior foret figura parabolæ cauæ. eſt autem parabola coni ſectio: Vide Archimedem in libro de ſpeculis comburentibus. Idem commodè fieret globis cryſtallinis ſuſpenſis inter uas circulatorium et Solem, ita ut Solis radij per globos ad uas pertingant. Sed horũ ipſe nihil expertus ſum. Vnus omnium iſtarum prçparationum finis eſt, ut liquor facilius, uberius, & efficacius etiam extrahatur.

¶ Digeſtionis tempus pro materia uariat: quæ quo ſolidior eſt, eò longiore indiget tempore. Herbæ recentes breuiore egent tempore, cum in uino alióue liquore macerantur: ſunt enim molliores, & diutius relictæ mucorem contraherent. eædem aridæ paulò longiore. deinde ſemina, poſtremò radi-

ces:

ces:ita ut duplũ feré temporis ſequentibus debeatur.herbis recentibus dies tres.aridis ſeptem.ſeminibus & aromatibus pleriſq; duodecim aut quartuordecim . radicibus uiginti octo:aut minus ſi recentes fuerint. Sunt quæ per dies quadraginta relinqui iubent medici quidam,chymiſtæ uerò etiam amplius ſua metallica. Hoc etiã refert an ab initio ſtatim trita infundantur, nam ea quoq; multo breuiori,duplo fortaſsis, tempore egent,quàm quæ integra imponuntur.In aquis aureis,ut uocant,aromata aliquando integra per dies aliquot in uino macerari : tum exempta tritaq́;,rurſus infundi & per aliquot dies adhuc relinqui ſolent.

Putrificatio herbarum deſtillandarum in fimo equino ferè per dies quatuordecim fieri ſolet : in balneo Mariæ uerò per duos aut tres tantum dies naturales,Brunſuicen.

Putrificatione præcipuè indigẽt quorum ſubſtantia ſiccior eſt,craſſa,denſa,

cruda minus quæ contra ſe habent, & per naturam aut Solem digeſta præparataq́ʒ ſunt.

Putrificatio citius perficitur tempore nubilo quam ſereno, Vlſtadius.

Pleriſq́ʒ quæ in fimo equino præparantur, aliquid ſalis adijcitur, ut animaliũ ſanguini, carnib. piſcib. Guayneri⁹.

Vt digeras, accipito alembicum cæcum: ſi uerò materia pura ſit, ut liquor purus, uas circulatoriũ, in quo genere optimus eſt pellicanus. quanq̃ is uix fieri poteſt, nec niſi magno ſumptu, &c. Cęterũ in digeſtiõe ſeu putrificatione, uas totũ occultari debet fimo equino aut uinaceis, &c. Ad circulationẽ uerò media pars uaſis aut ſaltem tertia, in aerem liberum & frigidum eminere debet (ut etiam ad deſtillationem,) Vlſtadius cap. octauo, ubi plurib. docet de putrificatione in fimo.

De rectificatione liquorum deſtillatorum.

Aquæ

Aquæ in Balneo M. deſtillatæ, inſolari & rectificari debent: nempe in uaſe uitreo(cuius os corio obligatū ſit) aqua deſtillata repleto , ſic ut tertia pars uacua relinquatur, in arenam feruentem impoſito per quadraginta dies, ut phlegma om̄ne conſumatur. debet aūt tertia pars uaſis in arena condi. Deſtillatæ ueró calidæ facultatis aquę, in uino aut aqua ardente prius infuſæ, ne nimio calore homini noceant, loco frigido in arena humida per menſem aut amplius, ſi feruidior aqua ſit, relinquantur, ſimiliter tertia parte uaſis in arenam condita: aut duæ uaſis partes (duæ tertiæ) in ipſam cellæ uinariæ terram defodiantur, Brunſuicenſis.

Aqua quæꝗ repetita deſtillatione, præſertim ſuper fæces bene contritas, rectificat̃: eoq́ꝫ magis quo ſępius deſtil latio eius repetita fuerit: ſed plęriſq́ꝫ ter aut quater repetijſſe ſuffi cit. Curandū aūt ut ſingulis uicibus phlegma omne

diligenter ſeparetur, quod fit ſi uel primus liquor, aut ſi aqua ardens deſtilletur, ultimus, qui aquoſus eſt, ſeorſim excipiatur, &c. Phlegmate iam ſeparato, ultima per circulationẽ, (de qua iam proximè dictum eſt, diceturq́ amplius in Titulo de quinta eſſentia,) rectificatio adhiberi debet.

Vt uerò empyreuma quod his ineſt paulatim expiret, ſatius fuerit phialas, quibus hi liquores ſeruantur, apertas aliquandiu tenere: obſeruando tamen ne interim odoris gratia, & cum ea uiri um multum exhalet, Syluius. Liquores deſtillati diuerſi aliquando ſi miſce antur, turbulenti fiunt inſtar ſeri: & ple runq; liquor uetus cũ recente mixtus perturbat eum. His puritatem & claritatem reddes, in libras tres, aceti albi acerrimi ſex aut octo guttis iniectis: nã turbulentam materiam ad fundum detrahunt, Brunſuicen.

Deſtillatio per filtrum.

De-

Deſtillatio per filtrum chymiſtis magis in uſu eſt quàm medicis, excogitata ut leuior & ſubtilior puriórque pars à craſsiori & fęculenta ſeparetur. Itaque ſucci herbarum ſic deſtillari poſſunt, in uaſe aliquo poſiti, in quo pannus laneus imponatur, cuius pars latior tantum in uaſe ſit, tenuior & in anguſtum deſinens, ſiue in unā faſciolam mucronatam, ſiue in duas aut tres diſciſſas, extra uas depēdeat. debet autem uas modicum à latere faſciæ inclinari. Licet & marginales aliquot panni faſcias imponere, ſingulas ferè longitudine pedis: per quas liquor in uas ſubiectum deriuabitur. Quod ſi iterum aut tertiò ſic deſtillare uoles eundem ſuccum aut liquorem, uas primum in quo liquor eſt in ſcalis ponere potes altiore gradu, ſecundum inferiore, & ſic deinceps, cum faſcijs panni in ſingula uaſa impoſitis et dependentibus in ſubiecta, ultimum ſolum faſcijs carebit, quod excipere tantum debet, non etiam effundere.

Deſtillatio per filtrũ fit etiam in duobus retortis uaſis uitreis bene lutatis, quorũ unũ altius ſtet altero, cũ liquores pretioſos & odoratos à materia (digeſta prius in Balneo M.) detrahere libet: ut meminit Vlſtadius capite 56. Ad ſyrupum qui de acido citri ſucco conficitur, ſuccũ illum deſtillari oportet per pannũ ſeu filtrum: alioqui coagulatur cum refrixerit: & ſimiliter ſuccũ limonum & arantiorum.

Per filtrum aliqui deſtillant etiã herbarum decocta ad leniſsimum ignem facta, quæ poſtea paulatim ad ſpiſsitudinem mellis decoquunt, ut è radicib. ellebori nigri. Alij ſimpliciter colare contenti ſunt.

DE AQVA ARDENTE SEV *aqua uitæ ſimplici, eiusq; uiribus & uſu multiplici.*

AQua ardens, ſeu aqua uitæ, à uino extrahitur, apud nos ex fæcibus tan-

tantum ab ijs qui uulgô uendunt,& ex hoc uno ferè uictũ quærunt.Et fortè nihiló deterior eſt quæ à fæcib. detrahit̃: nã Lullus à corrupto etiam uino rectè ſeparari poſſe docet: mò ſi aliquoties deſtillet̃,efficacior fiet,hoc eſt calidior & ſiccior.nam fæces etiã uſtæ, perq̃ calidæ ſunt,& calidiſsimũ reddũt oleum, quod de tartaro uocãt.Sed quæ à uino detrahitur aqua ardens, ſuauior mihi futura uidetur & odore ſaporeq́; gratior, & nihil uſtilaginis reſipiens:& ad quintam eſſentiam quoq; aptior. Aqua ardens uocatur etiam aqua ſaponis,ex qua oleo admiſto fit ſapo,urit enim corpus & ueſicat. Fit autem hæc aqua, tanquam lixiuium, ex duabus ſeu tribus cineris partibus & una calcis.& illa eſt fortior,in qua ouum ſubmerſum magis ſupernatat extra aquã. itaque primo ſic facta,fortior eſt ſecundaria ad uſum cauterij.Monachi in Meſué. ¶Aqua ardẽs ſæpius deſtillata eò acuitatis deducit̃ ut bibi nõ poſsit, Car

danus.ſed hoc uulgò notum eſt. Solent autem uulgò qui uendunt bis tantum deſtillare: ad encauſtarũ uitriariorum uero uſum quater, ni fallor. Nos ſupra docuimus, quomodo ſemel aut iterũ deſtillata in ſerpentinis aut alijs cõſuetis uaſis (cannis brachialibus æreis,) in cineribus poſtea perfici poſsit donec phlegma omne deponatur: qua ratione non tantum calidior & ſubtilior fit, ſed etiam guſtui gratior odoratiorq́;.

Neq́; corporum quæ uocant, neque capitellorum (quæ alembica dicunt) una omnibus ad omnes ſuccos deſtillandos eſt forma. Nam aqua trahitur quibuſdam ex uino impoſito in uas æneum magnum igni incubans. Cui collũ craſſum tripedale eſt, & collo huic inſidens capitellũ etiam æneum in pyramidem faſtigiatum, ambiente id uelut ſitula aquam frigidam continente, ut celerius uapor largus à capitello refrigerato denſetur, & ne ignem ſic referat aqua uini. Alijs loco colli & capitelli

telli uaporem excipit fiſtula ex ferro al bo uel alio metallo, prælonga in multos anfractus mæandrorum modo & ſerpentum contorta (unde ei uulgo ſerpentinæ nomen eſt) in aquam magna ſui parte merſa. Alijs alia quoq; eſt forma, Syluius.

Formas uaſorum diuerſas aquam ardentem deſtillandi, apud Gualtherum Ryffium & And. Lonicerum depictas uidimus. Bulcaſis ait uinum ita deſtillari poſſe, ut acetum, cuius deſtillationem deſcripſerat: Vide infrâ, mox poſt Titulum de deſtillatione in cineribus.

Sunt qui ab operculo lebetis uinum aut fæces continentis fiſtulam teretem rectà aſcendentem faciant, infrà largiorem, ut quaſi coniformis ſit. eam ſupra recto ferè angulo flectunt, & per ſitulam aqua frigida plenam ſedi altiori impoſitam dirigunt, ſimplici quidem nó intorto ductu. ſic copioſam aquã reddi aiunt. Similia inſtrumẽta parua pharmacopolæ quidam parant, & ueſicas

uocãt: ut ſi quo alicuius herbæ ſtillati-
tio liquore indigent, ex tempore confi
ciant. quin & aquã ſuperfundũt, ut co-
pioſior reddatur, quod minimè laudo.
¶ Aquã ardẽtẽ ſatis deſtillatã eſſe, hoc
eſt ut minimũ quater, & à phlegmate o-
mni purgatã, intelligit, ſi accenſa, tota à
flãmis conſumatur, ut nulla prorſus hu
miditatis nota in fundo uaſis relinqua
tur. aut ſi intinctum in ea linteolum ac
cenſum non comburatur, quod maio-
ris perfectionis indicium eſt, ut illud e-
tiam ſi iniecta olei gutta ſubſidat. Ole-
um enim aerium eſt, quo ſubſtantia i-
gnea, ad quã aqua ardẽs toties deſtilla-
ta peruenit, leuior eſſe debet. Sed ultra
caliditatem repetitis deſtillationibus
maiorem ſubinde tenuitatẽ acquirit.
& cũ ignis quilibet quò craſsior eſt, eo
magis urat, quo tenuior eo minus, te-
nuiſsimus ſanè omniũ minimè uret. Ea
dem cauſa eſt, ꝙ gutta aquæ uitæ in uo-
lam infuſa, quò melior fuerit eò citius
euaneſcit & cõſumitur. Audio & hanc
eſſe

eſſe notam huius aquæ laudabilem, ſi ſuccinum accenſum eiq́; in cochleario immiſſum ardeat. Cum uinum (inquit Vlſtadius cap.10.) bis aut ter deſtillatũ fuerit, ſpongiam ſubtilem ſcinde in fruſta ita magna, ut ab omni parte poſsint attingere cucurbitam in parte ſuperiori, (nempe in ambitu interiori.) debet autem alligari ſpongia tribus aut quatuor funiculis extra eminentibus, quãdo ſuper impoſueris alembicum, ita ꝙ ſpongia non poſsit in fundum deſtillatorij cadere. & intingatur in oleum oliuæ, & parum iterũ exprimatur, ne forte oleum in cucurbitã incidat & cũ materia deſtillanda miſceatur. Tum alembico ſuperimpoſito claudatur cum cera (uel reſina purgata) prædicta. Per hanc ſpongiam ſpiritus optimè deſtillabuntur, & phlegma propter oleum non tranſibit. Et hoc modo plus proficies una deſtillatione, quàm alioqui tribus. Alembicus tamen ſit factus abſque limbo, ut cæci, ſed roſtro non

careat,Hæc ille. Noſtri phlegma quod in fundo remanet à fæcibus deſtillatis, aquam mortuam uocant. eſt enim inſipida & fœtida. Talis, hoc eſt fœtens, à ſolis ne fæcibus reddatur, an etiam uino, non ſum expertus.

Pro aqua ardente deſtillanda, uinum eligendum eſt optimum, nigrum, uel rubeum, uel album. Nigrum quidem & uetus uberiorem & meliorem aquã reddit. Ignis primò leuis, deinde uehementior fiet: ſed cauendum eſt ne ullo modo bulliat uinũ. Quæ elicitur aqua, ardens cognominatur, aut anima uini: & cum bis uel ter deſtillata fuerit, aqua flagrans, Albertus ut quidam citant.

¶ Ex fæcum quinq; partibus duplici deſtillatione, hoc eſt prima & ſecunda, unam relinqui audio, uel paulò minus. Phlegmate omni iam conſumpto, nihil amplius deſtillando amittitur, ſed totum redditur. De quatuor menſuris uini, plerunq; una menſura aquæ ardentis colligitur in prima deſtil

latione

latione, plus minus ſecundum bonitatem uini. Deinde in altera deſtillatione, pro una menſura redit dimidia. In tertia, pars una de quinq; conſumitur: in quarta tantundem redditur, quantum impoſueris, ut plurimum, ſi deſtillatio ritè fiat. Perges tamen deſtillare. ſic enim aquam magis magisq́; perficies, ita ut nona & decima repetitione q̃ perfectiſsima euadat. Sed quoniam ad deſtillationem toties repetendam & tempore maiore & ſumptu opus eſt, tertiò aut quartò deſtillata aquá ſæpe ſumus contenti, & perfectã uocamus. Et ſanè ut citius tardiúsue perficiatur aqua, plurimum refert inſtrumentum. Vapor enim magis deſtillatur in prima deſtillatione canonis, quàm in tribus ſerpentinæ. (Vide an legendum ſit, Vapor enim magis deſtillatur & perficitur in una deſtillatione quæ per ſerpentinam, id eſt cannam anfractuoſam fit, quàm uel tertiò repetita per cãnam rectam.) Sciendum præterea quód tres

diuerſæ aquæ ex prima deſtillatiõe col ligi poſsint, quarũ prima perfecta eſt, illa ſcilicet quæ ardet & igne conſumitur, linteum ueró in ea intinctũ quãuis ardens non conſumitur. (facies igit̃ aliquoties periculum, et cum ardere aqua deſierit: quod in deſtillatorio ſupereſt, tanquam inutile auferes. Secunda inter utilem & inutilem media eſt.) Tertia inutilis, niſi quôd oculos & faciem clarificat, ſi ter quotidie, mane, meridie & ueſperi inde lauetur. (Sed hæc uis tertiæ aquæ, ſi ex uino deſtillatio fiat, forte uera eſt: ſin ex fæcib. ut apud nos, non uera.) Porrò deſtillatorium non ſupra duas partes impleri debet, ut tertia relinquatur uacua, & uaporibus ſuum ſit ſpatium, Hactenus Lullus.

De uiribus aquæ uitæ ex libro Arnoldi de Villa noua qui de aqua uitæ inſcribitur.

Arnoldus in libro de aqua uitę quam plurimas

plurimas eius facultatés deſcribit,tum ipſi⁹ per ſe,tũ alijs medicamẽtis admixtis ei poſt deſtillationẽ,ſeruato 12.ſignorũ ordine à capite ad pedes.quoniã, ut ipſe ait,remedia capiti adhibenda multò efficaciora ſunt,ſi eo tempore admoueantur,quo Luna in ariete eſt, & ſimiliter in cæteris:id quàm uerum mihi uideatur,nunc non dicam:hoc tamen nó tacebo,quo noſtro ſeculo doctior quiſque eſt,eò minus illum huiuſmodi perſuaſionib. quas Arabes in rem medicã inuexerũt,tribuere. Aqua uitæ ſimplex (inquit Arnoldus ex neſcio quo Theoderico) rũpit abſceſſus tũ intrinſecos ſi bibat̃,tũ illita extrinſecos. Rubentes & caligantes oculos emẽdat.fluxũ lachrymarũ reſtrĩgit. Epilepticos pota iuuat, paralyſin inũcta curat. Ingenium acuit. memoriã reſtaurat. Exhilarat, & iuuentutẽ cóſeruat. Lentigines,impetigines, et oẽs maculas faciei tollit. Synanchen gargariſata curat(& uuã humore flaccidã:) itẽ phlegma ſalſum, guttã roſaceã

& dolorem dentium remouet. Maniacis & melancholicis mirabiliter confert. Venénum fugat. Odor eius (accenſæ) muſcas & reptilia frigida interimit. Decoquit carnes, & piſces à putredine ſeruat. Vinum putrefactum reſtituit. Extrahit uirtutes herbarum & radicum, ſi per quatuor dies (aliâs horas) imponantur in ea, uiola tantum excepta. Debet autẽ reponi in uitreo uel argẽteo uaſe optimè clauſo. Melior uberiorq́ fit ex uino uetere, puro et rubeo, Hæc ille. Qui plura deſiderat, quod ad uires aquæ ardentis; legat quæ ſuperius ſcripſimus de uiribus quorundam liquorum quos aureos uocant noſtri, & aquas uirtutum. Nam pleraſq́ omnes facultates ex æquo tum illis tum aquæ uitæ ſimplici adſcribunt, & multò magis compoſitæ, maximè uerò quintæ eius eſſentiæ: Adeat præterea Lullum in libro de aquis. Vidi etiam Alberto adſcriptum quoddam fragmentum de aquæ ardentis uiribus. Sed homines empirici

pirici rerum atq; temporum imperiti, aut ut ſponte decipiant quos poſſunt, multa impudentiſsimè Galeno etiam & Hippocrati & Ariſtoteli, de aqua ardente ſcripta attribuunt. Frigidas paſſiones omnes, quæ curabiles ſunt, breui curat: præcipuè uerò cerebri, neruorum & iuncturarũ affectus. Tineam & ulcera, omnemq; ſcabiem, ſi aſsiduè lauetur, curat. Lienem iuuat. Vermes omnes interimit. Anhelitum fœtentem emẽdat. Lumborũ dolorem tollit. Mẽbra læſa, ſi illinatur, priſtinæ reddit ſanitati. Carnes & piſces à putrefactione præſeruat: ſed antequã edant aqua cõmuni ablui debent. Camphora in eam impoſita, diſſoluitur. Infuſa in eam aqua communis, fundum petit: & ſimiliter oleum, Hæc Albertus ut quidam citant.

¶Sapor eius ſapores omnes excedit, immutatq;: & odor odores omnes, Lullus. Calorem natiuuũ magis quàm ullum aliud remediũ confortat, uentri-

culo,cordi & hepati ſaluberrima, ſan-
guinem nutrit, cũ hominis natura mirã
et maximé conuenientẽ habet familia-
ritatẽ.Membrorũ,uenarũ & meatuũ o-
mniũ orificia aperit & purgat: obſtru-
ctiones tollit omnium. & oïa corrobo
rat. Quin etiã animi affectus immutat,
triſtitiã & anxietatẽ tollit,lætos ingeni
oſos & animoſos reddit, Lullus. Capi
tis dolorẽ illita aufert:lumbricos inte-
rimit à ieiuno pota. Animi deliquia ex-
cludit.Vlcera pudẽdorũ ſanat inde ab
luta.Stomachicis ſuccurrit.Fluores o-
mnes exterminat. Cadauera ne corrũ-
pant̃ à uermib. cõſeruat.Caniciẽ exclu
dit.Prægnãtibus nõ concedit̃. Capitis
pituitã aut catarrhũ emẽdat. Potentiã
ad coitũ auget.Auditus difficultati au
ribus infuſa prodeſt. Cum uino mixta
& pota comitiali medet̃. Ore diutius
retenta uarios dentium dolores tollit.
Oculorum maculas ſeu albugines abo
let(infuſa nimirũ:)fluxiones uerò eorũ
auertit,uel ore tantũ retenta. Lepram
ali-

aliquandiu prohibet & occultat. Putrida ulcera corrigunt impoſitis madentibus inde linteis. Cum pauco apij decocto calculos ueſicę pellit. Mulieres fœcūdas reddit, grauidis nocet. Dolores diuerſos curat, et oſsib. quoq; fractis utiliter calida (cū ſtuppa aut emplaſtro aliquo) imponit. Spaſmū in crurib. illita remittit, Innominat⁹. Sūt aūt pleraq; ut uident, ex Lullo deſumpta. ¶Noui ego mulierē uetulā, frigidā, cachecticā, in ſudario per aquā ardentē intus accēſam calefacto, reſtitutā. ¶Sunt q Conſtātini teſtimonium de uirib. aquæ ard. adducāt. ¶Aqua uitę præter cætera ad ſtranguriā et alios ueſicę affectus ualet: ad tertianā & quartanā febres cum frigido humore coniunctas: ad lupum, ad uermes, ad ulceroſum doloris ſenſum. Menſes in mulierib. promouet. Calculum renum frangit & expellit: & fœtus mortuos abſq; magno dolore. Fluores uteri cuiuſcunque coloris emendat. Perfectam eſſe aiunt, quæ ex decem

uini partibus ad unam redacta fuerit, (hoc tertia aut quarta deſtillatione fieri puto.) Capiti illita uermes, cruſtas, ſcabiem, porriginem, & achôres ſanat. Maculas in facie & alibi tollit. Oua fracta aut quibus adempta eſt cruſta, ſi imponas, in ea coqui poſſunt. Apoplexiã, tumores, phlegmata, teneſmum & laſsitudinem inuncta ſanat. Morpheam potu & illitu emendat. Cutim mollem & puriorem reddit. Deniq; contra morſum canis rabidi ualet. Vulnus quoduis aqua ard. ablutũ egregie ſanatur, ita ut nihil mali ſymptomatis ſuperueniat.

Ego cum aquã ardentem, nimis calfacere & ſiccare perciperem, mel aliquando admiſcui, unde & ſuauior potus, & mitior factus eſt, uentriculo frigido utilis, per hyemẽ præcipuè. Sunt qui cum aqua mulſa permiſceant, aut potius cum apomelite, quod uulgo noſtri ex fauis faciunt, &c. Aliqui caricas eo perfuſas, & accenſas, calidas deuorant.

rant. Licebit & quemuis ſyrupum, pro ut morbus requiret alium atq; aliũ, dul cem admiſcere.

Vinum ne conturbetur aut putreſcat, decima pars ardentis aquæ infuſa efficit, melius longè ſulfur, ſed odore prodit dolum. idem poteſt alumẽ, ſed noxia ambo, ualetudini uehementer obſunt, Cardanus.

Si uinum per ſaporem uaſorũ uel uuarum fuerit corruptum, aqua ardente infuſa reſtituitur. Eadem uinũ pendulum recentius purgat: item uinũ putrefactum, & acetoſum quoq;. nam acetũ conuertit. Deniq; cuiuis malo aut corrupto odorem & ſaporem bonũ conciliat. ex bono etiã uino melius reddit, Albertus ut quidã citant. Cum uinum infundendũ eſt uaſi uacuo, pleriq; orbiculum ex ſulfure incenſum immittunt: alij aquam ardentem, intincta in eam ſtuppa.

¶ Vinum cui datur omnis ſapor & odor in momento, & eſt res curioſa,

maximè pro diuitib. qui diuerſitatem uinorũ oſtentare uolunt, & etiam utilis. poſſunt enim uino hoc modo communicari diuerſorum remediorũ qualitates. Herbæ, ſemina aut aromata quę uis infundantur in aquam ardẽtem per horas uiginti quatuor, ſic uis illorũ extrahetur. Tum aquæ ſic imbutæ modicum uino bibendo miſcebitur, Arnoldus de Villa noua.

Cum aqua ardente aromatib. imbuta quomodo fiat uinũ quod uulgò Hippocraticum uocant, in Vinis dicam.

De quinta eſſentia uini dicam infrà ſub Titulo de quinta eſſ.

DE IIS QVAE ARIDA DEſtillantur in liquore aliquo infuſa.

QVæ ſicca uel arida ſunt, deſtillari non poſſunt, niſi in liquore aliquo infuſa & macerata fuerint. De his hoc in loco ſcribam: de ijs uerò quę recentia in liquore aliquo ante deſtillationem

tionem præmacerantur, inferius inter aquas cõpoſitas, ſtatim ab initio. Quãuis & illæ de quibus hic agimus, compoſitis adnumerari potuiſſent. Arida igitur conterunt̃ primum, deinde in aliquo liquore macerantur, uino, aceto, aqua pluuiali aut fontana, atq; his ipſis uel crudis, uel deſtillatis: acetum quidem & uinũ hunc in uſum aliâs ſemel aliâs ſæpius deſtillant̃: aut in alio quopiam ſtillatitio liquore. Poterunt & in plãtæ alicui⁹ ſucco macerari, eoq; ſimiliter crudo, aut (quod pſtat) deſtillato. Aqua ardẽs rectificata aromatib. macerandis magis cõuenire uidet̃, niſi nimiã caliditatẽ, qua utẽtes detracto inde liquore affici poſſent, uitem⁹. Aliqui cinnamomũ contritũ aqua fontana affuſa deſtillant, ut inter olea dicemus. Semina etiã & alia aromata, á quibus oleum elicitur, in aliquo ex prædictis liquoribus macerant̃. Præſtat autem hæc omnia, arida dico, infuſa, in cineribus igne lento deſtillari, meo quidem iudicio.

De aquis uirtutũ ſeu aureis, quæ fieri ſolent ſaluia alijsq́ herbis odoratis & aromatibus in uino infuſis, infra dicã inter aquas compoſitas: & de ijs quæ in aqua ardente infunduntᷓ inter aquas uitæ cópoſitas. Refert etiam quamdiu infuſa in uino macerentᷓ. nam recentia, tenuia, rara, minori tempore indigent, quàm ſicca, craſſa & denſa: & contrita quàm integra. radices quàm ſemina & aromata: & ea rurſus quàm herbæ. Vide ſuperius ubi de præparatione deſtil landorũ præcepimus. Vulgaris quidẽ conſuetudo ea ferè tantũ ſicca in uino infuſa prius per aliquot dies deſtillat, quæ odoris maximè gratià requiruntᷓ, ut aromata & herbæ odoratæ. Sed reliqua etiam omnia quorum odorem ſaporemq́, qualiſcunq́ is ſit in liquore ſtillatitio, ſeruari uolumus, rectè deſtil lantur in uino infuſa, ut ſupra etiã docui, ubi de aqua abſinthij mentio fuit, & de uiribus remediorum retinendis in aquis deſtillatis. Et ſanè in ijs quæ

cum

cum recentia ſunt,& humore multo abundant,ideoq; minus odora ſunt, ut gentiana,aſtrantia,iris,baccæ iuniperi, & alia,liquores ex ſiccis in uino aut alibi infuſis magis probarim. ſi quæ uerò adeò rara uel tenuia ſunt,aut nullius odoris,aut refrigerare & humectare debent, ea recentia potius deſtillāda fuerint.Eſt quando anni tempus aut recētium inopia,ad ſicca confugere cogit.

Gentianæ aqua. Gentianæ magnæ ſiue albæ, (cuius radices pinguiſsimæ ſunt,& uino infuſæ, nec ipſæ corrumpunt,nec uinū corrumpi ſinunt, ut ipſe per bienniū expert9 ſum) libras quatuor radicū recentium, aut potius ſiccarū,conciſarū minutatim,in duo uaſa uitrea magna iuxta fornacem in zeta ponito aut ſuſpendito, uaſe diligenter occluſo:& uinū generoſum ſuperfundito ut per duos digitos excedat. perges autem recens affundere donec radices imbibere deſinant.& ſic eminente ꝑ duos digitos uino, ut dixi, ūas per

menſem relinques: & demum in duab. cucurbitis uinum cum radicibus diſtributum deſtillabis in Balneo M. uel in cineribus igne lento. De aqua centaurij minoris & gentianæ ſimul in uino deſtillatarum, uide infrà inter aquas compoſitas.

Baccæ iuniperi etiam aridæ uino infuſæ optimum & ſuaui odore liquorem reddunt: abſinthium uerò (dies paucos præmaceratum) perquàm efficacem & amariſsimum, idq; magis ſi in cineribus deſtilletur. quorũ utrunq; nos experti ſumus.

Pyretrum uel recens uel ſiccum uino infunditur, aut aceto ſimplici deſtillatóue.

In aqua ardente etiam infuſa, ut dixi, uim ſuam ei communicat: ſed multò efficacius hoc fieri audio, ſi contrita remedia ab initio ſtatim fæcibus uini deſtillandis (ex his enim poti⁹, quàm uino aquam ardentem noſtri eliciunt) admiſceantur. Sic & abſinthij aquam

&

& alias optimè parari, quidam ceu rem arcanam me docuit. ego eius rei periculum nondum feci.

Aqua roſacea cum roſis ſiccis ſic fit. Roſis ſiccis ſuperinfunde aquam, non amplius quàm ut in ea macerari poſſint. Transfer in cucurbitas uitreas aut plumbeas, & deſtilla paulatim. Vtilis erit hæc aqua in remedijs, & ad ornatum (ſeu odorem.) Eſt qui libræ uni roſarum ſiccarum, aquæ libras decem affudit, & deſtillauit ſatis bonam. Sed hoc non fit, niſi cum ex recentibus fieri non poteſt, Bulcaſis. Si roſæ quas incarnatas uulgò uocamus, ſiccatæ, uapore aquæ calidæ humectatæ deſtillentur, aquã roſarum bonam reddent, Syluius.

Nucis uomicæ aqua ſiue ſuccus igne decerptus, aquam calore, non odore uel ſapore imitatur, præſtantiſsimum contra uenena remedium, Cardanus libro ſecundo de ſubtilitate. Et paulò

poſt. Si uenenũ recẽs ſumptum adhuc in uentriculo maneat, præſtantiſsima ſunt auxilia quæ uomitũ ualidũ prouocant, lac, lixiuiũ, oleũ, aqua nucis uomicæ. Ego per ſuccũ igne decerptũ, aquã deſtillatã ab eo intelligi puto. nã & aquam nominat, ꝙ colore ei ſimilis ſit, non item odore ſaporeq́ꝫ, quod aquis deſtillatis conuenit. Sed cũ nux uomica tota duriſsima ſicciſsimaq́ꝫ ſit, apparet ſcobem eius oportere in aliquo liquore macerari, ut aqua, uino, aqua uitæ, aceto. Ego in aceto potiſsimũ macerârim, quod & uenenis per ſe reſiſtit, & ad uomitum quoq́ꝫ ciendum prodeſt.

Aquæ ex recentibus plantis deſtillatæ (inquit Brunſuicẽſis) pręferri debẽt. Quæ ſi quando haberi nõ poſſunt, ſiue aliam ob cauſam, ſiue ꝙ peregrina quædã arida tantum adferunt, ut ſpica, ſaliunca, ſtichas, ſchœnuanthos, epithymus, &c. ex aridis hunc in modũ deſtillabis. Menſe Maio quotannis ante Solis ortũ, cũ ea nocte nõ pluerit, & cœlum

fue-

fuerit ſerenum, rorem colliges, ex prato aliquo diuerſis herbarũ & florum generib. uirenti, non aquoſo aut uliginoſo, neq; in concauo loco, ſed potius in mõte aliquo ſi fieri poteſt. Colliges autem linteum album extenſum per herbas trahendo, donec roris plurimum imbiberit. tũ exprimes in aliquod uas, & iterum trahendo replebis & exprimes, donec ſatis collegeris. Hunc rorem in balneo Mariæ ter deſtillabis, & in Sole rectificabis, (nempe in arena feruente per dies quadraginta,) & ſeruabis per annũ. Quocunq; autẽ anni tempore liquorem ex herbis ſiccis deſyderaueris, ſic facies. Herbarũ quas in umbra ſiccâris, (folijs diſtrictis ſeorſim ſeruatis) quantum uolueris in uaſe uitreo pones, & roris aquæ ſuperinfundes ter tantũ: aut tribus uicibus ita ut primum tantum infundas, ut herbæ ſatis operiantur aqua, & rurſus bis tantum. Deinde per duos aut tres dies in fimo equino pones, deſtillabis: iterumq; putrifi-

cabis: ita ut tertio alternis putrificetur ac deſtilletur. Hæc ſanè aqua multó præſtantior erit, quam ſi quis, ut Bulcaſis ſcribit, ad unam aridarum roſarum (aliarúmue herbarũ aut florum) aquæ communis libras decem affundat, & mox deſtillet. Medicus quidam peritiſſimus, ſi ex aridis modo iam dicto aqua deſtilletur in rore infuſis non ter tantum, ſed nouies deſtillato, meliorem aquam ſcribit futuram quàm ſi ex recentibus fieret, quæ multum phlegma ſecum habent. Idem ait rorem nouies deſtillatum uires ex plantis ei infuſis non minus extrahere quàm aquã uitæ, Hactenus Brunſuicenſis.

Rori quidem per ſe etiam uis medica ta ineſt, ut in aqua eius deſtillata alibi docet Brunſuicenſis. In comitiali morbo ſi placentulam ex farina cum nocturno rore diui Ioannis ſub cinere coxeris, ac eam infirmo dederis commanducandam, ſanari aiunt, Alexander Benedictus.

DE

DE QVINTA ESSENtia remediorum.

QVintam eſſentiam nominat ſummam & cœleſtem in quacunque planta,metallo,animali,aut partib. eorum facultatem & uirtutem, quæ totius eſſentiæ ui & puritate, nō ulla elemētari aut ſenſibili qualitate , etſi abſque qualitatibus non ſit, humani corporis ualetudinem conſeruet, iuuentam extendat,ſenectam differat, & omne genus morbos abigat.De hac primus omnium Raymundus Lullus ſcripſit, omnibus ſuo etiam ſeculo medicis ignota, nec literis prodita,nec uſu ipſo tētata. Illum præter alios ſequuti Io. de Rupe ſciſſa,(quē tamen quidam ante Lullum floruiſſe putat,ut ſuprà ſcripſi,ego contemporaneum fuiſſe iudico,) Hieronymus Brunſuicenſis, Philippus Vlſtadius,& alij forte pauci,& ipſi quædam literis de eadem mandarunt. Eſt autem alia ſimplex, ut celebratiſsima illa uini

ſeu aquæ ardentis quinta eſſentia, chelidoniæ, ſanguinis humani, fragorũ, antimonij, &c. Aliæ compoſitæ, nempe cum remedia quædã ad aliquam quintam eſſentiam iam perfectam adijciuntur, ut uires earum extrahat, quibus & aurum potabile adſcribi debet.

Dubitatio orĩt, inquit Cardanus, an aquã liceat facere temperatam, quã Quintam uocãt eſſentiam. Erit autem hæc, ut docebo, æther, id eſt ſubſtantia tenuiſsima mobilis, & quæ motu calorem temperatum retinet, & eum plurimum. Hæc igitur uires omnes conſeruare poteſt, & uitam producere. Nam cum tenuiſsima ſit, miſcet ſe humido primo penetrans ſolida, ac excrementa ſeparat quæ in illo continẽt. Quia uerò calidi plurimum habet, eijcit impurum quicquid eſt, naturalemq́ ob id calorem inſtaurat. Nihil enim aliud eſt ſenectus, quàm naturalis caloris imminutio. imminuitur uerò, quia motus prohibetur, ut de igne dixi. ſimilis eſt enim

enim huius ad illum ratio. Motus ueró prohibetur ob terreæ ſubſtantiæ abundantiam. Quoniam ſola terra plurimã habet materiã, & motu omnino caret. Ergo aqua illa calore cum ſit ſic temperato, nec cor uexabit, nec iecori infeſta erit. Itaq; ſola hæc iſta quę diximus pręſtare poteſt. Cum igitur ardens aqua diuturno circulationis motu tenuitatem retinens, caliditatem acumenq́; ſaporis ac odoris exuerit, æther eſt: ac tũ primũ fragrat. Eſt enim nil aliud odor fragrãs, quám acutus cum moderatus extiterit. Indicio eſt ꝙ piper nó fragrat &c. Igitur ardentem aquam, ſi ad temperamentum redierit, tenuitate retenta, neceſſe eſt fragrantem fieri: & ſi fragrans fiat, neceſſe eſt uiciſsim in æthera eſſe conuerſam. Fit & quæ iuuentutem inſtaurat aqua cum tyri carne, fit & cũ elleboro, qualem apud patrem meum uidi. Sed hæ diuexãt corpora, & iuuentutis imaginem fucatam reddũt: æther ueró ueram præſtat, cum eam retineat

diu quam quis habet & exornet. Sed nunquid igne qui calidiſsimus eſt, tenuior æther? Certe ſic.nam cœlo contiguus,ideoq́ leuiſsimus.impreſſam enim ab aſtris caliditatem circulatione moderatur tenuitate retenta,atq; eodẽ modo hæc aqua calore ignis ad ſummam redacta tenuitatem motu ipſo refrigeratur ac temperiem acquirit. Itaque & hæc & æther, mediũ quaſi ſunt inter mortalia immortaliaq;. Locum enim cum habeat ac temperiem tum ſubſtantiam cœlo proximam,corrumpi nequit. Dum uerò infra impellitur, refrigeratur, atq; ſic poſt multa ſecula corrumpitur. Itaq; medium eſt quaſi mortalis ac immortalis, cuius generis Stoici animam humanam eſſe credunt, Hæc omnia Cardanus.

Virtus uniuſcuiuſq; rei latet in quinta eius eſſentia,calida,frigida, humida, ſicca,&c.& idem operatur quod prius in ſuo mixto uel cum ſua materia, ſed celerius & mirabilius multis modis.

Poſt

Poſt deſtillationem ſuper fæces aliquoties repetitam, intercedente ſemper noua digeſtione, ſemper quælibet aqua tandiu circulari debet in fimo equino aut alibi, donec ſuaſiſsimi odoris fiat. Nam fragrantia ſumma in omni quinta eſſentia requiritur. Quædam ſemel & iterum deſtillari ſatis eſt, tum circulari, & poſt dies aliquot ſi quid de terra & fæcibus ſupereſt in fundo circulatorij, ſeparari defundendo. Eſſentia quinta uini non amplius urit os, nec amplius eſt aqua ardens, ſed ſubtilior, & cœlum uocatur: cui ſtellas ſuas addi dicimus, cum diuerſarum qualitatum herbæ, & contra diuerſos morbos excellentes, in ea macerantur, ut infrà in Aquis uitæ compoſitis docebimus: Solificari autem ſiue deaurari, cum Solis, id eſt auri uirtutem ei imprimimus, ut ſupra in Auri potabilis mentione explicatum eſt, Hæc ferè ex Lulli libro de quinta eſſentia. Eſſentia quinta cuiuſque

medicamenti millies maiorem habet uirtutem, quàm antea habuerat dum adhuc corpus elementatum eſſet, Vlſtadius.

Quomodo extrahatur quinta eſſentia rerum omnium, ad applicandum illas (uires earum) corporibus humanis, ex primo libro Lulli de quinta eſſ.

Quinta cuiuſq; rei eſſentia, extrahi ab ea poteſt, lignorū, fructuum, florum, radicū, foliorum, ſeminum, lapidum, metallorum, carnium, & quarūuis ſpecierum, hūc in modum. Quamcunq; rem à qua uolueris quintam eſſentiā ſeparare, impones in quintā eſſentiā uini (puram & perfectam ut prædictum eſt:) & èxpones inſolandam in uere, uel in uaſe ad ignem leuem: & intra tres horas habebis quintam eſſentiam rei mixtam cum quinta eſſentia uini, quæ conuertetur in talem naturā, qualis rei impoſitæ

tæ eſt, ſiue ea calfaciat, ſiue refrigeret, humectet, ſiccet, purget, uel cuiuſuis alterius conditionis aut odoris fuerit: neque idem tantum efficiet, ſed eodem in gradu quoq;, hoc eſt non magis aut minus, &c. Poſthæc enumerat remedia ſingulatim quæ in primo gradu calida ſunt, deinde in ſecundo, tertio, quarto: & ſimiliter frigidorum, humidorũ, ſiccorũq; catalogos inſtituit. Deinde de gradibus remediorum & eorum mixtionis artificio in genere docet. Poſtremò addit etiam catalogos iuxta ſecundas qualitates, ut uocant: Quæ omnia nos omittimus, quoniam doctis & medicis ſcribimus: neq; conuenit partes ſcientiarum inter ſe confundi. Deinde lib. ſecundo per ſingulos morbos, (eos duntaxat qui grauiores & ferè incurabiles uulgò habentur,) docet quænam remedia quintæ eſſentiæ uini admiſceri debeant. Scripſit & Rogerius Bacho libellum de facultatibus aquæ uitę per 12. ſigna, ſecundum morbos à ca-

pite ad pedes, aquis & medicamentis pro ſingularum partium & affectionũ natura aliàs alijs adiectis. Hunc aliqui non rectè Arnoldo de Villa noua attribuunt.

¶Io. Braceſcus uir in chymicæ artis myſterijs noſtro ſeculo exercitatiſsimus, ut ſcripta eius teſtant̃, in Dialogo cuius interlocutores ſunt Raymundus Lullius & Demogorgõ (quẽ autor Italicè edidit, unà cum altero ſuper expoſitione librorum Gebri. Ioan. Petreius Norinbergæ utrunq; Latinè excudit ſine authoris nomine,) quintam eſſentiam illam quæ ad humanam uitam conſeruandã & extendendã faciat, non ex plantis, animalibus aut gemmis, ſed ex ſolis metallis requirendam aſſerens, ita ſcribit. RAYMVNDVS. Cum neceſſe ſit ut hæc medicina omninò incorruptibilis ſit, & omnia elementata in hoc ſuperare debeat, neceſſe eſt ut extrahat̃ è materia quæ ab omni corruptione q̃ alieniſsima ſit. DEMOGORGON. Tamen dixiſti,

dixiſti tu in libro quẽ de naturæ ſecretis inſcripſiſti, hanc extrahendam eſſe de uino rubeo. Idem confirmat Ioan. de Rupeſciſſa. alij uerò Chelidoniam accipiendam eſſe autumant, alij ſanguinem humanum. RAYM. Non parum erras, ſi perſuaſum habes philoſophorum ſcripta ex nuda litera intelligenda eſſe. maximè uerò in hac ſcientia, quanto clarius & apertius loquuntur, tanto pl⁹ obſcuritatis habẽt eorũ ſcripta. ſimilitudinibus enim & per ænigmata locuti ſunt. DEMOG. In hac re qua uſi ſunt ſimilitudine? RAYM. Dicit Senior philoſophus hanc medicinã conuerti & uariari de colore in colorem, & de ſapore in ſaporem, & de natura in naturam: propterea nomina eius multiplicata eſſe. Item Minois philoſophus, Si quæratur (inquit) quare factum ſit rubrum antequam reciperet albedinem: Reſpondendum bis denigrari, bis in colorem citrinum conuerti, & bis recipere colorem rubrum.

Cum ueró bis colorem rubrum recipiat ut rubrũ uinum & ſanguis human⁹, uidelicet poſt putrefactionem & in deſtillatione: propterea ueteres per ſimititudines loquétes uocauerunt ipſam uinum rubeum, ſanguinem humanũ, & ſanguinem draconis, & his ſimilib. &c. Paulo poſt etiã ſigna illa quæ Io. de Rupe ſciſſa de quinta eſſentia iam perfecta ponit, nempe ut ad eã in angulo domus poſitã, ingredientes omnes mirificé alliciantur: & alterum ut ad eam collocatã in uertice turris congregent omnes aues, quæ illam odoris ſuauitatem percipiunt, allegoricè interpretat: ut per turrim intelligat fornax in angulo domus poſita, in quã uitrum quod materiam continet decoquendã ponitur: per intrãtes ueró domum iſtam, & per aduolantes aues, ſignificent ſpiritus & uapores illi qui uirtute caloris ſurſum ferunt ac aſcendunt in altum p collum longum uaſis ſiue bocciæ qui cum figunt, et amplius non aſcendunt,

indicium

indicium eſt (inquit) ipſarum humiditatem aqueã iam conſummatã & materiam dulcoratã, & medicinam finitam eſſe. Et in hac quidem ſententia etiam Raſis fuit, Hæc ille.

De quintæ eſſentiæ à uino extractione, ex Philippo Vlſtadio & Raim. Lullio.

Vinum quàm generoſiſsimum, cuiuſcunq; coloris, uinoſum poti⁹ quàm dulce, quater deſtillabis in alembico, ita ut cõmuniter aqua ardens paratur. Quòd ſi etiã ſæpius deſtilletur, præſtabit. Perfectè deſtillati indicium eſt, ſi ac

cenſum in uaſe aliquo (argenteo uel ſtãneo) totum cõſumatur, ſic ut nulla humiditas in uaſe remaneat. Sic igitur pręparatum imponatur in pellicanum, id eſt uas utrinq; anſa-

tum,quod etiã uas Hermetis aliqui uocant,per cuius in ſummo foramen materia circulanda immitti poteſt & extrahi. Et uaſe diligenter lutato,& luto forti cæmentato,ex frequenti aſcenſu deſcenſuq; aqua in ueram quintam eſſentiam conuertetur. Porrò uinum ſic deſtillatum,ut diximus,cum habeat omnia quatuor elementa, tamen per crebram motionem & agitationem aſcendendo deſcendendoq;, de corruptibili in incorruptibile fermè tranſit & conuertitur.Quod ſi per crebrũ deſtillationis aſcenſum uel deſcẽſum craſſum à ſubtili, impurum à puro ſeparat: quanto magis id contingit in deſtillatorio ubi millies milleſies ſurſum ac deorſum agitatur? Hoc igitur motu exiſtimandum eſt materiam elementarem conuerti in ſubſtãtiam inelementarem & corpus incorruptibile, ita ut tantò remotior quinta hæc eſſentia à corruptione corporis elementati ſit,quantò cœlum ipſum quatuor elementis incorruptibilius

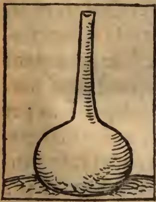
corruptibilius eſt. Cæterum hac circulatione multoties iá facta, tandem aperiatur quod in ſummo eſt foramen: ubi ex pretioſiſsimo & ſuauiſsimo odore cognoſces, nũquid de quatuor elementis reſtet, quod in quintam eſſent. nondum conuerſum ſit. Nam ſi res perfecta ſit, odor longé omnium fragantiſsimus prodibit, adeò excellens ut qui eo fruũtur, ex terra ad cœlum eleuati ſibi uideantur, & cœleſti quadam fragrãtia frui. Hic uapor ſi in ſecretum aliquem domus locum ſe inſinuet, adeò replebit totam domum, ut nihil ſuauius, amœnius, & odoratius unquam ſenſiſſe uidearis, res dictu mirabilis & ferè incredibilis. Quòd ſi in faſtigio turris ponatur, omne genus auium quæ in uicinia ſunt alliciet. Si uerò excellens illa odoris gratia nondum appareat, iterum claudes pellicanum, & diligenter lutatum rurſus impones ad deſtillationem circulatoriam, quouſq; appareat perfecta ipſa quinta eſſentia, ſiue ut

uult Raimūdus libro primo capite ſecundo, Mercurius uegetabilis. Non ſolum uerò habet odorem illum & ſaporem excellentiſsimum, ſed etiam quandam incorruptibilē naturam circa alias medicinas: Et certè nullam habet aduſtionem in ore ſicut aqua uitæ, neq; ullā humiditatem ſiue phlegma, quia omnis materia terreſtris et elementaris in fundo reſidet.

Quomodo quinta eſſentia facilius & minore ſumptu extrahatur, in gratiam pauperum ex ijſdem.

Fimum equinum impone in uas magnum & profundum, uel in foueam ad hoc factam. & in medio fimi ponat deſtillatorium impletum materia deſtillanda ad duas tertias, ita ut tertia pars remaneat extra fimum uacua, ut materia aſcendere & deſcēdere poſsit, & ſic in aquam clariſsimam conuerti. Sed fimus

fimus per ſingulas hebdomades ſemel ut minimũ renouandus eſt. Idem hoc fieri poteſt in uinaceis recens expreſsis per uindemiã: Vel in diebus caniculari bus ad Solem. Poteſt etiã extrahi quinta eſſentia ex uino turbido immundo & putrido, modò non ſit acetoſum. nã etiam ex corrupto uino, quod in bono loco natũ ſit, quanq̃ turbato & mali ſaporis, optimã aquã uitę deſtillari uidemus. ❡ Eſt & alter modus ſine igne & labore extrahẽdi, huiuſmodi. Aquam uitę quam inueneris nobi liſsimã, pone in uitrũ cum collo longo, habẽte in ſummitate foramen, quod debet claudi & lutari cera

rite præparata, ut inferius docet Vlſtadius cap. decimo.) Deinde uertatur uitrum & cũ collo imponatur in fimũ. ſic craſsior materia reſidebit in fundo deſtillatorij: quod cum longo tempore

in fimo ſepultum fuerit, tandem extrahetur ab ipſo leniter,in forma,ſicut eſt impoſitum. Tũc uidebis ſeparationem puri ab impuro,& ſubtilis à craſſo. omnis enim materia craſsior erit circa collum uitri.Itaq; ſtilo ferreo tenui & acuto cerã perforabis uſq; ad aquã: et ſtilo extracto effluet materia craſsior, quæ in collo reſidebat. hæc cum effluxerit tota uſque ad ſubtilem, hoc eſt ipſam quintam eſſentiam, uas digito obſtructum inuertes. Sic habes Quintam eſſentiam, ſed minus pretioſam ſuperiore. Simili modo poteſt aqua ardens in uas uitreum poni, quod non uertatur,ſed directè in fimo ſepeliatur per aliquod tempus.Poſtea colando ſeparet̃ materia craſſa quæ reſidebit in fundo,à ſubtili ſuperiore: ſed hæc adhuc minus pretioſa eſt. Attrahit tamen omnes uirtutes herbarũ,& aliarũ materiarum,ut non ſit contemnenda. Poſſunt & alij modi excogitari, ſed ego primũ modum ex animo omnibus commendo

do ceu optimum & excellentiſsimum. non magno labore & ſumptu paruo conſtabit : nec pœnitebit te huius uel illius.theſaurum enim magno cũ fœno re reperies,Hæc Vlſtadius capite octa-uo. ¶His ſubijcit modũ extrahendi quintã eſſentiã è muſto, id eſt uino nouo feruente in uaſe per autumnum, quod abſque illo uini nocumento fit, quem breuitatis cauſa,& quia ab alijs etiam authoribus,quod ſciam,non attingitur (niſi à Lullio forte) omittam.

Quibus locis Vlſtadius in Cœlo ſuo uarias quintas eſſentias extrahere doceat.

Quomodo extrahatur quinta eſſentia (uini,) in qua poteſt reſolui aurum ad faciendum aurum potabile, cap.xj.

Quomodo extrahatur quinta eſſentia mellis,quæ ingreditur aurum potabile,capite xij.

Quinta eſsẽtia ex chelidonia,ca.xiij.

Ex ſanguine humano, ouis, carnibus, &c. cap. xiiij.

Ex pomis, piris, & alijs fructibus, capite xv.

Ex floribus, herbis & radicibus, capite xvj.

Ex antimonio, cap. xvij. ❡ De ijſdem omnibus leges etiam apud Lulliũ lib. 1. de quinta eſſ.

Quintã eſſentiam uini, aliqui uegetabilem Mercurium, item cœlum & clauem philoſophorum uocant. hæc, ut aiũt, omnis rei per tres horas in ipſa maceratæ uim attrahit. ❡ Io. Braceſcus per uinum rubeum à quo quinta eſſentia extrahẽda ſit, allegoricè aliud quippiam & metallicum intelligi putat, ut ſupra recitauimus, ubi de quinta eſſ. in genere egimus.

AQVA MIRABILIS QVAE contrarium efficit quàm aqua vitæ: quæ Quinta eſſentia frigida appellari poteſt.

Flo-

FLorum ſambuci, florum ungulæ caballinæ quæ creſcit ſuper aquas habens magna folia & florem giluū: (aliâs florum nenupharis, quod placet, & ſic Rogerius interpretatur) utrorumque libra. Seminis portulacæ, ſem. lactucæ utriuſque libræ tres, (aliâs, ſelibra.) Foliorum ſolani ſcrup. duo. (aliâs, ſolani, quantum de omnibus.) Debent autem hæc omnia recipi uiridia, & deſtillari ſepties, ſeruarique in terra ꝓfunda in uaſe uitreo. Hæc aqua in Sole cum caleſcit in meridie, uaſa uitrea, uel lignea ſubtilia, imagines uel teſtas ouorum facit per aera uolare, (locus uidetur corruptus, aut res ipſa falſa:) Pannus ex ea madidus & in ignem proiectus, reſilit, ab igne illæſus: & quicquid in ea intinctum fuerit, calorem ignis nō patietur. Nec ab igne læditur pānus in iſta aqua madefactus, ſi aqua uitæ ſuper aſpergatur, & in ignem projciatur, uel per candelā accendat. ardet enim, ſed non conſumitur, nec ullū uſtionis ueſtigium in

panno relinquitur, Quod ſi pars huius aquæ ſub ardente Sole in ſcutella pona tur,& in aerem cum aſperſorio(uel a-ſpergillo,ut uocant) fundatur, nubem magnam & denſam efficit ſubito, & ca lorem Solis pro magno tempore miti-gat.Menſes ſiſtit,ſudorem prohibet,ap petitum excitat. doloré capitis ſedat, maximè ex calida cauſa,uel Solis adu-ſtione obortum. Cancrum omnino & integré ſedat.Deniq; multas& magnas uirtutes habet. ualet enim in calidis cauſis,ſicut aqua uitæ in frigidis.Quã-obrem uſus eius eſt in omnibus febri-bus tam acutis quám peracutis: in o-mnibus affectibus calidis, & oculo-rum doloribus & capitis ex caliditate. item ad tædium (faſtidium) ſtoma-chi.ad lupum, & fiſtulam, & dolo-rem lateris, & calefactionem membri uirilis ex coitu, & omnem paſsionem circa hæc membra genitalia ex qua-cunque cauſa calida. Et poſt partum mulierum perutilis eſt, ſi pannus ea

intin-

intinctus ſuperponatur uuluæ, & ſuper locum paſsionis ſi paſsio fuerit extrinſeca: ſi uerò intrinſeca, ſumatur de ea, et per clyſterem in uterum immittatur. Si uitium in ſtomacho fuerit, ſumatur de ea ad dimidiam teſtã oui mane et ueſperi. Virgæ intrinſecus dolenti per ſyringem inijciatur. Ad obſtructionem uerò hepatis & lienis & alios affectus ex calida cauſa, linteum in ea madefactum ter die apponatur ad affectũ latus. ſanguinem enim maximè purgat. Sed diligenter cauendũ eſt ne pannus inde madidus ſuper ſtomachum reuoluatur.

Eiuſdem facultatis uidetur aqua in libello Raymundi Lullij de aquis deſcripta, his uerbis. Aqua compoſita ſecundum reſiduum (ut habet codex manuſcriptus, lego contrarium) aquæ uitæ: R. camphoram candidam, roſas, papauer album & nigrum, lactucam cichorium, portulacam, uiolas, ſolanum, capillos Veneris, cymba-

larium,ſemperuiuũ,uermicularem,roſtrum porcinũ,cardicellũ. Folia terenda terantur & deſtillentur.

De chelidonię eſſentijs omnibus extrahendis: quo exemplo induſtrius quiſque uti poterit ad aliarum quoque plantarum eſſentias extrahendas.

Per chelidoniæ quintam eſſentiam aliud quippiam allegoricè intelligi Ioan.Braceſcus putat,ut ſupra retuli ubi de quinta eſſ.in genere egimus.

Chelidonia (inquit Vlſtadius) uires innumeras poſsidet: & quinta eius eſſentia,quã hic elicere docebimus, etiã ipſum aurũ potabile ingreditur.Chelidoniam quum maximè matura eſt cũ herba,radicib. & floribus minutatim cócíſam ac in mortario contuſam,pone in cucurbitã terreã uitreatã. Cucurbita autem tota repleta,clauſa, & luto ſepta

ſepta ponatur in fimũ equinum recentem per tres hebdomadas. Deinde impoſito alembico deſtilletur in Balneo M. igne admodũ lento, & exibit phlegma. Tum fæces extrahes, & ſuper marmore quám ſubtiliſsimè tritas in cucurbitã repones cum alembico cæco, & in Balneo M. per hebdomadẽ relinques, aut in fimo equino (pluribus diebus.) Deinde paulatim refrigerata materia, alembicũ roſtratũ impones, & in cineribus deſtillabis, ut capite decimo de ſeparatione olei ab ipſa terra diximus, & exibit aqua clara continens in ſe aerem & aquã. Separabis aũt aquam ab aere in cucurbita recenti per balneum M. modico igne: aſcendet enim phlegma, & oleũ remanebit, quod ſeruabis. Tunc iterũ fæces ſuper marmore conteres, & quatuor partes phlegmatis ad unã fæcum affundes, miſcebis, incorporabis, & in Balneo M. per ſeptẽ dies relinques, deniq; p arenã magno igne deſtillabis, & exibit phlegma primũ, de

inde aqua rubicunda, ſiue potius oleum quod eſt elementum ignis: à quo phlegma in Balneo Mariæ ſæparabis, ut ſuprà. Cæterum fæces relictæ quæ nihil amplius præter terram continét, igne forti urgeri & ad calcem redigi debent per decem continuos dies, (nimirũ in calcinationis ſeu reuerberationis fornace, aut in ipſa fornace calcis ut capite 10. docuit.) Deinde iterũ tritæ ſup marmore imbibantur cũ ipſo phlegmate, & deſtillentur per alembicũ, donec in illa materia uideas paruos lapillos albos inſtar ſalis. Et hoc ipſum ſal iterum diſſoluatur cum aqua ex qua deſtillaueris: & poſtea iterum deſtillabis: idque toties repetes, donec ipſa terra amittat omnem impurum & terreum colorem, & ad album deducatur, (ad albedinem ceræ:) Et ſic terra erit rectificata. Debent autem reliqua etiam elementa rectificari, ita ut ſingula ſepties deſtillentur, aeri quidem & igni ad ſingulas uices affundendo phlegma

gma & poſtea ſeparando, ut prædictum eſt. Quum autem faciliori uia id facere uolueris, diſſoluatur quodlibet elementum cum aqua ſua per partes æquales, (& cætera: quæ omitto, quód obſcurius tradita ſint.) Eſt etiam alia uia ſubtilior redigendi quodlibet elementum in ſuā perfectionem ſeu quintam eſſentiā: ſed præſupponitur, quód elementū quodq; prius iuſtificatū ſit. Deinde ponatur in uas circulatorium in fimo equino, aut in balneo Mar. per dies xxx. Tunc iterum deſtilletur. Sic corpus ipſum tanquam materia craſſa permutabitur in ſpiritū uel ſubſtantiā ſubtiliſsimam. Sunt qui idem facilius efficiunt, accipiendo quatuor partes terræ, & unam partem de uno quatuor elementorum quodcunque uoles, & digerendo modo prædicto, & circulando per dies xxx. ſic quoduis elementum in quintam eſſentiam permutant. Materia autē ſatis circulata iudicatur, quum quinta eſſ. ſuper reliquam ma-

tertiam innatat. ❡ De uiribus ſingulorum chelidoniæ liquorũ. Elementum aquæ prodeſt ad omnes ægritudines corporis, calidas & frigidas. Temperat etiã omnes uenas circa cor, & omne uenenũ à corde expellit. Omnes qui pulmoni accidunt morbos curat. Sanguinẽ purgat, & hominẽ præſeruat ab omni corruptione uirtutis naturalis. Prodeſt in ſumma omnibus ęgris in quocunq; morbo.

Elementũ aeris, oleo ſimile, iuuenũ uires & uenuſtatẽ confirmat & auget, ſi interdũ cum cibo utant̃: omnẽ enim ſanguinis putredinẽ prohibet. Adurit (Conſumit) & expellit omne phlegma ſalſum, & tollit melancholiã & omnẽ bilis aduſtionẽ.

Elementũ ignis quantitate grani tritici cũ uino optimo permixtũ, & infuſum in fauces hominis ægroti, imó etiã ſemimortui, omnes uires corporis reſtituit & recreat. penetrat enim uſq; ad cor, & ipſum calefacit, et expellit omñia

uenena

uenena & omnes humidas ſuperfluitates à corde. Lullius cũ quinta eſſentia uini infundit huius olei guttulã, ut mo ribũdos aut deſperatos reſtituat intra uigeſimam horæ partem.

Sunt qui alio modo breuiore quintam eſſentiam à chelidonia extrahant. Chelidoniã cum radice & flore minutatim ſcindunt, ponderant, & aqua fontana ſuper eam infuſa decoquunt donec ad idem pódus reducatur. Deinde in pila lapidea terũt, & ſuccum expreſſum linteo à fæcibus purgãt, reliquum ad mellis conſiſtentiã decoquunt. Poſtea in cucurbitã ponũt, ita ut repleatur dimidia: & in balneo M. deſtillãtes, aquã ſeu phlegma colligũt. Deinde uaſe in cineres trãſlato, oleũ aerium excipiunt. cui cũ ſupernatans alterũ olei ge nus uiderint (aucto nimirũ igne,) aliud uas recipiens, ſupponunt, in quo ignis elementũ colligitur. Horum liquorum unumquéq; rectificare oportet, ut idoneus ſit remedijs corporis humani:

nempe ſepties repetita deſtillatione, aquæ quidem ſeu phlegmatis in Balneo M. ita ut ſingulis uicibus cucurbita diligenter lauetur (purgetur) à fæcib. remanentibus, quæ admiſceri debēt elemento terreo poſt ignei liquoris deſtillationē relicto in cucurbitæ fundo. Similiter aerē rectificabis ſeptena p̄ cineres deſtillatione, admiſcēdo fæces cum terra. Deniq; liquorem ignis ſimiliter. (Materiā uerò terreā, ita ut in ſuperiore modo dictum eſt.) His ita paratis uires attribuunt, eaſdem quas ſupra ſcripſimus, ſingulis: quas nihil attinet repeti: ea tantum in quibus differunt, adſcribemus. Aqueus chelidonij liquor omnes à pectore calores & uenena pellit. Pulmonis & hepatis obſtructionibus prodeſt. Humorem enim & phlegma ſuperfluum conſumit. Deniq; hominem intra dies nouem ab omni infirmitate liberat. Aerius liquor non atram bilem, non amaram, nec phlegma in corpore humida obtinere ſinit.

Sangui-

Sanguinem auget,& in omnes corporis partes eum diſtribuit penetratione ſua.quamobrem hoc oleo utentes ſæpius uenam incidunt. In periculo amittendi oculi ſi per xxx.dies una aut altera gutta quotidie inſtilletur, mirificè prodeſt. Liquor igneus multò efficacior eſt aqueo & aereo, & iuuat ubi illi fruſtra tentati ſunt. Iuuentutem conſeruat,ſenectam uegetam & iuuenilem reddit,cor recreat: & cum aqua ſiliginis ſumptus dicitur eſſe elixir uitæ. Porro terrea materia rectificata per diſſolutiones, coagulationes, & calcinationes,& ſubtile ſal terræ, quo cum omnia metalla in lapidē conuerti poſſunt, & omnes ſpiritus figi habentes humiditatem radicalem. Nutrit etiam leproſos.Ex hoc philoſophi priſci lapidem fecerunt quem philoſophicū uocāt. Modus liquores prædictos intra corpus ſumēdi,huiuſmodi eſt.Tres guttas ignis chelidoniç,tria cochlearia aquæ roſarum,modicum cochleare de

aere ſanguineo (liquorum aerium intel ligo,) permiſce, & propina ieiuno: ſi affectus eſt calidus, cum uino: & ſi homo exceſſerit annum uigeſimum quartum, cum aqua uitæ. In febribus autem calidis, nullo modo ſumi debet, Hæc omnia Vlſtadius.

De quatuor elementis extrahendis à chelidonia, & à folijs LAVRI, uide etiam Io. Ganiueti librũ qui Amicus medicorum inſcribitur, differentia 4. capite 7.

Quomodo extrahatur Quintum eſſe à fructibus, ut pomis, piris, prunis, ceraſis, caſtaneis, &c. ex Vlſtadio.

Fructus minutiſsimè cõciſos & contuſos in mortario terreo, (lapideo,) miſce cum decima parte ſalis communis. Deinde in cucurbita cum alembico cęco pones in fimo, ut ſupra dictum eſt de ſanguine humano, &c.

Ex

Ex florib. herbis, radicib.

Plantas bene maturas collige, cœlo ſereno, Luna creſcente & iam ferè plena: purgatas minutiſsimè diſcinde, & in pila marmorea contunde cum decima parte ſalis. & in circulatorio ſeu alembico cæco fermentabis in fimo equino per menſem. Deinde in alembico roſtrato deſtillabis in Balneo M. augendo primum ignem uſq; ad tertium gradum. Tum fæcibus è cucurbita extractis & minutiſsimè tritis, aquã deſtil latã rurſus ſuperinfunde, & rurſus putrificata in fimo ut prius, tandem deſtil labis, ignem minuendo per gradũ medium. Deinde iterum teres fæces, &c. ut prius, & deſtillando rurſus minues ignẽ per mediũ gradum. Putrefactio quoq; decreſcat ſemper per mediũ gra dum: nempe ita ut in ſecunda digeſtione putrefiat per dies uiginti & unũ, in tertia per dies quatuordecim, in quarta per dies octo. Quarta autem deſtilla tione peracta ponatur in circulatoriũ

(ſupra infráque clauſum et largũ, in medio anguſtũ cum breui roſtro cauo ex ſum̃a inferioris uentris parte ſurſum tẽdente:) & digerat in fimo uel balneo cũ igne primi gradus: uel in Sole, aut uinaceis, per menſem. Euadet autem liquor tanto nobilior, quanto ſæpius deſtillatur. Et ſic habes quintam eſſentiam: quæ tamẽ efficacior fuerit, ſi ex herbis, ſeminibus uel radicibus deſtillaueris aquã: & eam rurſus infundas ſuper fæces ſuas, digerasq; per ſeptem dies: & poſtea deſtilles per cineres, prorſus eodem modo ut ſupra de chelidonio dictum eſt: ut ſingula elementa ſeorſim habeantur, & quidem rectificata.

De quinta eſſentia ex ſanguine humano, ouis, carnibus, & melle.

Quinta

Quinta eſſentia quomodo eliciat̃ ex SANGVINE HVMANO, OVIS, ET CARNIBVS, lege apud Vlſtadium capite 14. Additur eis pars decima ſalis, cum quo bene miſcentur, putrificantur, & deſtillantur, idq; quater alternis uicibus:& demum circulatione longa perficiuntur, donec ad ſummam odoris ſuauitatem & ſubſtantiæ ſubtilitatem perueniant. meminit & Lullius lib.1.canone 4.de quinta eſſen.ſed illic addendum eſſe ſalem codices impreſsi omiſerunt, Videtur autem ſal rectè addi humidis reb.deſtillandis,illis ſcilicet quæ facile putreſcerent,quales præcipué animalium partes ſunt.

Aqua pretioſiſsima Alberti Magni, ut in libro quodã manuſcripto reperi. Sanguinem hominis ſani deſtilla per uitrum tanquam aquam roſarum, Hac illita omnis corporis infirmitas ſanatur: et potu eius quicunq; internus eſt morbus.Exigua eius quantitas ſumpta omnibus uiribus exhauſtos reſtituit.

paralyſin efficaciter curat:& ab omni futura ægritudine præſeruat.In ſumma omne morborũ genus curat. Ego uerò neq; ex ſanguine humano remediũ hominib. fieri probare poſſum, quod etiam ſi ratio & experientia ſuaderent, religio tamen prohibere uidetur, præſertim in tanto remediorum numero, &c.Sed neq; ipſa præparandi ratio placet,in hac Alberti aqua,ſi modo ei⁹ eſt, cum ſemel tantũ & ſimpliciter deſtillari iubeat. Plus rationis habet quæ ſequitur compoſitio, ipſa quoq; in eodẽ libro manuſcripto mihi reperta.

Oleum ſanctum ſiue oleũ uiuũ, quód uitã hominis conſeruet, Hugonis Gordonij,quo ille plurimas grauiſsimas ægritudines curauit. Sanguinis rubicũdi de homine ſano uel hominibus ſanis,ætatis annorũ uiginti quinq; aut triginta,libræ tres.Spermatis ceti,medullæ bubulæ,utriuſq; libra. Deſtillentur in alembico bene lutato:et exibit aqua prima alba, altera pallida, tertia flaua,

quarta

quarta rubea & craſsiuſcula. Oleũ ſic deſtillatũ cum Luna pariter creſcit decreſcitq́ꝫ, quamobrẽ ſanctum cognominant. Quòd ſi ægroto qui & uires omnes & loquẽdi facultatẽ amiſerit tres guttas cum uino perexiguo infuderis, mox & loquet̃ & ualidior erit. Si quis quotidie huius olei guttã cum cochleario uini biberit, animo alacri & corpore per omnia membra robuſto euadet: & ſenectutẽ prorogabit quàm fieri poteſt longiſsimè, nec ab ullo ueneno lædetur. Curat etiã fiſtulas, fracturas ueteres & chronica ulcera, ſi uini lotione prius ſicciora euadant. Vulnera recentia triduo ſanat illitu. Ficos ani internos externosq́ꝫ curat. Medetur uarijs affectibus, lepræ, morpheæ, paralyſi, & alijs, ſi quis ieiunus gutta cum uini albi cochleario biberit.

Nonnulli multũ gloriantur de ſanguine humano ſublimato, ut quidam Bartolemeus de Montagnana Paduæ faciebat, ſed certè ipſum præparare ne

ſciebat, quo ſi uti uolueris, facias ſic. Sanguinem de ſanguineis iuuenibus bono uictu utentibus recens extractum, quieſcere permitte: & aquam ſupernatantem abijce. deinde cū modico ſalis triti fortiter agita, & in uaſe diligenter occluſo (lutato) reconde in fimo equino per quadraginta dies. demum deſtilla aliquoties, ſuper fæces ſemper aquam refundendo. Vltimò uerò habebis aquam mirabilem, quæ cum zulapio aliquo mixta hecticis ſummopere conducet. Fiet autem melior, ſi poſt deſtillationem rurſus quadraginta dies in fimo maceretur. Licebit etiam cum ſanguine alia remedia hecticis ſalubria admiſcere, Guaynerius.

De quatuor elementis extrahendis à ſanguine humano, uide Io. Ganiueti Amicum medicorum 4.7.

De ſanguine humano ſimpliciter deſtillato lege Brūſuicenſem in libro Germanico deſtillationū: Idem hanc aquā

&

& excrementi humani, ſi miſceantur, mirabilia quædam efficere ſcribit. Mihi animus ab huiuſmodi remedijs abhorret.

Io.Braceſcus per ſanguinem humanum allegoricè aliud quippiam & metallicum ueteres inſinuaſſe putat, ut recitaui ſupra ubi de Quinta eſſentia in genere ſcripſi. Vlſtadius capite decimo Cœli philoſophorum docens quo modo fiat quinta eſſentia uini, ſingulis elementis ſeorſim abſtractis: Et hoc (inquit) quod in ſeptima deſtillatione eſt deſtillatum, appellatur ſanguis humanus, quem chymiſtæ maximè inquirunt, & eſt ipſe aer, Hæc ille. Videtur autem aeris liquor qui in pleriſque deſtillatis oleoſus eſt, ſanguinis humani nomine appellari, quoniam corpus noſtrũ ex quatuor humoribus tanquam elementis conſtat. ex quibus ſanguis aeri comparatur, calidus, humidus & pinguiuſculus, &c. Ioan.Braceſci uerò ſanguis humanus metallicum

quiddam eſt à calore ſic dictum.

De extrahēda quīta eſſentia à MELLE, quæ intrat aurum potabile, lege Vlſtadium cap. duodecimo: & capit. uiceſimoſecūdo: ubi & modos diuerſos præſcribit ad triplicē aquā mellis colligendam, & facultates addit: de quibus capite duodecimo nihil dixerat, & duas tantū aquas diuerſas elicere docuerat.

De quinta eſſentia metallorum.

Io. Braceſcus in dialogo Raymundi & Demogorgonis, cū aſſeruiſſet quintam eſſentiā humanæ uitæ ſeruandæ & extendendæ utilem, non aliunde q̃ ex ſolis metallis haberi poſſe, ſubdit tandem. Cum aūt ſecundum opinionē philoſophorū ueterum ſingula metalla ſecundum ſimilitudinē, uirtutē, nomen, colorē, & proprietatē in omni metallo ſint comprehēſa, ut apertè demonſtratum eſt in libro expoſitionis librorum Gebri: igitur & hæc noſtra medicina

quamuis

quãuis ſolummodoab uno aliquo metallorum extracta fuerit,habebit tamẽ nihilominus uirtutẽ omnium metallorum & planetarũ,& uirtutẽ ſuper totũ corpus humanũ ſanandi plures infirmitates curabiles. Idem uoluit ſignificare Io.de Rupeſciſſa de humiditate noſtra radicali loquens, & de quinta eſſentia ſub nomine aquæ uitę.dicit enim aquã ardentem bonã in ſe cõtinere omnium metallorum uirtutẽ, & nõ aquam eſſe uitis,ſd uitæ,quia uitã hominibus donet.Qui hac de re plura cognoſcere uolet & clarius,legat eiuſdẽ Braſceſci dialogum quo Gebrum interpretatur.

De quinta eſſentia extrahenda ab antimonio,plumbo,ceruſſa,ex Vlſtadio.

Eſſentia quinta ex antimonio ſic fit. Puluerẽ antimonij ſubtiliſsimũ incorpora cum aceto acerrimo deſtillato,& relinque donec acetum in colorẽ ma-

ximè rubicũdum uertatur. Deinde co-
labis acetum,& in uaſe puro aliud ace-
tum deſtillatum antimonio ſuperin-
fundes , & pones ſuper ignem modi-
cum donec acetum coloretur. Hoc to
ties repetes,donec acetum deſinat co-
lorari. Quicquid uerò eius coloratum
fuerit,per alembicũ deſtillabis in cine-
ribus:defluet autẽ primo acetũ ipſum :
poſt hoc uidebis egredi materiam mil-
le colorum.& hæc eſt illa quinta eſſen-
tia quæ à philoſophis appellatur plum
bum philoſophorum , & à quibuſdam
lac uirgineũ, (differt tamen ab illo de
quo infra dicetur,inquit Vlſtadius.)&
ferè oleum benedictum colore refert.
Hanc pones in pellicano ut circuletur
per dies quadraginta. Vulnera exic-
cat , & utilis eſt ad omnes plagas loco
balſami.nam facile & citiſsimè omnia
uulnera curat:et apoſtematis omnibus
mirum in modum confert.

¶Quin etiã ex plumbo uel ceruſſa ex-
trahitur quĩta eſſentia ſicut ex antimo-
nio,

nio,ſuperfundẽdo acetũ deſtillatũ per digitos quatuor.poſtea in fimo digeratur,ut dictum eſt de quinta eſſentia herbarũ & florum.Deinde deſtillet, & primo uidebis aſcẽdere ipſum acetũ: poſt ipſum,liquorẽ quendã oleo ſimilẽ. Et hoc etiam appellatoleum plumbi, ſiue quinta eſſentia plũbi,& habet in ſe quãdam dulcedinẽ ſicut oleum antimonij. Valet aũt contra omnes combuſtiones ignis & aquæ calidæ, ut contra impetiginem & ueſicas cholericas. Notandũ tamen eſt,ceruſſam prius debere ablui ſæpius cum aqua roſarum, colãdo per pannum lineum,donec nil in ipſo remaneat de puluere ceruſſæ.Deinde exiccata uſui reſeruetur.Sic fieri iubet Bulcaſis,& Ioannes de S.Amando ſuper Antidotario Io.Meſuæ.

De extrahenda quinta eſſentia ex metallis diuerſis, ut auro, argento, plumbo, ſtanno, uitriolo, ferro, cupro, ſulfure, auripigmento rubeo, ſandaracha, antimonio & marchaſita

plumbea,qui uoluerit leget apud Lulli um in libro de quinta eſſentia.

Spiritus ſiue quinta eſſentia VITRIOLI laudatur à quibuſdã aduerſus comitialem morbum & apoplexiã. Spiritus AVRI ad uitia iecoris. Spiritus BERYLLI aduerſus renum aut ueſicæ calculum. Sed de his & alijs quibuſdã infra dicem⁹ inter olea metallica & alibi.

DE AQVIS VITAE *compoſitis.*

AQuæ uitæ compoſitæ propriè dicuntur, ubi remedia quædã in ipſa aqua uitæ macerata & ſimul deſtillata fuerint: Minus propriè ubi poſtea adduntur, nec deſtillant ſimul. Sunt & aquæ uirtutũ ſeu aureæ dictæ, ubi remedia non in aqua uitæ, ſed in uino prius macerata deſtillantur, de quibus infra ſcribimus: & harum quædam plurima cum iſtis quas hîc deſcribimus cómunia habent, niſi quòd minus uehemen-

tes

tes minusq́ calidæ & ſiccæ ſunt.

Aquæ uitæ quędam ſimpliciter remedijs in aquam uitę infuſis fieri iubentur: aliæ in aquam uitæ ter quatérue deſtillatã. Sunt quibus etiam tempus infuſionis ſeu digeſtionis præſcribit, ut dies xiiij. &c. Quædam initio trita immittuntur: alia integra, teruntur autem poſt dierum aliquot fermentationem. Sunt quæ ſemel tantũ deſtillentur, aliæ bis aut ter. Et quædam in Balneo M. tãtum: aliæ in Balneo M. ſemel & iterum, tertiò uero per cineres, ut quam Vlſtadius deſcribit cap. 46. licet illic infuſio tantũ in uino fiat. Apud eundẽ cap. 44. Aqua uitæ ter deſtillanda deſcribitur, cuius prima aqua dicitur Benedicta, ſecunda Aqua uitæ, tertia mater balſami. Rurſus quarundã deſtillatio ſic repetitur bis aut ter, ut aqua prius deſtillata ſemper iterũ refundatur ſuper fæces, ut apud Vlſtadium capitib. 49. & 56. Item aliæ lento igne in Balneo M. detrahi iubentur: aliæ in eodẽ ualido igne, ut de-

ſcripta Vlſtadio cap. 46. Nonnunquã in prima deſtillatione herbæ tantum recentes & ſemina recentia ponunt cum aqua uitæ: à quibus extractæ aquæ poſtea adduntur ſicca odorata, aromata & alia, item mel, & iterató deſtillantur. deinde ambra, moſcho & camphora adiectis, tertiò alembicum ſemper inuoluendo cum pannis madidis ex albumine ouorum cum farina: Vide Vlſtadium capite 51. & 56. Quod ad materiam, nulla feré ſine aromatibus componitur. pleriſque etiam herbæ quædam odoratæ adduntur. quibuſdã & flores & ſemina. interdum & aquæ aliæ deſtillatæ: Item uinum maluaticum, mel, ſaccharum, ficus. quibuſdam deniq; aurum integrum: ego niſi extinguatur in liquore, fruſtra adhiberi puto. Sed hæc omnia clarius exemplis patebunt. Vlſtadius Aquas uitæ compoſitas numero quatuordecim deſcripſit, quas nos breuitatis ſtudio omittemus. Aqua uitæ cum aromati-

romatibus & melle, &c. quater deſtillanda in Balneo Mariæ legitur apud Vlſtadium capite 53. & alia ſimiliter, ſed ſine melle, capite 54.

Mirabilem quandã aquam uitæ deſcribit Vlſtadius cap. 56. Primum uaria medicamenta recentia iubet digeri in Balneo Mariæ per dies quatuor infuſa in aqua uitæ: deinde deſtillari in cinere igne lento. Poſtea aromata & alia ſicca addit, & per dies quatuordecim digeri iubet. ac iterum deſtillari in Balneo Mariæ. Deinde addit camphoram, rhabarb. crocum, ambram, & moſchũ. Quòd ſi aquam inquit, adhuc meliorem deſideres, adijce pretioſos quoſdam pulueres ſeu ſpecies confectionũ diambræ, diamoſchi, diamarg. &c. & ducatos aliquot optimi auri cũ ſacchari ſelibra: & tribus diebus in tepida aqua Balnei Mariæ digeres, poſtea deſtillabis per filtrum in uitris retortis, bene lutatis, ita ut unum uitrum altiore ſitu ſit quàm alterum. Et hæc

ſaluiæ, florũ lauendulæ, maioranæ, abſinthij, roriſmarini, roſarum rub. cardui bened. pimpinellæ, tormentillę, Valerianæ, granorum iuniperi, baccarum lauri, terræ ſigil. boli Armeniæ præpar. ana drach. duas. Dictamni, angelicæ, biſtortæ. corticum citri, meliſſæ, zedoariæ, inulæ camp. gentianæ, rhapontici, ana drach. tres. Coriandri pręp. florum borraginis, bugloſsi, ſandali albi & rubri, ſeminis acetoſæ, baſilici, rhabarbari, ben albi & rubri, granorũ paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmam. Zinziberis drach. duas. Cinnamomi, croci, ſpecierum confectionis contra peſtem, electuarij liberantis. elect. de gemmis, diamoſchi dulcis, diacameron, diambræ, diarhodon abbatis, lætificantis Almanſoris ana drachmam. Calami arom. caryophyllorũ, macis, nucis moſch. cubebarũ, cardamomi, galangæ, agallochi, ana ſcrup. duos. Oſsis de corde cerui, ſpicænardi, cãphoræ ana drach. ſemis. Folia auri octo. Moſchi ſemiſcrup. The

rum pęonię,baccarum iuniperi, utrorumque numero ſexaginta. Conſeruę buglosſę unc. duas. Radicum tormentillę,dictamni uulgaris, inulę, aſtrantię,chelidonij,Libyſtici uulgaris,morſus diaboli,ari,Valerianę,ſaxifragę illius quam Germani bibinellam uocant, angelicę, de ſingulis iſtarum ſtirpium radicibus unc. duas. Saluię, ſcabioſę, rutę, mentaſtri, pulegij, centaurij minoris, abſinthij, roſarum alb. & rubr. de ſingulis manipulum. Liquorum deſtillatorum,roriſmarini, gentianę, meliſſę, betonicę, roſarum ſylueſtrium, ſonchi ſiue cicerbitę quā noſtri carduum anſerinū uocant,cardui benedicti, hyſſopi,florum borraginis,plantaginis maioris,iridis,ſingulorum uncias quinque. His ad hunc modū collectis,mox liquores deſtillatos,ut decet,in balneo Mar. miſcebis cum optimo uetere uino Alſatico, aut potius cum aquę uitę ſexies deſtillatę libris quatuor, in ualida cucurbita uitrea menſurarum

quam in loco humido excitâris, ut in cella aliqua ſubterranea, altitudine duorũ cubitorum, longitudine & latitudine ferè quatuor cubitorũ, quam ſimo equino & calce replebis alterno ſitu ſtratorum, ut uocant, ita ut pedes duos ſupra foueam emineant. In huius medio cucurbitam relinques per menſem. Deinde paulatim remoto ſimo auferes eam, et materiã quam continet deſtillandam, in ſex minores cucurbitas diſtribues, & in Balneo M. deſtillabis, igne tam lento ut ab unius guttę ad alterius delapſum decem unitates ordine numeres. Omnino enim cauẽdum eſt, ne iuſto calidius ſit Balneũ. Peracta deſtillatione fæces in ſingulis cucurbitis relictas rude ſiue bacillo aliquo mediocriter agitabis, & aquam à ſingulis detractã denuò ſuperinfundes, ac iteratò deſtillabis igne lento, ut prius. Hac etiam deſtillatione finita, fæces omnes effunde: & liquores in ſex cucurbitis collectos diſtribue in duas cucurbitas,

renæ in iuſculo edet admixto aceto roſaceo, aut ſimplici. quod etiam per dies octo ſemper admiſcebitur cibis eius. Pro potu ſumet hordei decoctum cum paſſulis & glycyrrhiza, bene refrigeratum, quantum libuerit. & uino per tres aut quatuor dies abſtinebit, poſtea diluet aqua. Cibo igitur poſt ſudorem ſumpto, lectus nouus ægro parabitur, aut permittetur ei pro arbitrio in cubiculo, ſed abſq; aere, uerſari, per tres quatuórue dies. Quòd ſi à ſudore internum calorem ad huc perceperit, bibat liquorem deſtillatum ex refrigerantibus, ut papauere erratico, moris, intybis, floribus ſambuci, aut acetoſa. Et ſi inter ſudandum, ut ſæpe fit, anthrax aut bubo exoriatur, hoc remedio utêris. Cepam parte aliqua reſcinde, excaua, & in cauum impone theriacam, tormentillam, dictamnum, diligenter trita, partibus æqualibus, & partem reſciſſam repone, & inuolue ſtuppa hu-

miſceantur cũ libris quinq; aquæ uitæ toties deſtillatę,ut ad quintam eſſentiã peruenerit,& ponãtur in cucurbita uitrea duplæ capacitatis,(hoc eſt librarũ quatuordecim) & eam bene lutatã tan diu leniter commoueto,donec antidotus tota reſoluatur & miſceatur cum liquore. Sic per menſem relinques,bis in ſeptimana ſimiliter mouens aut agitãs. Exacto menſe aquã claram, quæ ſupra antidotum in fundo ſubſidẽtem aſcendit,paulatim & leniter defundes in aliud uas uitreum,& optimè obſtructum reſeruabis. Hic liquor tam efficax eſt, quod innumeris experimentis mihi cõſtat,ut ſi media eius uncia è uino bibat̃, aut cum aliqua aqua deſtillata idonea, aut etiã per ſe,hominẽ ueneno ex morſu ictúue cuiuſcũq; animalis infectum reſtituat,etiãſi & uocem & ſenſus iam amiſerit,& magna cũ admiratione omnium reuocet. Vt plurimũ etiã humores iam infecti uomitu redduntur. Eadem uis eſt contra uenena quæ quis in

bus, ad pondus omnium, id eſt unciæ decem. Deſtillatæ per alembicum aquæ quotidie tantum ſumi debet quantum auellana caperet. Hac uſum aiunt M. Gallum phyſicum Caroli imperatoris, & uixiſſe annis 124.

Aqua uirtutum nobiliſsima, auro & argento præferenda, ex libro quodam manuſcripto. Caryophyllorum, cinnam. macis, galangæ, zedoariæ, baccarum lauri, granorum paradiſi, ſingulorum ſemunciam. pulegij, ſaluiæ. hyſſopi, rutæ, betonicæ, ceri folij, camphoræ, ſerpentinę, ſing. ſemunciam. granorum iuniperi, ſem. fœniculi, ſem. petroſelini, ſem. aquilegiæ, ſileris montani, florum coſti, ſem. apij, herbæ paralyſis, caſtorei, ſing. drachmas duas. Libyſtici, ſpicænardi, cubebarum ana unciam. pimpinellæ uncias duas. diatr (legerim, dianthos) drachmas duas. Hæc omnia in uino deſtillato per dies quatuordecim, deinde colabis uinum, ſpecies conteres & rurſus admixtas

diſſolui, & totam corporis temperiem inde mutari: & ſi credere fas eſt, omnes feré morbos curari.

Aqua uitæ Empirici cuiuſdã, ad diuerſos morbos peculiari quodã & egregio apparatu cõpoſita. Pedis coruini, iuæ moſchatæ, ſaluiæ, turionũ ebuli, betonicę, hyperici, chamędryos, ſamſuchi, chamæpityos, origani. pulegij, hyſſopi, rutæ, caryophyllatæ, gentianę ariſtolochiæ rotundæ, ſingulorũ manipulus ſeſqui. Polypodij, ſchœnoanthi, ſpicæ, caſsiæ ligneæ, folij, ſingulorum drachma. Baccarum lauri drachma ſemis. Chamæmali drachmæ duæ. Nucleorũ perſicorũ, balſamitæ, pimpinellæ, chelidoniæ, agrimonię ſingulorum unciæ duę. Roſmarini uncia. Dictamni tormentillæ, ſcabioſæ albæ, ſingulorũ unciæ quatuor. Seminis bardanæ ſeſcũcia. Aniſi, fœniculi, ſerpylli, alkekengi, granorum iuniperi, petroſelini, ſingulorũ ſemuncia. Sauinæ, naſturtij, utriuſque manipulus ſemis. Carui, cumini,

der triduum. deinde iterum deſtillẽtur lento igne in balneo Marię, ter, ſemper refundendo aquam abſtractam ſuper fæces. Tandem adde huic liquori olei oliuarum clariſsimi quartam partem, & tãtundem mellis optimi deſpumati, & cũ per diem quieuerint, deſtilla ut ſupra. Vtilis eſt hic liquor dolori capitis, epilepſiæ, maniæ, uertigini, obſcuritati uiſus, deficienti auditui, pectori obſtructo, cardiacæ: item contra uenena, chiragram, podagram, guttam, arthrîtin. Sanguinem purgat, febres omnes de frigida cauſa tollit, ſtomachum roborat. Curat colicam, ileon, diabeten, ſplenis & iecoris obſtructionem, aquam hypoſarca, & paſsiones omnes ex frigida cauſa natas. Denique ſelectiſsimum eſt remedium pro conſeruatione corporis. Propinatur quantũ dimidia nux auellana caperet cum cyatho puri uini albi.

Alia. Mellis deſpumati libram,

Arabicæ, chamædryos, chamæpytios, macis, mercurialis, ſem. artemiſiæ, caricarum, paſſularũ, dactylorũ ſine oſsib. amygdalarũ dulcium & amararum, pineorum, ſingulorum drachma. Conſolidæ utriuſq;, uirgæ paſtoris, ben albi & rub. ſingulorũ drachmæ duæ. Scolopendrij ſeſquidrach. Laureolæ drach. ſemis. Mellis albi drach. quinque. Sacchari libræ tres. Theriacæ, Mithridatij utriuſque unciæ quatuor. Aquæ uitæ quater deſtillatæ libræ ſex. Deſtillentur in uaſe duplici, lento & continuo igne, donec mutetur color, tunc muta recipientem, idq; ter facies.

Compoſitiones duæ aquę uitę ex Raymundi Lullij libro de aquis.

In ſequentibus aquis uitæ compoſitis etſi Raymundus non exprimit uinúmnę medicamentis an aqua ardens, ut ſimul deſtillentur, addi debeat: ui-

efficaciores. Vel eædem quæ ſupra alijs aquæ uitæ compoſitis ex pluribus medicamentis attribuuntur.) Deinde ſequitur aqua ex multis remedijs frigidis compoſita, non ſuo loco (ut uidetur) quam ſupra commemoraui, in Eſſentia quinta frigida. Deinde ſubijcitur Aqua uitæ perfectiſsima, (ut uocat: nimirum quòd ex plurimis ijsq; calidiſsimis compoſita ſit.) R. Euphorbij, ſerapini, opopanacis, pyretri, capparis, ſchœnoâthi, ſpodij, bdellij, piperis longi & albi uel nigri, cubebarum, caſtorei, zedoariæ, ſingulorũ partes æquales. quibus addes maſtichen bonã, & parum ambræ, croci, & oſsis de corde cerui. Item R. omnia antedicta in aquis compoſitis, & igne lento deſtillentur. Eſt enim aqua mirabilis, & remediorum omniũ mater ac princeps: cuius mirabiles & innumeræ ſunt uirtutes contra omnes paſsiones frigidas. Et fit tali modo, &c. ſubiungit autem deſtillandi modum per ſerpentinas, ut

ponit.& ſanè nulla quàm homines mo liuntur mixtio, proprius imitari poteſt naturalem: Quod uel hoc argumento à fine & effectu ſumpto conſtat, quoniam hoc modo parata & mixta, minus quàm ullo alio corrumpuntur: & ſimplicisſimā quandam purisſimāq; eſſentiam nacta, ut omnino ad ſenſum ſimplicia, & æthereæ ſeu quintę eſſentię ſimilia uideātur, ad incorruptionē quandam, quoad eius fieri poteſt, perueniunt. Hoc quidem conſtat, quo quæq; res minus exactè & per omnia mixtas è quibus conſtat partes habuerit, eò uiciniorem eſſe corruptioni: quod primū & præcipuè in ijs quæ meteora dicuntur corporibus, deinde alijs multis ſiue per naturā ſiue per artem mixtis, facile intelligitur. Sed quoniam in diuerſis adeò hominum conditionibus alij alijs de cauſis impediti, non ſemper quod optimū eſt ſequi poſſunt, ſi quinta eſſentia fieri non poſsit, ſecunda ſaltem aut tertia, aut quotquot licuerit,

ſi gentiana deſit, ipſam aquam ardentem per ſe. Ad hominis morborum quorundam remedia, præſertim thoracis, apomeli addi poteſt. nam & alioqui in delicijs quibuſdam apomeli cũ aqua ardente mixtum, & madidus eo toſtus panis, pro ientaculo ſumitur. Poteris & arte deſtillatam ex gentiana cum uino aquam cum apomelite aut uino aromatite dulci contra diuerſos morbos propinare.

Abſinthite uinum præſtantiſsimum aliqui hunc in modum parant. Abſinthij, præſertim ſicci, comis aquam ardentem optimam ſuperinfundunt, & tantundem uini maluatici. huius coch lear paruum miſcent cum paruo uini hauſtu & propinant. Sic ſtatim & efficaciter fit, & diu conſeruatur. ego in colica aliquando feliciter propinaui. Eadem ratione in alijs etiam tum herbis tum aromatibus, & cæt. uti licebit. Nam & breui tempore ſic uirtus extrahitur: & gratior fit potus,

naſum illinũt aduerſus corruptum & peſtilentem aerem.

¶ His ſubijciam aquæ ardentis uſum cum alijs medicamentis extra corpus.

Multi ungentis calidis, qualia ſunt, Martiatũ, Arragon, dialthęa: uſus tempore aquæ ardentis aliquid miſcent, & ita inungi iubent.

Aqua cerebro calorem fouens ac reſtituens, qua perfricandũ eſt caput. Aquæ uitę uncię duę. Moſchocarij, caryophyllorum, ſamſuchi, cubebarum, piperis longi, ſing. drachma ſemis. Trita miſceto, capitiq; infricato aliquandiu. Sunt qui euphorbij ſcrupulum ſemis addant, Epiphanius Empiricus. alij alia odorata & calida addunt, ut Saluię uncias ſex. Rutæ, zinzib, granorum paradiſi, cinnami, florũ roriſmarini, corticum citri, ana ſemunciam. Olei laurini unciam. Spicæ drachmam. Caſtorei ſeſ

ris,roſmarini,ſingulorum ſemunciam. Omnia trita infundes in aquæ uitæ deſtillatæ libras duodecim per tres dies: Vt reperi in libro quodam manuſcripto:ſed forte nimia eſt aquæ uitę menſura. nam ad ſingulas libras eius, ſex drachmæ tantum (cum ſcrupulo forte) ſpecierum adduntur.

In Gallico morbo interdum fauces & guttur ex prauis deſtillationib. erodunt,quibus niſi ſuccurratur,ſæpe gargareon abſumitur,ſępe uſq; ad oſſa trãſit corruptio.Itaq; purgatiões & diuerſiones fieri debent,&c. Fit & aqua ad id mirabilis: deſtillatur theriaca in aqua uitę & aceto per alembicum,aqua exit limpidiſsima uirtutum multarum: pręcipuè autem ualens ubi profundius conduci uis medicamenti debet.ſi ergo bolũ Armenium aut ſphragîda in eo diſſolueris, ac partes eroſas tetigeris,& ſeminaria eius contagionis abſumes,& eroſioné omné ſanabis, Fracaſtorius libro 3.de contagione.

reliquas,ut dixi,& quas caponũ aquas uocant ponemus, & unam cum medicamentis aliquot in ſanguine porci infuſis.

In uino macerari & poſtea deſtillari, de ijs pręcipuè herbis & medicamentis inſtitutũ uidetur, quæ per ſe parum ſucci habent, ut ſaluia, betonica, meliſſa, abſinthiũ, &c. quæ inſuper odorem ſuum, attrahente illum ac imbibente, uino, ne ob tenuitatem diſsipetur, ita firmius retinẽt. Dicemus autem hic etiam de quibuſdã in uino macerandis, ſed recentibus. Nam ſupra de aridis in uino alióue liquore maceratis atq; ita deſtillatis egimus.

Betonica, uulgo dicta ceerenbꝛeyß, in uino per dies aliquot maceratur, & ſimiliter meliſſa. Vires nimirum eædem ſunt, ſed efficaciores tenuioresq́;, quæ herbis ipſis per ſe.

Meliſſa id eſt citraria (inquit Lullus) ponatur in uino ad deſtillandũ. Huius uini cochlear bibatur à ieiuno. Intelle-

nera guttarum frigidarum. Neruos ſuper omnia confortat. Vtiliſsimum eſt contra ſcabiem ex frigore generatã. Viſum bibentis acuit: caliginem & lachrymas & ſuperfluos humores oculorũ tollit. Pectori ſalubre, concoctioni utile cõtra malos humores quib. impedit. Cũ bono uino potũ, appetitũ ciet. Labes, lenticulas ſiue maculas faciei inde ablutæ abſtergit. quod ſi adiecto pauco balſamo facies lauetur, bonitas coloris efficitur. Gingiuas curat. Odor eius occidit omnes muſcas & uermes. Hydropen ſanat cuius cauſa eſt frigida: & choleram ſuperfluam, potu & ablutione. Omne genus uulnerũ utiliter eo abluitur, & ſic ab omni putrefactione præſeruat. Omnia febriũ genera ſanat, maximè quartanas. Sancti Lazari morbus huius uini potu creſcere ꝓhibet. Prodeſt etiam ijs quorũ imminutum eſt cerebrũ, & phreneticis. Item ſi quis caſu ederit araneam, & ſtatim hoc uinum ſuperbiberit, ueneno lædi non

clarificat. Morſus uenenoſos curat. Ad uulnera quidem ſananda centaurij etiam puluis imponi debet, Lullius in lib. de aquis. Quidam hodie aridas gentianæ radices in uino macerāt, & aquā inde efficaciſsimam deſtillant.

Saluiæ & pulegij partes æquales in mortario contuſas deſtilla. Hæc aqua calefacit hominem nimis refrigeratū. Coctā cum caſtoreo quotieſcunque aliquis biberit ca. (calidā uel eam) per tot dies prolongat uitā eius uſque ad temp⁹ ſtatutū à Deo. Nec poteſt eſſe quiſquā tantopere refrigeratus, quin ea pota cum caſtoreo nouē diebus perfectè ſanetur. A ieiuno pota remouet malum uentris, & omnē guttam, & ſcabiem, & facit bonū ſanguinem, optimū colorē in facie: & ad alia multa prodeſt, ter die pota, Aegidius.

Aqua de iuniperi baccis recentibus uino maceratis deſtillatur. Ego aridas in uino maceraui, unde liquorē deſtillatum optimum & odoratum habui.

uæ quàm uulgò ſic Germani uocant, aſari, biſtortæ, bryoniæ, carlinæ, dracunculi, eryngij, hibiſci, hirundinariæ, iridis, inulæ, lapathi, liliorum, mei ſeu dauci cretici, pæoniæ, paſtinacarum, petaſitæ, peucedani, pimpinellæ ſeu potius ſaxifragiæ: polygonati, pyretri, raphani communis & ſylueſtris, raporum, rubiæ, ſatyrij, ſcrofulariæ maioris, ſymphyti maioris, Valerianæ.

Hic dum ſuas ſingulis facultates adſcribit integrum librum facit, cum tamen alias uires non adferat, quàm quæ remedijs ipſis ſimplicibus etiam ante deſtillationem attribuũtur, quod uno uerbo ipſum ab initio monuiſſe ſatis fuerat. Et ſanè miror cum tanto ſtudio libros tranſcripſerit, & ſua omnibus modis ad magnitudinẽ augere conatus ſit, cur alias plurimas radices omiſerit, imò potius cur non omnes quę in ullo ſunt medicorũ uſu enumerauerit cũ ſuis ſingulas repetitis facultatib.

quod quidem ne faceret non uoluntatem ei,ſed memoriam feſtinatione impeditam defuiſſe puto.

Raphanũ ſylueſtrem,quẽ uulgò maiorem uocant, in uino per aliquot dies maceratũ,minutatim conciſum,efficacẽ ſtillatitium liquorem reddere crediderim.facile enim acrimoniã ſuam deponit in liquores in quibus maceratur, ita ut etiã dulces quædã radices, ut paſtinacæ,ſimul cum eo in aceto maceratæ,acriores euadant, raphani uerò ſegmenta ſuã acrimoniã exuant. Aduerſus calculos quidem in aceto macerari poterit,unà cũ apij radice & aniſo,&c. & deſtillari in cineribus.

Pyretri radix recens (uel etiã arida) cõtrita & in uino macerata deſtillatur: uel etiã, ad dentiũ dolores & apophlegmatiſmos,in aceto ſiue recenti ſiue deſtillato,ut docet Ryffius.

Aqua utilis aduerſus dentiũ putredinem. Radices pyretri tenuiſsimè contritas cum uino generoſiſsimo miſce: &

& fac mixturam quæ ſit ſimilis aquæ uitæ compoſitæ. hanc per alembicũ deſtillabis. Vſus tempore cochlear plenũ guſtabis. (ore continebis,) mane uel quando uolueris. nam breui ſenties remediũ. Sanat dentes infirmos, corruptos, concauos: eoſdẽ purgat & clarificat: Et ad omnẽ putredinẽ ſiue immunditiam oris extrahẽdam, & per ſputum excernendam prodeſt, Innominatus.

Aqua ad epilepſiam, cuius duo uel tria cochlearia in ipſo paroxyſmo dari debent, ab amico nuperrimè nobis cõmunicata. Aquã angelicæ, quam in uino optimo per triduum præmacerare poteris, & aquam lauendulæ, pari portione miſce & dá patienti.

De uino et lacte ſimul deſtillatis, ſcriptum eſt ſupra in ſimplicibus aquis ex animalibus.

Aquę compoſitę quędam, uel ex remedijs per ſe, uel cum aqua fontana deſtillandis, ex Rogerij tractatu 4. cap. 6.

Aqua extracta è folijs hyſſopi, leuiſtici: ſatureiæ, praſsij, inula, & floribus iridis & trifolij illius quod multos flores gerit ad magnitudinem nucis gallę, cuius flores ſi ſugâtur ſuccum dulcem reddunt. Humores phlegmaticos thoracis diſſoluit, ſputum attenuat promouet & incidit.

Aqua deſtillata ex gummi Arabico, tragacantha alba, glycyrrhiza, uiolis, maluis, omnibus in aquã infuſis & deſtillatis. Caliditatem pectoris reprimit, & ſiccitatem emendat.

Aqua foliorum plantaginis, quinqueruiæ, tormentilliæ & roſarum, ſi bibatur cum uino calido, pectoris uulnera ex cauſa calida conſolidat, & dyſcraſiam calidam alterat.

Aqua extracta è folijs uel floribus iaceæ albæ uel nigræ, uerbaſco, roſis, ſauinâ, lappa inuerſa, intemperiem thoracis frigidam emendat, phlegmaticos humores conſumit, & uulnera thoracis

cis ex frigida cauſa conſolidat.

Aqua deſtillata è menta, betonica, meliſſa, balſamita, ſatureia, ſaluia, ſerpillo, polio, pulegio regali, haſta regia, ex folijs ſingulorum: capitis & ſtomachi infirmitati ex cauſa frigida medetur, fluxum uentris eadem ex cauſa ſiſtit, concoctionem iuuat.

Aqua è floribus uiolarum & maluarum, alterat & laxat.

DE AQVIS VIRTVTVM SIue *Aureis, & alijs quibuſdam compoſitis ex pluribus remedijs, cum vino deſtillatis.*

AQuæ uirtutum, quas Germani aureas nominant, omnes deſtillantur aromatibus & herbis odoratis, (præcipuè ſaluia, quę tanquam baſis in hiſce aquis compoſitis uidetur,) per dies aliquot prius in uinum infuſis: & in uſu frequentiore ſunt foris adhibitæ, q̃ intra corpus ſumptæ, præcipuè ad

ſpiritus ſuo odore confortandos. et cō tra capitis dolores, &c. Sunt qui ſimpliciter in uino infundi iubeant, alij uaſe optimè obturato (quidã in lagena ſtannea) poſito in cella uinaria, in fimo equino, in balneo Mariæ, in Sole, in paleis aut ſtramento conciſo, in calce cui aqua pluuialis aſpergatur in lagena.

Aquas uirtutũ Gualtherus Ryffius in ſuo Deſtillationũ libro complures cũ aqua ardẽte compoſita deſcribit, pauciores uero aromatibus & cæteris ſpeciebus in uino maceratis, quæ tamen præferendæ uidentur ubi uitia leuiora ſunt, & corpora ſicciora, & minori caliditate indigẽt. Sumptu quoq; & tempore minore fiunt. Et licet in his quoq; aquã triplicem colligere, uiribus differentem, ex quibus mediã præcipuè probârim. Nam aqua uitæ purior circa initium deſtillationis fluit, circa finem aquoſior. Ex aromatibus uerò & gummis, prius dilutiores partes aſcendunt, calidiores & ſicciores ſequũtur, quod

uel

uel color magis magisq́ ad ruffum uergens declarat. Poſtremo uſtilaginē olent, & guſtu inſuauiores ſunt. Sed extra corpus efficaciter adhibentur, &c. Verùm triplex melius colligitur ex aromatibus & ſpeciebus ſiccis tantum, nō in uino, ſed aqua ardenti quę nihil amplius phlegmatis habet rectificatis: in quibus ſimiliter mediam elegerim.

Aquis uirtutū, aliqui etiā ſemina odorata diuretica admiſcent, & fœniculum, uiolas, petroſelinū, ſaxifragā, thus maſtichen, pomum arantiū: præter aromata & herbas odoratas, ſaluiā, coſtū, rutā, abrotonum, ſerpillum, lilium conuallium: Talis Arnoldo cuidā Pariſienſi adſcribitur.

¶ Omnino in aromatum tum ſpeciebus, tum numero & pondere uarietas eſt. Sunt qui ad diuerſa aromata, ut caryophyl. nucem muſc. cinnamū, ſingu. ſemunciā: (quibus alij addunt zedoariæ, galangæ, piperis longi, granorū paradiſi, ſingul. drachmas duas,) ſaluiæ &

lauendulæ tantum addant, ut coniun- ctum pondus earum æquet pondus aromatum, &c. Huius aquæ tres aut quatuor guttas uino quod in prandio & cœna bibitur, miſceri conſulunt: aut mane & ueſperi cum modico uino ſeorſim bibi. Hæc aqua (aiunt) uiſum clarificat, cerebrum & ingenij bonitatem confirmat. Paralyſin amolitur. Faciem candidam & nitidam reddit, cutem abſtergit: & alia plurima præſtat.

Aliqui menſe Maio uel Iunio, quum ſaluia & lauendula in uigore ſunt, huius dimidium (uncias ſex,) illius duplum accipiunt, & minutatim concidunt. Addunt caryophyl. zinz. nucis muſcatæ, macis, granorũ paradiſi, cinnami. zedoar, galangæ, roriſmarini, ſingulorum ſemunciam, conterunt, uino infuſa deſtillant. Hæc aqua (inquiunt) poſt tertiũ annum melior eſt quàm initio. Vires habet eaſdem omnes, quas ſupra ſingulatim circiter uiginti in alia

aqua uirtutum enumerauimus. Deſcriptionis huius Iudæum quendam autorem faciunt, qui uires has omnes ei attribuat.

Aqua mirabilis & multæ uirtutis. Caryophyllatę, zinzib. roriſmarini partes æquales ponantur in generoſo uino per octo dies, & poſtea deſtillentur ut aqua uitæ. Prodeſt dolenti pectori, ſtomacho debili, dolorib. & torſionibus uentris. Vermes in corpore & inteſtinis interimit. Si quis obeſior attenuari cupit, hanc bibat: & ſi quis macilentus habitum meliorem deſiderat, cum ſaccharo bibat.

Aqua uirtutum. Saluiam, lauendulā, roriſmarinum, carui, & aromota diuerſa, conciſa aut trita in optimo uino in lagenam ſtāneam infuſo macerabis: quā obrues calce uiua per dies xiij. & calci aquā pluuialem aſperges, poſtea deſtillabis inſtar aquæ roſaceæ. Hac aqua madidum linteū fronti & ſincipiti in capitis dolore impones.

Alia bona & nobilis. Saluiæ lib.1.ſ. Nucis myriſticæ, zinzib. caryophyllorũ, granorum paradiſi, cinnamomi ana unciã.ſ. putrefiant in uino præſtantiſsimo, more ſolito. Tum ſpecies conterãtur & deſtilletur totum.

Sunt qui præterea addant, florũ borraginis, roſarum rubearum, corticis citri, ligni aloes, ſingulorũ unciã ſemis, & in optimo uino (cuius pondus ſextuplex ſit ad reliqua) ꝑ tredecim dies macerẽtur. deinde uino colato ſpecies diligenter conterant in pila lapidea, iterumq́ admiſceant uino, & uel mox deſtillent, uel adhuc dies aliquot relinquãt. Aliqui etiam in uas recipiens deſtillantẽ aquam, ſaluiæ recentis, malim aridæ, ſemunciã ponunt. Facultates eius hæ prædicantur. 1. Carnem omnẽ, piſces & cibaria reliqua, quibus aſpergitur, ab omni corruptione integra cũ odore ſaporeq́ ſuo conſeruat. 2. Omnia uinorũ uitia emendat, ut cum turbãtur, pendula ſunt, aut ſitũ olẽt, alitérue corrum-

corrumpuntur,ſi modicũ eius uino inſtilletur.ita ſaporem & colorẽ recuperant,alia intra ſeptẽ dies,alia intra unũ, neq; amplius deinde corrumpuntur, neq; medicata ſentiuntur. 3.Aromatibus aſperſa uim eorũ conſeruat & odorem. 4.Abſceſſus interaneos rumpit, & antequã ſuppurentur per inferiora expurgat. 5.Abſceſſus extrinſecus ſimiliter ſi illinatur aperit, & effluere facit,demũ ſanat. 6.Vitia oculorũ curat,ut lippitudines tum fluidas tum ſiccas,& puſtulas & maculas, aut albugines ſeu pterygia, ſi modicè cũ penna inſtilletur. 7.Quicquid præter naturam in facie ſub oculis excreſcit, & lepræ incipientis ſuſpicionem facit,illita hac aqua per pennã ſanat. 8.Pota affectus omnes interaneos curat. 9.Item uitia iecoris,ſplenis,inteſtinorũ, uentriculi. Omnes malos humores ex cruditate in uentriculo natos,tollit. 10.Argentum uiuum ab argento uero ſeparat. 11.Vulnera quæuis ſi illinatur percurat:

cos ſupra triginta annos natus uideatur, 21. Omnem lepram incipientem auertit. Hæc ex libro quodam manuſcripto Germanicé ſine authore. 22. Exhilarat, & iracundiam remitit. Et aduerſus peſtilentiam commendatur. Attribuuntur autem ab alijs ijdem aut ſimiles effectus etiam alijs aquis uirtutum: aut aquis uitæ potius compoſitis, quæ deſtillant ex aromatibus & herbis odoratis, &c. in aqua ardente optima maceratis, & feré etiã aquæ ardenti ſimplici.

Alia aqua uirtutum. Saluiæ nobilis unciæ decem, lauendulæ herbæ (aliâs florum) unciæ duæ: rutæ, zinzib. caryophyllor. granorum paradiſi, nucis muſc. ſingulorum uncia. cinnamomi ſemuncia. Galangæ, piperis longi, utriuſque drachmæ duæ. Spicæ, citrij, caſtorei, ligni aloes, granorum paradiſi, ſingulorum drachma. Hæc omnia contrita in uaſe ſtanneo cum libra olei laurini, & ſeſquimenſura

uini generoſi, per dies nouē aut tredecim ſeruentur: et ter aut quater interim agitando miſceantur, poſtremò deſtillentur. Alij non oleum laurinum, ſed baccarum lauri unciam addunt, & rutæ tantundē: & macis drachmam. Vires ei eaſdem omnes attribuūt, quas & proximè præcedenti adſcripſimus circiter uiginti. Alij eandem aut ſimilem non cum uino, ſed cum aqua ardente parant.

Aqua uitæ qualis Conſtantinopoli fit in aula imperatoris, ut idē liber manuſcriptus habet. Caryophyllorum nucis moſch. zinz. Coriandri, galangæ, piperis longi, granorum iuniperi, arantiorum, ſaluiæ, baſilici, roſmarini, amaraci, menthæ, lactucæ, foliorum lauri, pulegij, gentianæ, florum ſambuci, roſarum alb, ſpicæ nardi, ligni aloes, cardamomi, cinnamomi, artemiſiæ, ſingulorum partes æquales. malū Punicum, ficus duas, paſſulas, amygdala, dactylos, de ſingulis parū. His tritis admiſce partem

partem mellis & ſacchari. Omnia in gẽ neroſo uino per quinq; dies macerentur, ac deſtillentur. Eſt autem optimus qui primus effluit liquor, alter infirmior, tertius infirmiſsimus. Quod in fundo ſimile ungento relinquitur, utile eſt ad multos affectus frigidos. Primus liquor remedio eſt ad omnes maculas oculorum, ruborem & ſanguinẽ (concretum.) Ventriculũ confirmat, animũ exhilarat, guttæ medetur, febri, tuſsi, utero, & tineæ capitis, bonum deniq; colorem conciliat.

Aquas uitæ aliquot Vlſtadius deſcribit, plures quidem cum aqua ardente compoſitas: cum uino autem ternas, capitibus 46. 49, & 55.

Petrus Andreas Matthæolus Senenſis morbum Gallicum ſanguineũ cholericumq; recenter contractum curare docet aqua philoſophica, ut ipſe uocat (codicis Baſileæ olim excuſi folio 70.) cõpoſita (ex diuerſis medicamentis, ſuccis, ſyrupis & uino, per octo dies

ſimul maceratis,) ac deſtillata in uaſe uitreo per balneum feruentis aquæ,cui arenæ quantitas ſit commixta. Excipit aũt duplicem aquam, primam claram, ſecundam rubentiorem. Deinde ad pituitoſum uel melãcholicũ morbum Gallicum, aliam compoſitionem ſubiungit ſimiliter deſtillandam. Quòd ſi efficacius,inquit,in atram bilem remedium deſideraueris, tres aut quatuor angues,longos, nigros,excoriatos exenteratosq́;, tum multo ſale,temporis aliquo ſpacio,tũ aceto perfricatos, ut unà colliqueſcant, addere poteris.nã hoc non ſolum morbo Gallico,ſed lepræ multisq́; alijs ægritudinibus, quas nunc prætermittendas duximus, maximè confert.Sed compoſitionem iſtarũ aquarũ & uſum,apud ipſum authorem leget qui uoluerit.Ipſe quidẽ ſe quoſdã decimo potu curaſſe ait: alios longiori tempore,in quib.grauior erat morbus.

Io.Almenar libri de curandi morbi Gallici ratione capite quarto:Humori

bus,

bus, inquit, euacuatis, procuranda eſt membrorũ alteratio: pro qua intentione, fiat balneũ ſiue ſtufa cum aqua dulci, in qua bulliant malua, biſmalua, melilotus, chamæmelum, roſæ, lapathum, fumaria, poſtridie poſt purgationẽ. Et quum incipit ſudare æger, accipiat infra ſcriptam aquam. R. radices althææ, fumi terræ, lapathi, inulæ, ſingulorũ ſelibrã. minutim inciſa pone in quatuor libris uini maluatici per diem & noctẽ. deinde addatur theriacæ ætatis decem annorũ aut amplius ſeſcuncia. deſtillatæ huius aquæ accipiantur unciæ tres cum uncijs duabus aquæ bugloſſę in principio, ut dictum eſt. Et iſta ſtufa reiteretur omnibus ſex diebus tranſactis aut ſeptem, bibendo iſtam aquam, quæ eſt optima & ſingularis, & in hoc morbo magnum ſecretum, & ultimum eſt cauterium.

Aqua ad aſthma certi remedij. Calaminthæ, hyſſopi, adiãti, marrubij, ſcabioſæ, tuſsilaginis, ſingul. manipulus.

Ariſtolochiæ rotundæ uncia. Ireos ſeſcuncia. Sem. urticæ tantundem. Radicum fœniculi, petroſelini, utrarũq; unciæ duæ. Lilij cœleſtis unciæ tres. Inulæ campanæ ſelibra. Sem. ſinapis, naſturtij, utriuſq; ſeſcuncia. Coſti drachmæ quinq;. Spicæ drachmas decem. Baccarum lauri unciæ quatuor. Nigellæ ſeſcuncia. Omnia tenuiter trita per dies ſex relinquantur in uini albi ſex menſuris infuſa, deinde lento igne deſtillent. Propinabis mane uncias ternas, Epiphanius Empiricus.

Aqua ad renum & ueſicæ calculos. Aſparagi, ruſci, apij, fœniculi, petroſelini, rubiæ, ſing. ſemuncia. Seminũ quinque diureticorum, liguſtici, lithoſpermi, ammeos, raphani, ſeſelis Maſsilienſis, dauci, ſaxifragię, ſing, drachmæ tres. Adianthi, matricariæ, ceterach, ſcolopendrij, trifolij, graminis, ſenecionis (cardaminam intelligo) hepaticæ, ſem. peucedani, ſingul. manipulus. Iridis ſemuncia. Xylobalſami drachmæ ſex.

Glycyrrhizæ uncie duæ. Quatuor ſemi num cõmunium frigidorum maiorum mundatorũ, ſing. ſemuncia. hederę terreſtris, pimpinellæ ſing. manipulus j. ſ. Nucleorum ceraſorũ uncia. Spicæ nardi drachmæ tres. Gummi hederæ drachmæ ſex. Hircini ſan. præparati uncia. Cinnamomi tantundem. Trita infuſa uini albi libris denis, aut q. ſ. deſtillato. Similis aqua & ad eundẽ uſum deſcribitur à Rogerio tractatu 4. ca. 6. ſed cum aceto deſtillata, non cum uino.

Aqua ad calculum Epiphanij empirici. Hyperici, chamædryos, chamæpityos, ſenecionis, (non erigerontem, ſed ſiſymbrium cardaminẽ intelligit.) graminis quinq; folij, ſcolopendrij, helxines, uerbenæ, eupatorij, pulegij, rutę, ſing. manipulus. Quinq; radicũ diureticarum, acori, inulæ, rubeæ, aſari, tamaricis, ſingulorum drachmæ tres. Quinq; ſeminum diureticorũ, ſaxifragię, lithoſpermi, dauci, raphani, petroſelini Macedonici, ammeos, marathri, cari, liby-

ſtici, ſing. drachmæ duæ. Nucleorum perſicorum drachma ſemis. Quatuor ſeminũ cõmunium frigidorũ maiorum mundatorum, de ſingulis ſeſquidrach. Glycyrrhizæ unciæ duæ. Baccarũ iuniperi ſemuncia. Trita hæc biduo in libris quinq; uini relinques infuſa, tum deſtillabis igne lento. Propina poſt balneum, uel mane in aurora tepidam, à ſemuncia uſq; ad uncias duas.

AQVAE COMPOSITAE NON *nullæ cum aceto deſtillatæ.*

DE ipſo aceto deſtillato uide ſupra ubi de aquis in Balneo Mariæ deſtillatis egimus.

Aqua ueſicæ calculum cõminuens, Epiphanij empiricij. Succi ſaxifragiæ libræ duæ. Succi milij Solis, petroſelini, aniſi, ſingulorum ſelibra. Aceti albi unciæ octo. Inde deſtillatam aquam ieiuno propinabis.

Aqua hirundinum ſic fit. Hirundines

dines iuuenes tritas in puluerem miſce cum caſtoreo & pauco bono aceto,& deſtilla. Hæc aqua à ięiuno pota eſt uera medicina morbi caduci de quacũque cauſa prouenientis. Et quãuis homo paſſus fuerit illũ morbum per quinque annos,curabitur,ſi huius aquæ parum ſumpſerit per quatuor dies:& curabitur perfectè. Phrenîtin quoque à ieiuno pota curat intra nouem dies. Cerebrum bonum facit ſupra omnes medicinas:purgat ſtomachum, pectus mollificat, neruos confortat, radices paralyſis eradicat, augmentat naturam,& refrigeratos calefacit.Item cum hyſſopo cocta (cum hyſſopi decocto malim) & pota, hydropem ex frigiditate natum curat, & febres quotidianas. Sed abſtinebunt ea grauidæ, nc fœtus in utero corrumpatur. Cum hyſſopo pota capitis dolorem arcet: ſomnum facilem præſtat, & cócoctionem & urinę (aliâs alui) excretionem ꝓmouet.Pilos remouet,ubicunq; cuti puræ

illinitur, ita ut nunquam renaſcantur, Lullius & Aegidius.

Aqua Rogerij (tractatu 4. ca. 6.) ad uerſus obſtructiones hepatis, lienis & matricis ex frigida cauſa. frangit etiam lapides renũ & ueſicæ. Poteſt autem bibi per ſe, uel cum ſaccharo. R. radicũ ruſci, aſparagi, dianthos, ſcolopendrię, ceterach, polytrichi, † pentilidion, hepaticæ, pulmonariæ, graminis, ſenecionis, cretani † ſimplicis, centaurij, pſylij: ſeminum citrulli, melonum, cucurbitæ, cucumeris, ruſci, aſparagi, apij, petroſelini Maced. fœniculi, leuiſtici, ammeos, ſileris montani, dauci, ſaxifragię, milij Solis, xylobalſami, peucedani uel ireos, hederæ arboreę & terreſtris, gummi hederæ, nucleorum ceraſorum, cantharidum uel cariarborũ, lapidis ſpongię, † plumbũ, ſanguinis hirci, aceti albi, (cardui) fullonis ſe. minoris (ſeminũ minorum forte) cinnamomi, ſpicæ nardi, ſeminis † acori uſti, urticæ, trifolij, tribuli marini & campeſtris, uniuſcuiuſq;

iuſq; quantum libuerit. Ponantur hæc in amphora magna amplũ habente fundum & ſtrictum os, quod cooperiatur ſuperius cum argilla. Item iuxta orificium fiat foramẽ, ubi ponatur caput emboti. item ligentur. & tunc ſub amphora prima fiat ignis lentus, ita ne materia ebulliens attingere poſsit caput emboti. Sic uapor per embotũ ad aliã ollam tranſiens in ſuperiori condenſabitur, & in liquorẽ ualde clarum & ſubtilem uertetur, qui in inferiore olla recipitur, Hęc Rogerius. Quæ à librarijs corrupta iudicaui, hoc ſigno † notare uolui.

CAPONVM AQVAE.

CAponum aquæ, ut uocant, propinantur ad uires reſtaurandas, ualde debilitatis morbo aut nimia euacuatione, puerperis & ſenibus ægrotantibus. Solent autem caponem ipſum in aqua diutiſsimè coquere, ut caro oĩs

ab oſsibus ſoluatur:& ſic unà cum iure deſtillare,uel per ſe,uel adiectis alijs aquis pretioſis, aromatibus, auro, argento,gemmis. Caponem aliqui eò magis commendant, quò fuerit annoſior:nec iugulant,ſed ſuffocant:nec in aqua bulliendo deplumant, ſed plumas manibus extrahunt,& ſic exenteratum minutatimq́ concisum deſtillant. Alij non integrum,ſed pulpam adimunt.

Aqua capi analeptica, & ſubadſtringens. Caponem coques in aqua ſecundum artem, & addes aquæ roſaceæ librã,conſeruæ roſarum,borraginis, buglosſi ana unciam. Corallij utriuſq́ ana drach.duas.Specierum diarhodó abb. drachmã. Paſſularum ſine nucleis unciam.Coriandri præp.ſemunciam. Fragmenta omnium (gemmarum,) margaritarum,ana unciam j.ſ.Deſtillentur.

Alia. Capus decoquatur cum libra bubulæ ad ſufficientẽ decoctionẽ: cui addes,uini maluatici,aquæ roſarum,utriuſq́ ſelibram:panis albi, ut imbibat,

uncias

uncias tres. Contundes hæc ſine carne bubula, & addes ſpecies illas quæ ſequuntur: Specierũ electu.de gemmis, diarhodon abbatis, diamoſchu dulcis ſing. drachmã. Diamargariton, ſpecierum cõfectionis cõtra peſtem, utriuſq; ſcrup. duos. Folia auri puri octo. Miſce antur omnia cũ iure, & deſtillentur lento igne.

Sunt qui hanc aquam parent cum croco & cinnamomo, &c. pro puerperis, quæ & debiles ſunt, & uteri fluxio eis non procedit. Propinatur aũt uel per ſe, uel cum ſaccharo.

Aliqui etiã ſine deſtillatione hũc in modũ parant: Capũ uetuſtiſsimũ exenteratũ & rite paratum diutiſsimè deco quũt: pulpã deinde & oſſa cõminuunt, & in uaſe ſtãneo & uitreo, bene obturato, & in cacabũ aqua plenũ bullien te impoſito, circiter ſex horas coquũt. Sunt qui aurum adijciant, ut annulos aut numos aureos.

Aqua quædam cum capone gallóue

aut gallina, decoctis ſimul uarijs medicamentis confortantibus, deſcribitur apud Guaineriũ in capite de cura hecticæ: non deſtillanda, ſed coquenda tantum in uaſe uitreo, impoſito in caccabo pleno aqua.

AQVAE COMPOSITAE, AD *varios affectus, intra corpus præcipuè, quarum quædam ex recentibus adhuc pharmacis & ſucculentis fiunt: aliæ verò infuſæ in plantarum ſuccis aut aquis deſtillatis, ſero lactis, aut ſanguine.*

AQua ſomnifera. Hyoſcyami unciæ duæ. Radicum mandragoræ uncia. Opij drachmæ ſex. Gith, ſuccini, utriuſq; drach. duæ. Sedi maioris & minoris, nymphææ, lactucę, ſingul. manipulus. Trita infundantur in libras duas aquæ papaueris, cum uncia j. ſ. ſeminis lolij. per biduum deſtillentur.

Alia ſomnifera. R. ſem. lolij libram. Sem.

Sem.hyoſcyami ſelibram. Sem. portulacæ libras duas. Sem.uel rad. mandragoræ uncias tres. halicaccabi tantundem. Singillatim tritis affundes, ſucci fabæ inuerſæ, ſucci rad. uel foliorũ hyoſcyami, utriuſq; librã. Succi foliorũ papau. nigri, aut ſi id deeſt, rubei, libram ſ. Deſtillati huius liquoris exhibe unciã. uehemens eſt.

Aqua petralis dicta, tertia Aegidij, q̃ petra ſeu calculum comminuat. Seminis pimpinellæ, petroſelini, apij, ari, (aliâs caryophylli, ſinapis, aro & lappa omiſsis. item apij, nimirum herbæ & radicis: nam ſemen prius nominatur) lappæ, maſtiches, ſingulorum partes æquales. Bene trita miſceantur cum ſanguine lyncis (aliâs hirci, & melius) & pauco aceto affuſo relinquantur per dies aliquot in uaſe bene occluſo: tum deſtillentur. Vtilis eſt calculoſis, qualiſcunq; fuerit calculus, rubeus, albus, acutus, planus. quòd ſi calculus fuerit confirmatus, patiẽs de hac aqua bibat

quotidie. ſic enim cõminuetur, & redigetur in arenam. Hac aqua ſi ſemel quotidie lauentur capita ſcabioſa, curantur, & noui capilli renaſcuntur, & ſcabies intra nouem dies curabitur. (aliâs & quæuis ſcabies inde lota curatur intra tres uel quatuor dies.) A ieiuno pota, ſanguinis & coloris bonitatem facit (ſupra omnem medicinam) mirificè, neruos roborat, & morbum caducum tollit bis die pota. (Aliâs additur, Paralyſin exterminat, ſi non ſit mortua in membris, Aegidius & Lullus.

Aqua experta in ulceribus renum et ueſicæ per cardinalem Tutellenſem. Caudæ equinæ, plantaginis, roſarum rub. granorum halicaccabi, radicũ althęę, glycyrrhizę raſæ, ſingulorũ uncia, Iuiubarum, ſebeſten, utrorunq; drachmæ ſex. Boli armeni ſemũcia. Quatuor ſeminum cõmunium frig. maiorũ mundatorum, ſing. drachmæ tres. Sem. papaueris albi drachmę ſex. Cytoniorum ſemun-

ſemuncia. Seri caprini libri ſex. Relinquantur per duox dies in infuſione, poſtea deſtillentur. Propinabis ieiuno uncias quatuor tepidas, quandiu durauerit, Epiphanius empiricus.

Aqua alia compoſita, ſecunda inter Aegidij aquas: legitur etiã in libro Lullij de aquis. Ruta, ſatyrion cum manib. & teſticulis, chelidonia, (aliâs, Ruta, agrimonia, ſatyrion, chelid.) ſaccharum (aliâs tutia) & lapis calaminaris, æquali ſingula pondere contrita deſtillentur igne lento. Hæc aqua multis uiribus pollet. Nullus oculorum dolor tam improbus eſt, qui non huic remedio cedat. Pota uenenum omne pellit, aut cum cibo ſumpta. ſic enim uenenum uomitu reddit. Hydropicis medetur, ſtomachũ ab omnib. prauis humoribus expurgat. Ignẽ ſacrũ uno die extinguit, ſi ſtuppa cannabis in ea intincta ſuperponatur. Valet etiam in igne nigræ diſpoſitiõis exteri⁹ candidũ, (uel ut Germanic⁹ quidã liber habet, cõtra

internum calorem ignis. nam ſi rubedo foris appareat, nullo modo emplaſtrum imponi conueniet.) Cācrum curat admixta aloe, & ſtuppa cannabis in eam intincta emplaſtri modo impoſita, bis in die.

Aqua compoſita, prima inter Aegidij aquas. Hyſſopi, pulegij, caryophyllatæ, cichorij, ſingulorum drachma, Contrita deſtillentur. Poſtea accipe tutiæ, petroſelini Alexandrini, rutæ, zedoariæ, aloes & lapidis calaminaris, ſingulorum drachmam. Contrita decoques in prædicta aqua ad conſumptionem tertiæ partis, & liquorem panno colatum ſeruabis in uaſe uitreo diligenter obſtructo per dies nouem (aliâs quadraginta.) Poſtea detur in potu quotidie mane ante diem (aliâs per decem dies) ægro ieiuno. Prodeſt autem contra morbum caducum, ſi ſex horis poſtea qui ſumpſit ieiunare pergat. Et ſanè efficaciſsimum eſt remedium. Omnem neruorum reſolutionem ſanat, & membra

bra corroborat. Cum caſtoreo pota ualet contra omnem guttam, quæ nondũ radices egit in membris. Nouem continuis diebus à ieiuno pota fugat omnẽ febrim ex quacunq; materia prouenientem, (ſi per nouem dies quotidie mane bibatur. Eſt etiam utiliſsima hæc aqua ad abluendum uulnera in quibus nerui diſſecti ſunt.)

Alia Aegidij, numero nona, aliqui duplicem uocant. Seminis apij, ſem. papaueris albi, apij, zinzib. (aliâs, Sem. apij, papaueris albi, ſacchari, caryoph.) ſingulorum æquale pondus. Tritis in mortario adde aquã cõſeruatiuã (hoc eſt ex petroſelino deſtillatam) & deſtilla. Hoc ſummum eſt tuſsis remedium, & malè affecti pectoris, ſi quis ieiunus eam frigidam biberit, & ueſperi quàm poterit calidiſsimam. Cũ caſtoreo calida pota ualet cõtra apoplexiã & membra paralytica ſanat, modo paralyſis nõ ſit mortua in membris. Somnum & quietem facilẽ conciliat: mẽbra omnia

exhilarat,prauos humores pellit,& caput ac cerebrum confirmat.

Alia inter Aegidij aquas numero ſexta. Gladioli,hyſſopi,ſauinæ,abrotoni,(aliâs ſeminis abrotoni,omiſſa ſauina,non placet,) ſingulorum æquas partes,ſimul tere,& per dies aliquot relinque,tum deſtilla. Hæc aqua perquam efficax eſt. Reſiſtit omnibus febribus tum calidis tum frigidis. Menſes prouocat,ſi modo ter bibatur, ſed noxia foret prægnanti,& fœtum perderet. Reſtringit fluxum ſanguinis & uentris (ego ſanguinem ab ea undecunque cieri potius quàm ſiſti dixerim:alius codex, nihil quàm uentris fluxum ab ea ſiſti, habet.) & ſtomachum purgat à malis humoribus. Vermes interimit à ieiuno pota, & omnem dolorem curat: cum caſtoreo paralyſim ſanat,(ſi quotidie quàm calidiſsima bibatur,) intra tres dies. Eandem deſcriptionem reperio in libello Lullij de aquis.

Aqua

AQVA CONTRA PESTEM, &c. ex ſanguine Maialis, id eſt verris ca ſtrati, ex libro quodam Germanico manuſcripto.

MAialem undiquaq; ruffum & boni habitus iugulato. ſanguinem olla recens exceptum, bacillo de iunipero rubra diu agitato, & agitando collectum ſanguinis grumum abijcito. Tum ramenta eiuſdem iuniperi immittes, & baccas de iunipero rubra ſimiliter circiter uiginti quinq;. His addes parum agrimoniæ, rutæ, phu, ſcabioſæ, ueronicæ uulgò ſic dictæ, pimpinellæ, cichorij, pulegij, ſingul. manipulum. Quòd ſi ſanguinis menſura ſextarios tres exceſſerit, adijcies theriacę uncias duas, ſin minor fuerit, pro portione ſanguinis theriacæ modum minues. Debent autem omnia præparata in promptu eſſe, ut ſanguini adhuc calenti imponantur. Permixtis omnibus liquorem ſtillatitium elicito, quē

diligenter ſeruatum in uitreo uaſe dies octo inſolabis, quod ſemel quotannis facies. durat enim circiter uiginti annos. Hunc liquorem experientia conſtat egregiè prodeſſe aduerſus peſtem, apoſtemata capitis & laterũ ſeu coſtarũ, iecoris & pulmonis morbos, lienis inflationẽ, ſanguinẽ corruptũ, febrim, tumores, cordis tremorẽ, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis aduerſus uenena & peſtilentem febrim. Bibet autẽ æger quocunq; ex prædictis morbis correptus, ligulæ menſurã, uel quatuor aut quinque guttas, & ut inſuper ſudet curabit.

DE PVRGANTIBVS MEdicamentis compoſitis deſtillatis.

AQuæ compoſitæ dicendæ ſunt etiam illæ quæ ex medicamentis compoſitis, in uino, aqua ardente, alióue liquore maceratis, deſtillantur. Aromaticæ quædam compoſitiones, ad cordis

cordis & ſpirituum uires inſtaurandas, aquis caponum parandis per deſtillationem, ut ſupra dixi, miſcentur: item aquis ardentibus, ſeu potius quintę eſſentiæ uini aduerſus peſtem & uenena, ut ſupra docuimus. Sed & purgantia medicamenta, electuaria præcipuè, in quibus dacrydium & alia uehementia & ſtomacho inimica recipiũtur, liquoribus admixta, præcipuè cum aqua ardente rectificata, aut cum uino, (fortaſſis etiã cum uino & lacte, aut lacte ſeróue ſeorſim, in calidioribus naturis & morbis, rectè fieret,) & aliquandiu in infuſione relicta, artificiosè deſtillantur, ut propinentur ijs qui uel delicati ſunt & diuites, uel nimium uiribus exhauſti, aut ſtomacho ad reliqua pharmaca abhorrente. Quod & Lullius uehementer laudat, & empirici quidam nobis cogniti cum gloria uſurparunt. Noui ego quendam qui electuariũ hamech & quod de ſucco roſarũ cognominatur, præcipuè deſtillabat: & exce-

ptum liquorem per ſe propinabat imbecillioribus, robuſtioribus uerò electuarij aliquid miſcebat, ita ſe ſine omni moleſtia ægros purgare inquiens. ¶ Cum alleboro aqua fit quæ iuuentutem inſtaurat. talem apud patrem meũ uidi. Sed huiuſmodi aquæ diuexãt corpora, & fucatam iuuentutis imaginem præſtant, Cardanus,

AVRVM POTABILE.

DE auro potabili, qui uolet, legere poterit multa in libro Philippi Vlſtadij, quem Cœlum philoſophorum inſcribit, & in libro Lulij de quinta eſſentia. Ineſſe quidẽ uim auro, quæ ab eo ignito extinctoq; in aqua, emanet, argumento eſt, quod aqua in qua extincta fuerit maſſa ferri, uel auri, uel argenti, aduerſus aconitum uenenum commendatur à Nicandro. uidetur enim de aqua intelligendum, in qua hæc metalla extingui debeant, cum nullum

alium

alium liquorem nominet. Ferrum, inquit, ignitũ, extinguas, aut ferri ſcoriã, aut aurum ignitum aut argentũ, in turbida potione intingas. Vbi interpres, Ferrum (inquit) in aqua extingue, & bibe. Et pauló poſt, Scoriam ferri in melle extingue & bibe apobamma, ſic uocans liquorem in quo aliquid extinctũ eſt. Dioſcorides in uino extingui iubet, (ut & Auicenna habet & Aegineta, nec non Aetius: qui & molarem lapidem ita extinctum conferre addit, & uinũ bibendũ eſſe calidũ:) his uerbis, Et ferri ſcoria, aut ferrum ipſum, aut aurum, aut argentum candens uino extinctum, ſi is liquor bibatur. Et ſanè uinũ plus uirium auri candentis quàm aqua recipere poſſe uidet. Aquã cũ aliquando guſtarẽ, in qua ſæpius extinctũ erat aurum, nullã in eo qualitatem odoris ſaporiſue mutati deprehendere potui. Rurſus aquã ardentẽ, præſertim ad qntã eſſentiã redactã, amplius uino uiriũ auri attrahere credibile eſt: magiſq; ſi

aurum in tenuiſsimas diductum laminas fuerit, maximè uerò ſi in calcem redactũ. Sed hæc omnia ſuperabit, quod ex auro redditum fuerit oleum. Simpliciter uerò decocti auri, ut in iure caponis, uim planè nullã eſſe, niſi quid ipſa perſuaſio poteſt, crediderim cum pleriſq; omnibus eruditis. De auri facultatibus uide Auicennã lib. 2. cap. 78. Sed quoniam puriſsimum ad remedia deligendum eſt, adſcribam hîc Plinij uerba ex libro 33. circa finem capitis 4. de auri purgatione. Torretur aurum cum ſalis grumo pondere triplici miſſo: & rurſum cum duabus ſalis portionibus, & una lapidis quem ſchiſton uocant: ita uires tradit rebus unà crematis in fictili uaſe, ipſum purum & incorruptum. Ego Plinium hoc loco non rectè ſchiſtum lapidẽ pro ſchiſto alumine accepiſſe conijcio. nam & alibi (libro 35. ca. 15.) aurum alumine nigro purgari ipſe ſcribit. Excellit autem inter aluminis genera quod ſchiſtum uocatur. Quin

&

& ratio á uiribus ſumpta magis pro alumine facit. nam & ſale per ſe purgari dicit aurum, & ſchiſto addito. atqui alumen ad ſalis effectus, magis quàm lapis ſchiſtos accedit, cui ueteres nullam aliam uim tribuunt niſi quam cum hæmatite (cui congener eſt) communem habet, nempe ſanguinis ſiſtendi. Alumen uerò ad purgationem metallorũ. etiam in aqua forti, ut uocant, aſſumitur. Excuſari tamen Plinius poteſt, ꝙ lapidis nomen communius apud eum ſit. nã & argentum uiuum & metallica multa lapides nominat. quare etiã alumen ſchiſton, lapidem ſchiſton appellare potuit. Non debuit tamen hoc facere propter differentiã illius qui propriè lapis ſchiſtus uocatur. Eodem in loco Plinij, poſt uerba iã recitata, mox ſubijcitur. Reliquus cinis (ſalis ſcilicet quo cũ unà cremato purgatum eſt aurum: uel duarum ſalis partium, ſchiſti uero uniꝰ) ſeruatus in fictili, & ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat: lomento

cum conuenit ablui. fiſtulas etiam ſanat, & quæ uocantur hæmorrhoides. Quòd ſi trito ſpuma adijciatur, putria ulcera & tetri odoris emendat. Ex melle ueró decoctum cum melanthio, & illitum umbilico, leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro author eſt. Hic in prioribus uerbis, cinis ſeruatus & illitus, nemo dubitare poteſt quin de cinere loquatur. ſequentia ueró, decoctum & illitum, ad aurum ipſum uidentur pertinere. Sed meo quidem iudicio legẽdum fuerit decoctus & illitus, idem nimirum cinis, ut & ſermonis conſequentia et ipſa remediorũ ratio poſtulat. Nam & ſalis uſus apud medicos (Dioſcoridem & alios) eſt ad lichenas ſiue impetigines, ad excreſcẽtias omnes, eryſipelata & herpetes: & cum melle toſti ad phagedænas, &c. Puerorum uerrucas noſtri ſale & fuligine perfricant. Et alumen apud Plinium putreſcẽtia ulcera compeſcit cum adipe: phagedænas ulcerum ex aceto, aut

aut cum galla pari pondere cremata: cum ſalis duabus partib.(qua proportione etiã ad auri purgationem miſcet) uitia quæ ſerpunt: Porrò ſpumæ nomine Plinius haloſachnem intelligit ut etiam 31.7. In hũc locũ nihil obſeruatũ inuenio ab Hermolao aut Gelenio. ¶ Cæterum ut alumine aurum purgatur, ſic etiã miſy, teſte ſimiliter Plinio 34. 12.& alia ratione cum argento uiuo, uide Plinium 33.6. Vt purgetur, cũ plumbo coquitur, Idem 33.3. Alium eiuſdem purgandi modũ Cardanus libro 6. de ſubtilitate deſcribit.

Aurum potabile. Recipe mel & fauos de examine apum nouellarum: cui miſcebis ambrã griſeam, ſperma ceti, agallochũ, piper lõgum, caryophyllos, nucẽ moſchatã, ſandalos & aurũ purũ. Hæc in fimo equino per dies triginta relinques. Poſtea deſtillabis per alembicum in Balneo. deinde materiã relictam conteres (læuigando ſuper lapide nimirum,) et aquam deſtillatã denuò ei

ſuperinfundes, & iterum deſtillabis in cineribus. Hęc aqua aurũ ſoluit. Quòd ſi aurum potabile induratur, accipies de eo magnitudine piſi, & impones in ouum coctum durũ, cui uitellum ademeris. ita ſoluetur. hoc ægro propinabis. corroborat enim per ſe, Innominatus.

Chymiſtæ ex auro ſolido liquorem faciunt, qui potus, ut aiunt, corpus læti ficat, Ge. Agricola.

Sapientibus placet, quòd edere cibos paratos in uaſis aureis, uel quorum decoctioni adiunctæ fuerunt laminæ auri: & bibere uinũ in quo laminæ uel monetæ aureæ extinctæ fuerint multo ties, bonam habitudinem cordi conci liat et imprimit ualidè, Arnoldus de cõ ſeruanda iuuentute.

In quinta eſſentia uini aurum, argen tum, margaritæ, & lapides pretioſi aliáque metalla diſſolui poſſunt, ad facien dum aurum potabile. Sed hæc auri reſolutio ad chymiſtas potius quàm medicos

dicos pertinet.Phil.Vlſtadius cap.nono & deinceps: ubi plura de auro potabili legent qui uolent.

Vinum in quo lamina auri quadrageſies aut quinquageſies extincta fuerit,apud quoſdam loco auri potabilis habetur,Arnoldus de Villa noua.

Idem in libro de uino: Vinum extinctionis auri (inquit) habet proprietatẽ magnam in multis conditionib. fit autem extincta lamina auri in bono uino quatuor aut quinq; uicibus. dimittatur clareſcere, & diligenter colatũ ſeruetur.habet enim uirtutem confortandi cor,& deſiccat ſuperfluitates omnium aliarum fæcum à ſanguine: & ſubſtantiam cordis & ſpiritus ſua claritate illuminare poteſt, ſua ſoliditate confortare:& ſuo temperamento temperare & præſeruare,ſanguinem purgare,& ſua grauitate ſuperfluitates ad partes expulſionum inclinare, & iuuentutem conſeruare. Virtutes partium principalium in ſuis actionibus conſeruat, &

temperie ſoluit urinam denegatam. ſanat epilepticos & inſenſatos, & confert leproſis. Multi hoc tempore uiri diuites & principes, partes aliquas auri cum ferculis eorum coqui iubent, alij utuntur in panellis cum electuarijs, alij in limatura. nam in confectione diacameron additur tum auri tum argenti limatura. Sunt qui fruſtum auri in ore tenere & ſaliuam deglutire ſoleant. Conſtat autem quòd argentum ore retentum extinguit ſitim: & corallium confortat ſtomachum, tum retentum ore tum collo ſuſpenſum, ita quòd pendeat uerſus ſtomachum. ſic enim eius conturbationem prohiberi expertus ſum. Alij conuertunt aurum in aquã potabilem, qui modus ſine dubio optimus eſt. Et alij quidem aliter eo utuntur pro diuerſis hominũ cõditionibus & temperamẽtis. Eſt ſanè aurũ res arcana, perfectiſsima, temperamento ęquali & mirabili ꝓportione elementariũ uirtutũ cõpoſita, cui nullũ corpus mixtũ cõparari po

ri poteſt. Vulnus cum eo factum nō inflammatur, in electuarijs confortat uiſum, & ſynceram reddit ſupra omnia ſubſtantiā cordis & principium uitę, leprā palliat & refrænat. Sed hæ uirtutes auro uero & naturali, non chymiſtico attribui debent.

Elixir uitæ, quod nuper amicus quidam nobis cōmunicauit per literas his uerbis. Huius remedij deſcriptio Roma ad me miſſa eſt, quod an tantū poſſit quantum pollicetur nondum expertus ſum. Extingue aurum ter uel quater in uino, uel ſæpius pro quātitate uini. Deinde deſtillabis in Balneo Mariæ quater, & utêris in uarijs morbis tam calidis quàm frigidis, addendo calida uel frigida remedia, & interdum aliquid bonæ theriacæ, prout morbus poſtulauerit.

Spiritum ſiue quintameſſentiam auri, quidam ad uicia iecoris ſananda extollunt.

AQVAE ALIQVOT COMpoſitæ oculorum affectus.

AQua mirabilis ad uiſum conſeruandum, et contra maculam oculorum. Rutæ foliorum, mentę, roſarum rub. ſaluiæ, capillorum Veneris, (alij mentam & ſaluiam omittunt, & pro ijs addunt, fœniculum, uerbenam, eufragiam, betonicam, ſiler montanum, & endiuiam,) ſingulorum manipuli ſex. Ponantur in uino albo per diem naturalē. deinde deſtillentur per alembicū. Quæ primò effluxerit aqua, argento comparatur, ſecunda auro: tertia balſamo, & hæc in uitro diligentiſsimè ſeruari debet, Lullius.

Aqua ad omnes curabiles oculorū affectus, ex Aegidio & Lullio, deſcripta eſt à nobis ſuperius inter aquas cōpoſitas ad uarios affectus internos.

Aqua compoſita ad oculos. Per initium Maij collige chelidoniam, uerbenam, rutam, fœniculum. teres ſingulatim,

latim, & de ſucco ſingularum uncias ternas accipies, miſcebis. addes parum de pampinis, (ut Galli uocāt, pampes) roſarum, tres uncias ſacchari candi, tutiæ optimæ uncias quatuor, & tantundem ſanguinis draconis. Omnia trita miſcebis & deſtillabis in alembico uitreo. Liquorem qui extillauerit, per duos aut tres dies in recipiēte clauſo relinques, deinde utêris. Efficax eſt ad oculos malè affectos, rubentes & catarractam ſiue ſuffuſionem.

Aqua uitis unà cum melle per ignem ſublimata, oculorū lippitudines maximè curat, Monachi in Meſuen. Eſt autem aqua uitis, inquiunt, quæ tempore ueris cum putantur uites, ex locis inciſis, per aliquot dies clariſsima deſtillat. Hæc aqua etiam non deſtillata punctiones & calorem oculorum remouet, & uiſum ex calida cauſa impeditū clarificat, ſi in utroque angulo oculi gutta una ponatur, Rogerius.

Aqua uel oleū de ſponſa ſolis uiſum

acuit, & quemuis oculorum affectum intra quinq; dies curat, & cæt. uide infra in coſmeticis aquis, inter eas quæ ad capillos tingendos faciunt. Aqua pro oculis æſtate, ad præſeruationem uiſus, deſcripta à Io. Manardo in epiſtolis 6.4. Roſarum partes tres: herbæ fœniculi, rutæ, ana partem unam: incidantur, & ſimul bene commiſceantur, & poſt tres dies deſtilletur aqua, uel cum ſolo uapore aquę bullientis, uel in Sole, uel ad balneum Mariæ uocatū, ita ut in recipiente aquã uaſe pugillus earundem herbarum (melius ſi aridę fuerint, noſtro iudicio) imponat, ut ſuper eas ſtillæ cadant, & roſtrum ſuperioris uaſis cum inferiore illo ſtudioſe committatur, & circumlinatur, ut uapores exire non poſsint.

Aquæ ophthalmicæ quædam ex Rogerio.

Repleto uaſe deſtillatorio folijs agrimoniæ, uerbenæ, fœniculi, rutæ, memithæ,

thæ,& leuiſtici inciſis, ſuperaſperge ali quantulum uini albi & clari, & uaſis lu tatis deſtilla. Hic liquor tumoré palpebrarum ex frig. cauſa reprimit, lippitudiné deſiccat, lachrymas intercipit, uiſum clarificat, maculas frãgit. Quòd ſi efficacioré uolueris pro maculis frangendis, adde folia gallitrici, & morſus gallinę (anagallidis) cui flores rubent.

Poteſt etiam è fœniculo elici aqua ad eaſdem cauſas. Nam ex radicibus & folijs fœniculi in aqua decoctis, liquor collect⁹ in pelui, ſupra aquã illã adhuc bullientem poſita, in phiala ſeruat,& quotidie mane & ueſperi gutta una in angulo oculi ponitur ad prędictas cauſas, communi experimento.

Vt maculam frangas, myrrham & aloen trita cum prędictis aquis miſce:& colati liquoris guttam mane & ſero in utroq; angulo oculi pone.

Aqua de floribus ſpinæ albæ & ſalicis deſtillata, punctiones, calores & rubores oculorum remouet, lachrymas

de calida cauſa intercipit, & maculas de eadem cauſa frangit.

Aqua de folijs (& floribus) euphragiæ, lachrymas de frig. cauſa intercipit, palpebras de eadē cauſa tumidas extenuat, maculas ex eadem cauſa frangit, & uiſum impeditum reſtituit. (Ego euphragiam non calfacere, ſed temperatã eſſe, uel modice refrigerare gradu primo, ſiccare autem ſecundo dixerim.)

Aqua egregia ad uiſus debilitatem à Gordonio deſcripta. R. Chelidoniæ, fœniculi, rutæ, ſileris mon. eufragię, uerbenæ, roſarum rub. electarum ana lib. ſ. caryophyllorum, piperis longi ana unc. duas. Conquaſſata in alembico uitreo igne lento deſtilla, & quotidiè impone in oculis.

Alia eiuſdem ad fiſtulas, quibus eam mederi certum eſt. Vini albi optimi deſtillati eodem uaſe, quo aqua uitæ, lib. 2. aquæ roriſmarini, ſaluiæ, ſing. lib. 5. ſacchari lib. 2. Simul denuo deſtillatis adijcito ſaluiæ, florũ roriſmarini, ſing. unciam.

unciam. Macerata diebus octo, colabis, utêris.

Aqua ad cancrum in quacunq; parte corporis. Herba cancri quæ etiam pes columbinus uocatur, flores cotoneorum, flores cerifolij, frondes aut folia rubi Idæi (quem Galli framboſiam uocant,) & paucæ roſæ albæ, mel, & uinum album, & alumẽ quod Galli à glacie nominant: Hæc omnia ſimul deſtillentur, Andreas Furnerius.

Aqua ex talpa, &c. ad omnem guttam, noli me tangere, capitis ſcabiem, guttam roſaceam & lupum: Vide infra inter coſmeticas ubi aquæ ad tingendos capillos inuentæ recenſentur. In coſmeticis etiam referemus aquas illas qua tubercula & ulcuſcula in facie ſanantur.

DE AQVIS ODORIS.

AQuæ nonnullæ ſolius ferè odoris gratia fiunt, ut manibus, faciei

& capitis barbæq; pilis aſpergantur: item linteis, ſudariolis, & ueſtimentis, cum alijs, tum lectorum, quibus non ſolum aſperſione, ſed etiam uapore ſuo feruida, odoris ſuauitatem communicat. Roſacea etiam ad ciborum condimenta uenit, ſola puto in hoc genere. nam & ad intinctus aſſumitur, & infunditur aſsis carnibus adhuc calidis, &c. Cæterum ex odoratis aquis aliæ ſimpliciores ſunt, aliæ ex pluribus compoſitæ. Vtriſq; aquæ uirtutum, aureas noſtri uocant, adnumerari poſſunt. nam & harum alię ſimpliciores ſunt, aliæ cõpoſitæ. Sed aquæ aureæ pleræq; omnes etiam intra corpus ſumũtur, & omnes in uino aut aqua ardente herbis aut aromatibus infuſis fiunt. Odoratæ nobis ſimplicitet dictæ aliter, ut ex ſubiectis exemplis patebit. Rurſus odoratæ uel totæ deſtillantur, uel poſt deſtillationem etiam odorata quædam pretioſa eis adduntur. Quædam ſine deſtillatione fiunt.

Ireos

Ireos puluis aquæ calidæ mixtus, odoratam reddit, & barbitonſoribus in uſu eſt. Lauendulæ & multò magis ſpicæ uulgò dictæ flores, tum recentes, tum aridi, in aquam, aut uinum, aut aquam ardentem uaſe bene obturato inſolatoq́ inijciuntur, ut odore ſuo imbuant. Sed recentes & adhuc humidi, uinum ferè in acetum conuertunt: ſicci non item. Odoratior autem fiet liquor, ſi flores in uaſe uitreo clauſo, in Sole ſiccentur: & poſtea uinum album affundatur.

Quòd ſi quis odoratam aquam ex tempore deſideret, unam aut alteram guttam olei de ſpica aquæ puræ ſatis copioſæ affundat, & ſimul in uitreo uaſe oris anguſti agitet. Hæc omnia quanquam ſine deſtillatione fiunt: eadem tamen ritè deſtillata, præſertim alijs quibuſdam admixtis, ſiue pretioſis, ut moſcho, ambra, ziuetta, caphura, agallocho, ſiue medio-

cribus, ut aſſa dulci, ſtyrace, & ſtacte,) myrrha, aromatibus quibuſuis, præcipuè caryophyllis: aut etiam uilibus, ut roſis, corticibus aut floribus, aut folijs citrij, limonis, arentij, folijs lauri, herbis communibus odoratis, roſmarino, amaraco, ozimo, &c. multo ſuauiora fient. Crocus quidem nimis uehemens eſt, & caput replet.

Aqua roſarum cum moſcho, cum croco, cum caryophyllis, cum caphura, &c. ex Bulcaſi.

Cum moſcho. In aquæ roſaceæ libris duabus pones moſchi boni contriti aureum, in uentre deſtillationis uitreo. Et deſtillabis paulatim, & repones in uaſe uitreo diligenter occluſo. Aqua eſt mirè odorifera, & regibus cõ ueniens, ut panni eorum inde aſpergantur.

Cum croco. Croci boni ſemunciam in libris duab. aquæ roſaceæ infundes

des (ꝑ ſpaciũ diei,) & deſtillabis. Vtilis eſt hæc aqua ut miſceatur medicamentis: item ad odorem & ornatum.

Cum caryophyllis. Caryophyllorum (contritorum) ſemunciam in ſeſqui libra aquæ roſaceę per horas xxiiij. pones, & deſtillabis.

Cum caphura. Vnciam caphuræ cum libra aquæ roſaceæ deſtillabis, & utêris medicamentis regum.

Eodem modo fit aqua roſata cũ ſandalis, & alijs ſpeciebus (aromatibus) quibuſuis. Sunt qui deſtillant hæc omnia in aqua ſimplici loco roſaceæ.

¶Tribulum quaſi trifolium Romæ uocant, herbam odoratiſsimam, quam deſtillant pro ſuffumigijs, & alijs uarijs odoramentorum laſciuijs faciendis, Monachi in Meſuen.

Aqua odorifera, qua capitis, cordis & ſtomachi uires refocillantur. Florum lauendulæ manipuli quatuor. Roſarum alb. & rub. utrarumq; manipuli duo. Roriſmarini, caryophyllatæ, cype

ri recentis,corticum citranguli, ſingul. manipulus.Menthæ, ſaluiæ, thymi,ſampſuchi,foliorum lauri,uel pulegij,ſing. manipulus ſemis.Caryophyllorum unciæ quatuor.Galangæ,nucis moſch.calami aromatici, zinziberis, cinnamomi, florum (malim radicis) ireos ſing. ſemuncia. Vini albi libræ ſex, (uelq.ſ.) Trita infundantur per octo dies in uitro bene clauſo.poſtea utere. Egregia eſt ad manuum lotionem,ſi parum inde ad copioſam aquam puram miſcueris,Poteris etiam deſtillata uti, & impo nere moſchi ſcrupulum, Epiphanius Empiricus.

Alia eiuſdem eximia odoris ſuauitate oblectans. Zibetti, moſchi,utriuſq; drachma,ligetur in linteo ſubtili,& infundatur ad Solem per aliquot dies in aquæ roſaceæ libris duabus.

Alia eiuſdem,perquam odorifera. Ozimi, menthæ, ſamſuci, iridis, hyſſopi, balſamitæ, (ſiſymbrium interpretor,) ſatureiæ,ſaluiæ,meliſſæ,lauendu-

læ,

læ,roriſmarini,ſingulorum manipulus ſemis.Caryophyllorũ,cinnamomi,nucis muſcatæ.ſing.uncia. Citrangula poma (è citriorũ genere,ouata ſpecie, colore luteo)tria aut quatuor. Terantur & infundantur in aqua roſarũ triduo. deinde lento igne deſtillentur. Deſtillatione peracta addes moſchi ſcrupulũ, & inſolabis.

Alia eiuſdem, excellentiſsimi odoris. Aquæ roſarum libræ tres.caryophyllorum, cinnamomi, ſandalorum citrinorum,ſingul. drachmæ ſex. florũ lauendulæ manipuli duo. Aſſæ dulcis drachmæ ſex. Vini maluatici, aquæ uitæ,utriuſq; unciæ duæ. Relinque per menſem in infuſione ad Solem bene clauſa in uitro,uel ſuper fornace.Deinde in balneo Mariæ deſtilla,& adde deſtillationi moſchi drachmam ſemis. Tum rurſus diebus decem in Sole uel ſuper fornace relinque, utere. Mirum in modum odorata eſt.

Aquæ odoratæ Andreæ Furnerij, in libro eius Gallico de decoratione naturæ humanæ.

Aqua miræ ſuauitatis, pro ſuffiendis lectorum linteis, unde locus uniuerſus grato odore ſpirat. In paruã phialam uitream immittes octodecim aut uiginti grana moſchi, & zibettum, & ambræ parum. deinde aqua roſacea impletam igni appones, & cũ incaluerit auferes, & bene obſtructã refrigerari ſines. poſtquam biduo ſic reliqueris, utêris deinceps. Tã elegans eſt, ac ſi deſtillata fuiſſet. Cum induſium aut lintea ſuffire uolueris, pones eam in uaſe ore largo, & ſupra eam bullientem ueſtimenta extendes, ut uaporem imbibant.

Alius modus aquæ odoratæ, quam uocant caſſolettam, id eſt capſulam. In uas paruum ex orichalco funde modicum aquæ roſaceæ moſchatæ, & modicum zibetti, & caryophyllos, agallochum, ſtyracem calamitã, omnia trita

ad

adignem miſceto:& exhalante inde ua pore imbues quæ uolueris ueſtimenta. Mirabilis eſt odor, quem ut conſerues, uas diligenter claudes: & cum uidebitur, amplius roſaceæ affundes, ut renouetur.

Alius. In aquæ roſaceæ libras quatuor immittes aſſæ dulcis craſsiuſculè tritæ, ſtyracis, & caryophyllorum camphoræ, agallochi, ſingulorum unciam. Moſchi, zibetti, utriuſq; grana uiginti. Hæc pariter indes in uas uitreum membrana clauſum, decem aut duodecim foraminibus modicè pertuſum: & uas ipſum in cacabo aqua pleno per horas quatuor bullire permittes, quaſi in balneo Mariæ. Poſtea refrigeratum colabis per linteum ſubtile, & in uitreo uaſe ſeruabis, in quo moſchi grana quindecim iniecta fuerint, quibus cũ aqua iam dicta perfuſis, (dilutis,) uas obſtrues & per quinq; dies inſolabis. Sic aquã habebis longè odoratiſsimam.

Aqua odorifera & ſecreta, cuius pars

unà cum decẽ aquæ puræ partibus mixta,totam facit ſuauiſsimam. Moſchi grana uiginti plus minus,(prout odor eius magis minúsue tibi placuerit,)nucis moſchatæ, caryophyllorum, galangæ, ſpicænardi, granorum paradiſi,macis,cinnamomi, ſingulorum uncia. Omnia trita indantur in uas uitreum deſtillationi idoneum, affuſa aquæ roſaceæ ſeſquilibra aut circiter. Sic per quatuor aut quinque dies relinques.poſtea addes ter tantum aquę roſaceæ, & totum hoc deſtillabis in alembico in caccabo pleno aqua bulliente tanquam in Balneo Mariæ. Aquam inde collectam diligenter occluſam ſeruabis ad eundem uſum, ut ſuperiorem.

Alia excellens. Aquæ florum citri libræ duæ. Aquæ de roſis rubeis libra: de myrtis,ſelibra. Roſarum moſchatarum bona quantitas, & ſimiliter iaſmini(ſcilicet florum. (caryophyllorũ ſemuncia.Aſſæ dulcis bene contritę unciæ

ciæ tres. Vernicis uncia. Styracis calamitæ & rubei, utriuſq; ſemuncia. Omnia trita & aquis admixta deſtillabis in alembico uitreo cum capite & recipiẽte diligenter luto ſeptis, ad exiguum ignem aut in balneo Mariæ, uel in caccabo aquæ bullientis.

Aqua odoratiſsima, qua cum etiam oleum deſtillatur. Illa quidem uel cum centuplo aquæ puræ permixta, totam ſua ſuauitate imbuit. hoc uerò etiã cum millecuplo. Myrrhæ electæ, puræ, recentis & pinguis in fruſtula minutatim cõtritæ libra. Succi roſarũ ſelibra. Mixta in alembico deſtillantur in cinerib. ubi primũ lento igne aquam ſeparabis, aucto deinde oleum. demum aquã ab oleo ſecernes. Aqua illa faciei nitorem conciliat. Vulnera efficaciter glutinat tum uetera tum noua. Oleum uerò maximè pretioſum eſt, & eadem quę aqua efficit, ſed multò celerius: uerbi gratia, horæ ſpatio, quod aqua diei. Aquæ huius deſtillatæ uncia cẽtenis aquæ puræ

admixta, omnes reddit egregiè odoratas: olei uerò uncia, aquæ puræ etiã centenis libris addita, idem facit.

Aqua roſacea moſchata, quæ ad alias etiam compoſitiones requiritur. In uaſe uitreo quod inferius largũ, ſupra anguſtum ſit, moſchi grana duodecim aut amplius immitte, & ſic membrana clauſum per quatuor aut quinq; dies inſolato. Deinde uas aliud ſimile roſis repletum modicé ſiccis & tuſis, obſtrues linteo tenui & raro, uel cilicio. Tum os uaſis quod roſas continet impones in os alterius quo moſchus cõtinetur, & diligenter luto obſtrues ambitum, & inſolabis, ita ut uas roſarum ſuperiore loco ſit, alterum inferiore, in feneſtra aut alibi ubi calor Solis uehemens ſit. Poteris etiã roſas modicè ſiccas & contuſas, optima aqua roſarum aſpergere, & ita in deſtillatorium immittere, &c. Hac aqua longè ſuauiſsima tum per ſe utêris cum uolueris, tum alijs compoſitionibus eam admiſcebis.

Aquæ

AQVAE DESTILLATAE Coſmeticæ, hoc eſt ad ornatum pertinentes.

AQuæ deſtillatæ coſmeticæ etiã in aliquot differentias diſtrahũtur. Aliæ enim faciei conueniunt, ut colorem eius reddant, album, roſeum, nitidum, rugas amoueant, à Sole præſeruent: aut ut maculas & ſcabritiem in ea aboleant. Alię ad capillos & colorem in eis mutandum pertinent. Alię dentes dealbant.

Non debet autem omnis coſmeticorum uſus inhoneſtus, & homine probè inſtituto indignus uideri. Nam Galenus quoque clariſsimus medicorum coſmetica medicamenta non pauca pręſcribit in opere de compoſitione ſec. locos: & ſępe utilem & honeſtum eorum uſum eſſe docet. Nam maritorum quorundam improbitas paruis & leuibus coniugum uitijs, ab amore earum ad pellices & meretrices auertitur: &

uitia quædã huiuſmodi ſunt, ut homi-
nem ingenuum cum ijs in publico ap-
parere pudeat. nonnulla etiam mole-
ſtiam inferunt, dolorémue aut pruri-
tum, ut tubercula quædã in facie, &c.
Nos quidem hæc non mulieribus aut
alijs hominibus, ſed medicis tantũ ſcri
bimus, quos uiros bonos & prudentes
eſſe cõuenit: ut cum aliâs honeſtis iſtis
remedijs utantur, tum imprimis cum
huiuſmodi à regum et principum nobi
liumq́ʒ matronis ſpectatæ probitatis re
quiruntur. Plura de iſtis, & quid coſme
tica ars, qua honeſtus ornatus quæri-
tur, à commotica & fucatoria differat,
leges apud Galenum de compoſ. me-
dic. ſec. locos lib. 1. cap. 2.

Aquas coſmeticas ſimplices hîc nõ
referemus, ut ſunt aqua florum faba-
rum, fragorum, roris, lactis caprini: Vi-
de ſupra de aqua fragorum, & de eadẽ
ac cæteris apud Brũſuicenſem aut Ryſ-
ſium. Habet & aqua uitæ uim coſmeti-
cam ut ſuo loco recitauimus.

Aquæ

Aquę deſtillatę de folijs perſici & ſalicis, æquo pondere mixtæ humectata inde tubercula in facie rubicunda (Galli uocant rubiz,) perſanant.

Vinum aromaticũ ad ornatum mulierum, quod cutim albã, ſubtilem, purã & coloratiorem reddit. Zinziber & cinnamomum pone in uino, & deſtilla ad modum aquæ roſacee̜. Valet etiam contra omnes frigidas complexiones, & maximè contrà paralyſin, Arnoldus in libro de uino.

Coſmeticã aquam, qua cũ mulieres cutem craſſam, nigram & ſquamoſam emendant, ex argento uiuo cocto in ouo crudo, etc. habes apud Nic. Maſſam de morbo Gallico lib. 6. cap. 2.

Aqua ad faciei candorem. Spumę argenti lib. ſ. Tritam cerne, & in aceti albi lib. 2. decoque ad tertię partis conſumptionem, rude agitando, decoctam deſtillato. Tandem addito caphurę ſemunciam, aphronitri, olei de tartaro, aluminis ſciſsilis, ſing. unciam.

Colato per pãnum craſsiorem, faciem & collũ illine, Epiphanius Empiricus.

Alia eiuſdem ad faciei nitorem. R. radicum lilij, ari, dracunculi, ſingularũ recentium ſelibram. Aquæ florum fabarum ſeſquilibram. Aquæ roſaceæ uncias octo. deſtilla. adijce moſchocaryj, cinnamomi, utriuſq; drachmas duas. Faciem bis die abluito.

Aqua ad eundem uſum elegans, eiuſdem. R. Florũ fabarum, amygdalarum amararum, perſici foliorum, ſing. unc. tres. lactis caprini, quãtum aliorum omnium, deſtillatis adde 6. uel 8. ouorũ elixorum albumina, quæ miſceri agitariq; cum aqua deſtillata oportet: mox iterum deſtillato atq; caphuræ drachmas duas admiſceto.

Aqua Gallicana, ad lentigines, omnem ſcabritiem & maculas faciei. Tartari ad albedinẽ uſq; cremati libra. Maſtichæ, tragacanthę, utriuſq; ſemuncia. Camphoræ drachmę ſex. Albumina ouorum quatuor. Trita mixtaq; in aqua

roſacea

roſacea deſtillentur. Remediãtur cum admiratione, Epiphanius Empiricus.

Aqua conciliãs faciei roſeum et formoſum colorem. R. pintam aquæ uitæ ter deſtillatæ. praſilij unciam: caryophyllos numero decem & totidem grána paradiſi. cubebas quinq; numero. Omnia trita & cribrata cum aqua uitæ perparum feruefacies in uaſe diligenter operculato, ne quid ullo modo expiret. Deinde refrigeratã hanc mixturam deſtillabis per alembicum uitreum omnino lento igne, & habebis aquã bonam & claram. Cum uti uolueris ſpongia inde madida faciem uel cutem alicuius tinge: Facit enim ſine dubio colorẽ roſeum, cãdidum, formoſum. Et durat iſta tinctura lõgo tempore, nempe per duos uel tres annos. Quòd ſi aqua uitæ defuerit, accipe uinum rubeum de Rupella quod reperiri poteſt optimũ, mẽſura ſemiloti. maior enim uini menſura eſſe debet quàm aquæ uitæ. Sed aqua uitæ multò melior eſt ad hanc a-

quam parandã. Hęc aqua cutem hominis ſubtiliter & mirabiliter ornat, Ex codice manuſcripto ſine authore. Huic ſimilem mox ponemus ex Gordonio.

Alia rugas & maculas faciei tollens, & cutim clarificans, ex albuminibus ouorum deſtillatis : Vide ſupra inter aquas ſimplices in Balneo Mariæ deſtillatas.

Aqua mirabilis quæ delet napas (tubercula ſeu puſtulas papulásue aliqui napas uocant, Itali puto) lupinas, glandulas, ſcrophulas, porros, id eſt uerrucas, & omnia naſcentia mala ubiuis in corpore tollit. Olei laurini libræ duæ. thuris albi, maſtiches electę, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, ſingulorum drachmæ tres. Tritis terendis miſce omnia & deſtilla per alembicum. Et in aqua iſta ſic deſtillata infunde ſelibram cineris terræ, & iterum deſtilla: & ſerua aquam tanquam theſaurum, Innominatus. Videtur

autem

autem hic liquor oleum potius quàm aqua futurus:& niſi cinis adderetur,recté deſtillatis balſamis adſcribi poſſet.

Aqua coſmetica faciem dealbans, & calculum comminuens, deſcripta eſt nobis ſupra circa finem tituli ubi de uiribus liquorum deſtillatorum in genere egimus. Vide etiam Rogerium tractatu 4.cap.5.

Coſmeticas quaſdam ad faciem reperies etiam mox in ſequentibus ad capillos inſcriptis. Sunt inter balſama quoq; inferius quæ ad ornatum faciāt.

Aquę deſtillatæ aliquot ad faciei ornatum ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ.

Aqua ad nitorem & albedinem faciei. Florum roſarum albarū, nymphęę, ſambuci, liliorū adéptis crocis, fabarū, ſingulorum iſtorū florum libra. Aquæ fragorum ſelibra. Medullæ panis albi

quantũ uidebitur. Albumina ouorum duodecim. Thuris albi unciȩ duæ. In his omnibus per noctẽ infundatur ceruſſa trita. Deſtillentur omnia in alembico uitreo. aqua extracta Soli exponatur. Ea abluatur facies mane & ueſperi, ita ne abſtergatur.

Alia, ut facies & reliquæ corporis partes pulchrã & iuuenilem ſpeciem retineant. Aquæ uitæ unciæ duæ. Aquæ de floribus fabarum, roſaceæ, utriuſq; unciæ quatuor. Nympheæ unciæ ſex. Mixtis omnibus adijce tragacanthæ albiſſimæ drachmã. Per ſex dies inſolatam hanc aquam colabis linteo puro. Vſus eius eſt mane, ita ut non abſtergatur.

Alia ad ſplendorem & formam faciei. Aqua de albuminibus ouorum recentium per ſpongiam facta cum æquali menſura ſucci limonum, deſtilletur ut roſacea. Huic aquæ poſtea addes lixiuij communis circiter duas uncias: & limonem integrum cõtuſum (decorticatum potius) immittes, poſt octo dies

dies exprimes ab eo ſuccum, & miſcebis cum aqua. Facies prius abluta aqua pura, & abſterſa, hac aqua deſtillata lauetur. Nitorem elegantem conciliat, cutim conſeruat, & omnino optima eſt.

Alia qua utebatur Iſabella ex Arragonia duciſſa mediolani. Florem farinæ frumenti ſubigito cum ſextario lactis caprini, inde panem in furno leniter coquito, & extrahito antequã nimium coctus ſit. Huius panis medullam per minuta fruſtula diuiſam aut friatã, & in alio recenti lacte caprino infuſam per ſex horas relinquito. Admiſcebis aquã è duodecim albuminibus ouorũ cum ſpongia factã, calcis de putaminibus ouorũ unciam. camphoræ, aluminis ſaccharini, corallij albi, ſingulorum drachmas duas. Omnia hæc trita cum liquidis incorporentur, & in alembico uitreo deſtillentur. Aqua inde proueniet optima, & utiliſsima ad tollẽdum omnes moleſtias in facie naſcẽtes. De-

corem faciei quàm fieri poteſt ſummũ conciliat.

Alia formam faciei concilians. Folia roriſmarini,& tartarum album cum uino albo miſcebis,& aqua inde extracta per alembicum utêre ut præcedentibus ad eundem effectum.

Alia ad idem. Flores fabarum in bono uino albo per unum aut alterum diem inſolabis in lagena uitrea, deinde lento igne deſtillabis. Vſus eius eſt mane & ſero ut ea abluatur facies, ſed eadem ſemper prius lauetur decocto ceruſſæ. Et breui tempore uidebis effectum.

Alia quæ omnes maculas tollit. Cryſtalli & corallij partes æquales pone in uaſe uitreo, cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc uas obſtructum in loco aliquo frigido ut in cella uinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) Deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis

eorum

eorum uiſcoſitas abierit. Tum deſtillabis & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiā minutatim conciſis aquam elicies in alembico. Vſus tempore accipe primę aquę cochlear unum, ſecundę quatuor, & tertię quatuor, miſce & ablue faciem, quę tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa.

Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua ut ſupra dictum eſt. deinde ſalis (aliâs ſalis gemmę) contriti unciam in uaſe uitreo ſparges, & limaces ſuperimpones. tum rurſus ſalem alterum ſparges, & limaces ſuperimpones, idq; alternis facere perges donec tertia pars uaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum, ut ſupra ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta utêris ut ſupra ſcriptum eſt. Quòd ſi deſtillandi commoditas non fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis uaſe clauſo, donec ungenti formam recipiant, eóque utêris ueſperi, ut alijs

ſupraſcriptis ungentis,(facie prius abluta,)abſterſaq́;,)& poſtridie mane ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij, legimus.

Alia non deſtillata. Duodecim limones,ſingulos in quatuor partes diuiſos,in bono uino albo pone. Hoc liquore utêris ſicut aquis prædictis.Feliciter ſuccedet.

Poſt hæc ſequitur eiuſdem effectus aqua deſtillata ex ciconia tenera, quã ſupra deſcripſi inter Aquas medicinales ſimplices.

Alius modus optimus & ſecretus. Oua ſex recẽtia,uini Maluatici ſelibra, pipio nondum totus plumis ueſtitus, caſeus à preſſura recens cui nihil ademptum ſit butyri,arantia poma octo, olei de tartaro unciæ tres,ceruſſæ uncia. Terantur quæ teri poſſunt,& miſceantur omnia,ut deſtillentur igne lento. Aquæ uſus eſt ut præcedẽtium. Cutem reddit elegantem, ſubtilem, teneram, quàm

quàm fieri poteſt maximè.

Lotio ſiue aqua regia quæ tollit omnes maculas. In aquã terebinthinæ claræ, quanta de libris eius duabus extrahitur, impone maſtiches ſemunciam, thuris albi uncias tres, tragacanthæ ſemunciam. Trita commiſce cum aqua, & deſtilla. aquã ſeruabis. Deinde axungiam porci maſculi non ſalitã liquato, & per linteum duplex colato. Deinde accipito, zinziberis albi, caryophyllorũ, cinnamomi, euphorbij, ſpicænardi, camphoræ, ſingulorum uncias duas. nuces moſchatas tres. Trita hæc omnia cum axungia colata, ut dixi, miſceto. his adde uncias duas argenti uiui ſæpius abluti cum ſale & aceto & per corium traiecti, & cum hoc incorpora ſcoriam (la feuille ou de la laueure, ut Gallice ſcribitur) argenti uiui (de coupelles.) Omnia ſimul mixta deſtillato, aquam ſeruato. Poſtea accipe aquę de terebinthina prędictę uncias ſex, & poſterioris aquę de axungia duplum. miſce: & cum uti-

uolueris,abluito faciem prius cum decocto ceruſſæ & abſtergito. Tum de aqua iſta commixta circiter ſex guttas in uolā manus effunde, & ubi uolueris illine, & locum illitum linteo intege donec ſiccetur. Effectus ſequetur mirabilis.

Alia de limacibus. Limaces albæ triginta. Lactis caprarum libræ duæ. Adipis porci uel hœdi recentis unciȩ tres. Camphoræ tritæ drachma, deſtillentur in alembico uitreo.

Alia. De medulla panis frumenti albiſsimi ſex uncias infunde & laua in libris duabus lactis. Miſce diligenter, & deſtilla, ut ſupra, & laua.

Probatur etiam aqua deſtillationis albuminum ouorum.

Alia candorē faciei inducens. Myrrhæ unciæ duæ. thuris albi, maſtiches, utriuſq; ſemuncia. zinziberis albi drachmæ tres. cinnamomi electi, argenti ſublimati, utriuſque drachmæ duæ. camphoræ drachma. albuminis ouorū

libra

libra aut ſeſqui. Omnia diligẽter mixta ponãtur in uentre gallinæ iuuenis & bene habitæ, exenteratæ. Quòd ſi uoles, gallinam ſimpliciter adijcito, ſed pellę detracta minutatim diuiſam. Addãtur etiã lactis aſinini aut caprini ſextarij circiter tres. Deſtilla in alembico uitreo.

Vt facies eleganter ſplendeat. Oua recentiſsima triginta, macerato in aceto quàm acerrimo per tres dies & noctes: deinde cum acicula pertundito, ut quicquid humoris continẽt effluat. Hunc in roſario deſtillabis, ut facies eo abluatur.

Aqua faciem clarificans. Radicem ſerpentariæ purgatã & conciſam in tenues rotulas, per dies nouẽ macerabis in uino albo, ita ut quotidie uini recentis ſelibra aut amplius affundatĩ. deinde accipe omẽta (toyllettes Gallicè) hœdina mẽſe Maio ſeruata numero ſex: oryzę contritæ & coctę in trib. libris aquę ſolani nigri, & libram de farina oryzæ, aquę prunorum ſylueſtrium ſelibram,

ſabarum contritarum ſine corticibus quæ in aqua iam dicta bulliant. His adijcies duodecim poma putrida, & oua decem : radicum iridis communis aut iridis Florentinæ manip. duos, mellis libram, amygdalorum amarorum ſelibram. gummi Arabici, ſarcocollæ, tragacanthæ, boracis, camphoræ, ſingulorum drachmas duas. lactis ouilli libras ſex, terebinthinæ Venetæ uncias duas. aquæ de floribus nymphææ libr. duas. Hæc pariter in alembico deſtillentur igne lento. Aqua deſtillata Soli expoſita ſæpiculè moueatur.

Alia quæ maculas cutis delet & dealbat. Boracis uncia. cāphoræ drachma ſemis. aluminis communis drachmæ tres. gummi Arabici, & tragacanthę, utriuſq; ſemuncia. ſarcocollę, aſſę dulcis, utriuſq; drachmę duę. ceruſſę uncię quatuor. Omnia hęc tere, miſce & infunde in aquę ſerpentarię aut (&) de floribus lilij, utriuſq; ſelibrā: unà cum aquis de floribus geneſtę, de ſolano, de nym-

nymphea, ſingularum uncijs quatuor. Mixta deſtillabis in alembico uitreo.

Vt facies clara & iuuenilis fiat, adeò ut uix maiorem quindecim annis ætatem præ ſe ferat. Oua gallinæ recentia ſine corticibus duodena. cinnamomi uncia. lactis aſinini lib. Aqua inde per alembicum detracta ablue faciem.

Coſmetica quædam ex Antidotario Gordonij.

R. radicum lilij, rad. dracunculi, ari, cicerum excorticatorum, oryzæ, amyli, ceruſſæ lotæ, ſaponis Gallici, ana uncias duas. ponantur in olla noua cooperta, decoquantur in furno, & conterantur. Tum R. tragacāthæ, gummi Arab. ana unciam. infundantur in aqua de floribus fabarum. Deinde porcellanas tempera in aqua limonum, donec poſsint malaxari. adde boracis ſemunciam. Hæc omnia cum ualde exigua axungia porci, miſceantur cum aqua fa-

barum. Hinc facto quaſi ungento illine totam faciem mane & ueſperi: et ablue cum aqua tepida colaturæ furfuris. Hoc medicamen abſtergit, purgat, dealbat: denique faciem reddit ſummè & mirificè uenuſtam, planam, æqualem, gratioſam.

Aliud. Limones ſciſsi in tres uel plures partes, decoquantur in uino albo, quo cum facies abluatur.

Aliud ad rubificandum poma maxillarum, (cui ſupra quoq; ſimilem deſcripſimus.) R. Aluminis, braſilij, granorum ex quibus fit perſicũ rubeũ, terantur cum aqua uini deſtillata. Inde plurimum illinatur locus quem libuerit rubificare. Quòd ſi adderetur perexiguũ aquæ ſalis Ammoniaci deſtillati, color foret firmior ac diuturnior. Caueatur tamen iſta aqua (Ammoniaci) quia omne corpus corrodit, & ſi uti libuerit minima quantitate adijciatur, ne corrumpat medicamentum.

Qui plures liquores, deſtillatos præ ſertim

ſertim, ad faciei puritatem & nitorem requirit, legat Rogerium tractatu 4. capit. 5. ubi is deſcribit aquam fabarum, & limonum, quarum uſus ſit uel per ſe, uel cum compoſitione quadam, &c. item aquã cum bryonia & dracunculo compoſitã. & ſimplices. ex fragaria, ex haſta regia, ex herba muſcata, ex floribus nigellæ, &c.

Aquæ ad tingendos capillos & alios pilos.

Sponſam Solis tritam (aliâs Solſoſij ſemina trita) pone in lacte mulieris nutrientis puerum maſculũ, decẽ (al' quadraginta) diebus, deinde fac oleum. Hoc oleum decoctum cum auro foliato leniter bulliẽdo per diẽ unũ, mirabile eſt. nam ſi quis cum eo lauerit crines, auro ſimiles euadent. Eadem ſi facies illinatur & fricetur, plana & clara erit, ut angelica uideri poſsit, continuando per quinque dies. Quin & uiſum

clarificat, & quemuis oculorum affe-ctum intra decem (aliâs quatuor) dies curat: nec non omnes dentium dolores intra triduum. & ſi gingiuæ bene cum ea fricentur, uermes cadũt & moriũtur. Aegidius inter cuius aquas hæc numero quarta eſt. Si quis biberit de hac medicina nouem diebus, curatur à paralyſi de quacunq; cauſa prouenien-te, etiãſi durauerit ꝑ quatuor (annos,) Lullius in libro de aquis. Videtur autem hic liquor nó deſtillatione, ſed ex-preſsione tantum fieri, ut dicam inter Olea ex ſeminibus.

Aqua ex lardo deſtillata, ut capilli longi & flaui ac ſplendidi fiant, & facies elegantior. Lardi quantum uolueris radendo quàm minutiſsimè conſcin-des, deinde in pila marmorea contundes ut paſtã ſubactã referat. Hac in alembico deſtillata liquoré album colliges, quo pilos & faciem inunges. Pulchritudinem enim eis & ſplendorem conciliat, Andr. Furnerius.

Aqua

Aqua ex melle deſtillata pilos uenuſtos & prolixos reddit. Vide infra ubi dicemus de quintis eſſentijs ſimplicibus: & inter aquas quæ deſtillãtur in roſarijs.

Aqua dealbans, &c. ex talpa, ſexta inter Aegidij aquas. Talpam in puluerẽ redige cum ſulphure, & affuſo chelidoniæ ſucco relinque per aliquos dies, poſtea deſtilla. Hac aqua lauabis locum cuiuſuis beſtiæ, & dealbabitur. Eidem ſi admiſceas aquã (aliâs omittitur uox, aquã.) aloën & cerã, inungendo locum affectũ curabis omnem guttã: & quod uocant noli me tangere, ſi emplaſtrum inde factũ imponas. Inuncta (ſimiliter) ſcabiem capitis emendat, & curat guttam roſaceam emplaſtri modo impoſita. Cæterum cum lapide calaminari & aloë mixta, curat lupum perfectè, emplaſtro inde impoſito bis in die, ſi etiam ſuperfluitates eadem mixtura lauẽtur. Nullo modo autem intra corpus ſumi debet.

Aqua tingens uiridi colore. Cuperoſæ (id eſt uitrioli) libra. Smerilli ſelibra. Deſtilla & unge, Epiphanius Empiricus. Capparorum aqua deſtillata uirides uerè pilos & capillos efficit, Cardanus.

¶Aqua ad dentiũ purgationem benefaciens. R. Salis Ammoniaci, ſalis gemmæ, ſing. uncias tres. aluminis ſaccharini ſeſcunciam. deſtillentur, aut in libris duab. aquæ macerentur octo dies, colenturq́, dentibus lauando affrica, Epiphanius Empiricus. Alias duas ſimiles ad eundem uſum reperies infra poſt Aquæ fortis deſcriptionem.

PER DESCENSVM QVOMOdo deſtillentur aquæ ex herbis, floribus, & radicibus.

Modus deſtillandi per deſcenſum aquas odoratas & efficaces ex floribus & herbis.

Accipe

ACcipe uas figulinũ A: ſup quod linteũ lineũ rarũ B. extende, & ſuper ipſum roſas, (nã ſic roſacea fragrans mirũ in modũ euadit,) aut uaccinia floréſue alios aut herbas ſparge. Inde habeas patellam C. quæ uas integat, & ſuper fundum D. ignem pone. Sic deſtillatur odoratiſsima non ſolum, ſed etiam efficaciſsima aqua. Roſacea in Sole concluſa poni ſolet, ut fumi odore priuetur, cum tamẽ odorem roſæ retineat, Cardanus.

Roſę recentes linteolo ſuper peluim tenſo impoſitæ, ſi uas carbonibus ignitis plenum acceperint, deſtillant aqua multa & odora in eam peluim. Eodem modo flores reliqui, Syluius. Mihi quidem hoc deſtillationis genus pro ijs omnibus quæ frigida ſunt & refrigerare debent, cõmodũ uidetur, pręcipuè ſi

odore careant,ut pleraq; omnia aſtringentia: & magis etiã quæ frigida & humida ſunt. Quin etiã multam aquam & breuiori tempore,minoriq; ſumptu ſic habebimus,nec periculum eſt quòd euaporent. Sed danda opera ne uas impoſitum minus ferueat:& ne diutius q̃ par eſt relinquatur, ne aqua aduſtionẽ reſipiat.

Si duæ matulæ ſibi applicentur,& ſuperior roſis impleatur & inſoletur (interpoſito linteo) deſtillat aqua odoratiſsima in ſubiectam,Syluius.

Aqua roſarũ moſchata quomodo in Sole fiat per deſcenſum,præſcripſimus ſupra in capite de aquis odoratis.

Palpebras inuerſas emendat uiolarũ florum luteorum humor, qui per ſe in uitreã ampullam deſtillat. Vas impletur floribus qui diebus plurib. ſole cótinuò macerantur: unde liquor quidã colligitur in fundo,is oculis ſalutariter imponitur,Alexander Benedictus.

R. Turiones fœniculi,antequam floreant,

reant, ſucci plenos cum folijs. hos in phialam uitreã imponito, non omnino tamen replebis; & os eius inuerſæ in alteram phialã ſubiectã immittito, ac oblinito fermento, ne ſpiritus exhalare poſsint. Pones autẽ phialas in foramine alicubi in pariete, ſolem meridianũ feruidiſsimum uerſus. Sic intra ſex aut circiter horas aquã habebis utiliſsimã ad lippitudinem & uiſum acuendum: cuius utilitatem amicus in ſeipſo expertus, qui aquã quoq; ipſe parauerat, nobis indicauit.

Scillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro inciſæ uaſi infernè foraminulento, & ſupra operculato lutoq; munito imponuntur. Huius ollæ fundus immittitur in alterã ollam ſubiectã in ſcrobe terræ, & luto commiſſura circumdatur. Tum ignis excitatur circa ſuperiorem ollã per noctem unam (horas decem aut amplius.) Sic aqua defluit in ollã inferiorem: quæ cum farina uel pane miſta, guſtata mures cito ne-

cat:citius,ſi lithargyri paucum miſcueris,Bulcaſis lib.2.& ex eo Syluius.

Eſt quando per deſcenſum fiunt aquæ & olea quædam,quomodo ex reſinoſis arboribus urendis pix, Syluius. Sed de oleis quæ per deſcenſum fiunt, infra dicemus.Quædam medio ferè inter aſcenſum & deſcenſum modo fiũt, ut oleum uitrioli cucurbita in latus poſita tranſuerſa.

DESTILLATIO IN CINERIbus, vel arenis. aut ſcoria trita, &c.

IN cineribus deſtillantur tum aquæ, tum olea: Aquæ, mitiſsimo calore, quem manu tum cineres, tum ipſa deſtillatoria uaſa tangendo diſcernes. Et forte nihil intereſt, in Balneo Mariæ aut cineribus quaſuis aquas deſtilles, ſi ignis modum obſerues. Nam in balneo Mariæ aquam cui deſtillatoriũ uas imponit feruere licet: cineres feruere aut calere nimis non licet, nempe cum herbæ

herbæ,radices, flores, aut liquores aliqui ad deriuandã ex eis aquam deſtillãtur.Eò quidẽ ſuauiora,& empyreumatis minus olentia fieri credunt in cineribus deſtillata huiuſmodi, quò lenius lentiusq; res perficit,ita ut capitellũ nõ caleat, & aliquando inter unã & alteram guttam delabentem,circiter quin quaginta unitates ab accelerãte numerari poſsint.Olea uerò maiori igni et calore uehemẽtiore indigent, nempe ſicciore. itaq; licet in cineribus rectè fieri poſsit,quicquid in aqua fit, non cõuertitur tamẽ.nã olea in cinerib. fieri poſſunt,in aqua bulliẽte nequeũt.Sed hæc res clarior fiet infra ubi de quinta eſſentia docebimus.

Facilis autẽ & in promptu eſt per cineres deſtillatio, ſi uas figlinũ aut æneũ mediocre,ſatis profundũ,& cucurbitę ſeu corporis deſtillatorij capax cinere tenui et cribrato aut arena tenuiſsima, euſq; repleat,ut q̃ ĩ uaſe eſt materia deſtillãda,tota infra cineres habeat neq;

emineat.Hoc uas cineribus plenum ſupra quinq; aut ſex ferreos cylindros aut bacillos pones:qui tranſuerſi de latere ad laterem impoſiti ſint. tribus nempe lateribus foco impoſitis, eorũ duo latera occupabunt, poſteriori, ſi res ad parietem fiat, non eſt opus. Anterior pars huius ceu quadratæ conſtructionis aperta relinquetur,ut ignis illic fieri & ſubijci poſsit.Longitudinem laterum ſingulorum pedalem eſſe ſatis eſt: altitudinẽ digitorum ſex, aut circiter. Hæc omnia circunquaq; luto(admiſtis fruſtulis teſtaceis) obfirmabimus,ut calor melius contineatur, duobus ſpiraculis relictis in angulis.Sed modus hic prorſum extemporaneus eſt, & pro uno duntaxat uaſe idoneus.Ego operoſiorem aliquando fornacem conſtruxi huiuſmodi. In angulo domus baſin cũ lateribus & calce erexi,ad altitudinem ſeſquipedis.Super baſi fornacem rotũdam cum hoſtio uno anguſto, longo latoq; inſtar parui lateris,(ita ut manus inſeri

inſeri poſsit,) qui cũ claudere libet fornacem opponitur. Spiracula ſeu uentilia erãt tria. Altitudo fornacis ad digitos circiter decem. Supra hanc fornacem eiuſdem circũferentiæ lamina ferrea impoſita erat, diametri ad duos pedes aut amplius. circa hanc undiqꝫ margo erigebatur ex crudis lateribus (nam pro fornace lateres coctos accepi) in orbem, altitudine ad duos palmos. Rotundum hoc ſupra laminas ſpacium cineribus replebatur. In cineres per circuitum circiter quinqꝫ uitrea deſtillatoria indebantur, ut eodem tempore, & eodem igne, plures ſimul aquæ, aut olea deſtillarentur. Vndiqꝫ autem fornax munita erat luto ſubacto cũ aqua ualde ſalſa cui pars aliqua fimi equini miſta erat. Eſt ſanè hoc genus fornacis ualde idoneum, quòd exiguo igne indigeat, qui et ipſe in tali forma diutiſsimè durat: ut mane & ueſperi ſemel curaſſe ignem ferè ſufficiat. Debet autem is ex carbonibus tantum fieri, qui per batil-

lum ferreum,tantum ut commodè per hoſtiolũ inſeratur,in fornacem immittunt.batilli huius margines utrinq; modicè eleuantur,ut carbones commodius contineãtur. Opus eſt etiam batillo ferreo oblongo (pro modo fornacis) in fine curuato ſecundum angulum rectum, & ibidem in fine aliquantulum dilatato,per quem moueantur et digerantur qui intus ſunt carbones, & de batillo detrudantur.Sed hæc experientia melius cognoſcuntur. In his fornacibus,& quomodocunq; in cineribus, tũ alia aquarũ oleorumq́;,ut dixi,genera rectè parant,& pręcipuè quę ſicca in uino infuſa & aliquando uaſe optimè clauſo macerata fuerint,eundẽ prorſus odorem ſaporemq; redditura: ut abſinthiũ,ſicut ſupra docui,gentiana,baccæ iuniperi,& aromata, ex quibus deſtillatas aquas aureas denominãt noſtrates, &c.tũ aquæ uitæ deſtillatio aliquoties repetit:in qua hoc animaduerti,meliorem ſemp et puriorẽ partẽ primã fluere

&

& quicquid phlegmatis eſt, (uel aquæ mortuæ, ut quidam uocant, ꝙ inutilis, noxia, & ferè fœtida ſit,) poſtremũ ſequi. quod in capitello uitreo pulchrè dignoſcitur. nam dum eſſentia purior, ignea ſcilicet & aerea fluit, nullum in capite ſignum apparet: ubi uerò iam phlegma commeat, aquę ſtriatim fluentis ueſtigia manifeſtò apparent, quæ ut primum uideri cœperint, remouẽdum eſt uas recipiens, & quicquid in cucurbita ſeu uentre reliquũ fuerit, tanquam inutile effundendũ: & altera deſtillatio inchoãda, idq́ repetendũ, donec nullũ amplius phlegma ſe prodat, quod quarta plerunq; aut quinta deſtillatione cõtingit. Poſtquã nõ amplius deſtillatione, ſed circulatione opus eſt, ut liquor rectificetur, ut illi loquuntur, & in cœlum aut quintam eſſentiam uertatur.

Deſtillata uapore aquæ calentis uires & qualitates plantarum integrius retinent, ſed quia excrementoſa ſunt, parũ diu ſeruari poſſunt. Diutius quę cinerũ

aut ſcoriæ pulueratæ calore deſtillantur in uaſis lapideis aut uitreis, quantũlibet multis, ſuper longam aut rotundam fornacem tegulis intectam, quę ſuſtineant arenas altas plumbo alto circundatas. Sed uaſa hæc paulatim calfacienda & refrigeranda ſunt priuſquam aeri frigido aperiantur: alioqui mox rũpuntur, Syluius.

Vlſtadius deſtillationem quandã in cineribus fieri iubet igne tam lento, ut poſsis numerare unum duo tria per ſingula guttarum interualla.

Fructus quoslibet bene maturos, cõciſos & contritos deſtillabis in arena igne lento, Vlſtadius.

¶Extemporaneus quidam modus.

Conficitur & repente aqua, dum calefacto aut feruente ſucco, cyathus ſuperponitur uitreus, in quo fumus tranſit in guttas. guttæ inde collectæ in aquam coguntur. Sic acetum in aquam facile

facile uertitur. Vtilis hæc ad oculorum maculas & ſuffuſiones detergendas, maximè ſi albo aceto ruta incoquatur, Cardanus.

RESINAM lariginam aliqui in uaſe ligneo ponunt cuius fundum ad perſpicuam & quàm fieri poteſt ſummam tenuitatem à tornatore redactum ſit: ſic in loco calido purior & tenuior pars deſtillat.

DE ROSARIIS, ID EST INſtrumẽtis, quibus ex roſis & alijs medicamentis liquor ſtillatitius elicitur, igne ſubiecto plerunq; immeditatè, ex carbonibus aut ſegmentis lignorum.

IGnis in deſtillatione magis aduſtionis odorem communicat aquæ deſtillandę q̃ carbones aut aqua, quod ut caueas arenã imponito patellæ in communibus roſarijs: aut potius fac ut arena inter ignem & patellam ſit, nec non

circa patellam,eamq́ uitreatam ſi terrea eſt: nam & ex ære fit. Patellæ & alembici commiſſuram luto munies,faſcia ſcilicet lintea luto inducta & aptè circunpoſita, nec non uas recipiens cũ naſo alembici,Brunſuicenſis. Hodie quidam roſarias iſtas capellas ex ære faciunt,& ſupra arenam ponunt herbas deſtillandas: & in circuitu patellæ (& infra ipſam quoq; e,ni fallor) ſpacium uacuum aqua replent, canali ubi infundantur ad id facto. Ignẽ autem uel ex carbonibus ſubijciunt,uel ex lignorum ſegmentis breuiſsimis,quòd ignis flamma propter ambientem aquam minus poſſe nocere uideatur. Sed proculdubio hæc omnia in uitreis uaſis multò fœlicius deſtillabuntur, ſiue in Balneo Mariæ ſiue in cineribus.

Acetum deſtillatione cãdidum redditur,cum ad alios chymiſtarũ & medicorũ uſus,tũ ut ſyrupo acetoſo miſceatur,de quo Bulcaſis uerba adſcribam. Cõſtrue atanor ſimile illi in quo deſtillatur

latur aqua roſacea: & ſemper pone uas deſtillatoriũ ex uitro uel ex terra uitreata: & imple tres partes ex aceto bono, ut quarta pars uaſis ſuperius ſit uacua, ne cum ebullierit acetum effundaẽ. Deinde operi uas cũ uaſe aliquo ſuperius, ſicut nouiſti, habente naſum, ut fit in aqua roſacea, & fac ignẽ leuẽ, non fortẽ, nam ſi eſſet fortis, non fieret acetum adeò album. Oportet aũt acetum quod deſtillatur, eſſe ex uino albo, & acerrimum. Sic albũ & purum colliges liquorem, & repones. Eodem modo deſtillari poteſt uinũ, Hæc Bulcaſis. Ego in uitreis uaſis in cinerib. aliquãdo deſtillaui, qđ aliquot hactenus annis ſeruo odore ſaporeq; aceto nõ deſtillato ſimile, colore tantũ & ſubſtãtia differẽs quibus aquã purã refert. Videẽ aũt Bulcaſis ſentire deſtillandum eſſe acetũ cũ igne ſiue aqua, nõ in balneo M. ſed eo modo quẽ in roſis deſtillandis, primũ & ſecũdũ facit. i. ſine aqua cũ igne lignorũ, aut poti⁹ carbonũ. Nos in cinerib. optimè

deſtillauimus. Diſſoluuntur aceto forti præſertim deſtillato, uel ſucco limonum, margaritæ, teſtæ ouorum, lapides renum, ueſicæ: corallium utrunq;, eaq; poſt ſiccata promptè friantur: pręcipitatum & ſublimatum & cinabrium, & in argentum uiuum redeunt, Syluius. Aceto deſtillato metalla reſolui chymiſtæ aiũt. item urina humana deſtillata.

Cannabis folia in farinã uerſa, quòd caput feriant, potum ſuauiter inebriantem efficiunt, Cardan. Videtur autem aqua ſuperinfundenda, & cũ ſimul fermentata fuerint, deſtillãda, ſimiliter ut aqua ardens uel in roſario, aut ſimili inſtrumento ubi ignis immediatè ſubijciatur: & forte bis aut ter repetenda deſtillatio. Idem dixerim de AVENAE aqua, de qua ſimiliter Cardanus: Aqua (inquit) ex auena deſtillata utũtur Moſcouitæ quòd uino careant. nec minus excalefacit aut inebriat quàm uinum. Cum enim auena craſsioris ſit ſubſtantiæ, neceſſe eſt ut ex deſtillatione incaleſcat,

leſcat, attenuetur ac exacuatur, & ad naturã aquę ardentis accedat, Hęc ille. Idem ſanè fieri poterit ex quouis potu inebriante, ut zytho, cereuiſia, curmi, & apomelite, præſertim uetere: & eo qui cum milio decoquitur.

Mel inter deſtillandum inflari & exundare ſolet, cum incalefactũ eſt. hoc cauetur, cum deſtillatio fit in roſario communi, ſuperimpoſito in patellã ligneo cribro (cum ſetis equinis,) ita ut mel attingat. Deſtillaturus autem in cucurbita uitrea, purã & bene lotã arenam admiſcebis, & ignem lentum facies. Aqua prima abijcitur, colligitur uerò ſecunda cui color aureus, & ſub finem ruffus. Huius aquæ uſus eſt mulieribus ad capillos, ut augeantur, molleſcant, & flaueſcant, ea madefacti præſertim in Sole. Defluuia capillorum emendat. Oculis tumidis & lippis medetur: & aquoſas earum tunicas & caliginem diſcutit. angulos oculorum læſos & ulceroſos ſanat. Locis ambuſtis egre

unà deſtilletur, ut per id quaſi uehiculum aſcendat, poſtea ſeparatur.

Item quędã ex plantis fiunt earúmue partibus, floribus, radicib. ſeminibus, corticibus, reſinis, gummis, lachrymis. Quædã ex animalibus, earúmue aliqua parte, aut excremento. Alia ex metallicis, aut ſimilib. ut ex antimonio, plũbo, ſuccino. Nos de ſingulis loquemur, per tres iſtas poſteriores claſſes. De cæteris uerò oleis quæ alio quopiã modo fiũt: ut expreſsione, infuſione, &c. infra ſeorſim tractabimus.

Vt oleũ benedictũ ex lateribus ignitis oleo reſtinctis deſtillat per ſublimationem, ſic ex ladano, cera, liquoribus, gummis, reſinis, oſsibus, medullis, & alijs pingui humore abundantib. poteſt ſublimando trahi oleum, Syluius.

Olei natura rebus mixtis ſiue à natura compoſitis omnibus ineſſe uidet, cũ ſali etiam corpori aridiſsimo inſit, ut Cardan⁹ ſcribit. (Eſt etiã in ſale pinguitudo, quod miremur, Plin.) ſed alijs pl⁹

alijs minus. Eſt enim oleoſus et pinguis humor qui in mixtis ineſt, non aqueus ille & facilis exiccatu, ſed aereus qui etiam calidus eſt. Vtriq; enim elemento ſui generis humiditas eſt. Hunc liquorem in quibuſdam ipſa natura ſeparat, non in plantis tantum per ſuccos ſiue liquores, ὀπούς Græci dicunt: lachrymas, gummi, reſinas, elæomeli: ſed etiã in corporibus inanimatis, ut in metallicis pinguibus, ſulfure, argento uiuo: item in bituminum generibus diuerſis, naphtha, ſuccino, ambra, & petrelæo, cui nomen quòd è ſaxis effluat. Manifeſtiſsimè uerò in animalibus, tum per alias eorum partes, tum præcipuè adipes, medullas, ſanguinem & in ijs quæ ſanguine carent congenerem ei pinguẽ aliquem humorem. Idem neq; excrementis deeſt, alui, ueſicæ, ſudori, melli, ouis, &c. In ſolidis quidem tum animalium tum plantarum partibus, ijs præcipuè omnibus ineſſe uidetur, quæ fibras ſeu uenas habent manifeſtas, per

quas

quas ſcilicet nutrimentum attrahitur. Nutritioni enim dulcia maximè deſtinantur, quæ quidem facile in pinguitudinē à mediocri calore uertuntur. quin & ipſa pinguia ſubdulcia ſunt. Et ſucci pinguis abundantia in ijs maximè ſpectatur, quæ dulcibus multis aluntur. Pinguia tamen ipſa per ſe non nutriūt, quòd innatent, neq; in maſſæ ſeu chymi in uentriculo unitatem redigi poſſint. Iam pinguiſculus ille ſuccus eò plus olei continet, quo in ſolidiore aut ſicciore ineſt materia, utpote ſyncerior & minus aquoſus. Guaiacum quidē quod in aqua ſubſidit, eo abundat. Rariora & leuiora ligna pinguem ſuccum in gummi aut reſinas conuertunt, quāobrē eo minus abūdant: ſolidiora denſioraq; & grauiora eundem retinent, ut guaiacum, iuglans, fraxinus.

Porrò oleum lignis omnibus ineſſe uel cinis oſtendit. omnium enim cinis pinguitudinē ſuam habet, quā in lixiuium deponit. Adeò durabile eſt pingue

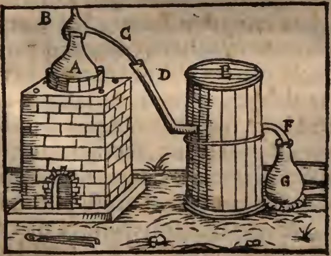
aéreum et magis etiam igneum, ut cum terra comburatur, aqua euaporet, illa remanent, partim in cinere, partim in fuligine. quanquam in utriſq; etiam illis terræ eſſentia reliqua ſit, ut ſola aqua abſumpta uideat tota. Sed hæc ad philoſophos pertinent.

Quomodo extrahendũ ſit oleũ ex aromatibus, ut caryophyllis, nuce moſchata, croco, macis, & alijs.

Aroma quodcũq; uolueris cõciſum, & contritum craſsiuſculè, aqua uitæ rectificata & circulata, mediocriter perfunde, & ſimul macerata demum deſtilla igne perquàm lento. Et cum aqua uitæ omni iam detracta, oleum ſtillare inceperit, materiam aromatum è cucurbita exemptam ſacculo impones diligenter filis obligato, & in prelo ad id apto exprimes, utriſq; ferreis præli laminis bene calefactis. Sic expreſſum oleũ deſtillare, rectificare & circulare cõuenit:

nit:ut oleum ſyncerum à craſsiore materia ſeparetur. Fæces deinde rurſus digeri ſeu putrificari poſſunt cum aqua uitæ prius ſeparata, (& denuo deſtillari.) Et hic modus commodiſsimus utiliſsimusq; inter cæteros uidetur, Ryffius: ſed obſcurius quàm oportebat, nos ut licuit uertimus.

Oleum quomodo per deſtillationẽ extrahat è lignis, & ſimilibus, uelut caryophyllis, ex Cardano.

In uitreo uaſe A. contrita ponuntur,

& quanto leuiore licet igne deſtillantur: & ſi liceat, aqua feruente circum uas poſita oleum elicere, longè erit melius. Summitati uaſis pileus uitreus B. imponitur, ac luto ne reſpiret aptatur, cui de more canalis adiacet. C. cui alter canalis uitreus adiungitur D. ita luto ſeptus ut nihil poſsit reſpirare. Hic per uas ligneum E. tranſit, quod aqua perpetuo frigidiſsima repletum habere oportet, cãnula H. detrahẽtes quicquid iam calorem cõtraxerit, aliã nuper hauſtam denuo addendo. nã ſic D. refrigidatur, fumiq; non uruntur, ſed in aquã uel oleum tranſeunt, conuerſiq; per F. canalis pártem obliquã & ultra uas aqua plenũ exporrectã, guttatim in uas G. cadunt. Vt igitur uidi, primò turbidum quoddã effluit, ſubſtãtiam rei tenuiorẽ efferens, pòſt aqua clarior exit, demum oleum, quod exuſti potius odorem refert, quàm rei illius à qua defluxit. Hoc modo aquarũ etiã (ex herbis & floribus) deſtillatio fieri poteſt,
ſed

ſed is longè melius per deſcenſum fit, &c. Sunt qui iuxta F. moſchum ponũt aliaq́ pretioſiora odoramenta, retinetq́ aqua odores nó ſolum proprios, ſed etiã moſchi & aliorum quæ apponuntur.

De deſtillatione per deſcenſum. Vlſtadius cap. xix. docet de hoc deſtillandi modo in genere: & priuatim de oleis ex lignis iuniperi, ex uitellis ouorum, ex nuce moſchata, & Benedicto: ex quo ego clarius & breuius rem oſtendere conabor. Docet igitur cóſtrui fornacem huic deſtillationi aptã, ſimilem foco qualis apud Germanos fit, ex lateribus non coctis, altitudine ſeſquicubiti undique, excepto anteriori latere (quod humilius fieri poteſt, & laterib. tenuibus tegi, ad imponendum aliquid ut ferramenta, quibus ignis regitur,) latitudine trium cubitorũ quoquo uerſus. In medio huius foci foramen ſit, tantum ut pes hominis immitti poſsit. (Erit autem hæc fornax etiam ad alium

uſum apta, nempe ad ſigillandum ſigillo Hermetis, ut uocant: cum cucurbitæ uitreæ os in foramen furni inditum palmi, id eſt quatuor digitorum lógitudine, & ſi q̃d amplius circa ipſum patet eo argilla obſtructo, ubi incãduit forcipe ſimiliter candente cóprimatur.) Deſtillaturus ergo in hac fornace, cucurbitam accipe de optima terra: ſin minus de cupro uel orichalco. hanc imple uſque ad tertiam partẽ materia deſtillanda: & include ei operculũ ferreũ tenuiſſimum ex lamina ferrea, foraminibus paruis plenũ. Tũ inuertes, & impones os uaſis in fornacis foramen ad tres uſque digitos inſerendo, & quicquid circũquaq; patet, luto diligẽter explebis, ita ut nihil quicquam in hoc foramen decidere poſsit. In parte autẽ inferiore foraminis cucurbitam uitreã ſubijcies (pro qua imponẽda eximendaq;, & ut uideas quando materia tota deſtillarit, anterior fornacis pars debet eſſe aperta:) cui ſuperioris cucurbitæ os inſertum

tũ aptetur,(non lutando tamen.) Tum ignis fiat ſuperius circa uas quod materiã cótinet circũquaq;. Sed ignis primo exiguus eſſe debet,& à uaſe quantũ fieri poteſt remotus: deinde paulatim & maior & uaſi propior excitari.

Sciendum eſt autem ꝙ à quauis materia, à principio aqua deſtillat, plus minus, ſecũdum materię differentiã. Hæc cum fluere deſierit,& iam oleum ſtillare cœperit, euacuabis cucurbitam è uitro ſubiectã, iterumq; ſubijcies:& ignẽ augere perges,& eundẽ ꝓpius uas excitare, donec nihil amplius olei deſtillet. Tunc eñ ignis mox longè remouẽdus eſt, ut ſuperior cucurbita refrigeretur. Deinde inferiorem, id eſt excipientem auferes,& oleum ſeruabis. Cæterum ignis, ut dixi, in principio perexiguus requiritur, paulatim augendus ad quartum uſq; gradum, duabus ex cauſis. Primum ne nimij caloris ſubito exceſſu omnis humiditas, etiã oleoſa conſumat: quod pręcipuè cauendũ eſt, cũ ex uitellis ouorũ & nucib. moſchatis oleũ deſi

deramus. Nam in alijs quibuſdam, ut ex lignis iuniperi, repentino etiã & magno igne excitato nihil deliqueris. Deinde quia lignum accenſum forte cucurbitam lęderet, ureret, rumperet: aut oleum ingrato odore efficeret. Porrò in oleo Benedicto ſimplici, augebis ignem ſaltem in fine deſtillationis, & deſtillandi locum huiuſmodi parare poteris: Foueam in terra fodito, longam, latam & profundam pro modo ollæ in eam imponendæ. Sit autem olla uitreata, aqua abluta: & ſuper orificium eius ponatur lamina ferrea tenuis, multis foraminibus perforata, ita ut lamina infra ſummum ollæ marginem ſit digiti tranſuerſi latitudine: Supra hanc impones aliam ollam quæ materiam deſtillandam contineat, ſic ut orificia coniũgantur, & omnia optimè lutẽtur. Tum fiet ignis circa ollam ſuperiorem, quæ tota ſit extra foueam præter orificium. Sed ſecundus hic modus incommodior primo eſt: quoniam aqua ab oleo ſeparari

parari non poteſt: nec facile cognoſci quando tota materia ſit deſtillata, niſi uſu & conſuetudine id cognoſcatur. Poteſt etiam fornax fieri in colle præci piti: ut idem Vlſtadi⁹ docet: ego ne ſim prolixior omitto.

Oleum de folijs citri, arantiæ, aut limonis cum deſtillatur, primo aqua elicitur, deinde oleum, quorum utrunq; ſeparatim ſeruari debet. oleum quidem imprimis ſuaue & bonũ eſt. Fit autem hunc in modum. Folia de quauis prædicta arbore, diſciſſa contunde in mor tario, & deſtillando aquam excipe: & cum uideris guttã aliquam diuerſi coloris aquæ innatantem, mutato recipiente ignem auge, & oleum collige. id modicè olebit aduſtionem, quod uitium emendatur, ſi diu Soli expoſitum relinquatur. Sunt qui iam dicta folia inter duo lintea ſiccent & conterant, adijciãtq; alia multa odorata, ut zibettum, moſchum, ambram, ſtyracẽ cal. ladanum, cinnamomum, benzoum: non

quidem ſubſtantiam eorum, ſed fumū duntaxat. hęc enim inijciunt in aquam roſaceam ſuper igne, & uapore eorum folia imbuunt. His ita diligenter imbutis, accipiunt aquam roſaceam in qua macerata ſint aromata quædam, ut caryophylli, galanga, nux moſchata, &c. per unum aut alterum diem: eáque madefactum puluerem foliorum in cineribus igne lento deſtillant, donec aqueus liquor ſeparatus ſit: deinde aucto igne oleum excipiunt, quod longè gratiſsimi & ſuauiſsimi odoris eſt, Furnerius.

Empiricus quidam mihi retulit, hoc modo commodè oleum ſeparari ab herbis et radicibus. In terebinthina aut larigna reſina lota (octies aut nouies) donec albeſcat, herbas aut radices impone, & in arena calida relinque q.ſ. Deinde deſtilla igne lento, & profluet primo terebinthina, mox ab initio: aut ſi parū mouet, conferta ſeu uniuerſa deinde fluet, primum lacteo ferè colore,

lore, deinde flaueſcens. Deprehendes autem guſtu quando liquor optatus fluere incipiat: colore mutato, uas recipiens quoq; mutabis, ut ſeorſim excipias. poſtremus enim liquor ignobilior eſt, & extra corpus uſurpandus, prior uerò intra corpus, Hæc ille. Ipſe mihi uideor oleum de baccis iuniperi uidiſſe hoc modo paratum.

Olea deſtillata quæ intra corpus dantur, omnia miſcenda ſunt, cum liquore aliquo, uino, apomelite, aut ſyrupo cũ aqua deſtillata quapiam, alióue medicamento: ut infra etiam inter balſamelęa dicemus. hoc eſt quod empirici dicunt, oleis utpote ſpiritibus, addẽdum ęſſe aliquod corpus.

De oleis ex floribus.

Oleum ex croco paratur ſic: aſperſa aqua uitæ digeritur materia, & abſtracta per deſtillationem aqua uitæ

prælo expreſſus liquor circulatur,ut ſu pra ſcriptum eſt de aromatum deſtillatione in genere,ex Ryffio.

Oleum de ſpica,ex Gallico libro Furnerij.Herbam(flores potius) ſpicæ aut lauendulæ ad breue tempus inſolato, tum in alembico aquā extrahito. Hæc per æſtatē Soli loco quàm calidiſsimo expoſita,oleum in ſuperficiē effundit, quàm ſubinde ab aqua ſeparatam ſeruabis. Nā & ſuauiſsimè olet, & aduerſus morbos uarios,præſertim frigidos,utilis eſt:& dolores tollit.

Eiuſdem alter modus. In quanta uolueris copia olei de amygdalis dulcibus,flores ſpicę bene maturos macerabis in uaſe uitreo in fimo equino per dies quadraginta. Deinde lento igne deſtilla:poſtremò in ſole rectifica uaſe diligenter obſtructo.Si tamen aduſtionis odor ſit,duo aut tria exigua foramina in cooperculo relinques. Sic in Sole purgatum, bonum & odoriferum remanebit.

Eiuſdem tertius modus. Floribus ſpicæ bene maturis uas uitreum imple, obſtrue,& quotidie quantum poteris adijce. Hoc facere perges diebus octo: deinde uas obſtructum in fimo equino per tres menſes putrificato. Tandẽ deſtillabis in alembico magna diligentia, & extractum oleũ inſolabis, ita ut ſemper quicquid clarius eſt ſepares & reſerues. Sunt qui materiam, ut primum ab igne (ſic habet Gallicus liber, ſed puto legendum à fimo, ſcilicet equino in quo macerata eſt per tres menſes) extracta fuerit, Soli exponũt, & innatans aquæ oleũ ſubinde remouent. Vbi uerò flores oleum reddere iam deſierint, quantum poteris exprimes, & ſuccum expreſſum in Sole relinques uaſe inclinato, ut ſupernatans oleum facilius ſeparetur. Sic oleum perquã odorum habetur ſine omni aduſtionis uitio, Hucuſq; Furnerius.

Idem oleum Ryffius fieri ait, ut oleũ de roſmarino, conciſis floribus in uino

uetere maceratis, deſtillatisq; ita ut alembici ſpiritus ſubinde refrigerentur, &c. Vide ſupra in Oleo de Roſmarino. Sunt qui hoc ſpicæ oleum publicé uendant, & balſamum nominent, cum tabulis in quibus facultates eius deſcriptæ habentur. Valde calidum & ſiccũ eſt. Noui ego mulierem quæ unam & alteram guttam eius non ſine periculo intra corpus ſumpſit, ſed lumbricos inde multos deiecit. Miſcet̃ rebus quàm plurimis, odoris præcipuè gratia. Gutta eius cum multa aqua agitata, totam reddit odoratam. Medici etiam oleis ungentisq; calidis eam admiſcent, tum odoris gratia, ut uel gratum augeat & conſeruet, uel cælet ingratum. ſuperat enim omnes odores: & forte nullus liquor reperitur æquè ſimul & uehemens & ſuauis odore. Ex ſpica certè longè odoratior quàm ex lauendula fieri uidetur.

Oleum roriſmarini quod uicem balſami gerit, Ampullam floribus roriſ-

marini

marini impletã ſepelito in arena (clauſam panno duplicato cerato, aut cum cera & coopertorio ita quòd reſpiret, Arnoldus: duplici linteo, deinde etiam cera occluſam, Hollerius) uſq; ad mediam partem: & ſic relinque per menſem aut amplius, donec flores in aquã conuertantur. Hæc aqua ſeparata & ſoli expoſita per dies x. aut xx. (aliâs xl.) denſatur inſtar olei. Cor, cerebrum, neruos, & totum corpus roborat. Pannos faciei & maculas delet, iuuentutẽ conſeruat. Gutta eius aquæ impoſita, ut balſamum ſubſidit. Prodeſt ad telas & lachrymas (aliâs maculas & alios affectus) oculorum, ſi gutta una imponatᷓ in oculos, bis aut ter ad ſummũ. Membra paralytica ut plurimum recalfacit, & ſanat aliquando. Phlegmati ſalſo reſiſtit. fiſtulas & cancrum, quæ alijs non cedunt remedijs perſanat. Ad eadem facit aqua uitæ ex uino in quo decoctus ſit roſmarinus deſtillata, Lullius. Ego roſmarinum non deco-

quere᷑. euaporat enim uis uini & quinta eſſentia: ſed in uaſe obſtructo macerarem aut putrificarem. deinde in Balneo Mariæ primum, pòſt in cineribus aqua ſuper fæces rurſus infuſa deſtillarem. Mecũ facit Arnoldus de Villa noua, qui in libro de uino, (ubi ille de roſmarini etiam oleo eadẽ ſcribit, quæ iam ex Lullio ſcripſimus. ſi modo Lullij ea ſunt:) Sæpe (inquit) expertus ſum quòd aqua uitæ facta de uino in quo re mollitus fuerit roſmarinus, curat phlegma ſalſum, ſcabiem, cancrum, & fiſtulam, quæ aliter ſanari non poſſunt. Sed hoc oleũ roſmarini non aliter fit quàm è floribus uerbaſci oleum, non per deſtillationem.

Oleum roſmarini fieri debet ex floribus decerptis cum ſummis turionib. ſeu ramulis quibus adnati ſunt, contritis, & in optimo uino uetere maceratis ſeu putrificatis. Debent autem deſtillari lento igne, ita ut alẽbici ſpiritus ſubinde refrigentur: poſtea circulari, donec

nec quoad eius fieri poteſt omnis craſſa ſubſtantia à ſubtili ſeparetur, Gualtherus Ryffius. Poterit autem deſtillari, ut conijcio, uel in cucurbita, præſertim breuiori, cum alembico: uel in retorto cum recipiente diuerſæ figuræ, uel potius in duobus retortis quorum alterum ſit recipiens uel in uaſis æneis quæ ueſicas uocant pharmacopolæ, ut aqua cinnamomi, aut aqua ardens.

Eodem modo deſtillantur olea, ut idem docet, de VERNICE ſeu gummi iuniperi, de SPICAE aut LAVENDVLAE floribus, ANISI ſemine, & multis alijs ſeminibus.

Chelidonij quarta eſſentia ſiue ignis qui eſt tanquam liquor olei, &c. quomodo paretur & in quem uſum, lege ſupra ubi de quinta eſſentia tractauimus. Licebit autem à pleriſq; herbis & alijs medicamentis, oleum duplex, aereum & igneum, eodem modo quo in Chelidonio illic præſcriptum eſt, extrahere.

Oleum rutaceum. Cardanus libro

cet quo ex quibuſuis aromatibus, quæ in aqua ardente macerata deſtillant do nec aqua ardens ſeparetur,& cũ primũ cœperit fluere oleum, materia è cucur bita exempta exprimit,& c. ut ſupra ex Ryffio ſcriptum eſt:qui huius etiã olei uires particulatim deſcribit.

Oleum de nuce moſchata quomodo eliciatur, uide ſuperius ubi in genere tractauimus de deſtillatione oleorum per deſcenſum ex Vlſtadio. Oleum de NVCE moſchata & inuolucro eius MACIS, eodem modo quo ex caryophyllis extrahitur,Ryffius, qui uires utriuſq; ſingulatim deſcribit.

Aniſi oleum extrahitur, (ut ex alijs ſiccis quæ in plantarum genere ſunt,) ſeminibus contritis optimo uino maceratis,deinde paulatim per aſcenſum deſtillatis,ita ut ſpiritus in alembico aſſiduè refrigerentur,& c. & liquore poſtea circulato. Vires eius Ryffius enumerat,nos omittimus ut & aliorũ ferè ubi nullus peculiaris effectus aquis &

oleis attribuitur,quin idem illis etiam à quibus detrahuntur remedijs ante deſtillationem conueniat, niſi quòd deſtillando ſubtilior & efficacior redditur.

Olea è baccis IVNIPERI, & è baccis LAVRI eodem modo fiunt:nempe cótrita uino macerata,aut aqua pluuiali, deſtillantur eodem modo quo aqua ardens, uel in ueſiça ænea ut pharmacopolæ nominant, uel ita ut ex lignis & caryophyllis oleum trahi ſupra ſcripſimus ex Cardano:uel ut ex aromatibus ex Ryffio.Non multū enim referre puto, modo ſpiritus qui per alembicum feruntur,in ipſo roſtroq; commodè refrigerari poſsint.

Vires oleorum iſtorum Ryffius recenſet.Solent & agyrtæ apud nos oleū de baccis iuniperi uendere,cum tabellis impreſsis quæ uirium eius catalogū continent.Hoc inter cætera etiam tertiana laborantibus mederi audio.

Oleum de frumento quidam faciūt exprimen-

exprimendo inter duas laminas ignitas: alij hoc pacto inutile fieri putant, et parari debere ut oleum de iunipero, nimirum ex lignis iuniperi per deſcenſum. Meſue triticum excorticatum in uaſe ſublimationis etiam deſtillari ait ut oleum philoſophorum. Curat impetigines, & cutis aſperitates à ſiccitate natas lenit & humectat, & cæteras cutis infectiones emendat. A Raſi etiam in Antidotario deſcribitur. Vide infra inter olea non deſtillata. Poſſet etiam de HORDEO & ſimilibus fieri, tum per ſublimationem, tum per deſcenſioné, Monachi in Meſuen.

Oleum de ben (id eſt balano myrepſica) moſchatum, quod Furnerius retraban uel retrahan uocat, pretioſiſsimi odoris. E fructibus ben (qui Genuæ ſatis copioſe reperiuntur, eodem ferè pretio quo amygdalæ) exprimes oleum ut ex amygdalis, ſines quieſcere, & impones moſchi ſatis bonam copiam: & ſic in uaſe uitreo bene obſtru-

ĉto immittes in caccabum ut aliquandiu bulliat, deinde oleum per deſtillationem excipies, quod ſuauiſsimum et odoratiſsimum erit.

Olea quædam ex ſeminibus, quæ reperi in libro de aquis Raymundi Lullij.

Hęc olea ſeparatim cóſcribere uolui. quòd dubitem an author per deſtillationem ea fieri uoluerit, aut ſimpliciter per expreſsionem. in ſingulis quidem hæc uerba adijcit, & extrahatur oleum ad modum laicorum, quibus innuere uidetur, ſimpliciter per expreſsionem ſeminum in torculari, ut uulgus facere ſolet, colligendum eſſe oleum, præſertim cũ ab ijſdem in Sole ſiccatis extrahi uelit. Non dubium eſt tamen quin eadem ritè deſtillata longè efficaciora eſſent: ſed ad deſtillandum oporteret liquorem in quo ſemina trita macerantur cum eis relinqui, & putrificationem

cationem præcedere,&c.

Semina ſponſæ Solis macera in lacte muliebri quadraginta diebus, & deinde fac oleum ad uſum (modum) laicorũ: Vide ſupra inter liquores coſmeticos.

Oleum ex ſeminibus rutæ. Rutæ ſemina trita miſce cum auro foliato, & pone in aceto per diem unum. Deinde leuiter ad Solem deſicca,& extrahe oleum ad modum laicorum. Id pretioſum eſt,& uenenis reſiſtit,ita ut uomitu reddantur: quòd ſi quis ſecundo inde biberit,reliqui etiam humores ab eo infecti eijcientur: ſi tertiò,curabitur perfectè,intra tres uel quatuor dies. Omnem dolorem oculorum curat ex quacunq; cauſa, dummodo pupilla illæſa ſit: ſi oculi bis die hoc oleo lauentur, & gutta una in oculum infundatur. curabitur enim oculus intra tres uel quatuor dies. Si à ieiuno bibatur, non ſinet uenenum appropinquare ad hominem illo die. Quòd ſi quis etiam

Oleũ de ſeminibus pimpinellæ. Pone ſemina in uino rubeo per aliquot dies, deſicca, tere, & fac oleum ad modũ laicorum. Potum hoc oleum à ieiuno arenam, & quemuis calculum ueſicæ, etiã conſummatum, ex quacunq; materia diſſoluit, frangit, expellit. Aggrauata hominis membra alleuiat, Hæc ille.

De oleo ex baccis iuniperi deſtillando, primũ per aſcenſum, deinde p̃ deſcenſum, ut ex amicis accepi.

R. Sextarium uel modium plenum baccis iuniperi, contuſas biduo macera in aqua fontana. deinde pone baccas illas unà cum aqua in qua maceratæ ſunt in cucurbitam aut ueſicam, ut uocant, ex cupro, quam replebis ita ut uacua remaneat menſura duorum aut trium digitorum. Tum igne ſubiecto mediocri deſtillabis per omnia tanquã aquam ardentem, hoc eſt per fiſtulam ſiue cannam quæ tranſeat per uas aqua

frigida plenum. Redditur autem aqua copioſa,ita ut uas recipiens unum non ſufficiat. Tandem oleum ſequit̄, quod permittendum eſt in aquam defluere, cui innatabit. ſeparabis autem uaſe, in quo eſt, auguſti colli inuerſo, ita ut aqua permittat̄ effluere, donec modicū adhuc ſupſit. quod deīde oleo in aliud uas transfuſo ſeparabitur. Reddit autē baccarū ſextarius, ut in Alſatia uocant, olei circiter quatuor uncias. Alij ut oleum ab aqua ſeparent, imponūt in calicem uitreū cui pes ſit ademptus arte ꝑ filū ferreū candens, aut caſu, ita ut exiguum in imo foramen relinquat̄. trāſit enim aqua, & cum ad oleum peruentū eſt obturatur foramen, & effundit̄ oleum in uas ubi ſeruari debet. Sunt qui ſimiliter deſtillantes, materiam in deſtillatorio ſæpe moueant, ne aduratur. Et ſimiliter aiunt aromata trita, ut caryophyllos et cinnamomū, rectè deſtillari. Aliqui, ut audio, in retorto deſtillant, non uitreo, ſed ex cupro, ſtanno interiꝰ obducto,

obducto,quod inſerat in cannã ex cupro oblongam, ut pro aqua ardẽte ſit.

Alius eiuſdem apparatus per deſcenſum, ab amico quodam qui ipſe parauit tanquam res ſecreta nobis communicatus. Baccas iuniperi bene maturas & ſiccas per autumnum uel ſub autumnum,inter duos, ut in faſtis aſsignantur,ſacros diuæ Virgini dies,colligito ante meridiem, octaua uel nona hora, in magna copia,quæ circiter duos ſaccos impleat,tempore ſereno. Deinde bene contuſas in cilicio, quo piſtores utuntur, pones, non nimis multas una uice, & ſub prælo exprimes, atque ſic per diem & noctem relinques ſub prælo,ut ſuccus aquoſus interim deſtillet. Hunc per ſe repones in uaſe aliquo, ut utaris eo tũ ad remedia quædam intra corpus, tum extra ad pungendas partes,(cum aliquo ungẽto & aqua uitæ,) præſertim arthriticas.Facile aũt conſeruatur, neq; facile corrũpit hic ſuccus, & ſuauis & efficax eſt. Aliqui humorẽ

aquoſum nō ſub prælo eximunt, ſed in communi fornace (balneo M.) ſeparant. Reliquam materiam bene ſiccatam tritamq́, pone in cucurbita quatuor menſurarū capace, nō prorſus tamen implebis. In ea luto ſapientiæ, ne quid expiret occluſa, putrificabis materiā ꝑ dies circiter uiginti octo ī fimo equino: aut ſi hyems ſit, in Germania, iuxta fornacē. Ad putrificationē quidē in fimo equino ſcrobē fieri oportet duos pedes altā, & fimū ac calcē alternis imponi. aſperges autē aquā calidā quotidie aut altero quoq́ die. Tandē cū ſatis putrificata, & mediocriter liquida apparebit materia, deſtillabis. Vas recipiens eiuſdē ferè magnitudinis eſto, & imponat circulo ſtramineo. Vtrūq́ aūt uitreū, & filo candēte ferreo ſectū eſſe debet. Ea inter ſe cōmittes mediante lamina ex metallo, potiſsimū argēto, frequētib. foraminib. ꝑuia, q̄ non ſint maiora q̄ ſi acu cōmuni pertuſa eſſent. Huius laminæ circuferētia ſupra infraq́ emi-
nere

nere ſeu limbũ habere debet,ut uaſa in limbos illos immittant̃. Primũ igit̃ uas ſuperius in quo materia eſt, cũ lamina cõmittes & luto firmabis: (& foramen quoq; fundi circunquaq; luto explebis.) deinde partẽ illã uaſis per foramẽ mediȩ fornacis demittes tantũ,ut inferius quoq; uas.i.recipiens, inter limbũ laminæ inferiorẽ inſeri ac luto muniri poſsit.Lutũ ſubactũ eſſe debet cũ aqua ſalſa & tomento: hoc aliqui lutum ſapientiæ uocãt. Fornacis ratio hæc eſt. in medio cõſtrui fundum debet cũ foramine,ut diximus.Supra hoc fundum circa cucurbitam arena ponitur, ferè uſq; ad tertiam cucurbitæ partẽ. ſupra arenam uero pruna,plus quã tertia parte cucurbitæ,nec opus eſt remoueri cinerem.reliqua pars cucurbitæ, quarta fortaſsis,aut paulò minus q̃ tertia, uacua & libera emineat. Quod ſi metueris,ne forte cucurbita ſuperior non ſatis uim ignis ferre poſsit,luto eam loricabis,ea ſaltem parte,qua pruna circũ-

ponetur.ſed ſi ignis paulatim,nec ſubitò augeatur,non opus erit hac incruſtatione.Fundum in medio fornace ex lateribus conſtruetur, qui ferramentis oblongis imponentur. quâ autem foramen orbiculare relinqui debet, lateres in orbem exciſos eſſe oportet. Sic inſtructa fornace, deſtilla: & effluet primũ liquor aquoſus, in quo ut primum olei gutta apparuerit,uas recipiens mutabis:& primum illum liquorem per ſe ſeruabis. Hoc ſanè oleum per deſcenſum in uaſe uitreo extractum,minus aduſtionis uitio affici poſſe mihi uidet̃. Hactenus etſi ſatis clarè rem mihi,ut dictauit amicus,deſcripſiſſe uideor:adijciam tamen figuram aliquam, ut quàm clariſsimè poſſum rem ob oculos ponam.

A.cucurbita continens grana.

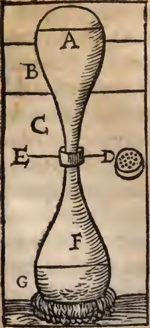
B.pruna.

C.arena.

D.lamina foraminulenta.

E.fundus ſuper quo arena iacet.

F.cucur-

F.cucurbita excipiẽs.
G. circulus ſtramineꝰ cui recipiẽs imponit̃.

Oleũ ex pineis nucleis ad erugandã mulierũ cutẽ deſtillatione per deſcenſum fit, ut oleum è ligno iuniperi, Syluius.

De oleis ex gũmis, lachrymis ſeu liquoribus denſatis, & reſinis.

Oleum de myrrha. Vide ſupra inter aquas odoratas Furnerij, ubi unam deſcripſimus quæ fit cum myrrhæ parte una, & roſarum ſucci parte dimidia, longè odoratiſsima.

Liquores natura denſati & quę gummi uocant̃, calidi & ſicci temperamẽti, ut præparent̃ ad deſtillationẽ, contrita in uaſe diligenter obſtructo (poterit & uinũ, ni fallor, modicè aſpergi) loco frigido et humido infodiẽda ſunt, ꝑfundè

ad hominis ſtaturam ſine ulla materiæ calidę additione,& ſatis longo tempore relinquẽda: citius tamen reſoluet ſi uitellos ouorũ ad duritiem coctos addideris. Sic reſoluta gummi oleum reddunt turbidum, quod in retorto (ut uocant) deſtillatum clarius fiet ac purius. Nam omnia gummi, et caphura quoq;, cum pinguem liquorem album contineant, qui per deſtillationem eis detrahitur, facile ignis iniuriã & aduſtionis uitium ſentiunt: ut licet in uaſis admodum humilibus deſtillentur, liquor tamen temanet fæculentus, craſſus, aduſtus,& odoris ingrati, cuius uſus ne extra quidem corpus placeret, nedum intra: uiribus quoq; non iiſdem. Sic reſolutã materiam colabis per pannum laneum aut ex pilis contextum, ut quicquid ineſt terreſtre, arenæ & quiſquiliarum ſeparetur. Deinde quod colatum eſt denuo quot uolueris dieb. in loco mediocriter calido relique, poſtremò deſtilla. Sunt autem olea huiuſmodi

maximé

maximè ſubtilia & efficacia, (cum ipſa natura prius præcipuas ſtirpium facultates, illarum quæ gummi aut lachrymas fundunt, in eis quaſi collegerit,) Hæc ferè Ryffius libro primo de deſtillatione.

Idem Ryffius in eiuſdem operis tractatu de oleis nullã peculiarem ex gummi extrahendi olei rationem præſcribit: ſed ad librum primum remittit. Singillatim autem deſcribit uires oleorũ ex Ammoniaco, Belzoo, Camphora, Caryophyllis, Euphorbio, Galbano, Ladano, Myrrha, Opopanace, Sarcocolla, Sagapeno, Styrace liquido & calamita. In ſolo de Maſtiche oleo, tritam maſtichen cum uetere uino reſolui (& digeri) iubet, deinde deſtillari. Et gummi Iuniperi ſimiliter in uino reſolui ac macerari, propter ſubſtantiæ eius ſiccitatem: poſtea deſtillari.

Oleum belzoi. Libram belzoi aut amplius craſsiuſculè contuſam, aqua ardẽte rigabis: et in retorto, ſuppoſito

exibit oleum tenue & clarum,ſecundò aurei coloris, ultimò fuſcũ & craſſum. horum unumquodq; per ſe auferto & reponito. Valerius Cordus. Plura de oleo terebinthinæ eiusq; apparatu & uiribus Ryffius ſcribit, quæ nos breuitatis cauſa omittimus. Hoc imprimis cauendum, ne dum deſtillatur,ebulliat, ut in melle quoq;.facile enim turgẽt & inflantur liquores iſti calefacti quamobrem ignis primo perquam leuis fieri debet,ac paulatim augeri: & alembicum,ut artis eſt,refrigerari. Sũt qui lateres craſsiuſculè tritos addant, aut ſilices albos, aut arenam lotam reſiccatamq;, aut hederæ folia & modicum uitri craſsiuſculè contuſi, (huiuſmodi quædã etiam melli deſtillãdo addunt,)ut ebullitionẽ iſtã prohibeãt. Ego laterũ ſilicúmue fruſtula minima oleo uetere,aut aliquo medicato perfuſa adderem,ut in oleo Benedicto: ut eadem opera & ebullitio impediretur, & uirtus olei augeretur. Mecum ferè

facit ſequens deſcriptio, quam in libro quodam manuſcripto reperi. R. Arenã puram, uel ſilices albos paruos claros, & pone ſuper ignem in uaſe donec candeſcant, deinde extingue eos in terebinthina, ut bene imbibant. & arenam illam extinctam deſtilla in alembico.
Oleum terebinthinę aliqui ad lithiaſin cõmendant. Itẽ illa, Terebinthinũ oleũ è terebinthinæ libra, laterum antiquorum, (uel ut Albucaſis, recentium, quia plus olei combibant,) uncia, & maſtiches & ſtyracis, utriuſq; uncia. Lateres igniti extinguũtur oleo: extincti tritiq; cæteris comiſcentur in alembico uitreo. Tres liquores effluunt, quorũ tertius eſt optim⁹. Iac. Hollerius inter olea anodyna ad dolores frigidos. ¶ Aliter ex libro manuſcripto. In cucurbita ſemiplena terebinthinæ, pone uitri triti manipulũ, & ſpõgias duas quantitatis digitorũ (deeſt numerus:) & pone ſecũ dũ artẽ alchymiſtarũ tam circa ignem, quàm circa cucurbitas (uidetur legendum,

dum.& pone ſecund.art.alch.ignẽ circa cucurbitam.) & fiat ignis per xxiiij. horas.Perfecta prima deſtillatione,iterum deſtillato,renouãdo uitrũ, cucurbitã & ſpongias. Ad cicatrices delendas,uel potius remittendas et emolliẽdas,terebinthinum oleum ſummè proficit, his demptis quas uarioli reliquêre.Nam qui ad uariolorum quoq; ſtigmata hoc oleum commendant,decipiuntur,Braſauolus.

Oleum ex tartaro ſublimatum.

Tartarum (contritum) pone in uaſe (cucurbita uitrea luto inducta,aut fictili) & impoſito alẽbico uitreo deſtilla. Effluet aũt primò aqua, deinde oleum, quod ſeorſim excipies igne paulatim aucto donec fluere deſinat,Codex Germanicus manuſcriptus. Empirici quidam ſpiritum ſiue quintam eſſentiã tartari aduerſus apoſtemata interna, & morbum regium commendant.

Olea de corticibus.

Oleum cinnamomi fit, ut ſupra ex Cardano docuim⁹, quomodo olea extrahanť ex lignis & ſimilibus,ut caryophyllis,depictis etiã inſtrumẽtis. Vel ut ex Ryffio ſcripſimus de oleis ex omni genere aromatũ extrahẽdis. Cinnamomum circiter dies octo in aqua ardente ſexies deſtillata macerari,tũ deſtillari poteſt, ut ex amico audiui. ¶Huc adſcribã aquæ etiam,ut uocant,cinnamomi parandę rationẽ:nã in huius etiã deſtillatione oleũ tandẽ ſequiť, quanꝗ paucũ & propteraduſtionis uitiũ intra corpus inutile. aqua uerò nobiliſsima utiliſsimaqꝫ eſt,cuius deſcriptionẽ nuperrimè amicus quidã ad me trãſmiſit, huiuſmodi.Fornax et inſtrumẽta omnino eiuſmodi eſſe oportet,qualia pro aqua ardẽte habenť,cãna ꝑ uas aqua frigida plenũ tranſeunte,(quæ, niſi fallor, melior erit,ſi bene longa ſit, nempe ad longitudinẽ quinqꝫpedũ Rom. quantã ſe uidiſſe aut etiam longiorem in huius

aquæ

aquæ deſtillatione alius quidã nobis re tulit. ſed forte minus lóga opus eſt, cũ nó magna aquæ copia deſtillatur.) Poſ ſet etiã deſtillari in cucurbita uitrea luto incruſtata, ut aqua fortis, eo modo fortaſsis melior futura. Cinnamomi optimi triti, non cribrati libram, pone in fundo uaſis deſtillatorij cautè, ne puluis diſsipetur aut lateribus adhæreat. & mox ſeſquimenſurã aquę recentis af fundes, et opculo impoſito, et uaſe recipiente ſubiecto, igné ex carbonib. paruum facies. Quæ prima effluit aqua craſsiuſcula eſt feré inſtar olei. curandùm autem diligenter ut cum primum color ſe mutauerit, uas recipiés quoq; mutetur. Fluit autem aqua ſecunda albidior: tum rurſus mutatur, alio quoq; uaſe excipienda, & ſic deinceps donec fæces emanent. Quartæ mutationis aqua clariſsima eſt: quę cũ flaueſcere cœperit, illico auferédum eſt operculũ cũ canna, quòd res iam perfecta ſit, & omnis cinnamomi uirtus extracta. Hoc

totũ tribus aut quatuor horis fieri poteſt. Sed oportet huic deſtillatiõi duos homines adeſſe, quorum alter diligenter obſeruet liquorũ mutationem, & ignem curet ne maior ſitiuſto, néue liquor effluens nimis acceleret. Alter curabit ut uas aquæ frigidæ per quod aliquota pars cannæ tranſit, rectè habeat, & ne canna nimium incaleſcat, quare ſubinde mutata aqua frigidioré è uaſe aliquo proximo infundet, & lintea madida ex aqua frigida cannæ circumponet, & operculo ſimiliter ſi nimis caleat. Plurimũ.n. iſtarum partium refrigeratio refert, ut & copioſior liquor & melior fluat. Hanc aquam cinnamomi ipſe uidi guſtauiq́;, pergratam & ſuauem odore ac ſapore. Erat autem liquor acris quem uidi, lacteo ferè & turbido calore: cui ruffæ aliquot olei guttæ innatabãt, quę inſuauiores erant quam aqua & aduſtionem olebant. Idé ferè Cardanus ſcribit in genere, de liquoribus ex odoratis lignoſis, ut caryophyl-

tyophyllis,&c. Vires hic liquor egregiè reficit:reliquas eius facultates Ryffius deſcribit. ſed ex ipſa cinnamomi natura cuiuis conſtare poſſunt.

Eodem modo paratur etiam oleum de cortice nucis moſchatæ quem macis uocant,ipſum quoq; à Ryffio deſcriptum.

Oleum mirifice odoratum, quo chirothecæ & alia quædam inunguntur, ex Furnerio. Menſe Maio accipies corticum arboris almó (ſic legi inquit Furnerius in libro à quo tranſcripſit,dubitat autem ulmùm ne potius an limonē citri genus intelligi oporteat)ſecundorum partes tres,& eiuſdem arboris florum partes pinguiores, (les eſpis de la fleur qui ſont graſſes,) æquale pondus. Exiccato in umbra.Præfertur autē hæc arbor ſi locis nó aquoſis naſcatur. His addes tertiam partem baccarum iuniperi recentiū,& deſtillabis per deſcenſum,paruo igne primum,deinde magis magisq; augendo donec oleum omne

deſcenderit in receptorium uas quod uitreum & luto obſeptum eſſe debet. Poſtea inſolabis, orificio uaſis operto aliquandiu, aut membrana foraminibus aliquot pertuſa, clauſo, donec aduſtionis odor exhalet. Sunt qui gratię odoris augendæ cauſa adijciant belzoum, ſpicam nardi, agallochum, ſcobem cypreſsi, ſtyracem, ambram, moſchum & pariter omnia deſtillent, ſecundò etiam repetita deſtillatione.

De oleis quæ extrahuntur ex lignis.

Olea de lignis omnia per deſcenſum ut uocant, deſtillantur. De oleo quidem ex ligno iuniperi parando, ſupra docuimus ex Vlſtadio, ubi de oleorum deſtillatione per deſcenſum in genere tractauimus. Qui plura cupit, præſertim quod ad uires, requirat ex libro Germanico Ryffij. qui eodē planè modo etiam de GVAIACO oleū elici ſcribit: nec

necnon ex ROSMARINI ligno. Adſcri
bam hîc quod in libro quodam Ger-
manico reperi : Lignum iuniperi pro
oleo inde parando, ſcindi debet initio
Maij, uel autumni, quod uiride ſeu re-
cens ſit, cortice rubente. Decortica-
tum diligenter ſicabis in furno ſtatim
ab extractis panibus. deinde ſecuri diſ-
ſectum in ollam impones cui fundum
ſit foraminulentum, & in ollam ſub-
iectam aptè inſeratur. Ollam ſuperiorẽ
replebis ſegmentis è ligno iuniperi, &
etiã populi illius quam tremulã uocãt,
cum partè lapidum alborum è quibus
calx parat̃. deinde cũ operculũ diligen
ter luto munieris, inſeres inferiori, &
ignem circunquaq; excitabis. Hoc o-
leum etiã ſolo iuniperi ligno paratũ, ſe
rè extra corpus tantum adhibetur. nã
ualde uehemens eſt, & aduſtionem ad-
modum reſipit. Inquinat tamen cutim
ut non facile abluatur. Ego uim eius
aduerſus ſcabiem & impetigines egre-
giam eſſe noui. Idem aduerſus pe-

foraminib. multis in cribri triticei modū pertuſam, ori toti applica, luta eandem cum ore tum dicti uaſis, tum alterius minoris etiam uitrati oleum excepturi: quod terræ ubi infoderis, igne lu culento maius alterum iuniperi fruſtu la capiens, circunda horis duabus. ſic oleum in uas minus deſtillabit, Hæc Meſues interprete Syluio. Ibidem Syl uius in commētarijs, Hac arte (inquit) oleum fit ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem, ex ligno Guaiaci, & potentius ex ligno ſancto ad morbi Hiſpanici dolores ac ulcera) quibus & oleū iuniperi, & GENISTAE ET FRAXINI, & ſimilium prodeſt, (& lignis alijs, præſertim pinguibus ac ſucculentis, ut fructibus, baccis, ſeminibus. Vas autem maius eſſe poſsit metallicū, aut ſi uitreum eſt, uel ſiliceum, probe totū luto ſapientum muniatur: figulinū autem, quia rarum eſt, oleo foras exhalanti uiam daret: ob id uitratum ſit intus. Infernum autem uas ac receptorium

uitreum eſſe poteſt,ambitu non lutatũ modò ſit paulò craſsius, poteſt & metallicũ.poteſt deniq; terreũ eſſe, modò ſit uitratum:alioqui oleum id tenuiſsimum hàc illàc per uaſis poros difflueret.multò minus,fouea intra terram parietes terra figulari paratos habẽte(qđ Meſ. imperabat) recipi tutò id oleum poſsit. Adde ꝙ neq; minus uas terræ infodere eſt neceſſe,ſi uelut area aliqua poſsis carbones & ligna ſuſtinere, quibus uas maius eſt circundandum, Hæc Syluius.

Oleum FRAXININVM ſplenicos iuuat,præter id poteſt quæ oleũ iuniperi, & eodem fit modo,Meſues. Vbi rurſum,Syluius, Id oleum hypochondrio ſiniſtro illitum,& potũ,ſplenis obſtructiones potenter liberat, duritiamq; emollit ac digerit. Hoc oleum (inquit Rogerius) arthritidem frigidam reprimit,excoriatis cicatricẽ inducit: morpheam albam ſoluit,& denigrat eam.

Io.Manardus in epiſtolis 16. 4. cõſu- lens

lens ualetudini cardinalis Campegij articularij: Laudo (inquit) & modum & uſum ſpumæ decocti LIGNI SANCTI ſeu Indici ad loca dolētia. Efficacius tamen eſſe puto, oleum ex eodem ligno modo quem chymiſtæ per deſcenſoriū uocant, deſtillatum, inunctis uidelicet ex eo locis dolentibus & tumidis. Solen etiam ex ramentis ligni crudi, in nobiliq; aliquo uino decoctis, addito antiquo oleo, linimentū parare, quod dolentibus locis utiliter illinitur.

R. Lignū teſſeratim cōciſum, hoc imple nouū uas fictile, quod opculo teſtaceo pūctim ptuſo obturet. id diligēter lutatū excipiat altera teſta uacua in terra defoſſa ad os uſq; ſupiori deſup incūbente luto cōglutinata, p opculū flammarū ui circūcirca æſtuāte. in uacuam quatuor aut quiq; horarū ſpatio deflu et oleū. Vbi deferbuerit, aperi & offendes oleū aquæ innatās: quo ſi papulas, exulcerationes, tubera cōpagum et neruorū dolorib. inūxeris, iuuamentū non

modicum præſtabis. Aqua etiam illa bibitur mane & ſero, per ſe uel cum Syrupo ſequẽte,&c. Andreas Matthęolus in libro de morbo Gallico.

Poteſt etiam, ut ex amico audiui, deſtillari guaiacum eo modo quo aqua fortis: optimè quidem inſictili uaſe uitrato quod igni reſiſtat, qualia Haganoæ præſertim faciunt. Hoc oleũ prodeſt articulorum uitijs ex Gallico morbo, ſi cum optima aqua ardente inungatur. ¶ Oleum ex ligno Guaiaco, & potentius ex ligno ſancto, ad morbi Hiſpanici dolores ac ulcera prodeſt, Sylvius. Empiricus quidam aliquando mihi retulit, non abijciendum eſſe hoc lignum quamuis bis aut ter decoctum. nam ſic quoq; adhuc oleum optimum ex eo deſtillari.

Accipe ligna ſicca hederæ, & grana & gummi ſi poteris habere. Fruſtatim conciſa ponantur in uas terreum perforatum in fundo duob. uel tribus locis: & tunc ſupponatur alia olla. Ponantur

in

in terra,& coniungatur fundum ſuperioris cum orificio inferioris,cum argilla uel paſta.& olla ſuperior tota emineat ſuper terram. Demum excitato igne circũquaq;, deſtillabit oleum nigrum in uas inferius. Hoc oleum præ omnibus oleis ſanat arthritidem ex cauſa frigida,Rogerius.

Olei capniſti hoc eſt infumati apparatum,quoniam per deſcenſum fit, ſimiliter ut de lignis oleũ, hoc loco adſcripſi ex Aetij lib.primo, ubi de oleis agit:unde Nicolaus Alexandrinus etiã mutuatus eſt in tractatu de oleis. Vnguium aromaticorum nigreſcentium (melánon, Fuchſius Nicolai interpres legit megálon,id eſt magnorum,) thuris maſculi, ſtyracis optimi, bdellij puri,coſti, ſingulorum drachmas quinq;, (ſing.uncias duas ſemis,Nicola⁹, quod magis placet.)Olei dulcis optimi ſextarios quinq;,(ſextarios duos ſemis, Nicolaus.Hypni quod ſatis eſt. Coſto in craſsiuſculas partes diſſecto, atq; itidẽ

ſtyrace & bdellio, ſimul commixta in uas fictile (nouum, Nicol. ſine anſulis conijcies. cuius orificium hypno obturabis, exteriusq́ aſpalathi ſurculis, aut quapiam re odorata, aptè circummunibus, ne quid è fictili excidat. Inde uas aliud fictile ſine anſulis quærito, collo procero, quod orificium habeat alterius uaſis aromata continentis orificio aptè conueniens, in quod conijcies olei dulcis ſextarios quinq;. Poſtea effoſſo ſolo fictile oleum continens uſque ad collum obrues, ne futuro igne incandeſcat: inde alterum aromatum uas in caput reſupinabis, & ita utriuſq; orificia coaptabis, ut exquiſitiſsimè cohæreant. Deinde uas totum luto circumlinies, undecunque qua parte orificia cõglutinantur, mox circa fictile ſubiectis carbonibus ignẽ uentilãdo accendes. Quo accenſo ſiniṭo aromata tabefieri, ut ſenſim ignita per fictilis oſculum in ſubiectũ oleum euaporent: Cuius rei cauſa capniſton,
id

id eſt infumatum uocatur. Poſtridie oleum amoueto, & in uitreo uaſe reponito. Vtunt hoc mulieres, quibus menſes detinentur, imum uentrem ac lumbos eo inungentes. Conuenit etiam his quæ à puerperio malè (nimis parum) purgantur, ſimiliter illitum. Præterea utile eſt ad thoracem tefrigeratum, medeturq́ teneſmo, ſi exceptum lana (calida, ut addit Nicol.) complicata imo uentri & lumbis apponatur. Idem uidetur capnelæum dictum: ſed Kirianidum author naphtham interpretatur, libro quarto in Echeneidis mentione.

Vidi & ex papyro in cuculli formam conuoluto, accenſóque ſupra diſcum ſtanneum, ſumma eius extremitate per forficem retenta, olei nigricantis guttas aliquot defluere, quæ ad oculorum maculas ſiue albugines laudantur.

DE BALSAMO VERO, ET *antibalſamis, id eſt arte compoſitis oleis, quæ veri loco vſurpantur, tum intra tum extra corpus.*

BAlſamum uox eſt in omnibus propè linguis uſitata, Syriaca proculdubio. nam in ſola Syria & uno duntaxat horto olim naſcebatur. Panag Hebraicam uocem Ezechielis 27. Dauid Kimhi poſt nonnullos interpretatur locum proprium Iudææ: alij apharſamó, id eſt balſamum. Iudæi recentiores palſamon ſcribunt, Græci balſamon, Pauſanias palſamon, Nicander blaſamon propter carmē. Opobalſamon liquor eſt: carpobalſamon, ſemen, quod & caſamum aliqui uocant, & ipſo liquore odoratius prædicant: xylobalſamon, rami ſeu ligna. Cogitaui ego aliquando balſamum ab excellentia dictum eſſe, quod pretioſiſsimū nobiliſsimumq́ inter aromata eſſet. nā baal dominum & magiſtrum ſignificat Hebræis, ſam

uerò

uerò aroma.Balſamô,aromaticus flos, Varinus.Et ſanè decet; ut res ipſa Syriæ propria eſt,ita nominis eius etymologiam ex eadem lingua peti. Forſan & belſuin, (alij beniuin,alij belzoum ſcribũt,) ſuauiſsimi odoris liquor eandem ſui nominis originem habet. Non autẽ ſam ſolum Hebræis, ſed & boſem aroma ſignificat. unde Germani moſchum uideri poſſunt appellaſſe biſem.

Balſamum noſtra ætate quidam interijſſe exiſtimant.aureo colore ſuccus ille erat,uulnera ſanabat, & rugas tollebat,& mortuorum faciem à corruptione uindicabat,lapidemq́ renum comminuebat: delebat oculorum maculas uenenis reſiſtens,maximè aconito,& rigoribus febrium ipſarum,atq́ in his omnibus uires balſami excellebãt. Nũc uerò ex Hiſpaniola genus aliud balſami defertur,colore rubro ad nigrum tẽdente,ponderoſum,olens exuſtũ quiddam, & illicò caput ferit,linguam etiã acrius ſed ſerius,ut piper : Vulnera &

ipſum recentia celerrimè, ſi quid aliud ſanat: & rugas tollit. Crediderim ſi non certè ad omnia, ad plurima ſaltem id olei genus eſſe efficax, ad quæ & balſamum uerum. Arbos quæ oleum iſtud parit goacomax, Punicæ forma & magnitudine fermê ſimilis: ſed tamen folio paulò maiore tenuioreq́; cortice quaſi arido, ligno quod ardet ut tæda: fructu ut uuarum racemi, rarioribus tamen & paulo maioribus acinis, uinoſi coloris. qui cum ſurculis aquæ diu incocti, id olei genus reddũ, Cardanus.

Sunt è mercatoribus qui adſerunt hortos balſami interijſſe, ex quo tempore Zelimus Turca, præceſſor Solymanni occupauit Chayrum, quũ Turcæ cultoribus hortorum iugulatis, nó ſtatim ſurrogaſſent alios, anno à nato Chriſto 1516, Porrò repoſitum aiunt non contemnendæ magnitudinis balſamum multis milibus ducatorũ conferendum apud celeberrimum uirum ſæculi

ſæculi noſtri Lucullum alterum D. Antonium Fuggerum, Ioan. Agricola in commentarijs in Galenum de locis affectis 4.9.

Antibalſama. Balſami ueri notas aliquot Dioſcorides præſcribit. In medicamentorum quæ inuicem ſubſti tui poſſunt catalogo, qui cum Galeni operibus, & in fine etiam librorum Æginetæ habetur, legimus, Pro balſami liquore ſtillatitia myrrha, hoc eſt myrrha liquida quæ ſtacte dicitur. Ibidem habetur, Pro opobalſamo liquor myrti. ſed rectius legendum uidetur, liquor myrrhæ. Auicenna libro 2. capite de oleo, Loco balſami (inquit) ponitur myrrha liquida: aut ęquale pondus olei adedhij, ſeu aldadi, uel dadi, ut Bellunenſis tranſtulit. Raſis in calce Antidotarij ſeparati, in oleo Benedicto ſiue de lateribus: Valet (inquit) ſicut oleum balſami: ſed eſt ſubtilius, & calidius & maioris utilitatis in affectibus frigidis, Monachi in Meſuen.

Et paulò poſt, In tractatu quid pro quo qui imprimitur cũ libris filij Meſuæ, legitur, Pro balſamo, terebinthina deſtillata uel oleum laurinum, uel gũmmi hederæ ponitur. Cæterum quid ſit dadi nõ facile dixerim. deſcribitur autem ab Auicenna capite 213. Bellunenſis quid ſit nec illic, nec in Gloſsis interpretatur. Granum eſt (inquit Auicenna) ſimile hordeo, longius, ſtrictius, ſolidius, amarum. frigidum eſt, ad caliditatem declinans, & ſiccum in ſecundo. aſtringit uentrem. uenenis reſiſtit. dolo ribus ani & hæmorrhoidibus prodeſt. Durities reſoluit, &c. Ego ciſthum ſiue ladanum eſſe conijcio. nam id quoque frigidum eſt, ita modicè ut tepidam caliditatem habeat, ſecũdum Galenum: aſtringit, aluum ſiſtit, item ſiccat in ſecundo gradu. calidius autem eſt quod in calidioribus locis naſcitur: idémque mollit mediocriter & diſſoluit & concoquit. Iam in antiballomenis Græcis legimus propolis loco tragopogona,
id

id eſt ladanum poni: & Auicenna, In reſolutione (inquit) duritierum, ponuntur duæ tertię ponderis ipſius de kur, id eſt propoli, & medietas pōderis ipſius de abhel. Dioſcorides anodynis medicamentis miſceri ait ladanum, Auicenna ani doloribus & hæmorrhoidibus prodeſſe. Iam quòd auicenna habet dadi hordeo ſimile eſſe, ſed longius, ſtrictius, &c. planè ſuſpicor corruptum eſſe ex Dioſcoride, qui ladon (id eſt fruticem ladani) ciſtho ſimilem facit, longioribus tantum nigrioribusq; folijs. Poſtremo ipſa nomina ladon & dadi non malè colludunt. ¶Oleum ex floribus roſmarini factum (eo modo, ut ex floribus uerbaſci fit,) uicem balſami gerit, & gutta eius in aquam immiſſa ſimiliter ſubſidit, Arnoldus de Villa noua. Balſami ueri inter cæteras notas hanc quoq; ponunt, lac ab eo coagulari: ego cum experiri uellē an idem fieret à balſamo artificiali ex terebinthina & gummis calidis compoſito, non coagulari,

ſed neq; ſcindi ab ipſo animaduertit. Vulgus apud nos oleum de ſpica deſtil latum,ſimpliciter balſamum nominat, propter excellentẽ nimirũ odoris ſuauitatem.Sunt qui & alia quædam odorifera balſami nomine appellent,aut etiam uiribus proximè accedere putent, ut Ryffius oleum de caryophyllis. In antiballomenis Græcis legitur pro xylobalſamo ſubſtitui poſſe radices albarũ uiolarũ.Antiballomena uero cũ Meſue operib. olim impreſſa,ſic habẽt,Pro xylobalſamo,lignũ hederæ uel leucora dix.Pro carpobalſamo,fructus hederæ uel xylobalſamũ æquali põdere. Eadẽ: & pro ipſo balſamo, gummi hederæ. Sed forſan in omnibus iſtis errauerit in terpres, cum nullus ſcriptor hederam ullo modo cum balſamo comparârit. itaq; cogitaui uel interpretem qui ex Arabico tranſtulit lapſum eſſe, uel potius ipſos Arabes ciſſon,id eſt hederam & ciſthum confundendo. ladanum enim ciſthi ſuccus eſt, quem Auicenna

pro

pro balſamo ſubſtituit.

In Antiballomenis Galeno adſcriptis hæc etiã reperio, Pro liquore balſami,liquor carpaſi:& Pro liquore carpaſi,liquor myrti: &, Pro liquore ſalicis, liquor hederæ nigræ. quæ Arabes quibuſdam omiſsis aut mutatis in ſua tranſtulerũt,ut cõijcio. ¶Eſt & caſsia quædam balſamodes ab odore dicta. Siſymbriũ genus ſylueſtris mentæ, aquaticum & plerunq; rubens, recentiores multi balſamitam uocitant. Alia eſt balſamina ut Ligures Padani uocant, Hetruſci Hieroſolymitanum pomum, folijs uitis albæ, flore cucumeris, fructu utrinq; turbinato cucumeris puſilli ſimilitudine,&c.Pomum maturitate diſsilit,inanitasq; confracto patet,ſemina intꝰ aliquot lẽticulæ figura cõtinẽs, ruberrima,ex quibus oleũ exprimit̃ ad uulnera pręcipuũ.Aliqui pomum oleo prius imbutũ aliquot dies inſolãt,deinde uel fimo uel terra tantiſper obruunt dũ prorſus intabuerit.Sic balſami uires

glutinandis uulneribus adſciſcere pol licentur, inde tactum balſaminæ uocabulum, Ruellius ex Hermolao. Braſauolus hoc oleum de cochijs uocat, & herbam, quę fructus illos in theca echinata gerit, cochiam aut momordicam. Oleum (inquit) uarijs modis paratur, & per infuſionem, & ſub terra per multos annos defoſſum, & per cocturam: fitq́ ex echino, folijs ſeorſum, & ſeminibus. Quod ſub terra cõditur, hæmorrhoidum doloribus ſuccurrit. In genere, id oleum omnes dolores ſedat. Qui plures & planè mirabiles effectus huius olei & herbæ ſcire deſiderat, legat Matthæoli Senenſis in Dioſcoridẽ cõmentarios lib. 4. cap. 184. tot quidem & tantos, ut ſi ueri ſint, balſamũ ipſum præ eis contemni poſsit.

Balſamelæon, id eſt oleum balſami, plantæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agreſti ſimilis: cortice cuius partem orientem ſpectante ſcarificato & uulnerato lachrymæ pingues deſtillãt, ipſius

ſcilicet balſami pinguedo. Alij plantæ huius ſurculos uere ineunte in pila terunt,in aqua coquunt,torculari exprimunt,oleumq́ balſami uocant. Sunt qui ſurculos tritos in oleo ueteri dies quadraginta inſolant, in uaſe duplici coquunt, exprimunt, ſurculos nouos tritos immittunt,ſecundo et tertio colant & recondũt, Meſue interprete Syluio. Vbi Syluius etiã in Scholijs: Oleo uetere (inquit) die uno maceretur xylobalſamum & carpobalſamum recentiſsima. pòſt arte chymiſtarum oleum extrahatur,fuerit non ignobile.uel xylobalſamum recens in oleo ueteri diebus quadraginta inſoletur, uaſe duplici coquatur. Vires huius olei ab omnibus tam laudati à Meſue taceri mirum eſt.calfacit enim,humectat, tenuat, digerit,terget,glutinat. Glutinandi hæc facultas ueteribus indicta, facit ipſum hodie pretioſum.Opobalſamum rariſſimum,& ob id pretioſiſsimum. Quapropter Petrus de Abano, Guilielmus

Placentinus,Bartolemæus Montagnana,oleũ balſami compoſuerũt, uiribus uero balſamo nihil ceſſurum.Alij folia & ſemen & lignum huius plantæ oleo inſolant dies quadraginta, exprimunt, & ſeruant. ſed uiribus opobalſamo id multò eſt inferius,Hæc Syluius.

Aegiptij factitium opobalſami genus faciunt ex cortice recenti odoratiſſimo,amygdalino oleo ſubferuefacientes,ſingularis odoris cum recens miſcetur,Alexan.Benedictus.

Excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos,oleum quod balſaminum uulgus uocat,naribus ſubditum olfaciendum,Idem.Videtur autem oleũ de ſpica deſtillatum intelligere.id enim multi hodie balſamum uocitant.

De balſamis arte compoſitis.

Balſamis omnib. quod ad facultatẽ attinet cõmune propoſitũ eſſe uidetur ut uulnera & ulcera glutinent, idq; breui

ui tempore,& mala eorum ſymptomata auertant:ut calfaciant,ſiccent, et par tibus ſint tenuibus. hinc eſt quòd omnia reſinã terebinthinam habent, quædam & alias reſinas, ut pineam,maſtichen.hinc & gummi adduntur,thus, elemi,gummi hederæ,bdelliũ,ſarcocolla, mumia,&c. Alijs odoris gratia adiũguntur etiam aromata diuerſa: unde & polychreſtotera fiũt, & ad uarios intra corp⁹ quoq; affectus idonea: ut his magis etiã,quibus inſuper plantæ diuerſæ earúmue partes adijciuntur. Deſtillañt pleraq;,paucis exceptis,quę extra corpus tantũ,ut ad uulnera adhibeñt. Deſtillañt autẽ in cinerib. maximè: omnia primũ lẽto igne, ut quod clarius, tenuius aut aquoſius eſt eliciañ,deinde paulatim aucto,ut oleum quod ruffi coloris eſt,excipiañ:deinde etiã maiori,ut oleũ rubeat et tandẽ ad nigrũ colorẽ uergat. Qui in medio effluxerit liquor magis probañ ad uſus intra corpus: poſtrem⁹ calidior,uehementior & ingratior eſt,

aptior ut forinſecus adhibeat̃ ubi maiore ui opus eſt: ut primus, ubi exigua. Primus liquor à terebinthina præcipuè reddi uidetur, cuius gratia ne ebulliat laterum aut ſilicum fruſtula miſceri poſſũt, &c. ut ſupra de terebinthina deſtillanda diximus. Omnia intra corpus ſumpta propter terebinthinam & gummi, ructus citant, nonunquã moleſtos, & magis quidẽ medio & poſtremo liquore ſumptis, Vrinã omnia ſuo odore imbuunt. Debent omnia intra corpus ſumi cum aliquo liquore, uino præcipuè mixta. ita ut ad cochlearium liquoris, gutta olei una aut duæ ad ſummum addantur. Fæces in fundo relictæ inutiles ſunt, niſi quod colophoniæ loco uſurpari poterunt. Deſtillantem nuper uidi empiricum neſcio quod balſami genus in patella cum cineribus ſupra lateres impoſita, ut ſupra deſcripſi in mentione deſtillationis per cineres. cucurbita uitrea tam altè in cineres impoſita, ut non ſupra materiam in ea cõtentam

tentã aſcenderent. Repleta erat ad medium, capax fortè ſi tota repleta fuiſſe quatuor librarũ. Occupabat eum hic labor per quatuor aut quinq; dies noctesq; non intermiſſo igne. Separabat autem tantum duos liquores, primum album, qui copioſior erat: deinde ruffum, qui tertia parte paucior reddebatur. Lutum quo cucurbita, alembicum & recipiens illinuntur, ne qua perſpirent, cum rimas agit, mox iterum illinendum eſt: itaq; noctes etiam uigilandum, & ne ignis intermittatur. Poſſunt etiam liquores omnes non mutato recipiente in uas unum excipi, & poſtea ſeparari, nam poſterior priori innatat, tãquam leuior. Hoc oleo ille utebatur, ad plurimos morbos, guttã unam quo tidiè propinando, & per dies aliquot (ut quatuordecim) interdum continu ando. ſic ad febres chronicas prodeſſe dicebat. plerunq; aromatum aliquid, ut zinziberis, et ſacchari miſcebat cum uino & olei gutta, ut minus manifeſtũ

eſſet ægro ſe olei tantum guttam bibere:aliquãdo nihil miſceri uolebat cũ uino aliud præter huius olei guttã,pręſertim ad emendandum anhelitus fœtẽtis uitium.Aliquãdo ex aqua dabat, aliâs offulæ panis inſtillabat:aliquãdo phlegmaticis & craſsis hominib. cũ condimento ſinapij & piperis,inde ſudare iubẽs:ſæpe uerò fieri dicebat ut plurimũ pituitæ inde euomerent. Cõmendabat ad eadẽ omnia,in quibus theriacæ uſus eſt:& cõtra uenena etiã magis.itẽ ad omnia uulnera,& tumores quoſuis præterq̃ hydropicos:ad ſpaſmũ, ad dentes purgandos,adconfirmandas gingiuas. aduerſus comitialẽ,& uenena. Linteo inde madido inuolutũ ſerpentẽ interimi aiebat.Alterũ liquorẽ,qui rubet,leproſis etiã remedio eſſe, ſi nondũ in eis obtinuiſſet malũ,nec dũ anheloſi eſsẽt. Vterq; liquor in guſtu acrimoniã habebat,reſinoſi odoris, & fumoſi quodam modo,magis uerò poſterior.Semunciam diuitibus ſeptẽ uel octo drachmis uendebat.

Oleum

Oleum Gullielmi de Saliceto Placentini, quod in quinto ſuæ Practicæ, cap. de oleis balſami uicem ſupplere ait. Carpobalſami, myrrhæ, nucis Indæ, ſingulorum ſemuncia. Hyperici drachmę duæ. Omnia craſsiuſculè cõtrita relinquantur in uncijs quatuor olei ueteris uſq; ad menſes ſex: & deſtillentur.

Aliud nobiliꝰ quod loco balſami ponitur, eiuſdẽ. Olei ſeſquilibra, myrrhæ, xylobalſami, opoponacis, bdellij, aloes, carpobalſami, ammoniaci, ſerapini, nucis Indæ, hyperici, macis, gũmi Arabici, thuris, tragacanthæ, ſing. uncia. Lateris triti, quẽ nunq̃ aqua tetigerit, igniti, et in oleo cõmuni extincti uncię tres Terebinthinæ mundæ & clarę unciæ ſeptem. Trita ſingula & ſimul ſubacta in mortario, deſtillentur ut aqua roſacea. Prodeſt hic liquor aduerſus calculum, admixtus medicinis contra eundẽ. Duritięs & cicatrices complanat. Et ponitur ubiuis loco balſami.

Aliud eiuſdem nobilius. Myrrhæ,

carpobalſami,nucis Indicæ,ſing.ſemũcia.hyperici drachma (aliâs drachmæ duæ.)Trita craſsiuſculè miſceantur cũ quinq; uncijs olei,& ſeſcuncia terebinthinæ.In fine addãtur grana quinq; moſchi,& tria ambrę,& uncia olei de lateribus. Et deſtillentur ut ſupra. Eadem quæ balſamum præſtat,& ubiq; ei ſubſtitui poteſt.Hoc & Nic. Stokkerus excellẽs in Germania medicus utebatur, ſed ſine terebinthina,ſi rectè eius deſcriptionem amicus ad me miſit.Relinquebat autem in infuſione diebus decem antequam exprimeret. expreſſo demũ moſchum & ambram addebat cum oleo de lateribus, nec deſtillabat puto. Deſcriptio ſuperior habet in Luminari maiore,ut & ſequens Montagnanæ.

Balſamum compoſitum Bartolemęi Montagnanæ ex Antidotarij eius capite primo quod eſt de unguentis. Terebinthinæ libra.Thuris albi unciæ quatuor.baccarum lauri tantũdem.Gummi elemi unciæ ſex.Maſtiches,galangę, caryo-

caryophyllorum, cinnamomi, zedoariæ, nucis moſchatæ, cubebarum, ligni aloës bene triti ſin. uncia. Omnia ſimul deſtillētur, primò lento igne: & primò defluet aqua balſami dicta. Tum aucto igne aliam aquam ſeparatim colliges. Et ſic fac tertiò. Tunc emanabit balſamum in omni probatione. Erit autem tanto fortius, quanto ſæpius deſtillatum fuerit.

Balſamum Petri Aponenſis in additione eius in librum Meſue, in ſermone de unctionibus (ad affectus cordis.) Myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, ſpicæ nardi, ſanguinis draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſerapini, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis liquidi, ſing. unciæ duę. Ladani electi ſiue caſtorei unciæ duæ ſemis. Moſchi darchma ſemis. Terebinthinæ ad pondus ſingularum rerum. Tere terenda, & omnia mixta cum terebinthina, per alembicū ingenioſe deſtillabiș. eſt enim hac ars

ſicut de aqua roſarum. Hæc Petrus, ut Monachi qui in Meſuen ſcripſerunt, ex manuſcriptis codicibus ſe deſcripſiſſe profitentur, multò emendatius quàm in excuſis codicibus & Luminari maiore habeat. Mētionem inunctionis ſpinæ (inquit Aponēſis) apud ueteres nullam reperimus, forte non quòd illi rem adeò utilē & laudabilem ignorauerint, ſed ꝙ occultare uoluerint. Eſt enim egregium hoc auxilium, præſeruans ſubiectum uitæ. Nā principium oſsium & neruorum eſt nucha, & oritur à cerebro, &c. Itaq; hac inuncta confortabis ſubſtantiam uelatiuam, (nimirum tunicas cerebri,) & ſubſtantiam ſpirituale, & neruos, & oſſa uniuerſa, ſubueniens etiam paralyſi & omnibus neruorum affectibus, itē ſaltui & tremori cordis, & laſsitudini manifeſtæ, & eſt medicamen omniū medicamentorū in celeri cordis confortatione. (Poſt hæc deſcriptione adiecta, ſubdit:) Hoc oleū balſamo uicinum eſt: & ſecundū hanc uiam ſubti-

ſubtiliſsimi ſophiſtarũ adulterãt balſamum.eſt enim inter cęteros modos hic nobiliſsimus. Hoc oleo ſi ungant̃ cadauera,non putreſcunt. Cum uolueris confortare corpora extenuata, miſcebis aquam roſarum, & unges ſuper baſis manſionibus, & à nucha uſq; ad renes. Si eo modicè tepefacto ante horã paroxyſmorum,inungatur ſpina relinquendo ſuper ea ueſtigiũ eius cũ pecia, repelles rigores erraticarum febrium, & quarumlibet ſimpliciũ febrium. Sed quartanis & erraticis ſubuenit à principio periodi (locus hic cum ſequentibus quibuſdã uidet̃ corruptus in excuſis codicib.) in ſyncope quaſi extrema puncta ſpina:ut ei⁹ organũ uoce loquatur,ſub lingua infirmi ex eo parũ appones,poſtea in aurib. & naribus ſi neceſſitas urget.Ex eodem dabis cum poſtulat neceſsitas, in ſuffocatione matricis, & morbo caduco,& alijs plurimis paſsionibus. Datur pondere tr, (lego, grani) unius cum uino odori-

fero. Sic animum & naturam cõfortat, & multis affectibus medetur. Præcipuè uerò prodeſt melancholicis, triſtibus, & quorum uires & membra languent, ac ſi cõtuſi & per uim debilitati eſſent. Pro hecticis, admiſcebis oleum roſatũ aut maſtichinum, & unges ſpinam eorum apud balneum & ſine balneo, Hactenus Aponenſis. Idem hanc compoſitionem loco ueri opobalſami miſcere ſuadet Theriacæ, Mithridatio, Diacurcumæ, Aureæ Alexandrinæ. Hoc oleo, inquit Epiphanius Empiricus, tanquam matre omnium remediorum ad omnes neruorum paſsiones utitur, nucham, dorſum & iuncturas bis die illinendo. experimentis enim conſtat, præcipuè in materia frigida. Idem in Balneo Mariæ deſtillari iubet hoc oleum non probo.

Eſt & alia Guilelmi placentini compoſitio, quam reperio in Luminari maiori in Diacurcuna ſeu Diacrocu, huiuſmodi. R. Terebinthinæ lib 2. olei communis

munis lib.3. olei laurini unc.16. cinnamomi unc.3. euphorbij, caryophyllorum, baccarum lauri, gummi hederæ, ſerapini,galbani aromatici, opopanacis,ana unciã.thuris,maſtiches ana uncias duas. Terantur terenda & deſtillentur.

Hæc & alia quædam balſama diuerſa deſcribit etiam Ryffius in ſuo de deſtillatione libro.

Aqua uiuificans & ſeni iuuentutem concilians,ex libro Lullij de aquis. Terebinthinæ libra. Mellis ſelibra. Aquæ uitæ ter quatérue deſtillatæ unciæ tres. Ligni aloes bene triti, ſandali muſcatelli, ſing. drachmæ tres. Gummi Arabici uncia, (forte drachma.) Nucis moſchatæ, ambræ, utriuſq; drachmæ duæ. Omnia trita deſtilla igne lento, donec habeas primam aquam claram. Et cum ſecunda inceperit manare, quæ erit ſimilis carboni ignito, ignem auge continuò, & ſeparatim ſerua. Tum rurſus aucto igne, tertiam, quæ nigra eſt & denſa

inſtar mellis,donec liquor omnis efflu-
xerit. Ex his aquis ultima calidior eſt,
quàm prima & ſecũda. Prima uocatur
mater balſami, ſecunda oleum balſa-
mi, tertia balſamum artificiale. Prima
in potu datur cum uino tepido.Secun-
da & tertia proſunt ad remouendũ ma
la quæ nouiter corrodũt carnes huma
ni corporis.Prima cum uino tepido al-
bo pota, purgat ſtomachum ab omni
malo humore: & aquam prohibet, ne
perueniat ad cor aut partes principa-
les,ut frequenti experientia conſtat.
Linteolum tenue madefactum hac a-
qua cum paruo digito in nares intru-
ſum, cum æger ingreditur lectum, &
intus relictum, curat à rheumate. Ma-
ne & ueſperi pota anhelitum fœten-
tem quacunq; ex cauſa,curat. Dentes
inde abluti roborantur & dealbantur:
& dolore liberantur: ſiue is ex humo-
re,ſiue ex ſanguine putrefacto proue-
niat.Quicquid ei impoſitum fuerit in-
tegrum & incorruptum conſeruatur.
Linteum

Linteum ea madidum & uulneribus (inde prius ablutis,) aut fiſtulæ & alijs impoſitum (malignis ulceribus). Quartanæ reſiſtit, ſi ſpina dorſi per aliquot dies cum ea perfricetur. Scabies inde lota ſanatur. Linteum ex ea madidum ad hæmorrhoides utiliter imponitur. Lana xylina modicè in hanc aquam intincta, contra quamuis ſurditatem utiliter immittitur. Inuncta curat faciei ruborem, paralyſin linguæ, & omnes frigidos affectus. Secunda & tertia aqua ualent contra noli me tangere: contra regium morbum, colliq; & gutturis affectus. Item contra fiſtulam. & malum morbum præcipuè ſi recens fuerit: lauando enim & fouendo, & linteũ inde madidũ ſuperponendo frequenter curat. Iuuãt etiam ſi quis colliſus lapidibus uel fuſtibus, uel baculo fuerit. Nullũ uenenũ eis appropinquare poteſt, et cõtacta inde aranea morit. Inungunt utiliſsimè ad omnẽ paraliſym. Oẽs corporis partes lauando

confirmant. Sciendum eſt autem quòd prima aqua ex his tribus quaſi generalis continet omnes uirtutes. Ad corrodendum uerò ſecunda & tertia præferuntur, magisq́ hæc quàm illa. In ſumma, medentur omnibus morbis qui ex ſanguine aut phlegmate putrefacto ꝑueniunt.

Apud eundem Lullium aqua mirabilis ſic fit. Caryoph. nucis moſchatæ, zinzib. zedoariæ, galangæ, piperis utriuſq́, granorum iuniperi, corticum citri, ſaluiæ, baſilici, roſmarini, maioranæ, mentæ rotundæ, baccarum lauri, pulegij, gentianæ, calaminthæ, florum ſambuci, roſarum, ammeos, ſpicæ nardi, ligni aloës, cubebarum † (hic uidetur aliquid deeſſe) tam ſylueſtris quam domeſtici, cardamomi, cinnamomi, calami aromatici, ſtichados, chamædryos, chamæpityos, meliſſæ, maſtiches, olibani, aloës hepaticæ, ſeminis & florum anethi, ſem. artemiſiæ, ſing. uncia. His addes ficus ſiccas, uuas páſſas ùltramarinas,

nas,nucleos dactylorũ, amygdalorum dulcium pinguium,ſingulorũ unciam. Mellis albi ueteris ſelibram.Deinde ſaccharum duplum ad omnia prædicta. Hęc omnia immittes in aquã uitæ quinquies aut ſexies per alembicum uitreum deſtillatam, quæ pondere triplici ſpecies omnes ſuperet. Relicta per biduum deſtillabis lento igne. Aqua prima clariſsima eſt & pretioſa. Secũnda colore differt,alio uaſe excipienda. eſt autem alba,utilis ad dealbandum facies mulierum, quibus omnes maculas ſubitò tollit,ſi uel triduò ſemel inde lauentur:& odoriferas reddit & claras. Hæc aqua balſami ſeu mater balſami, uocatur: debet autem cum aqua uitæ eiuſdem ponderis, & in alembico deſtillari per balneũ igne lento. Et effluet primò aqua odorifera & mirabilis,quã recipies per ſe: deinde alteram coloris crocei,poſtremò tertiam ſanguinei.

Virtutes primę et ſecundę aquę ſunt hæ:Si altera ipſarũ fundatur in uulnus

recens non opus eſt alio remedio: ſed intra diem naturalem cum dimidio ad ſummum ſanabitur, modo non ſit mortale. Omne ulcus malignũ, uetuſtum, putridum, cancroſum, fiſtula, lupus, noli me tangere, eisq́ ſimilia, alterutra de iſtis aquis lauentur, & curabuntur intra paucos dies. Gutta duntaxat inſtillata carbunculum intra tres horas extinguit. Si oculus laboret lippitudine, uel tela, uel ungula, uel carnoſo aliquo tumore innato, tertio quoque die guttam de iſtis aquis inſtilles: & intra nouem dies ſanabitur, niſi omnino deſtructus fuerit. Gutta de eis cum pauco generoſo uino pota calculum in renibus aut ueſica, aut in uirga obſtructum, uel intra duas horas frangit, & dolore liberat. Carne mortua inde abluta, breui curatur locus. Si mulier ex utero laboret, parum de eis ex iure aliquo bibat. Si dolor ſit ex percuſsione uel caſu ſine ulcere, foueatur locus exigua earum portione.
&

& recedet dolor intra tres horas. Simili auxilio neruus contractus, induratus aut aliter malè affectus, reſtituitur. Reliquas earum facultates medicus eruditus per ſe æſtimabit. ¶ Tertia & ſanguinea aqua, quæ ſancta & benedicta cognominatur, adeò excellit uiribus, ut ſi quis de ea quindecim diebus medio cochleari utatur, curetur à lepra, phthiſi, aſthmate, hydrope, paralyſi, iſchiade, ſyncope, morbo caduco, gutta arthritica, hectica, ſtranguria: alijsq; multis morbis, ídque intra duos menſes. Senibus iuuentutem recuperat. hominem moribundum deſperatumq; à medicis, reſtituit, ſi unica eius gutta in os inſtillata deglutiatur, ita ut ad cor perueniat. Quòd ſi quis per annum (quotidie) quantitatem grani frumenti huius liquoris biberit cum cochleari aquæ florum borraginis deſtillatæ inſtar roſaceæ, anno exacto carnibus, ſanguine & toto corpore, tum forma tum uiribus, quaſi

renouatus uidebitur.

Aliud balſamum artificiale, ex eodẽ libro Lullij de aquis. Terebinthinæ ſeſquilibra. galbani unciæ duæ. aloes cicotrinæ, maſtiches, caryophyllorum, galangæ, cinnamomi, nucis moſch. cubebarum, ſingulorũ uncia. gummi hederæ ſemuncia. Omnia bene trita miſce & deſtilla per alembicum uitreum, igne lento primum, & collige ſeorſim aquam primam. deinde aucto igne ruffam: & poſtea magis aucto, oleum rubens, donec nihil amplius deſtillet: recipiente ter mutato. Habet hoc oleum omnes facultates ueri balſami. ardet enim in aqua, & lac ſtatim cõgelat. nam ſi in pinta (menſura) lactis ponatur gutta una tepida, ſtatim coagulabitur. Primus liquor uocatur aqua balſami, ſecundus oleum balſami, tertius balſamum artificiale. Vtilis eſt primus liquor contra fluxiones aurium, ſi duæ aut tres guttæ mane & ueſperi immittantur. Oculis inſtillatus lippitudinem emendat,

emendat,& lachrymas conſumit. Superfluos in quauis parte corporis humores mirificè reſtringit. Dolorẽ dentium tollit,ſi lauentur inde,& uermes, ſi qui inſunt,interficit. Tertius liquor impatiens eſt ueneni,araneis & ſerpentib.infeſtus.Duæ uel tres guttæ in morſum uenenoſum inſtillatę,ſtatim ſanãt. Si hoc liquore circulum deſcripſeris in quo includas animal uenenoſum, immorietur id potius quàm exeat.In ſumma,eadem cum theriaca facit, ſed efficacius omnia.Omne genus apoſtematum infuſus,intra nouem dies ſanat: Et ſimiliter fiſtulam utcunq; malignam,et noli me tangere. Affectus omnes ex phlegmate et frigido humore natos,curat,linteo in eum intincto ſupra locum dolentem impoſito. Exterminat paralyſin & omnem tremorem membrorũ. neruos mirum in modum confirmat. Calidior eſt primo & ſecundo. Si quis guttam eius in manũ ponat,ſtatim penetrat ſine dolore. Denique alia multa.

efficit, & omnem affectum ex frigida cauſa obortum, ſanat, ſi rectè uſurpentur.

Aqua memoriam confirmans. Florum roſmarini, borraginis, chamæmali, uiolarum, roſarum, ſingulorũ uncia. Stichadis, foliorũ lauri, ſamſuchi, ſaluiæ, ſingulorũ unciæ duæ. Omnia minutatim cõciſa in optimo uino macerabis et deſtillabis ꝑ alembicũ. Deinde liquori deſtillato miſcebis terebĩthinæ librã, olibani uncias octo. maſtiches, bdellij, anacardorũ, ſingulorũ unciã. ſingula trita admiſcebis, & iteratò deſtillabis. Deinde rurſus addes, Nucis moſchatę, macis, galangę, cubebarũ, cardamomi, ſingulorum unciam. agallochi, ambræ, moſchi, ſingulorum uncias duas (ſi rectè habet codex manuſcriptus:) trita mixtaq́ per quinq́ dies relinquito, ac tertiò deſtillato, aucto igne donec oleum manare deſinat.

Aquas uitæ quaſdam balſamis adnumerandas, reperies in cœlo philoſophorum

phorum Vlſtadij, capitibus 44. & 52.

Balſamum authoris incerti. Terebinthinæ ſelibra. thuris unciæ duæ. ligni aloes, croci, utriuſq; uncia. Maſtiches, caryophyllorum, macis, galangæ, cinnamomi, zeduariæ, cubebarũ, nucis muſcatæ, ſingulorum ſemũcia. gummi hederæ uel elemi unciæ ſex. tegularum extinctarum in oleo, ut decet, quas aqua non tetigerit, unciæ tres. Terenda tere. primò fluet aqua. ſecundo oleum balſami, tertiò balſamum artificiale.

Balſamũ artificiale (inquit Matthęolus Senenſis in Cõmentarijs in Dioſcoridẽ, quod ad morbos quàm plurimos mirè efficax reperi, ſæpe cõpoſui hunc in modum. R. reſinæ larignæ, lachrymæ abietis puræ & liquidæ (aliqui oleum abietis uocant, Germani büllhartz) utriuſque libram. mannæ thuris, ladani, utriuſque unc. octo. ſpicæ drachmam. maſtiches, galangæ, caryophyl. caſiæ odoratæ, zedoariæ, nucis moſch.

aquam roſ. poſt adde flores & coque omnia ſimul,& cũ aqua ferè fuerit conſumpta,ponantur in alembico:& aquã primo deſtillantem proijce:tum ſequetur oleum.

Aliud,mater balſami dictum.R.Terebinthinæ lib.j.olei laurini unc.6.galbani,gummi elemi, ana unc.6.gummi ederæ unc.ij.olibani uncias ij. Ligni aloes drachm.j.maſticis,myrrhæ, aloes, laudani,caſtorei,raſæ (reſinæ) pini ana drach. ij. gummi oliuarum arborũ li.j. Caryoph.galangæ, cymini, cinnamomi,nucis muſcatæ, zedoariæ, cubebarum,ana drach.iij.Tormentillę dictamni albi,ana drach.6.Mixta omnia deſtillentur per alembicum uitreum.

Aliud,Dornſtetteri excellẽtis apud Germanos medici.R.xylobalſami unciam.Opoponacis,reſinæ pini,bdellij, galbani,ammoniaci,maſtiches, ſarcocollæ,gummi elemi, olibani, myrrhæ, benzoi,ſingulorum ſemunciam. Olei benedicti,laurini, ladani puri, ſingulo-

rum ſeſcunciã. Carpobalſami, opobalſami, uel loco eius, balſami ex deſcriptione Gulielmi Placentini,) utriuſq; ſemunciã. Sanguinis draconis drachmas duas. Caſtorei, ſpicæ nardi, galangę, cubebarum, cinnamomi, cardamomi, granorum paradiſi, corticum citri, ſingul. drachmam. Olei terebinthinæ ad pondus omnium. Macerata ſimul per dies aliquot, deſtillentur in Balneo M. (ego in cineribus malim.)

De balſamis quæ extra corpus uſurpantur.

Superiora omnia tum intra tum extra corpus uſurpantur: ea uerò quæ ſequuntur, extra tantum, aut præcipuè.

Balſamum breuiter ſic fit. Terebinthinæ libra. maſtiches, ceræ nouæ, utriuſq; uncia. croci drachmæ duæ. Mixta deſtillentur,

Balſamum ſiue oleum benedictum ad uulnera, paralyſin, &c. Olei terebinthinæ

binthinæ libra. Olei laurini unciæ duæ. Galbani, gummi elemi, utriuſque drachmæ ſex. Gummi hederæ, thuris, maſtiches, ligni aloes, olibani, ſingulorum drac. duæ. Aloes, myrrhæ, laudani, caſtorei, ſingulorũ drachmæ tres. Omnia terantur & infundãtur in terebinthina & oleo ad tres dies. Poſtea recipe galangæ, cinnamomi, nucis moſch. zedoariæ, cubebarum, de ſing. ſemunciam. Dictamni, conſolidæ minoris, utriuſq; drachmas tres. Contrita hæc pone in aquæ uitæ uncijs quatuor ad tres dies. Miſce omnia & deſtilla in cinere conti nuando ſemper ignem die noctuq; donec compleatur: & muta uas recipiens ſecundũ mutationẽ coloris eius quod deſtillatur.

Balſamum ad cicatrices, &c. Si ratione percuſsionis (inquit Lullius circa finem libri 2. de quinta eſſentia) manſerit ſignum magnum in facie uel alijs partibus corporis, hoc remedio id ſignum remouere poteris, non omnino,

ſed ut multò min⁹ appareat. Maſtiches unciæ quatuor. Corticis malorum granatorum dulcium, gummi, cyperi, carpobalſami, ſingulorũ unciæ duæ. Croci uncia. Terebinthinæ libræ duæ. Olei oliuarum antiquiſsimi unciæ quatuor. Tere terenda & cribra, & miſce cum terebinthina & carpobalſamo, & unà cũ oleo deſtilla igne lento. Deſtillatum liquorem pones in fimo uel uinaceis diebus quatuor. deinde uteris, ceu uero balſamo, cuius notas omnes præſtat, & pro eo uendi poteſt.

Aqua mirabilis uel oleum ad ſtrumas gutturis, unde homines gutturoſi dicuntur. Olei laurini unciæ ſex. Olibani, maſtiches, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, ſingulorũ unciæ tres. Miſce in mortario & deſtilla in alembico. deinde aquæ extractæ addes cinerẽ (de la cendre, Gallicè: niſi legendum ſit de la cedre, ut cedrinam intelligamus.) Tum rurſus deſtillato, & ſecũdũ iſtum liquorem inſtar balſami ſerua. Sæpius die

die bronchocelis inunctus, paulatim eas imminuit.

Balſamum artificiale, non deſtillandum, ſed coquendum tantum, ex libello Gallico And. Furnerij. Olibani, galbani, olei de papauere albo, olei de amygdalis amaris, terebinthinæ claræ, ſingulorum uncia. Viridis æris in puluerem redacti unciæ tres, (ung quarteron, Gallicè. ſed nimia hæc quantitas uidetur.) Olei oliuarum libræ duæ. Oleum in patella plumbata ſuper igne calfacies, & cum bullire cœperit, galbanũ fruſtulatim immittito, & ad lentum ignem leniter ſubinde moueto: deinde maſtichen & olibanum addito, & moue donec paulatim liquentur. Deinde picem & terebinthinam (ſed picis mentionem ſupra omiſit,) igne lento ita ne ebulliāt. Tum aufer ab igne, & reliqua duo olea adijce, & mouendo commiſce, & iterum modicè ad ignem pone. Tandem uiride ęris immitte, permiſce, & cola per pannum nouum in uas alte-

rum plumbatũ. Cum uerò uti uolueris oleo dicto, uidendum eſt prius ne quis neruus aut uena propemodum diſſecta ſit. Tum ulcere diligenter purgato, modicum huius olei in uaſculo aut cochleari æneo calfacies, & tam calidũ quàm æger tolerare poterit, immittes, ea copia qua uulnus totum ſatis madefiat. Deinde lanam ſuccidam nigram à genitalibus ueruecis impones, aut è cannabi linteum ter aut quater complicatum, & ad horas quatuor illigatum relinques. Quòd ſi tum dolor non ceſſauerit, iterũ infundes ut ſupra dictum eſt: & ſemper curabis ut purum ſit ulcus. ſic paucis diebus mirabiliter ſaneſcet.

Sunt qui terebinthinam & gummi quædam in cucurbita uitrea commiſceant, eamq; luto clauſam in arena poſitam modicè bullire ſinant, deinde aliquandiu relinquant donec fæces in fundo ſubſidant, indurenturq;: tum colant.

Balſamo

Balſamo à quibuſdam comparatur etiam oleum de hyperico, quod quia non deſtillatur infra deſcribam.

Aqua educens oſſa, & ne putredo uulneribus accidat, præſeruans. Terebinthinæ puræ & albæ ſed illotę, zopiſſæ, mellis, ſingulorum libra. Reſinæ pineæ albæ ſelibra, Deſtillentur.

Aqua Epiphanij ad fiſtulas compoſita cũ terebinthina, gũmis quibuſdam & aromatibus &c. ſuprà à nobis poſita eſt, ſecunda ordine inter aquas cõpoſitas ad externos quoſdã ulceroſos affectus. Et rurſus alia ſimilis ordine tertia.

DE OLEIS EX ANIMALIum partibus, vel excrementis.

EX oſsibus & medullis poteſt ſublimando trahi oleum, Syluius.

Oleum ex uitellis ouorum, alembico deſtillari poteſt, ut oleũ philoſophorum Meſuę, Syluius. Vide ſupra, ubi de oleorum deſtillatione per deſcẽſum in

genere tractauimus ex Vlſtadio.

Oleum de ſtercore humano. Vide ſupra in Aqua ſtercoris humani. De ſanguinis humani liquore, uide ſupra in Quinta eſſentia.

De mellis deſtillatione, ſupra ſcripſimus inter aquas quæ deſtillantur in Roſarijs, &c. Eſt autem huius qui poſtremus fluit liquor craſsiuſculus, ut oleũ, puto, nominari poſsit.

OLEA deſtillata etiam inter ſe miſceri poſſunt, ut in hoc Epiphanij Empirici remedio, ad lentigines & omnem ſcabritiem & maculas faciei commendato. Lactis uirginei ſeſquuncia. Aquæ roſaceæ cum pauco ſulphure uncia. Oleorum de tartaro, de frumento, de uitellis, ſingulorum ſemuncia. caphuræ ſcrupulus. Quamuis hæc olea non ſoleant per deſtillationem fieri: oleum tamen de frumento & de uitellis, meliora fiunt deſtillata.

DE

DE OLEIS EX METALLIS, *lateribus, gagate, ſuccino.*

AQuæ & olea chymiſtarum induſtria ſingulari ſecreta, maximarũ ſunt uirium, & eſſentiæ tam tenuis, ut olei cuiuſdam gutta fortuitò illapſa in lectum, ſtragula eius multiplicia & cul citras momento ponetrârit, aſſeresq́ fundum lecti ſternentes uſſerit, Syluius. Videtur autem hæc penetrandi uis ad olea metallis extracta præcipuè pertinere, quibus magis etiam urendi uis ineſt.

Aceti deſtillati præcipuè uſum eſſe uideo pro extrahendis oleis de metallis, ut antimonio, plumbo, ceruſſa. Alij alijs liquoribus acribus & calidiſsimis ad id utuntur, ut lixiuio acri, aqua ardẽte, urina deſtillata, aqua forti.

Lullius canone quinto libri primi de quinta eſſentia, cum docuiſſet extrahere quatuor elementa à plantis, ſubdit. Et ſic quoq́ facies cum metallis, prius

cum noſtro menſtruo illa reſoluere facies ſub fimo per hebdomadē, oportet autē menſtruum eſſe acutū cum uegetabilibus aliquibus quæ infra in Quæſtionario dicemus. Poſtq̃ uerò metalla fuerint diſſoluta, pone ad deſtillādum in igne primi gradus,& exibit menſtrum,& manebit calx metalli in fundo. Poſt hoc uerò reitera ſupra fæces metallì de nouo menſtruo ad pōdera metalli, & pone ad putrefaciendum per menſem cum dimidio, & poſt hoc deſtilla ſicut feciſti de uegetabilibus, ſed qualibet uice addas nouum menſtruū ſuper fæces. Alias diuerſas philoſophorum opiniones in extractione elemenrum à mineralibus in libro tertio explicabimus,Hæc ille.

Oleis metallicis omnibus commune eſſe puto,quòd cęteris oleis grauiora ſint, ut Cardanus inſinuat : & alius quidam guttas olei de uitriolo ponderoſas eſſe ſcribit.

Oleum deſtillatum ex auripigmento

aut

aut myſi(ſeu uitriolo Rom.) arterijs et cordis regioni illitum, hominem uene no infectum, etiam acutiſsimo, & tactu duntaxat occidente, ſeruare poſſe exiſtimo, Cardanus. Et mox; At poſtquã in hos ſermones incidimus, haud ab re eſſe puto illud quærere, quonam pacto oleum parari poſsit, quod illitũ arterijs cogat uenenum extrudi uomitu aut purgatione, uel ſudore, uel urina. Certùm eſt metallicum eſſe oportere, quod ualidiſsimum eſſe debet. Vidi ego quandoq; tale, & ſolo pondere ꝙ eſſet metallicum haud dubiè coniectaui. Oportet & ex ueneni natura illud eſſe. nam immodica caliditate, ut dictum eſt, delet prius conceptam malam uim: & ſimilitudine auocat exterius quod nocet, & contrarietate pellit. Oportet & diſcutientẽ illi non paruam ineſſe uim, & rurſus aduerſus uenena ipſa contrarietatem quandam, quæ duo laſeris ſucco conueniũt. Igit͂ quæ propellere uenenũ debet, oportet

metallica eſſe uenena, non tamen acer biſsima: & calidiſsima & diſcutientia, & uenenis quodammodo contraria. Horum igitur materia his conſtare poteſt, myſi & auripigmento, & laſeris ſucco, & gentiana, & pinguedine ſerpentium uenenoſorum, & aconito. Quòd ſi cuipiam terræ ex his (prędictis uiribus, ut ſunt diſcutere, uenenis reſiſtere, etc.) plura inſint, detractum oleum ui ignis omnium erit præſtantiſsimum. Et paulò poſt, Cæterum oleum quod ſola arteriarum illitione uenenum extrudat, non hoc ſenſu præſtantiſsimum dixerim. ut etiam præter id des in potu, theriacam aut lac aut aliud excellens remediũ, quin etiam melius proficeret. Illud bene auſim dicere, illitionem arteriarum, & admota exterius, eſſe his quę bibũtur præſtantiora ac ualidiora, hoc uno dũtaxat excepto quòd uenenum adhuc in uentriculo maneat. Nam his (uenenis recenter ſumptis, ut nondum è uentriculo egreſſa ſint) quę uomitum ualidum

ualidũ prouocant præſtantiſsima ſunt, ut lac, lixiuium, oleum, aqua nucis uomicæ. Igitur in morſibus uenenatis, in aculeorum ictibus, in unguentis uenenoſis, in potu ueneni quod iam ad præcordia penetrauerit, exterius adhibita auxilia ualidiora ſunt, &c. Hæc ex Cardano pluribus deſcripſi, ut inde etiam magis ratio cõſtaret mirabilis illius de ſcorpionibus, &c. olei, quod quia abſque deſtillatione fit, inferius ſeparatim deſcribam.

Antimonij oleum utiliſsimũ eſt ad omnia ulcera maligna, ut ipſe feliciter experior. Purgatur autẽ antimonium prius, multoties fuſum & liquatum igne. Longè ab hoc differt oleum de antimonio chymiſtarum, quo argentum illi colore aureo inſignire conant̃, Mattheolus in Dioſcoridem.

Oleũ de antimonio quomodo fiat, ad ulcera & fiſtulas, ſcripſi ſuperius ex Vlſtadio, in tractatione de Quinta eſſentia. Sed empirici quidam etiam ad

diuerſas intra corpus affectiones oleum ex antimonio parant, quod miris & magnis laudibus extollunt. Parant aũt hunc ferè in modum, ut audio. Antimonij ſelibra, tartari calcionati albi tantundem: ſimul tundantur & in tigillo (crucibulo) aurifabri ſuper prunis ſimul liquentur ſeu ſoluantur: liquata eſfundantur in teſtam aliquã, ubi agitent̃ miſcẽdo: & cũ in maſſam induruerint, iterum tundantur, & colentur per colum (id eſt ſacculum eius figuræ quæ eſt ſacci pro uino Hippocratico ut uocant) in loco humido, (calido & humido) ut in cella uinaria, colo ſuſpenſo. ſic enim paulatim extillabit oleum, quod à nonnullis propter colorẽ ſanguineum Rubedo antimonij uocatur, & ſimiliter ab aurifabris quibuſdã conficitur ad neſcio quam tincturam. Ad remedia uerò humani corporis cum quinta eſſentia uini uel aqua ardente præparari debet, ita ut duplum ferè eius affundatur ad prædictam antimonij rube-

rubedinem: & in cucurbita diligenter agitentur, miſceantur, ac ita deſtillentur in cineribus ter uel quater, donec ſpiritus omnē malum odorem amittat. Semper autē miſcendę agitandęq́ ſunt fęces cum aquam deſtillatam ſuper eas refundis, aut cum quintam eſſentiam recentem ſuperinfundis. neque enim ſatis certus ſum utro modo fieri debeat. Sunt qui ab initio ſtatim acetum rubrū acerrimum (deſtillatum) cum antimonio et tartaro calcionato ſimul liquandis miſceant. Sed hæc omnia ſcribo nō tanq̃ certa: uerum ut obiter ante annos aliquot ab empirico quodam excepta annotaui. Scio chymiſtas & aurifabros quoſdam oleū uel quintam eſſentiam antimonij tanq̃ theſaurū perfectiſsimū quærere. Hi primū lixiuium acre cōpoſitum ex uiua calce & cinere clauellato per filtrum deſtillant: & in hoc lixiuio per horas quinq; antimoniū ſubtiliter tritum coquunt: et rurſus refrigeratum hoc lixiuium per filtrum deſtillant:

& quod de antimonio ſimul tranſierit, nempe puluerem coloris lutei, reſeruant. Deinde acetum acerrimum rubrum deſtillatum infundunt ſupra antimonium in cucurbita poſitum, ita ut digitis tribus aut quatuor emineat: in loco calido per dies aliquot ponunt, & quotidie decies aut uigeſies agitando permiſcent, deinde acetum in aliud uas uitreum leniter defundunt, ita ut nihil perturbetur. Hoc quinquies aut ſexies repetunt, (nouum ſemper acetũ ſuper antimoniũ in cucurbita relictum fundendo,) demum acetum omne con iungunt, & deſtillant per alembicum lento igne, donec oleum fluere incipiat. Eſt autem hoc oleum, ſiue quinta eſſentia antimonij, colore ſanguineo. Hoc Mercurium tingunt, & incomparabilem theſaurum eſſe aiũt, ſummum chymiæ myſterium: ut ex libro quodã Germanico manuſcripto trãſtulimus. Oleum ex antimonio elicitur rubrum, acutumq; ualde, ſulphur olet, & uim

eius

eius (antimonij) retinet, ob ſubſtantiæ craſsitudinem ad pauca utile, Cardanus.

Calx integra oleo communi reſtinguatur, alembico uitreo deſtilletur, manabit oleum oſsi corrupto idoneum, Syluius. Calcis uiuæ fruſtum integrum infundatur in oleo communi, donec calx in puluerem reducatur, tum deſtilletur in alẽbico uitreo, & emanabit oleum calcinum, quod primus deſcripſit Leonardus de Prædapalea Patauinus, Io. Iacobus de Manlijs.

De ceruſſa oleum: uide ſupra ubi de quinta eſſentia egimus ex Vlſtadio.

Oleum ex gagate ſacratum dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, tetanicis, arthriticis, ab utero ſuffocatis ſaluberrimum, conceptumq; adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi (per deſcẽſum,) uel ſublimatione (ut oleum de lateribus,) Meſues interprete Iac. Syluio: cuius ex ſcholijs uerba hæc ſubijcimus. Cum

bitumen gagate multò uilius ſit,& ui-
ribus aut iiſdẽ aut ualidioribus,tentari
poſſet ex ipſo oleũ,quod largius fluet,
præſertim ſi recens eſt bitumen, cũ ip-
ſum ſit terræ uelut adeps, & olei uice
uratur accolis locus Aſphaltitæ & lo-
corum aliorum bituminoſorũ.Deinde
ane pilepſiam iuuare poſsit dubitat,cũ
odore illo bituminis tetro epilepſiam
magis prodat.Mihi uerò ueriſimile ui-
detur iuuari ab eo epilepſiã attenuãdo,
digerẽdo,ſiccando,quas uires cum et
antea nõ ignauas obtineat, tum multò
magis liquor eius deſtillatus hæc præ-
ſtat. Neque uerò ideo non iuuat hunc
morbũ, quoniã eundem odoris eius bi
tuminoſi ſuffitu prodi ueriſimile ſit, ut
myrrhæ,galbani, & cornuũ, ungularũ
pelliumq; capræ & hirci ſuffitu. Nam
& cornua & ungulas diuerſorum ani-
malium, aduerſus hoc malum medici
uſurpant,ſcobe eorũ intra corpus da-
ta.neq; enim eadem ratio eſt ſi quid ſuf
fiatur,& ſi ſumatur ſimpliciter. Sed his
de

de rebus non tam ex rationibus & con iecturis,quàm experimẽtis docere debebant medici. Ipſe ſuffitum contriti ſuccini (quod ipſum quoq; bituminis generi adſcribitur) prçſertim albi, naribus epileptici admoueri uidi, prunis in cochleari impoſitũ, & mox ſedari paroxyſmũ. quod & odore ſuo tantũ poma, ut uocãt, cũ moſcho uel ambra cõpoſita præſtãt. Quòd uerò de dçmoniacis ſcribit Meſue (inquit Syluius) ſuperſtitioſum eſt, à Chriſtiano q; homine alienum. Sulfur & gagates igni liquantur, ut liquores omnes, Idem.

Oleum philoſophorũ (quod etiã oleum ſapientiæ, & perfecti magiſterij, & benedictũ, & diuinum, et ſanctum quidam uocarũt,) ueterũ omnium conſenſu effectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſsimum. Nam calfacit, ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat, digerit, materiam omnem excrementoſam conſumit. Ob id epilepſiæ, paralyſi, uertigini, obliuioni, & lienis, renum,

ueſicæ, uteri, neruorum, articulorum omnium, & reliquarum partium neruoſarum doloribus frigidis maiorem in modum confert. Eſt autem quoddã naturale ſiue minerale, & aliud marinũ quod ex inſulis ac ſcopulis fluit, (naphtha dictum:) in quo genere præfertur ſubalbum, mediæ bonitatis ſubrubrũ eſt: ſubnigrum uerò & craſſum, peſsimum. Cæterum arte ſic fit: Lateres ex terra rubente multum antiquatos in fruſta comminutos carbonibus nõ fumantibus accende, donec igniti rubeant: tunc concha, oleo roriſmarini (alchichil) uel antiquo claro plena extingue, & quoad eius fieri poteſt oleo imbue. ſicca per ſe in caſulis, (caczobis, Monachi in Meſuen: apud quos etiam caczola mox pro cucurbita legitur.) Pòſt minutiſsimè tere, & uaſi per ſublimationem deſtillandũ trade, luto chymiſtarum capitello committe, carbonibus in fornace accenſis coque donec oleum deſtillet in phialam uitreã naſo

imo

imo capitelli agglutinatam (argilla & pilo, Bulcaſis,) quam exactè obſtrūctā reconde & ſerua. quanto enim antiquius, tanto ualentius fuerit, Meſue interprete Syluio, cuius hîc etiam ex Scholijs uerba ſubſcripſi. Oleum (inquit) de lateribus tam tenue eſt, ut momento latiſsimè ſpargatur: ſi manui infundatur, eā cito penetret. Oleo balſami eſt multò tenuius, calidius, & in affectibus frigidis efficacius. urinam mouet, lapidē frangit, uermes enecat, aurium tinnitui à flatu craſſo, paralyſi, ſpaſmo cynico, iſchiadi, gonagræ, podagræ, & cæterarum iuncturarum doloribus prodeſt, potum aut inunctum: ſed parua eius portio aquæ affectui aptæ miſta bibatur. Hoc oleum à Raſi etiam in Antidotario, & Bulcaſi in libro qui Seruitor inſcribitur, paratur: ubi Bulcaſis lateres nouos qui aquam nondum ſenſerint, præfert, quia oleum melius imbibunt: & eos in fruſta unciæ unius diuidit, ac in uaſe uitreo aut uitrato probeq; luta-

to ita componit,ut eius pars tertia maneat uacua. Ignem primo leuiorem fieri oportet, ſed qui fundum uaſis attingat,paulatim augeri Primò exibit aqua, deinde oleum (rubens,Bulcaſis) per ſe colligendum.Sic terebinthinam guaiacũ,& alia multa deſtillamus. Oleũ etiam chamæmalinum, & nardinũ quoq;,benedictum dicitur Meſuæ: ſed hoc(de lateribus)præſtantiſsimũ eſt,et quibuſdam petrelæum uocatur, Hæc Syluius. Fœtidum eſt hoc oleum,ſed ſummè penetratiuũ,Io.Iac.de Manlijs. ¶Vide quædam ſupra, ubi de deſtillatione oleorum per deſcenſum in genere egimus ex Vlſtadio. ¶Bulcaſis fruſta ſingula unciæ (dráchmæ, Raſis) magnitudine ignita, in oleum antiquiſsimũ immergere iubet, & extincta ab oleo extrahere: & ſimul omnia craſsiuſculè trita,in unũ aut plura uaſa deſtillatoria,quæ uentres nominat,ponere, ut duæ uaſis partes uel amplius impleant. Iubet etiã cauere ne ignis appropiquet huic

huic oleo(dum deſtillatur)facillimè e-nim accendi,& ægrè extingui. Deinde iterum noua fruſta laterum.præparata ut prius deſtillari,donec ſatis olei colle ctum ſit.quod in uaſe ſtricti orificij dili gentiſsimè obſtructũ cum cera (& terra)ſeruari iubet.facilimè enim exhalare propter ſubtilitatem ſuæ ſubſtantiæ. Hoc oleo(inquit)utere in ęgritudinib. frigidis,ut epilepſia,apoplexia, grauitate auditus, & arthritide frigida. reliquos eius effectus explicaui in libro de oleis.eſt enim res ſecreta philoſophorum. Parandi modũ Raſis eundem omnino deſcribit. ❡Oleũ quod balſaminũ uulgus uocat (è ſpica) excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos,naribus ſubditũ olfaciendũ, aut quod ex lateritio lapide eximũt,à ſaxo nomen habet,Alexander Benedictus.

❡Hoc oleũ fit etiam alijs quibuſdã admixtis, ut in libro quodam manuſcripto reperi, cuius hic uerba adijciam. Lateres rubeos uętuſtiſsimos,aut

recentes quidem ſed ab aqua intactos in fruſtula confringes,eaq́ ignita extingue in oleo oliuarum,uel quod melius eſt in laurino. Mox rurſus candefacies, & extingues ut prius, donec nigreſcāt. Deinde fruſta hæc impones in alembicum unà cum oleo in quo extinxiſti, ſi quid eius reliquum eſt:ſin minus,recēs affunde ad menſuram digiti.Poſtea addes caſtorei,& ſpicæ nardi,uel eius loco rutæ, utriuſq́ partem unam: coſti partes duas.Trita hæc miſce cum lateribus in cucurbita:quam in fimo equino dieb.circiter uiginti defodies. Tandem deſtillabis, aucto paulatim igne. Primus liquor bonus eſt,ſecundus melior,ſed optimus tertius colore rubeo. Hoc oleum prodeſt aduerſus omnes frigidos affectus ut balſamum,quo quidem ſubtilius eſt,& calidius,utiliúſque in morbis frigidis. Perforat enim manum cito,& ſpatio lato expanditur. Veſicæ lapidem & frigidos affectus eiuſdem curat. Vrinam prouocat. Auriū

noxis

noxis frigidis medetur, & uermes earũ interimit. Vtiliſsimum eſt paralyticis, & cynico ſpaſmo inunctum aut potũ: item iſchiadi,& dolori iuncturarum & dòrſi.Emplaſtrum cum hoc oleo & ſale Ammoniaco paratum , ſplenis apoſtemata & durities breui tempore diſſoluit. Ad epilepſiam ualet & narium obſtructionem naribus iniectum.Calefacit cerebrum, memoriam confirmat. dolorem dentium ſedat. Iniectum utero menſes prouocat. Embryon uiuum aut mortuum educit. Ora uenarum aperit,& ſanguinem coagulatum diſſoluit. Pulmonem purgat ab humoribus craſsis.Guttę eius aliquot cum ſyrupo roſarum potæ,anhelos iuuant.Aquam ad oculos deſcendentem , id eſt ſuffuſionem,mirè cõſumit.Si piſcatores inunxerint inde retia, piſces innumeros illicient. Ferrum eo madidum & igni admotum,ſtatim ardebit. Vermes occidit ubicunq; fuerint. In teſta oui uel alio uaſe calefactum, loco dolenti utili

ter guttatim infunditur, donec dolor remittat. Venenis frigidis reſiſtit, ut ictui ſcorpionis & opio & hyoſcyamo per os ſumptis. Calculos ueſicæ pellit cortice petroſelini aut fœniculi admixto, (decoctis nimirũ corticibus radicum in aqua, & modica huius decocti parte cum una aut altera gutta in potu ſumpta.) Sed hæc omnia fermè Raſis in Antidotario ſimplici oleo Benedicto, hoc eſt deſtillato è ſolis lateribus & oleo, attribuit. Perfertur, inquit Raſis, quod ualde rubeum eſt, fortis odoris, ſubtilis ſubſtantiæ.

Oleum de plumbo: Vide ſupra ubi Vlſtadij uerba de quinta eſſentia recitauimus.

Succinum artificioſa coquẽdi ratio ne uertitur in oleum ſui coloris, Ge. Agricola. Fieri nimirum è ſuccino oleum poteſt eodem modo quo è gagate, de quo ſupra ſcripſimus. Videntur enim naturæ non diſsimilis eſſe. Germani cõmuni nomine uocant **aggſtein**: nigri

tantum

tantum differentiam addentes gagati. Cardanus camphoram quoq; congenerem eſſe putat, hoc argumento quòd ſuccini ſuffitus linteolo madido exceptus, camphoræ odorem in eo poſtea reddat, quod tamē mihi experienti nō ita uiſum eſt.

Sulfur illitum & potum, ſcabies, lepras, & Gallicum morbū tollit. ſed uehementiore ui oleū eius, quod quomodo fiat in libris de morbo Gallico docuimus, Cardan. Sed libros eius de morbo Gallico nondum editos puto.

Sal oleū in ſe cōtinet, ſi bituminiimmiſceatur. Vnde Arrianus refert, apud Ichthyophagos, in Indica hiſtoria, ex ſale oleū illos excipe. Indiciū quoq; qđ oliuæ littore maris gaudeant. nam ſalſum ſolum etiam nō leuiter pingue eſt. Sed, ut dixi, oleum omnia ſic cōtinent, quod ui ignis detrahi poteſt. At multū non poteſt continere, niſi bitumen admixtum habeat, Cardanus.

Ad oleum de ſulphure faciendum,

eligendum eſt purum & ignem non expertum, (præcipuè uiuum, & cinerei coloris.) Hoc oleum Romæ pluribus modis fit, per ſublimationem & per deſcenſionem, &c. Valet autem ad multa & præcipuè ad fiſtulas, & ad curanda oris ulcera, quæ gangrænas appellant, in quibus curandis maximè excellit. Madefacta enim pennæ aut alicuius feſtucę extremitate, ipſa ulcera ſemel aut bis tantum contacta, continuò mortificata ſanantur. Monachi in Meſuen.

¶ Vitreum uas (ut ſcribit Matthæolus Senen. in libro de morbo Gallico) tintinnabuli non abſimile, illitum figulari luto, à terra unius cubiti menſura, ęneo uel ferreo filo ſuſpendes, ſub quo metretam uitream maioris circũferentiæ, in cuius medio inuerſus fuerit cyathus ſtatues. Porrò cyathi fundus ferreã bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem ſuſtineat, ex qua ſulfur accendatur. Hoc dum comburitur, recentius ſuperaddatur. Inde fiet ut ex

fumo

fumo aſcendente ſuſpenſum uas breui temporis interuallo guttatim in inferirem paropſidem deſtillet oleum, quod diligenter collectum uitrea conſeruabis ampulla. ¶Sulfur igne non expertum, uel flauiſsimum, inter urẽdum fumum craſſum remittit, excipiendum campana uitrea aut ſilicia. In qua ex uapore craſſo oleum concretum deſtillat in uas planũ capax, in cuius medio ſulfur uaſculo conditum uritur. Alijs trito ſulfuri per aquam uitæ incenſam ignea conſumitur ſubſtantia, pòſt reliquũ deſtillatur ut oleum philoſophorum. Alij ſulfuris flaui, terebinthinæ, utriuſq; uncias tres, olei roſati libram unam, coquunt igne lento, cum uini odori uncijs duab. ad uini conſumptionem, (ut in Luminari maiori legitur,) Syluius. ¶In duabus olei dẽ ſemine lini partibus, partem unam ſulfuris uiui immitte, ſimul optimè tere & relinque ſub fimo per duos dies inuaſe bene obturato, eritq; clarum & pulchrũ. ¶Sed

omnia hæc olea uidentur in hoc ſolum parari ut extra corpus adhibeantur. ego empiricos quoſdã hodie eſſe audio qui etiam intra corpus oleum quoddam de ſulfure propinent, aduerſus comitiales præcipuè: & forſan id cuius ignea ſubſtantia, ut Syluius meminit, per aquam uitæ accenſam prius conſumpta eſt, deinde per ſublimationem deſtillatum, tutius cęteris intra corpus exhiberi poſſet.

Vitrioli oleum à chymiſtis pariter & medicis expetitur, & tanquam rẹs ſecretiſsima occultatur. Ego deſcriptiones aliquas ponã quas ab amicis accepi, uel in libris manuſcriptis inueni. & poſt cæteras efficaciſsimum quendã & mihi cognitũ huius olei modũ declarabo, quo Empiricus quidã apud nos ad omne fermè genus morborũ curandũ utebatur, & in multis quidem feliciter, &c. ℞ Vitriolum in calcem rediges, ut noſti, deinde aquam ardentẽ affundes, ita ut modicè excedat. Tum aquã

ardentem

ardentem per deſtillationem in phiala, aut retorto, aut cucurbita (in latus inclinata) ſeparato. Ea detracta paulatim ſpiritus uitrioli urgeto, ignem magis atq; magis augendo, donec ſpiritus omnes tranſierint. Hũc liquorem deſtillatum impone iterũ in uas aliquod ex tribus prędictis, et in caccabo aqua pleno deſtilla, donec quicquid ineſt aquoſum ſecernat, id quod omni induſtria efficere conaberis, ut omnino aquoſitas tota ſeparetur, ſiue ꝑ alembicũ (roſtratũ,) ſiue cæcũ, cuius interior margo limbũ habeat cauum inſtar alembici (ſ. roſtrati.) Da operã ut aqua in caccabo leniter bulliat, (ſi modo bullire debet. Germanica uox ſieden æquiuoca uidetur:) ut aquoſitas ſola aſcendat, & oleũ ſemper in fundo cucurbitæ maneat. ad hoc efficiẽdum, ut minimum biduo tibi opus eſt. Deinde relictum in cucurbita oleum in cucurbitã aut aliud uas ex prædictis luto loricatum immittes & deſtillabis, obſeruabisq; num aqua aliqua ante ſpiritus tranſeat.

Nam ſi quicquam aquoſum adhuc per mixtum fuerit, neceſſe eſt ut poſtea in Sole aut loco calido ponas cum alembico cæco, ut aquoſitas eleuata in limbo alembici remaneat. Hoc ſi aliquoties repetas, hanc inſolationem dico, oleum ſemper ſuauius & melius euadet. Quinetiam olei deſtillationem ſecundò aut tertiò repetere poteris. ſic enim magis magisq; rectificatur oleũ. Huius olei duas trésue guttas aduerſus omne genus morborum propinare poteris, per ſe, aut cum aquis ad ſingulos affectus idoneis. Hoc oleum ipſe guſtaui ſuaue, gratum, & efficax eſt, colore (ſi memini) albicans.

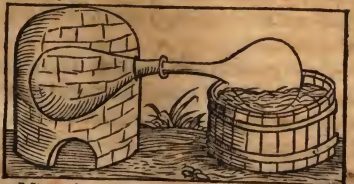
Alius modus. Vitrioli Romani libras quatuor deſicca in uaſe fictili ad rubedinem uſq;. deinde contritum pone in cucurbita uitrea diligenter luto inducta, (ut fit pro aqua forti:) & leni primum igne paulatim gradus ignis augendo deſtilla, donec fumi albi incipiant exire de roſtro cucurbitæ. tunc pones

nes uas receptorium magnum luto munitum: & ignem excitabis cũ lignis per duodecim horas ſemper cótinuando: & exibunt(tandem)guttæ rubeæ & pó deroſæ. Cum uerò receptorium incipiet eſſe clarum, res perfecta eſt: quare deſines, ut uaſa refrigerentur. Poſtea pones in alembico paruo ad ſeparandum phlegma, & reſeruabis reliquum, inſolabisq́ per dies nouem. Cum uolueris uti, da cum bono uino albo, uel Malũa ſia, ſex uel ſeptem guttas, ita ut tribus aut quatuor horis poſtea nihil edatur. conuenit etiam ante ſomnum, ſi nihil ſuperbibatur. Vtilis eſt hic liquor dolenti ſtomacho, leproſis, calculoſis, urinæ retentioni, febriẽtibus: et in peſte cũ aqua acetoſæ, tepidius, adiecta ſemidrachma de ſpeciebus diamargariton frigidi ſi reperiri poſſunt.

Alius apparatus olei de uitriolo cótra morbos innumeros. Vitrioli Romani quantum uolueris pone in cucurbita ad rubificandum, cum igne qui

adhibetur aquæ forti per horas uigintiquatuor, quandiu aqua ſine ſpiritibus procedit,& amplius ſi non erit rubificatum, ſemper eundem ignem ſeruando. Cum iam rubificatum fuerit, aufer capellum (alembicum) & recipientem,& ſerua aquam ad ſecreta dicenda. Poſtea contere uitriolum, & in cucurbita pone cum quinqꝫ partibus quintæ eſſentiæ uini,ut uitriolum imbibatur. Debet autem cucurbita in furno tranſuerſa imponi, cui alteram (recepturam oleum) forinſecus oppones, cuius fundus impoſitus ſit in uaſe aquæ frigidæ. Tum ignem in furno excitabis,nó minus uehementem, quàm pro aqua forti fit. Sic effluet primum aqua uitæ,& demum aucto igne oleum uitrioli ſequetur. Deinde aquam uitæ ab oleo ſeparabis capello impoſito cucurbitæ cótinenti utrunqꝫ, & recipiéte foris appoſito,cum igne aquæ fortis.
Sed ut res clarior fiat figuram qualemcúqꝫ deliniauimus fornacis in qua oleum

um deſtillari debet,tranſuerſo cucurbitæ ſitu,igne circunquaq; excitato,ut oleũ emanans refrigerium præter quàm in recipiente non inueniat.

Vires huius olei innumeræ ſunt,quarũ aliquas hic recéſebimus, ut reliquas medicus eruditus per ſe conijciat. Illis qui morbum aliquem calidum aut frigidum,magis tamẽ frigidũ ſentiũt, dabit quatuor guttas è uino bono uel aqua ardenti ieiunis ſummo diluculo, & ne quid cibi ante quatuor horas ſumant interdices.Aduerſus febrim continuam da octo guttas cum ſemuncia aquæ roſatæ,diluculo , ut dictum eſt: & ſimiliter etiam contra alios morbos cum liquoribus deſtillatis aut deco-

ctionibus idoneis. Quod ad doſin, robuſtis hominibus octo guttas dare poteris, mediocribus quinque, debilibus quatuor etc. In hoc oleo ſi ſolueris marchaſitam auream, tinget Lunam ad omnes gradus.

Alius modus pro eodem, ut melius & purius fiat. Vitrioli Romani quantum uoles pone in cuçurbita fictili ex terra crucibulorum, intus uitreata: & in furno, ut ſupra dictum eſt, cum igne aquæ fortis deſtilla: & effluet aqua alba uitrioli. deinde ceſſante illa, augebis ignem, & ſequetur aqua uiridis. quæ cum deſierit, ignem fortiſsimum ſupra infraq; excitabis, & emanabit oleũ rubeum. Vas recipiẽs mutabis pro liquorum mutationibus: Vel tres illos liquores uaſe uno excipies, & aquas poſtea ab oleo ſeparabis deſtillando, & remanebit in cucurbita oleum. Fit autẽ hæc ſeparatio cucurbita erecta (cum capello & recipiente:) prima uerò olei deſtillatio, cucurbita iacente tranſuerſa, ut

dictum

dictum eſt. Si modicum lanæ xylinæ intingas in aqua uitrioli Romani, & cũ ea tangas quæuis mala oris, facile ſanabis, Ex libro amici cuiuſdam manuſcripto. Videtur autem hîc aqua intelligi quæ prior fluit, extra corpus tantum uſurpanda, non ipſum oleum uitrioli, quod pretioſius & purius, & aduerſus intrinſecos morbos propinandum ſeruatur.

¶De uiribus olei uitrioli, ex eodem codice manuſcripto. Vinum Maluaticum cum modico olei uitrioli bibe, cõtinuando per quinq; uel octo dies. obſtructionibus liberat, ſanguinem purgat, calculum pellit. Malã ſcabiem curat, ſi bibatur cum aqua fumariæ & myrobalanis cõditis. Renouat hominem cum aqua endiuiæ. Capitis quoſuis dolores ſanat cum aqua ſamſuchi, aut buglo ſsi, aut meliſſæ: item uertiginẽ, ſi modo continuetur. Cum aqua agreſtæ omne genus morborum curat, purgato prius corpore. Reſtaurat memoriam

cum aqua acori aut fœniculi. Somnũ conciliat cũ ſemine lactucæ aut papaueris. Melancholicis ꝓdeſt cũ aqua bugloſsi aut borraginis. Rabidos(inſanos) curat cum aqua nymphęæ, cõtinuando. itẽ apoſtemata calida: et lethargũ cum aqua rutæ agreſtis. Purgat corpus cum aqua uitæ. paralyſin ſanat cum aqua mentaſtri uel ſaluię & hyſſopi: ſpaſmum cũ aqua ſaluiæ, tremulos cũ aqua baſilici: & diuerſos morbos internos cum aqua trifolij. omnem debilitatem oculorũ cũ aqua fœniculi. rheûma à capite, lilij. catarrhum cum aqua adianti & hyſſopi, & tuſsim: ſimiliter morbum lateralem cum aqua plantaginis. pleureſin cũ aqua capillorum Veneris. ſtomachi debilitatem cum aqua menthæ. Cũ aqua cydoniorũ uomitũ reſtringit: ꝙ ſi æger fuerit humidi tẽperamẽti detur cũ aqua plantaginis uel burſę paſtoris, cum pauco diarhodon. Fluxum uẽtris curat cum aqua plantaginis, colicã cum aqua rutæ, Cum aqua abſinthij morſibus

morſib. uenenatis reſiſtit. Sanat omnia apoſtemata, & hydropē, continuando. Membris reſolutis ꝓdeſt, ſi infricetũ cũ felle bouis. Cum tamarindis lieni medetur. cum aqua raphani & tribuli marini, calculos pellit, & renũ obſtructiones aperit. Febres omnes ſanat cum aqua agreſtæ, & quaſdam ſpecies lepræ, continuando. Hoc uerũ eſt aurum potabile, & uera chelidonia, & amplius. pondere non cedit auro, & eaſdem totidemq; facultates habet quas aurum potabile. Modicum eius cum pauca aqua roſacea potum, ſermonē amiſſum reſtituit. ſanguinem è naribus fluentem cum roſis ſiſtit.

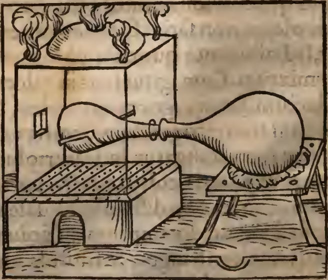
Alius modus olei de uitriolo, quo ſenex quidam empiricus in Heluetia utebatur, duas aut tres guttas cum theriaca miſcendo, et ſudorem ab hoc potu imperando in lecto per horas quatuor aut quinq;, ita ut ne digitus quidē interim exereretur, quo remedio multos ab eo difficiles morbos curatos

ſcio,&c.Eo mortuo oleum uidi, quod colore albicante aut fuſco mihi uidebat̃,fortè propter argenti fruſtula quæ immiſſa erant. Guſtus erat acerrimus, ſupra omne acetum fortiſsimum:ita ut gutta una linguam inſtar cauterij ſubito feriret,non læderet tamen. ſed neq; fauces deglutita lædebat. ſapore alioqui non ingrato, odore feré nullo, uel nonnihil reſipiente aduſtionem. Paratur autem hunc in modum. Vitrioli libras tres aut quatuor, aut quantum libuerit, in amplum uas fictile uitreatũ, quod foris undequaq; luto munitum ſit diligenter,& rurſus ſiccatum,impones,et ſuper foco accenſis prunis impoſito uaſe, fumum omnem (à quo tanq̃ uenenoſo tibi cauebis) euaporari & exhalare diligenter curabis, agitando interim cum baculo, & quod inferius eſt ſurſum ſemper mouendo,curando pariter ne ebulliendo redundet. ſic perges donec bullire deſinat, & uapor fumusq; omnis conſumptus uideatur q̃

maximè

maximè. Tum prunas uitrioli deſuper in ipſo uaſe impones ſatis multas, atq; ita relinques donec uitriolum planè in calcem redigatur, nec humiditatis aut uaporis quicquã in eo ſuperſit, & iam rubeũ aut flaueſcentem colorem contraxerit, nec ullus uapor aut ſpiritus amplius ab eo aſcendere uideatur. Niſi enim quàm aridiſsimum fuerit uitriolum, oleum non ſatis efficax extraheretur, ſed albicante quodam phlegmate permixtum. Cum igitur ſatis in calcem redactum fuerit, ignem amouebis, & uas paulatim refrigeratum, leniter eximes ne forte frangatur. Inde uitriolum eximes ut poteris, cultro adacto, uel aliter. quanquam non difficulter à uaſe uitreato diſcedit. Exemptum uitriolum minutatim confringes, & fruſtula impones in cucurbitam terream, quæ parata ſit à figulo ex optima terra, & optimè cocta, tam ualida ut tribus diebus & noctibus continuis ignem uehementem in fornace ſuſtinere poſsit. Nam ſi

fingeretur,oleum & operam perderes: licet minima tantum rima aut fiſſura ei accideret. Itaq; ut facilius igni reſiſtat,loricanda eſt luto,eoq; duplici aut triplici,hoc eſt poſt primum ſiccatum alterum inducendum lutum, aut etiam tertium.Fornacis figura huiuſmodi fermè erit.

Hæc fornax cõſtruenda eſt quadrilatera,& in ſummo caminanda ſeu cõcameranda modicè.In medio ſummæ fornicis faciendũ eſt foramẽ ſeu infumibulũ,ea amplitudine ut ſingulis horis uel

quoties

quoties opus fuerit. carbones per id in fornacem commodè immittãtur, cum oblongo batillo ferreo, per quem carbones leniter delabantur circa & infra cucurbitam, ne forte cucurbita lædatur. In quatuor angulis etiam ſuperius relinquenda ſunt foramina; ſiue uentilia, ut uulgus uocat, in ſingulis ſingula, & totidem epiſtomia ex luto paranda. Carbonibus iam impoſitis & igne ardente, foramen fornicis impoſita ſcutella ferrea, aut ipſo batillo, claudendum eſt, & foramina angulorum relinquenda ſunt aperta, ut aditus pateat aeri. Cucurbita in medio fornacis collocari debet ſuper huiuſmodi ferro,

quod parietibus fornacis utrinque inſertum ſit. in huius ferri medio concauo imponetur cucurbita. Os uerò cucurbitæ extra fornacem modicè prominere debet per foramé, quod ſtatim luto oppleri & claudi debet, ut nullus illac aeri aditus relinquatur. Deinde cum recipientis

uaſis(quod uitreum & bene magnum requiritur,forte ne diſtentum ſpiritib. rumpatur,uel ut longius à fornace abſit)ore cucurbitæ os committi debet, ut alterum alteri inſeratur. hanc commiſſuram luto optimo cum albumine oui & linteis circundabis diligentiſsime, ne ſpiritus uſquam exhalent. Hoc lutum ſiccari permittendum eſt, anteq̃ rem aggrediaris. Præterea, debent adhuc duo foramina in duobus fornacis lateribus oppoſitis fieri, (nó in illo per quod cucurbita prominet, nec illi oppoſito latere,ſed reliquis duob.) Hæc etiam ſuis epiſtomijs claudenda ſunt, ut calor intus contineatur. Horum foraminum uſus eſt, ut carbones per ſummam fornicem demiſsi, ferraméto per hæc foramina immiſſo ritè digerantur ac diſponantur,infra,ſupra,& circa cucurbitá,ut illa omnino in medio ignis ſit. Per eadem foramina curabitur ne craticulæ pauimẽtum carbonibus aut cinere nimium obſtruatur,& excludat

aditus

aditus aëris, mouendo cum ferramento. Quo facto, mox iterum epiſtomijs ſuis claudenda ſunt foramina. Ab ima etiam parte fornacis hoſtiolum relinquendum eſt, mediocriter amplum, ut aer infernè adeat, ne ſuffocetur ignis. Paulò ſupra hoc hoſtiolum bacilli ferrei tranſuerſi ordine ponendi ſunt, quibus induci oportet ex luto pauimentum, pollicis craſsitudine, plurimis & frequentibus foraminibus peruium, ut acceſſus ſit aeri. foraminum ea capacitas erit, quę pollicis in ambitu. Diligentiſsimè uerò curandũ ut ignis ſatis magnus per tres dies noctesq́, ut dictum eſt, continuetur, nec ulla intermiſsio fiat. nam ſic quoque oleum et opera perderentur. Sic rebus omnibus inſtructis & fornace & cucurbita ſiccatis, incipies deſtillationem, ualidum cum carbonibus ignem continuando, ut dictum eſt. Tandem in fine tridui exacti, recipiens uas incipit clarum & album fieri, igne adhuc in uigore ſuo ardente: atq́

hoc ſignum eſt perfectionis. Itaque ignem extingui patiêris, & fornace refrigerata, deme uas recipiens, & in manibus huc illuc uolutando inclinandoq́ omnes in eo guttas concretas collige, & oleum ſiue liquorem ſic collectum effunde in uaſculum ex optimo uitro Veneto cófectum: periculum enim foret, ne uulgare uitrũ ab eo exederetur. conſumit enim & corrodit inſtar aquæ fortis. Hunc liquorem Empiricus ille, cælandi nimirum cauſa, oleum philoſophorum, lapidem philoſophorum & lepram nominabat. diſſolui in eo argentum dicebat ſi purum & tenue uel in laminam redactum inijceretur, & ſimiliter numos argenteos. ego tamen poſt mortem eius integra in eo argenti fruſta reperi. Cucurbitam terream aliquando ei diſsilijſſe audio. quare curandum eſt, ut habeatur ex terra optima, accerſenda forte Haganoa, aut Colonia Agrippina, aut Aquiſgrano. illic enim optima & ualidiſsima omnium

teſtacea

teſtacea uaſa fieri aiunt. Aſſerebat præterea hunc liquorem in uaſe, quo continetur, creſcere. Conficiendi modum ab aurifabro quodam primum acceperat.

De chalcanthi, id eſt uitrioli, & ſpecierum eius aduſtione ſiue toſtione, eadem ferè Bulcaſis ſcribit libro tertio de medicaminum præparatione, quæ nos ſupra in præparatione eius ad oleum uitrioli parandum. Sed in quem uſum ita torreatur Bulcaſis nó meminit. Præparatur autẽ ſiue torretur eodẽ modo zimar quoq; apud eundem. Ipſe quidem inter diuerſos olei de uitriolo modos illum præfero, quem iam proximè deſcripſi. Eſt enim eo modo deſtillatus liquor acerrimus omnium, & ſimul acidiſsimus, ut acetũ metallicum dici poſsit, quantum mihi uidet. quam obrem à quibuſdam ſummopere commendatur ad extinguendã ſitim pæſtatẽm, unica eius gutta in hauſtum uini admixta, ſicut in Germanico quodam

libro manuſcripto reperi, ubi & hoc additur: Vitriolum in cucurbita tranſuerſa luto munita deſtillatur per flammas ignis. fluit autem uix tertio die, & primum aqua.

Alius modus ex eodem libro. Vitriolum perfunde aqua forti, quæ pinguedinem eius extrahet, à qua ſi aquam fortem deſtillando ſepares, oleum remanebit. Sed forſan hic modus non ſatis tutus eſt, ut intra corpus ſumatur liquor olei ita paratus: extra corpus uerò & ad oris mala rectè adhibebitur.

Olei aut quintę eſſentię uitrioli mentionem alicubi apud Lullium in opere de quinta eſſentia legiſſe memini. Qua ratione uerò parari debeat in nullo hactenus publicato libro: adeò omnes hanc rem ueluti ſecretiſsimã cælarunt. Nam deſcriptio quam ex Nicolai Maſſæ libro de morbo Neapolitano, ſubijciam, intra corpus ſumi non poteſt.

Exuſto chalcantho, id eſt uitriolo, aut myſi id eſt uitriolo Romano, ui ignis

ignis per uitrea uaſa oleum detrahitur acutiſsimum & calidiſsimum, quo ſi quis iam ſauciatas uerrucas tangat, abſcedēt illæ. Idem guſtatū ferit linguam haud ſecus quàm candens ferrum. Eſt tamen illius uſus ad ſiccanda ulcera interiora deplorata, ubi non multum ſordida fuerint, ut in quibuſdam contingit phthoe laborantibus abſq; dolore. facit ad præſcindendos cancros & corrupta membra, ligno oliuæ illito ex eo, Cardanus. Eiuſdem coniecturam ſupra ſcripſimus, quòd oleū ex myſi uel arſenico foris inunctum à uenenis liberare uideatur. ¶ Spiritus ſiue quinta eſſentia uitrioli laudatur à quibuſdam empiricis aduerſus comitialem morbum & apoplexiam.

Atramentū ſutorium ſoluit aluum, cum ipſum in melle & aqua mulſa drachmæ pondere potū, tum in uino, maximè oleum inde confectum, Ge. Agricola lib.3. de natura foſsilium.

Vitrioli oleum non ſolum homines,

ſed & arbores interficit: ideo in ſeceſſu parandum, ubi nullus habitet. Albucaſis & alij modum conficiendi oſtendunt, Braſſauolus. (Ego non ipſum oleum, ſed fumum uitrioli dum igne torretur & præparatur ad deſtillationem, adeò noxium eſſe dixerim.) Et rurſus, Ex chalcantho, id eſt uitriolo, oleum fit adeo urens, ut pro igne potentiali utamur. eſt enim causticæ naturæ. & cum pauco dolore incidit membra, ſi ex olea cultro inuncto tangantur. Dum oleum paratur, fumum cauere oportet. quoniam non ſolum hominem interficit, ſed & uicinas arbores exiccari cogit. Cuius experimentum nouit Franciſcus de Monte, fractorum oſsium & diſlocatorum reparator egregius: cui omnes arbores uiridarij, per uitrioli fumũ periere dum eius oleum pararet.

Oleum de uitriolo mirabile eſt, ſine dolore cauterizando, & fit hoc modo. Vitrioli Romani ſiue Cyprini unciæ

ciæ triginta, ſalis nitri, aluminis rochæ, utriuſque unciæ quatuor. Omnia trita calcinentur igne ſecũdũ artem. Poſtea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata ad ignem fornacis alchymiſtarum, & per ignem auctum habebis in recipiente oleum: quod eſt cauterium mirabile, & ſine pari in quacunque operatione, & maximè in ſcrophulis et uerrucis magnis eleuandis. Sed recipiens ſit magnum, ſi uis facere prædictum oleum, Nicolaus Maſſa in libro de morbo Neapolitano, & Thomas Philologus, qui uitrioli drach. xx. accipit. aluminis uerò & ſalis ana xxiiij.

Aqua ex metallis diuerſis, (ex libro quodam Germanico) ad lepram, maculas, & oculorum caliginem. Limaturæ argenti, cupri, chalybis, auri, ana: quãtum habere poteris, die primo pones in urina calida pueri aut puellæ uirginis: poſtridie uerò in medullam panis calidi, tertio in albumẽ oui, quarto in lac mulieris puellam lactantis,

quinto in uinum rubrum. Deinde hæc omnia impone in deſtillatorium et par uo igne deſtilla: & ſerua. Incomparabilis enim eius facultas eſt. Prodeſt aduerſus lepram, & omnes in facie maculas, & nitorem iuuenilem faciei conciliat. facit & uiſus claritatem. Hæc aliter leges in Additionibus in Breuiarium Arnoldi de Villa noua 1.18.

DE AQVA FORTI ET *ſimilibus.*

AQuæ forti ſimilem quandam, ex uitriolo, ſale nitri & alumine deſtillatam paulo ante deſcripſimus, aduerſus magnas uerrucas, &c. Sed et cómunis aqua fortis, & ſimplex oleum de uitriolo, gutta immiſſa in uerrucam prius reſectam, tollunt eã. cuius rei in meipſo experientiam feci in uerruca ſeſsili in extremo digito, cui nouacula reſectæ guttam aquæ fortis immiſi: inde tamen non ſtatim, ſed poſt aliquot ſeptimanas

manas uerruca diſceſsit.

¶Aqua fortis uel ſeparandi metalla, ſic fit. Halinitri pars una, liquidi aluminis (quod rochæ uocant) partes tres. arenæ media, ſiccata diligenter & purgata igne deſtillantur uitreis uaſis. Colligitur auté ſeorſum quod prius effluit: cum crocea demum uidetur uaſis facies, auctis ignibus alia ſuccedit, quæ priore excipitur plerũq;: & tamen ſi aqua fontis excipias adhuc adeò acris eſt, ut nihilominus argentum diſſoluat, & ipſum ab auro ſeparet. Separetur autem ſic. Aquæ extractæ partem modicã accipe: cui argenti puriſsimi pondus oboli, id eſt duodecim granorum impone, ac impoſitam cineribus tandiu permitte donec diſſoluatur argentum. Hæc purgaméta calci tenui ſimilia in imum uaſis demittet, quibus ſublatis quod reliquum eſt aquæ purioris, toti aquæ à qua iam detraxeras, addes, quæ ſimili exemplo & ipſa purgamenta illis ſimilia in imum demittet, quibus ſublatis

aquam totam puriſsimam, ac magis habebis ad argentum, ac cætera metalla præter aurum (aurum quoque aqua forti à chymiſtis diſſolui puto, ſed alterius generis) diſſoluendum efficacē. Cum uerò facile euaneſcat, uaſe uitreo diligenter occluſo tenetur. Vires autem æſtimanti quantas habeat, quæ excepta, ut dixi, aqua putei, etiam ſine igne horis xxiiij. argentum in aquam redigat, modicum autem cinerum calore in duabus aut tribus horis, non eſt qui miram uim uaporibus illis extremis, ac aquæ in quam uertuntur, imò incredibilem non tribuat. Eiuſdem generis eſt aqua quæ fit ſalibus, ammoniaco nitroq;, tum chalcantho & alumine liquido æquis partibus, addita illis demum æruginis parte quarta. hæc eadem arte facta, nec ipſis parcit lapidibus. Si tamen aliquid oſtracitæ lapidis, ſmiridis uocati, quo gemmas expoliunt, addideris, copioſiorem aquam & meliorem habebis, quia non

non uritur. His igitur experimento acceptis, uideam⁹ cur aqua hæc adeò potens euadat. nanq; manifeſtum edocet experimẽtum, ſicciorẽ partem ui ignis attenuatam, uim igneam ac erodentem accipere. Sed cur non ardet aqua ſeparationis, ut ardens? Quia ardens calidior eſt ac tenuior, & minus ſicca, ideò ardere poteſt, & egregiè calefacere, non tamen erodere. Illa uerò erodere poteſt, non ardere, parumq; calefacere. Simili igitur ratione quod è chalcantho oleum ui ignis excipitur, cum ſicciſsimam partem in humorem uertat, acutiſsimum eſt, atque linguam ut ignis ferit, Cardanus. Non eſt autem quòd aliquis putet, hunc liquorem ad aurifabros ſolum & chymiſtas pertinere. Nam ad remedia humani corporis quoque prodeſt. Verrucis prius ſectis inſtillatur, ut ſupra dixi. Sunt qui exiguum ligellum extremitate in ipſum intincta, dentis cauitati immittant, quem ſenſu doloris priuare

re. Quòd ſi eo pilum uel pannum aſpergas, appoſita flamma ardebit manifeſtè ſine detriméto. Ex libro manuſcripto. Veriſimile eſt auté deſtillatum, ui ignis ex hac materia liquorem, ad eundem effectum longè efficaciorem futurum.

Aqua ad dealbandos dentes, qua utebatur Iſabella de Arragonia, duciſſa Mediolani. Salis purgati & contuſi libra, aluminis glacialis uncia, deſtillentur in alembico. Huius aquæ unciá miſce cum uncia plantaginis: & intincta lana xylina dentes perfrica, eruntq́ nitidiſsimi, Furnerius.

Alia ſimilis, ex eodem. Salis ammoniaci, ſalis gemmæ, utriuſq; unciæ tres. Aluminis ſaccharini ſeſcuncia. Salis communis uncia. Trita deſtillentur in alembico uitreo. Extracto inde liquore dentes cum petra fricentur. deinde abluatur os modicò uino albo. Vide ſupra in fine aquarum coſmeticarum eandem deſcriptionem, ſed abſq; ſale communi: cuius uſus etiam ſine deſtil-

applicetur. Omnes panni tum ſerici tum lanei maculas aufert, ſi ea modicè tepida eluantur, Furnerius.

Vrina humana deſtillata ad reſoluẽdum aurum chymiſtę utuntur: typographi ad atramentum librarium.

Aquas diuerſas, uehementer ſiccantes, acres, erodentes, ad puſtulas morbi Gallici abſq; unctione ſanandas, lege apud Nic. Maſſam lib. 6. ca. 2. de morbo Gallico.

Aqua ardens quædam cum auripigmento, &c. deſtillata, deſcribitur à Rogerio chirurgo.

DE LIQVORIBVS gemmarum.

CArdanus libro 2. de ſubtilitate, inquirens aquam quæ per cathetêrem immiſſa calculos ueſicæ frangere poſsit, ſuſpicatur ex tecolitho, aut lapidibus cancrorum talem excipi-

ferè ſecreta,hoc eſt à paucis nota & uſitata,& mirè efficacia, non omittenda duxi.

Argentum(uiuum)præcipitatum ſic fit,ut ſcribit Cardanus libro 5.de Subtilitate.Alumen,chalcanthũ,æquis partibus ſumito, quibus adde ſalis dimidio plus altero eorum. deſtilla hoc totum cum uitreis uaſis. Huius aquæ (id eſt aquæ fortis uulgò dictæ) pondo unum,argenti autem uiui tria in uas uitreum pone,inde deſtilla: & auctis ignibus perſeuera eouſq;, donec fumus & uas rubeſcant,nec aquæ quicquam ſuperſit. Demum fracto uaſe collige argentum uiuum, quod coire iam uidebis inſtar lapidis.hoc tenuiſsimè terito in porphyritide tabula,& denuò exco que ac deſtilla, donec ſiccetur in uaſe uitreo. Rurſus fracto uaſe materiã quæ ſupereſt collige,ac denuo tere in tabula eandem ſubtiliſsimè. Pòſt ipſum in æneo uaſe repone,ſuppoſitoq; igne ualido,cum æneo baculo miſce ac agita

lij Romani, ſingulorum libræ duæ. miſceantur in mortario, molendo cum piſtillo tandiu donec benemiſceantur. Deinde puluis craſsiuſculus in cucurbita illutata ponatur, & orificijs omnibus obſtructis deſtilletur. Signū aūt bonitatis eius eſt, ſi humus in quā parū eiꝰ ceciderit, ſtatim ebulliat. Huius pulueris rubei uirtus eſt mirabilis. Recipe lixiuij è tonſtrina uncias tres. præcipitati ſeſcunciam. mellis roſati uncias duas. miſce diligenter. Hoc remedio proculdubio deſiccabis et abſterges ulcus ſordidum & putridum (unde carnis generatio ſequetur) ubi alia abſterſiua, ut de ſucco apij, de ſucco cynogloſsi, fruſtra expertus fueris.

Nicolaus Maſſa in libro de morbo Gallico, Mercurium præcipitatum puluerem angelicū uocat, propter mirabilem & quaſi diuinā eius in morbo Gallico operationē, quā ipſe nō rarò exꝑtꝰ ſit. Hæc medicina (inquit) exiccat, cū miti quadam & ſine dolore corroſione

plius à cucurbita euaporat. Sic habebis Mercurium calcinatum rubeum. Hunc tere, & ſi cum eo aliqua portio argenti uiui remanſerit, pone dictum puluerem in uaſe æreo puro ad ignem: & ſic miſcendo relinque donec tota argenti uiui pars ſit conſumpta. Hoc puluere utêris ad omnia dicta, & maximè ad ulcera uirgæ & aliorum locorũ, ubi putredo & ſanies mala prohibet conſolidationem. & in fiſtulis diſſolue ipſum cum uino: & inijce per æneam fiſtulam, quoniam mirabiliter operatur. ¶ Porrò aqua ſeparationis auri ab argento ſic fit. Vitrioli Romani lib. duæ. aluminis rochæ unciæ ſedecim s. ſalis nitri libra: ponantur in cucurbita curua (retorto) lutata, uel in recta cum capello ſuo & recipiente. Deſtilla ut alchymiſtæ. Hæc aqua mirabilis eſt ad remouendas uerrucas in quacunq; parte, & maximè in ano & uulua: cauterizat etiam ulcera maligna exedentia ubicunq;, etiam in gutture: & prohibet

thæolus Senenſis in libro de curandi morbi Gallici ratione) conflatur hoc pacto. R. aquæ qua aurum ab argento diuiditur lib. quatuor. argenti uiui ſeſquilibram. Hæc uaſe uitreo, ore anguſto, collo obtorto, undiq; argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponatur. compages inde uaſorum luto figulino ſedulo obturentur. ad hæc ſubdatur ignis ex carbonibus cóflatus ut ſemper ingraueſcat, eouſq; quò tota defluxerit aqua. Poſt hæc phialam frangas, in cuius fundo reſidentem placentulam rubeam, leuiter extrahens quod album inhæſerit, proijcias: rubeum uerò in puluerē redigas. Verū enim uero, quoniam ex puluere iſto plurimę poſſent cótingere noxę ſumētib. ipſum niſi prius ritè præpararet, R. uncias duas prędicti pulueris, & macerent̄ p noctem in aqua plantaginis & acetoſæ, utriuſq; uncijs duab. inde ſummo mane aquas exhauriens, & nouas ſuperinfundens, ad ignem in uaſe æneo ſiue te-

euaneſcent. Ad hæc ſunt plurima morborum genera quæ curauimus tali puluere. nam non ſolum ſaniem carnemq́; putridam delet aſperſus, uerumetiam non difficulter ulcera ad cicatricē deducit. peſtilentiam etiam pauxillo theriacæ addito, ſuccoq́; tunecis herbæ, quam carduum benedictum uocant, ſiue electuario de gemmis, ante eius cō firmationem, mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicósue, quos à cacôdæmonibus incurſari uulgò credebant, eodē curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos, ſaccharo bugloſſato ſiue theriaca, Mithridatióue additis, facta digeſtione aliqua, hora ante acceſsionem, quinq́; uel ſeptem granorum pondere, pro ætate & ui corporis affecti, hoc puluere liberauimus. Quinetiam ualet coli & iliorum doloribus adhibitus. nam quoſdam ſtercus per os eijcientes ſanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait medicos quoſdā

Mercurio crudo. hoc eſt, ſi uitrioli & ſalis nitri tres libræ fuerint, pone ſex uncias Mercurij. Poſtea permitte ut aqua cum ſuis ſpiritibus deſcendat in recipientem. Deinde omnia quæ ſunt in recipiente euacua in cucurbitam mundam & lutatam: ſub qua pone capellũ cum recipiente, & iterum fac deſtillare. & cum aqua erit in recipiente, iterum pone in cucurbita in qua remanſit Mercurius. Hoc repetes uſque ad Mercurij rubificationé. Deinde rubefactum Mercurium ablues aquis cordialibus, ut borraginis & meliſſæ, & huiuſmodi. Prius tamen ablues multoties in aqua fontis uel putei deſtillata. Mercurium ſic præparatum dabis ægrotis intra corpus, hoc modo. Si corpus fuerit robuſtiſsimum, da decem grana: mediocri octo: debili, quinque. ſi puerile, diligenter conſiderabis quid facto ſit opus. Sed omnino miſcebis eum cum theriaca. ſic dabis ei qui ueneno infectus fuerit, hydrope, peſte uel alia

teſt recedant, deinde fac ut ſupra.

¶De ſublimatione argenti uiui, leges Bulcaſin libro tertio Operis quod Seruitorem nominant. De uſu uerò eius in cauterijs & ad morbũ Gallicum, Nic. Maſſam libro 6. cap. 2. & eiuſdem libri cap. 4. quomodo ad cauteria adhibeatur, tum aliâs, tum ut nullo uel pauco cum dolore fiat cauterium. Vtuntur eo hodie quidam ad ſcabiem malignam et impetigines, &c. tum in hominibus tum in equis. Argentum uiuum (inquit Cardanus) ſublimatur hoc modo. Argentum uiuum & ſutorium atramentum in mortarium pari pondere conijce, & aceto albo acerrimo eouſq; miſce, donec argentum uiuum uideri deſierit: inde uitreo uaſe luto oblito excoque donec concreſcat. Si quid ſubterfugerit nec coëat, iterum in mortario addito aceto terito, & denuo excoquito. Argento uiuo ſic excocto ad fucum utuntur. dealbat enim et ſplendorem addit mulierũ uultib. Sed dentes

mutat ipſum in album colorem. quam obrem utuntur eo falſarij, ut æs ſimile argento reddant: in qua re plurimum poteſt.

Medicamenta quæ ad cancrum exulceratum adhibentur, ualentis admodum facultatis eſſe debent. Inter cætera autem præſtantiſsimum ac tutiſsimum auxilium in hoc affectu Guidoni à Cauliaco prædicatur, arſenicum ſublimatum, cuius egregias dotes ſupra iam crebrò commemorauimus, & in ſequentibus adhuc celebrabimus. Hoc (inquit Theodericus) cancrum, lupum, eſthiomenum (hoc eſt ſphacelum, ſeu ſyderationem) noli me tangere, fiſtulam, & omnes tales peſsimos morbos, prima die occidit & extirpat. Cæterum magna locorum circunſtantium, interim dum admouetur, cura ſemper habenda eſt, ne ſcilicet ea ipſa inflammatione, atq; humorum confluxu, occupentur. Quod incommodum facile deuitabis, ſi partes illas

mini, dicebat oportere illum calcinari, deinde ſublimari: aut prius aquam uitę optimam ſuper eo in cucurbita poſito deſtillari, deinde ſublimari, & aqua uitæ ſexies deſtillata rigari, ſiccariq́;.

Sal ut purior uel cibis uel remedijs addatur, aqua permiſtus deſtillatur per filtrum, & rurſus ad aquæ conſumptionem decoquitur. Idem purgatus in crucibulo aurifabrorũ magno igne liquatur & funditur. Sic liquatus miſcetur cum ſale alcali, (aut eius loco felle uitri albo [nam & nigrũ habętur] quod aliqui ſagimen uitri uocant, alij zoza; ut audio, & ſale gemmæ. His tritis utuntur pro chryſocolla, aut etiam chryſocollæ partem admiſcent. Sed mixtura hęc nimium acrimoniæ habet, & aliquid auri conſumit. quare ad rudiora tantum opera eam adhibent: ad ſubtiliora uerò borace ſolo utuntur. Sunt qui boracem, ſalem cõmunem fuſum, & ſalem alcali miſcent, partibus æqualibus, & in ſecretis habent pro borace,

tius patere, & alias quoque nonnullas medicamentorũ præparationes, apparatus, aut compoſitiones extendi uidetur: uiſum eſt Corollarij inſtar, hîc quædam adiũgere, quæ non omnino trita nec paſsim obuia forent. Nemo aũt plenam aut exactam et in genere cõponendi rationem à nobis hîc expectare debet: quum pauca tantũ, & quæ obiter occurrerint, atq; hæc omnia tanquam párerga ſimus tradituri. Si qui uerò plura & plenius de diuerſis parandi præparãdiq; remedia generibus & modis deſyderat, is Iacobi Syluij & aliorum hac de re libros adeat.

De oleis diuerſis.

Olea odorata & pretioſa pleraq; in uaſe duplici coqui uideo.

Oleum odorem ac uires plantæ referens, in his quæ oleũ abunde cõtinent, facile exprimitur: (aut fructibus eorum in aqua incoctis colligitur.) At in

ſcat. quibus abiectis, pro eis alios flores ſuppone eadem ratione. & hoc toties repete (nã non una eſt ratio in omnibus) donec amigdalæ maximũ contraxerint odorem, inde illas torculari ſubijcito. Oportet autem prius cortice nudare eas & paululũ torrere. Hoc modo plus contrahit uirium oleum, & minus corruptioni obnoxiũ fit, quòd ſucci (aquei) nihil in eo relinquatur.

Tertius modus deſtillatione fit, (de quo ſupra dictum,) Cardanus.

Oleis pleriſq; ad ignem coquendis, uini nonnihil additur: quo minus aduſtionem oleant, & ad eius conſumptionem coquuntur. Sed flores & quæ tenuis ſubſtantiæ ſunt, præſtat non coqui in oleo, aut ſaltẽ non bullire in eo, &c. Plus autem uini addendum eſt, ſi multæ ſint ſpecies quæ oleo miſcentur & diutius coquendæ: ita ut aliquando ſubduplum ſit uinum ad oleum. Quædam in uino prius macerentur, deinde ſuccus expreſſus additur oleo, & ſimul

tur. pipere enim lóge uehementius eſt. Apud nos (piper rubrum uocant, uulgò aliqui non rectè ſiliquaſtrũ) paucæ ſiliquæ matureſcunt, propter frigus autumni præproperum. Sed immaturæ etiam ſiliquę in hypocauſtis aliquot diebus ſuſpenſæ ſiccatæq́;, ad oleum rectè addentur. Satis enim acrimoniæ habẽt: Quam in tota plãta nullam eſſe uſquã, cum & radicis fibræ minimæ & ſine ſapore ſint, & folia caulíſque inſipida: in ſiliquis uerò tam excellentem, res digna admiratione eſt. Sunt qui propter uehementem eius calorem uenenis ferè adnumerent, ut Cardanus: quod ego non laudo. Neque ignem aliquis uenenatum dixerit, quantumcunq; urat: cum nullam præterea qualitatem uenenoſam habeat. Capſici quidem huius tum ſeminibus tum ſiliquis etiam ipſe ſine noxa uſus ſum in iuſculis, ſed perexigua quantitate.

E ceraſorum nucleis oleum faciẽ abſtergit, maculas & lentigines aufert:

ſtructione: & membra torpida ac para lytica reſtaurat, Rogerius.

Oleum de hyperico mirabile. Summitatum hyperici unciæ tres infundantur triduo in uino odorifero quantum ſufficit, pòſt coque in uaſe duplici bene obſtructo, fortiter exprime. Hypericum nouum ſimiliter macera, coque, exprime. adde terebinthinæ uncias tres, olei antiqui uncias ſex, croci ſcrupulum. Coque ad uini conſumptionem. Hoc oleum (inquit Syluius) incerti eſt authoris: Galenus tamen uinum auſterum, in quo folia androſæmi uel aſcyri (quæ ſpecies ſunt hyperici) cocta ſint, uulnera etiam grandia glutinare ſcribit, & hypericum calidum ſiccum tenuium partium iſchiadicis utiliter bibi quibuſdam. Ex quibus & reliquorum hîc miſtorum uiribus collige id oleum roborare, digerere, & tenuare. Ex ſubſtantijs enim contrarijs componitur, Syluius in Meſuen. Eandem deſcriptionem ponit Braſſauolus in

paruum, intra uiginti quatuor horas curat, ex libro quodam Gallicè impreſſo ſine authore. Hyperici manipulum. Olei communis libras duas. Axungiæ colatæ purgatæ libram. Terebinthinæ Venetæ trientem. Croci drachmam. Omnia ſubtiliter incides, & mixta in magna phiala uitrea, quam cera & aliter optimè obſtruxeris, fimo immerges ad pedes duos aut amplius: in loco quem Solis radij mane & ueſperi maximè feriant. Anno demum euoluto exime phialam, in qua reperies oleum balſamo ſimile. Eo uti oportet quàm tolerari poteſt calidiſsimum.

Oleum fit etiam è iuniperi baccis per expreſsioné, ut alia ex ſeminibus, Braſſauolus.

Oleum è baccis lauri & iuniperi uino maceratis, extunditur mola, coxarijs & frigidis articulorũ uitijs ac doloribus utile, Iac. Hollerius.

Oleum laurinum. Baccæ lauri

Audio aliquos macerare non in uino, ſed ipſas per ſe nuces contuſas calfactasq́ exprimere. Ipſe nuper hoc modo paraui optimum, à Gallo quodam edoctus. Nucum moſchatarum uncias ferè quinque per noctem in uino craſſiuſcule tritas poſui in uaſe uitreo, ita ut uinum menſura digiti emineret. Poſtridie hanc materiam in ſacculo linteo incluſi, extremitate ligata ne poſſet excidere. deinde filis paſſim obductis conſtrinxi, ne poſſent ſimul in unum aceruari. Sed in patella prius calfacienda eſt materia, non nimium, ſed quantum adhuc tolerare digitus poteſt, atq́ ita in ſacculum transfuſa mox obliganda, exprimendaq́ eſt torculari ligneo paruo, cum exiguo lacu ligneo fiſtulã habente quæ deorſum uergat, impoſito ſacculo, &c. Exprimitur autem ferè octaua pars ponderis nucum, ita ut uncia nucum drachmã olei reddat: ſi modo nuces ſucculentæ ſatis fuerint. Licebit etiam denuo eandem materiam ca-

tiam aliquando uidere ferreum inſtrumentũ forcipis effigie, cuius ferramẽta duo extrema hemiſphærijs conſtabunt cauis, ita ut compreſſa nucẽ moſchatã caperent, uel paulo min⁹, ut cõpreſsionis occaſio eſſet. Hęmiſphęriũ alterum circiter quatuor aut quinq; exiguis foraminibus ꝑtuſum erat, ut oleũ poſſet effluere, ferramentis moderatè ignitis compreſsis. Inueni & hanc deſcriptionẽ in libro quodã manuſcripto. R. nucis moſchatæ libras duas. Vini Maluatici uncias tres, quibus nuces moſchatæ (craſsiuſculè nimirũ tritæ) rorẽt. Addatur olei communis electi ſelibra. Mixta omnia calidè in torculari exprimãtur. Sed noſter modus, quem ipſe expertus ſupra deſcripſi, præ cæteris mihi placet.

Roſaceũ oleum parandi plures ſunt modi. Fit autem uel cum oleo & roſis maturis, uel utrisque immaturis, uel maturo altero, altero immaturo, & ſic quatuor ſunt differentiæ. Sunt qui

diebus 40. ſub dio inſolatum reponi, non in pauimento, ſed aſſere. ¶Meſue capite 41r. quatuor modos deſcribit. Primum, ut roſæ rubeæ recentes in oleo inſolentur per dies ſeptem, deinde in uaſe duplici coquantur per horas tres: deinde (expreſsis roſarum folijs) alia imponantur, & inſolentur & coquantur, ut ſupra. Quod cum tertiò factum fuerit, adde oleo aquam infuſionis roſarum (quam, inquit, præſcripſimus in capite de ſyrupis,) ſicut quartã olei, (ſ. partem, ut habent Monachi. Syluius uertit, quantum eſt oleum, quod minus placet.) Ita per dies quadraginta inſolatum, cola, & iterum diu inſola. Secundum, oleo loto admiſcendo ſuccum roſarum, & aquam infuſionis earum, & folia contuſa: tum inſolando et permutando ut ſupra, &c. Tertium, ut cum amygdalis dulcibus purgatis: & exactiſsimè tritis in pila, folia roſarum iterũ terantur. inde fac offas, easq́ in aere calido horis uigintiquatuor ſer

ua. Deinde iterum tere & ſubige in mortario quàm exactiſsimè, affuſa pauca aqua infuſionis roſarum calente. Tandem torculari exprime oleum, uaſi uitreo impoſitum opercula & inſola. Quartum, ut cum ſeſamo excorticato fiat eodem modo qualiter cum amygdalis. Sed roſis immaturis aptiora ſunt amygdala: maturis, ſeſama, Hæc Meſue: apud quem Syluius, Prima (inquit) compoſitio ex quatuor iam dictis, multis eſt in uſu: Pariſienſibus autem compoſitio Nicolai in ipſius Antidotario dicenda. Et rurſus, Oleum roſatum audio fieri odoratiſsimũ, putrefactis mẽſe uno roſis ſub fimo in uaſe bene operculato. Eadem ratione ex maſtiche uulgari, & roſis incarnatis & moſchatis, & ſimilibus fieri poſſe confido odoratiſsimum ſine ullius olei miſtione. ¶ Roſas, abſinthium, uel aliud odoratum coque in aqua cum quarta parte olei, donec aqua tota abſumatur, & oleum habebit uires illas. Sic

ex

ex tempore paraueris oleum ex quaꝗ re. Cardanus ex Symeone. ¶ Sunt qui roſis contuſis, et in aqua ſimplici decoctis, ſpumam pinguem innatare dicant, quæ colari uel penna colligi poſſit. ¶ Alius quidam mihi retulit, folia roſarum recentia in aqua ad ſpiſſitudinem ferè mellis coqui oportere, deinde cochleari comprimi, ut oleum uel ſpuma in id ingrediatur. miſcebitur autem ſimul etiã aquę aliquid, proinde in uitrea ampulla collectꝰ liquor Soli exponitur, & oleum ſupernatans ſeparatur.

Oleum de floribus ſambuci, complanat & abſtergit cutim, neruos corroborat, & doloribus eorũ ſuccurrit, Furnerius.

Oleum de ſpica podagricis utiliſsimum, quod medicus quidam mihi nuper cõmunicauit. Floribus ſpicæ nardi in umbra torrefactis, uas uitreum imple, & ſuperfunde oleũ oliuarum, ita ut digiti menſura excedat. Inſolatum

triduo, ſex aut ſeptem ebullitionibus ad prunas in cacabo bullire fac, & cola fortiter exprimendo: tum alios flores ſiccatos ſuperfunde, inſola diebus ſedecim uel amplius. Sic habebis (inquit ille) oleum anodynum auro diggnum, ut frequenti experientia cognoui. Linteola in eo madefacta dolori adpone. fallit rariſsimè etiã humore peccante non conſiderato. Vide plura in Antidotario Arnoldi de Villa n.

Oleum è floribus uerbaſci fit, inſolatis in uaſe uitreo (ut etiã è floribus roſmarini:) ad podagricos & alios dolores præſertim calidos, laudatiſsimum.

Oleum uiolatum fit quo modo roſatum, ſed ex oleo uiridi uel amygdalino uel ſeſamino, Meſue. Paulo Aeginetæ fit hoc oleum ex uiolis purpureis uel croceis, uel leucoio. inſolat autem exactè operculato uaſe, ne tranſpiret, tantùm dies decem, uioliſs interea ter mutatis, additq; demum uiolas ſiccas.

De

De oleo tartari.

Oleum tartari Petri Argillatæ, ad faciem tergendam & erugandam. Tartarum dolij lateribus adhærens, album potius quàm rub. pulueriſatum, aceto maceretur, pòſt inuoluatur panno lineo, deinde ſtuppis aqua humectatis, ponatur ſub cineribus. deinde tribus diebus ſcutellæ imponatur decliui: deſtillabit humor quidam ſubrufus.

Nicolai oleum tartari lateribus doliorum adhærentis. Tartarum id ex uino generoſo tritum, linteolo inuolutũ, aceto albo forti bene madefac: ſub cineribus calidis coque (ure) dum nigreſcat: iterũ tere, in uaſe inclinato ſerua dies octo loco frigido, donec in oleum reſoluatur. Id ſi non fit, exprime, & ſerua. Eodem modo facit Meſues oleũ ouorum. Satius eſt calcinatũ tartarum manicæ Hippocratis, ut uocant, impoſitũ, & loco frigido locatum ſinere, donec in uas ſubiectum fluxerit oleũ, Syluius. Alium quẽdam modum inuenio

apud Furneriũ in libro Gallico de decoratione, ubi tartarum uſtum & calcinatum quantum duabus manibus capi poteſt, in linteo ſtrictè ligatum uri & calcinari iubet in camino uitri, calcis, aut laterũ: deinde in bona copia aquæ infundi cũ alumine ad magnitudinem nucis, & multum agitari, deinde cum quieueris horis uiginti quatuor, colatam hanc aquam (eo quod in linteo remanet, abiecto) in patella coques. donec nihil quàm alba quędã cruſta remaneat, &c. (uidetur hic locus mutilus.) quam (in ſacculo ſuſpẽſam) prope terram, intra triduum uidebis conuerſam in liquorem: qui aliquoties colandus eſt, donec clarus euadat.

¶ Sunt qui tartarum calcinandum in olla noua ponant in figuli fornace, & uaſis demum omnibus coctis eximant. Sed melius & purius calcinari puto in cineribus feruidis ſeu pruna, ut poma aſſari ſolent, obruendo etiam prunis. Satis autem uſtum fuerit, quum album

album iam apparebit, nec amplius nigrũ. ſic uſtum in ſacculo ſuſpendunt in acutũ deſinente, ſuprema parte à baculi fiſſura, à quo pendet intercepta & cõpreſſa, ſuppoſita phiala uitrea cum infundibulo. ¶ Alius modus. Tartari & ſalis nitri partes æquales tritas in olla ampla adure: tum ferro ignito teres, & pones in ſacculo in cella uinaria, ut deſtillent.

¶ Alius. Tartari & nitri partes æquales tunde, miſce & accende ut nitrum conſumatur. Tartarum quod remanſit, in ueſica poſitum ſuſpendes in aqua calida, & reſoluetur ſtatim in oleum. Alius. Tartarum bene ablutum à fæcibus, & optimè deſiccatum, calcinabis donec albeſcat: Tum tritum cribratumq́, cum aqua pluuiali deſtillata calida ſolues. ſolutũ deſtillabis per filtrũ. deĩde coagulabis. coagulatũ rurſus calcinabis ut amplius albeſcat. Ita demũ in ſacculo, qualis eſt Hippocratis manica, ſuſpendes loco, humi

do:latum aliquid,pro operculo impo-
nendo,ne quid impuri incidat: & ollā
uitreatam ſupponendo. ¶ Sunt qui
in alembico uitreo deſtillent (in cineri
bus nimirum) unde aqua primum fluit
deinde aucto paulatim igne, oleum.
¶ Vſus. Valet ad omnem ſcabiem &
impetigines, cutim albam, claram & iu
uenilem reddit. Vidi qui ad manantia
capitis ulcera uterentur: ad quæ utilius
puto id quo cum nitrum pariter exu-
ſtum eſt. Cuprum quoq; & argentum
dealbat, & delet maculas in pannis li-
neis. Additur & coloribus, ut ſplendi-
diores reddat, ni fallor: ut ſcriptorio è
colore breſilici ligni, & alijs.

Oleum de tartaro parare docet eti-
am Rogerius 4.9. Hoc (inquit) pannos
& maculas de cauſa melācholica poſt
partum remanētes abſtergit, & faciem
repurgat.

DE OLEIS EX VITELLIS *ouorum, lumbricis, ſcorpionibus.*

Oleum

OLeum ouorum, ex Raſi. Ouorum uitellos pone in caldario ferreo ſuper prunas donec comburantur, & oleum quod manat, ſerua in uitro. Vtile eſt dolori ani & eius paſsioni, & dolori aurium & dentium. ¶Hoc oleum (inquit Meſues) experientia plurima probatum eſt cutim expurgare, impetiginem, ſerpiginem, & alia cutis uitia perſanare, capillos regignere, ulcera maligna & fiſtuloſa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut circiter, manibus friati, in ſartagine terrea plumbata frigantur igne mediocri, mouendo cochleari ligneo aut terreo, donec rubeſcant, & oleum ab his reſoluatur, quod preſsi cochleari largius remittent. Vel ijdem uitelli elixando indurati, mola frangantur. deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum deſtillabit. Vel ipſi uitelli in cucurbitam poſiti cum alembico deſtillentur ignis ui,

ut de oleo philoſophorũ dicetur, Hæc Meſues. Vbi Syluius in Scholijs, Cutis fœditatẽ mirè aufert, ac cicatrices, præcipuè in ambuſtis relictas. ferè autem grauiter olet, minus tamẽ poſtremum ſublimando deſtillatũ. Pilos auget Serapioni in Antidotario. ¶ Oleum ouorum Nicolai. Vitellos ouorum elixorum frige igne lento prunarũ in patella ferrea, ſemper mouendo rude ferrea, donec probè aſſentur, calidiſsimo linteo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Sed ſatius eſt (inquit Syluius) uitellos crudos frigere, cochleari aſſiduè mouere, donec aſſati, & cochleari preſsi, uaſe inclinato reddant oleum, quod phiala conditum etiam diu integrum ſeruatur. Ex uiginti uitellis extrahes horis duabus uncias quatuor aut circiter. ¶ Matthæolus in Dioſcoridẽ ſcribens, hoc oleum commendat ad aſperitatem cutis, ad impetigines, ad fiſſuras labiorũ, manuum, pedum & ani: item ad dolores ulcerum, articulorum
&

& omnium locorum neruoſorum: deniq; ad dolores & ulcera aurium. Prętcrea utile eſt (inquit) locis aduſtis igne, & in membranis cerebri partes cõtuſas á ſanis mirabiliter ſeparat, quod non ſine magno honore meo et utilitate ęgrorũ ſępe expertus ſum in chirurgia. ¶In uulnere ſup pericraneo infundito oleum ouorum, quod faciet ad ſedationẽ dolorũ, ut docet Abhomeron Abynzoar, quod nos quoq; experti ſumus et bene ſucceſsit, Marianus Sanctus. ¶Oleum ad puerorum ulcera. Ouorum lutea elixa ſedecim. myrrhę unciam. ellebori nigri grana quatuor. in patella ferrea coniuncta leui pruna commiſcentur ferręa ligula, tum lutea comprimito, & oleum eximito, donec deſpumeſcere incipiat. in uas uitreum oleum conijcito, & ad uſus ſeruato, bis die ulcera illinito, & cruſtæ ſponte cadent, Alexander Benedictus libro triceſimo qui experimentorum eſt. ¶Ego hoc oleum duobus modis fieri uidi:

primo, uitellos in ſartagine frigendo, donec rubeſcant, & oleum remittant. ſecundo, multò diutius coquendo, donec nigri appareāt, & planè iam omni humiditate exhauſti. tandē eñ ſubitò oleum reddunt. quod ſtatim amota ab igne ſartagine et uitellis cochleari compreſsis, ſeparatur. hoc aliqui efficacius putant ad loca igne uſta. uidetur ſanè magis ſiccare. ❡ Hoc oleum ſubtiles cicatrices facit, ſerpiginem & impetiginem ſoluit, Rogerius. Sed Braſſauolus ſcribit pharmacopolas falſo huic oleo cicatrices delendi uim tribuere, ut oua à fatuis detrahant. Plura de uiribus eius leges in Antidotario Arnoldi. Aliqui frixos ſic uitellos in linteo includunt, & ſub prelo exprimunt.

❡ Oleum de lumbricis ſiue inteſtinis terræ laudatur ad mitigandos dolores, præſertim neruorũ & articulorũ quoſuis, etiam morbo Gallico ortos. Fit aũt lumbricis repurgatis ab excrementis terreis, ſiue digitis leniter exprimendo excre-

excremēta illa, ſiue potius ſinendo eos uiuentes in aliquo uaſe, ubi fœnum ſit, repere: deinde cum modico uino coctis in oleo & colatis: aut antequam coquantur inſolatis. Sunt qui eos in aqua coquant, & innatantem pinguedinem colligant.

¶ Aliqui cannis ebuli maioribus & firmioribus medullam eximũt, & lumbricos affuſo oleo imponũt. ſic obſtructas in furno per horam circiter dimidiam relinquunt. deinde oleum auferunt & ſeruant.

Oleum ex ſcorpionibus (inquit Meſues) lapidẽ renum & ueſicæ frangit & expellit, lumbis, pubi, perinæo illitum, aut per meatum urinarium iniectum. Fit ex ſcorpionibus uiginti uel paulò pluribus, aut paucioribus in olei amygdal. amararum libris duabus inſolatis menſe uno in uaſe uitreo probè obſtructo. Vel ariſtolochiæ rotundæ gentianæ, cyperi, corticum rad. capparis, ſingulorum uncia. in olei amygd. ama-

rarum ſextario diebus uiginti inſolent in uaſe uitreo opculato. deinde ſcorpiones à decē ad quindecim oleo inijce: obtura, inſola iterum menſe uno. Egreſſus è balneo aut inſeſſu calculoſus, illo ungatur in tribus dictis partibus, & in meatum urinariū inijciatur portio eius exigua horis ſingulis. Eſt mirabile. Quidam priore, alij poſteriore ceu efficaciore uti malunt, Hæc Meſues. Syluius uerò in Scholijs, Paratur etiam nunc (inquit) oleo antiquo additis ſimplicibus medicamentis cōtra uenena laudatis: fitq́ oleū mirandarū uiriū cōtra uenena omnia et peſtilentiā. Scio hominē hoc ſolo munitū quantūuis ſęuā peſtilentiā nihil facere, ſed eū et ſeruos ſuos unā ſecū uiſentes peſtilētia affectos, incolumes ſeruari: & ſola unctione quoſdā à ſęuiſsimis uenenis potis liberatos. Prius ob ſcorpiones frigidū eſt: poſterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horū calorem & eſſentię tenuitatem (quib. aperit, incidit, tenuat, terget,

get, perrumpit,) ſed etiã totius ſubſtantiæ ſcorpionũ ꝓprietate, & (ut loquntur) forma ſpecifica, qua utrunque calculum renum & ueſicæ frangit illitum tantum lumbis, ſi in renibus eſt: ſi uerò in ueſica, pubi, perinæo, & iniecta etiam tum pauca in meatum urinarium, Hucuſq; Syluius. ¶ In ſecretis Varignanæ legimus oleo de ſcorpionib. inunctos quoſdã à quotidiana febri mox liberatos.

¶ Oleum de ſcorpionibus, cuius mirabilis effectus eſt contra uenena præcipuè ſerpentiũ & aliorũ animaliũ, & peculiariter cõtra napellũ, ſcriptũ à Matthæolo Senenſi lib. 6. cõmentariorum eius in Dioſcoridem Italicè æditorum, unde nos in Latinũ ſermonem cõuertimus. Hoc oleum (inquit) inũctum pulſatibilibus uenis ubi maximè apparét, ut temporum, manuum & pedum, & in loco cordis, ita ut tertia quaque hora unctio repetatur, ſecurè liberat ab omnibus uenenis intra corpus

ſumptis, quibus corrodendi uis nō inest: & ſimiliter à morſibus uiperarum, aſpidum, & cuiuſuis alterius animalis uenenoſi. Huius cópoſitio talis eſt, quā quidem euulgo, ut totus orbis liberalem animi mei candorem agnoſcat. Initio Maij accipe oleum commune centum annorum, aut certe antiquiſsimi omnium quod reperiri poteſt, libras tres. Hyperici recentis (cū herba & floribus) manipulos tres. Oleum pone in cucurbitam uitream duplò capaciorem quàm pro eius menſura, & hypericum modicè contuſum ſuperinijce. Deinde uas obſtructum, in ſubtiliſsimam arenam parte dimidia immittes, ubi toto die calefiat à Sole per dies decem aut duodecim. Poſtea pones in Balneo Mariæ horis uigintiquatuor. Tum exprimes oleum ab herba: & addes, hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui ſancti, ſingulorum manipulum, modicè contuſorum: ac rurſus pones in Balneum per tres dies.
Deinde

Deinde excolabis & exprimes:& adie-ctis tribus manipulis florum hyperici, qui à cauliculis bene purgati ſunt, & bene cótuſi,iterum per tres dies in bal neo Mariæ pone,& exprime ut prius. Idem hoc repetes ter aut quater, donec oleum colorem ſanguinis inſtar rubentem traxerit. Poſtea accipe cymarum hyperici ſemina, ſiue uaſcula granis hordei ſimilia in quibus ſemina latent,ea copia quæ tres manipulos abunde æquet.hæc cótunde,aſpergendo aliquantulum uini albi, & infunde in oleum prædictum.Deinde in ſole ſepelies in arena per octo dies,& mox in balneum per dies tres.Cola & exprime ut prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repete,donec omnino ſanguinis obſcuri color in eo relinquatur. Poſt hæc accipe ſcordium recés,calamintham, centaurium minus,carduum ſanctum, uerbenam, dictamnum Creticum, ſingulorũ manipulum ſemis.Contuſa immitte in

oleũ. & pone in balneum per biduum. Cola & exprime ut pri⁹. Deinde accipe zedoariæ, radicis dictãni albi, gẽtianæ, tormentillæ, ariſtolochiæ rot. ſingulorũ drachmas tres. ſcordij recentis manipulũ. Contuſa infunde, & tribus diebus in balneo relinque, cola, exprime: Ac iterum inijce oleo, ſtyracis calamitę, bolzoi uel laſerpitij, utriuſq; drachmas ſex. baccarũ iunipi drachmas quatuor, nigellæ drachm. tres, caſiæ odoratæ drachmas nouẽ. ſandalorum alborũ drach. quatuor. ſchœnoãthi, cypi, utriuſq; ſeſquidrachmã. Cõtuſa infunde, et pone in Balneum per tres dies. cola, exprime. Poſtea trecentos ſcorpiones uiuos, in diebus canicularib⁹ collectos, in cucurbita uitrea ſuper cinere calido pone, & quũ uideris eos præ calore ſudare, et humorem emittere, infunde ſupra eos totum oleum ſupradictum calidum (non tamen ita feruidum ut uas ab eo rumpi poſsit,) & ſubito obſtrue os uaſis, & pone in Balneo per triduum

um. Deinde cola, exprime, & abijce ſcorpiones iam coctos: Et in oleum inijce, rhabarbari electiſsimi, myrrhę cōmunis, aloes hepaticę, ſingulorū drachmas tres, ſpicæ nardi drachmas duas. croci drachmam. theriacæ electæ, Mithridatij perfecti, utriuſq; ſemunciam. Trita infunde & pone in balneo per triduū: nec amplius deinde colabis, ſed repones, & balſami inſtar ſeruabis. Eſt.n. ſummę admiratiōis remediū cōtra uenena ſupradicta, & maximè contra napellū, quo infecti fuerūt duo illi Corſici latrones, quorū hiſtoriā recitauim9 lib.4 in mētiōe Aconiti, ad quē locū lectorē remitto, Hęc Matthæol9. ¶ Cardan9 putat oleū quod foris aduerſus uenena illinatur pulſib9 et cordis regiōi, metallicū eſſe oportere, ut ex auripigmēto aut miſy detractū, uide ſupra ab initio tractationis de oleis deſtillatis metallicis.

De oleo ex ſerpētibus ſeu uipis nigris, item de oleo ex ranis, lege Meſuen, &c.

Oleū de caſtoreo cōponit cū multis alijs aromatib. & gūmis calidis, &c. ut

Syluius in Meſuen deſcribit, poteſt & ſimplex componi, & pro ſolida caſtorei parte pinguitudo adhærens addi, uel potius utrunque, ut ipſe conſulo.

Sulfur in œnoſtagmate (aquam ardentem intelligo) ferueſit, dum enatet lentor quidã (oleum appellant,) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum ſatis olei collectum ſit, quo demerſum corpore hydrargyron foras elici uoluerunt, ſtatim illito à balneis, Iac. Hollerius. Vide ſupra inter olea deſtillata.

DE FOMENTIS ET *ſuffitibus.*

FOmenta nominantur, pyriamata Græcis, quęcunque corpori foris applicantur calida, uel ad mitigãdum dolorem, uel ad materiam euocandam tũ aliâs tum ad diſcutiẽdos tumores: hoc forte ſicca fomenta magis præſtant, illud humida. Eſt quando ſicca & humida

da alternare uelim, ut in podagricis & arthriticis doloribus, & alijs, ubi periculum eſt ne tenuiori in materia extracta craſsior relinquatur indureturq́ magis. Videntur autem humida fométa materiam præparare ſiccis, attenuare, mollire, digerere, euaporare, quædã forte nihil horum pro materiæ diuerſitate. Arida uerò ſiccare & euocare & calefacere magis. Humida ſunt, uel liquida, ut aqua ſimplex aut ſalſa, oleum, lac ꝑ ſe, uel cũ melle: herbæ & flores in aqua aut uino alióue liquore coctæ, et in linteo aut ſacculo ſuperpoſitę, aut in ueſicam immiſſæ, aut ſpongia inde madida, aut linteum, aut lana, aut filtrum. Veſicæ uel utriculi calida uel oleo pleni. Poſſunt & cataplaſmata hic adnumerari quæ calida adhibentur, nempe herbæ decoctæ, & contuſæ, ſuper linteo appoſitæ. Sicca ſunt, ut milium, ſal, harena, furfur, auena, calefacta illa in caccabo, & agitata, in linteum uel ſacculum induntur. Celſus alicubi ſalis

calidi ſuccũ cõmendat, & ſale humido fouere alibi utiliſsimũ eſſe ait. Oportet aũt, ut ipſe interpretatur, ſacculũ cũ ſale in aquã calidã ĩmittere, & loco affecto calidũ imponere, immittẽdo ſubinde ſpatulã ferreã ignitã in ſacculũ, dum ſup loco dolente poſit⁹ eſt, et aquã leuiter aſpgendo. itaq; ſpatulas duas ĩ prõptu habere oportet, ut dũ altera ſpatula ĩ ſacculũ ĩmittitur, altera igniatur. in tetano ceruicis morbo (inquit Celſus) op⁹ eſt fomẽto humido et calido. Itaq; pleriq; calida multa ceruices ſubĩde pfundũt. Id in pſentia leuat, ſed opportuniores neruos frigori reddit. qđ utique uitãdũ eſt. Vtili⁹ igĩ è cerato liqdo primũ, ceruices pungere, deĩde admouere ueſicas bubulas, uel utriculos oleo calido repletos, uel ex farina calidũ cataplaſma, uel pip rot. cũ fico cõtuſum. Vtiliſsimũ tamẽ ẽ humido ſale fouere. Apud eũdẽ mirabile fomẽtum ad dẽtẽ legim⁹. Mẽtaſtrũ in peluim ponĩ, & aqua affundiĩ ut modicè emineat. deinde ſilices

ces cãdẽtes ĩmittunt. ęger ore hiãte uaporẽ excipit. Ego nuꝑ à dentiũ dolore diuturno liberatã audiui mulierculã, q̃ uaporẽ ſilicis nigri (quo uici ſternunt) uino ꝑfuſi hiãs exceꝑat. Idẽ Celſus nares ulceratas foueri iubet ſoli⁹ aquæ ũa pore è uaſe oris anguſti. Hic uapor etiã ad hæmorrhoïdes calidas dolentésque adhibet. Mulier q̃dã cũ diu laboraſſet ex paronychia uel maligno ulcere erodẽte ĩ digitis pedis, iam oſculis q̃buſdã exẽptis & multis remedijs fruſtra tẽtatis, fomentũ adhibuit è muſco iuglãdis decoctoĩ uino, ita ut locũ affectũ in uapore illo aliquãdiu teneret, deĩde muſci partẽ calidã ſuperilligaret, et mox curata eſt. Eſt et titio exuſtus pãniculo (madẽti) inuolut⁹, loco calidi fomẽti apud Celſum. Nos cari aut cumini ſemẽ cõtritũ in ſacculo aqua ardẽte calida madefacto, colicorũ umbilico frequẽte ſucceſſu ĩpoſuim⁹. Ex eadẽ ardẽte et accenſa ĩ loco balnei ſeu ſudatorio ãguſto undiq; clauſo, aer calefcit, in quo nerui, articuli, & aliæ ꝑtes refrigeratæ utiliter fo

uentur,& ſi fieri poteſt,& ſudant. Ad ſudorem mouendum & locum balnei calefaciendũ uapore aquæ calidæ, uulgus in ſudatoria ſua caccabos magnos aqua feruente plenos imponit,unà cũ paleis(quę calorem diu conſeruant)et aliquando herbis odoratis. Alij ollam feruentem extra balneum habent, cũ aqua & impoſitis herbis aut medicamẽtis alijs,inde uapor per canalem balneũ ingreditur ab inferiore parte. hoc alij alijs inſtrumentis & uaſis efficiunt, ut ueteres in Italia ſuas zetas calfaciebant.Balneo iam calefacto pruna in ollam indi poſſet, & ſicca medicamenta inſpergi quorum ſuffitus deſideraretur,cum aliàs tum precipuè ad muliebrem uſum ad diuerſa uteri uitia, ſuffitu per canalem admiſſo. Hippocrates ad hoc peculiare quoddam uas deſcribit.Caput interim exerant, quibus id imbecillius eſt, aut de quibus timetur ne in ſyncopen aut nimiam ſitim incidant.&c. Aliqui in balneis lateres

igni-

ignitos, aut ferri ſcoriam, aut lapides perfundunt aqua, aut uino, ſimplici medicatóue. Sudor in lecto prouocatur, lateribus ignitis inuolutis in lintea humida, & appoſitis: aut lagenis ſtanneis aqua calida plenis: aut ſacculis in quibus herbæ decoctæ adhuc feruentes imponantur, & melius quidem latere etiam feruente immiſſo. Leniter ſimul & reprimũt & molliunt, lana ſuccida ex aceto uel uino, cui oleum adiectum eſt, contritæ palmulæ, ſurfures in ſalſa aqua uel aceto decocti. Simul reprimunt & refrigerant, uinum, acetum: & ex horum aliquo magis, madẽs uel panis uel farina, uel ſpongia, uel cinis, uel lana ſuccida, uel etiam linteolum, Celſus. Aliqui cinerem feruentem uel prunas poti⁹ in uaſe ligneo ponunt, addimidium replentes, reliquum eius implent quibus uiſum fuerit herbis, ut abſinthio, mentha, ad confortandum uentriculum, uel per ſe, uel modico uino aſperſis: deinde ſuperilliga-

to linteo imponunt parti affectæ: præſertim ubi calefacere, ſiccare, diſcutere,& ualidius extrahere opus eſt. Conuenit partibus refrigeratis, & arthriticis cũ artemiſia tantum uel etiã chamęmalo:& uteri uitijs cũ matricaria. Poterit autẽ hoc fomentum fieri cũ duobus uaſis alternatim adplicãdim. Celſus alicubi lanam ſulfuratam, hoc eſt ſulfuris fumo imbutam partibus affectis circũdari iubet. Huc referri poſſunt,quæcũq; recentiores,Fuchſius & alij,de fomentis,epithematis,embrochis,ſacculis,& inſeſsionibus ſcribunt. Græcis œoneîn ſignificat deſuper irrigare et ſuperfundere, ſiue id fouendi gratia fiat, nimirum cum calore:ſiue alia de cauſa. Galenus ad ſcirrhos tollendos ſuffitũ pyritis lapidis aut molaris aceto perfuſi commendat.

Suffitus uarios ad morbũ Gallicum, qui omnes fiunt cum cinabrio quod fit ex argento uiuo,aliqui etiam cum auripigmento & marchaſita, &c. reperies apud

apud Nicolaum Maſſam,& alios quoſdã,qui huius morbi curationẽ tradiderunt. Tuſsilaginis folia ſicca ſuffita, ita ut fumus aperto ore hauriat̃, aridã tuſſim & orthopnœã iuuant, & abſceſſus in pectore rumpunt. Idẽ & radix ſuffita præſtat, Dioſcorides.

DE SVCCIS QVIBVSDAM.

SVcci herbarum quarundam expreſſi, coquuntur ad ignem, uel in Sole deſiccantur, ut Bulcaſis docet ſingulatim de ſucco ex hamſig, plantagine, lactuca, ſemperuiuo, portulaca, roſtro porcino, ſcariola, fœniculo, apio, uolubili, lapatho & alijs.

Mirabilis modus extrahendi ſuccũ ex elleboro nigro, quo quidam tanquã myſterio utuntur, cuius utilitatem ipſe etiam expertus cælare nolui, ne quid egregiũ uidear inuidiſſe poſteritati. Hũc modum quis primus inuenerit neſcio, ego ab intimis q̃buſdam amicis accepi.

Elleborum nigrum intelligo illum quē uulgo omnes in Germania ſic uocāt cō ſiligini ſimilem, plerique in hortis alūt: ſed præſtat montanus ex Heluetia noſtra petendus. Licebit autem eundem modum experiri in colocynthide, eſula, laureola, &c. Ellebori nigri radices puræ et lotę bulliant leuiſsimè in aqua, infuſæ prius in ea per noctem aut amplius, conciſę minutatim. Curabis autē ut & in hac & cæteris decoctionibus, ſpumam omnem innatantē, tanq̃ uenenatam, diligenter abſtergas. hanc aquā ſeruabis, & rurſus aliam affundes tepidam, & modicè aliquādiu feruefacies. mutādo aquam toties, donec nihil aut perparū amplius amaritudinis radices retineant. quod fiet ubi ſepties aut nouies mutâris aquam. Interea uerò dum mutas aquas, priores ſemper deſtilla ꝑ filtrum. & tandem omnes pariter deco que lento igne, uel prunis potius, ita ne bulliant, ſemper tamen prope bullitionē ſint, uſq; ad ſpiſsitudinē mellis

in olla terrea uitreata, aut ærea ſtãnata, uaſe tecto, aut parũ aperto. Cum uerò pauca iam aqua ſupereſt, circa finẽ coctionis, rude leniter ſubinde agitabis, ne ſuccus aduratur, & eodem tempore pro libra radicum ellebori, maſtiches tritæ duas drachmas adijcies, nec deſines agitare, uel cõtinuò, uel per breuiſſima interualla, donec omnino ſuccus iam ſatis denſatus uideatur, id quod ſubitò ferè continget. & quo minus aduratmateria, quo propior fini & denſationi eſt ſuccus, eò minori igne urgebis. neç te pigeat temporis. habebis enim præſtantiſsimũ & exquiſitũ remedium ad diuerſos morbos, præcipuè melancholicos. Colore euadit ruffo obſcuro ſapore amariſsimo, cũ acrimonia penetrãte, qualis aſari & caryophyllorũ eſt, ſed efficaciore, imò cauſtico ut guſtãti uideretur: reuera tamen cauſticus non eſt, nimirũ propter tenuitatẽ partium: ut ipſe experiri uolui. Datur ciceris magnitudine hora una poſt cœnam, in

omnib. morbis quibus elleborus niger conuenit, & ubi aluũ citari utile eſt. Catapotium unum qua dixi magnitudine, quater pleruncꝫ aluum deijcere aiunt. Sed audio quoſdam cum pluſculũ ſumpſiſſent, magnitudine forſan fabæ, per aluum uomitumcꝫ ſæpius inanitos & ualde debilitatos eſſe. Quod ego ut cauerem, in conſilium erudito quodam medico adhibito, non ipſum elleborũ ſolum, ſed cum alijs diuerſis medicamẽtis, ut mox oſtendam, infuſum decoctumcꝫ, ad ſuccũ redigere uolui. Radices uirides an aridæ ſumantur, parum referre uideo. Debet autem ut minimum libra radicum accipi. Lullius & alij (Cardanus) meminerunt quintæ eſſentiæ ellebori, qua ego hũc ſuccum nihilo ferè inferiorem eſſe puto. Hoc equidem admiratiõe dignum eſt, quomodo ſuccus tandiu decoctus, nõ modo nihilo infirmior fiat, ſed etiã multis modis efficacior. Videtur enim, ut ex coniectura dicam, pars una huius ſucci

decuplo

decuplo & amplius ualidior quàm elleborus ipſe eſſet, nec tamē nocētior. ſed uis ſine noxa auget. Et quanq̃ ipſe medicamentis plurib. additis uim eius remittere uolui, ſimplicē tamē iſtum iam deſcriptum modū, ubi nihil præter exiguam maſtichen poſtremò adijcit, magis laudarim in difficilioribus morbis, ubi remedijs etiā extremis opus eſt: & pro maniacis alijsq; inſanis aut deliris, qui cum ad nulla medicamenta ſumenda cogi poſsint, tam parua doſi, ut unius ciceris, facilius decipiuntur. Quinetiā extra corpus ad morſus uenenatos, & neruos læſos, præſtantiſsimam eius uim eſſe crediderim. Apud authores nullam hoc modo paratū reperio ſuccum. aliquid cum eo ſimilitudinis habet ſuccus de acacia et de berberi apud Bulcaſin. Colatura. n. tātum decoquit, non expreſſa. item galbani ſuccus & liquiritiæ. ſed aqua in illis non mutatur. Reliqui uerò ſucci omnes ꝑ expreſsionē fiunt, et coquūtur donec coagulent,

ut chelidonij,papaueris,abſinthij, ſola ni,uuæ acerbæ,memithæ,eupatorij, hy pociſthidis,corticum radicum mãdragoræ.Idem Bulcaſis alijs etiam quibuſdam ſuccis expreſsis, qui per ſe ad ignẽ coquuntur,addere iubet parum gũmi, ut partes eorum melius cohæreant, ut ſucco abſinthij & gaſid, id eſt eupatorij: item centaurij, & gentianæ (qui ex decocto colato fit.) Verum maſtiche ellebori ſucco,non hac tantum gratia, ſed etiã uim eius uenenoſam & ſtomacho contrariam emendandi, admiſcet. Iã in cæteris quibuſdã remedijs, ubi medicamenti alicuius uim in liquore aliquo deponendã augere libet, nõ liquorem,ſed medicamentũ mutamus:priore ſcilicet colato nouũ ſemper medicamentũ in eundẽ liquorẽ infundẽtes, ut in decoctionib.nõnullis & oleis,hic uerò (in ſucco ellebori)cõtrafacim⁹:ijſdẽ enim ellebori ſeruatis radicib. liquorẽ ſubinde mutam⁹.Cauſam dixerim, qm̃ ellebori radix,ſi quæ alia, ualidiſsimas habet

habet uires, non in ſuperfice tantum, ſed in tota ſubſtantia uehementer ac tenaciter impreſſas. quamobrem diutiſſimè etiam omnium ſeruari poteſt. ipſe quidem poſt decennium uſus ſum adhuc uigente. Et uulgares quidam empirici uinum in qua eius portio per noctem maduerit, poſtridie colatum bibi iubent ad aluum mouendam, radices iterum ſiccari. nihilò enim aut parum infirmiores fieri, etſi ſæpius ad eundem uſum repetantur reſiccenturq́. Sed de ipſo elleboro, & quæ de eo experientiæ noſtrę ſint, alius forte aliquando dabitur ſcribendi locus. ¶ Catapotia ex elleboro nigro, uel ſucco eius potius, ſeptimo quoq; die ſumenda in curatione morbi Gallici melancholici, ut Matthæolus Senenſis conſulit. Radicum nigri ueratri recētis drachmæ tres. dauci, aniſi, piperis, ſingulorum drachma. florum bugloſsi ſemidrachma. moſchi grana ſex. epithymi ſcrupuli duo. contundantur hæc omnia leuiter, inde diē

noctemq́ ex uini Cretici libr.5.(erratū librarij uidetur. nimia enim hæc menſura eſt)macerata, potenter exprimantur. Huius expreſsionis drachmas tres, pulueris pilularum fumariæ, cochiarum,aurearū. ſingulorum drach. duas ſemis, ſimul ſubigas, inde permittas exiccari. Porrò ſiccas & iterum in puluerem radactas, ex eodem uino Cretico macerabis, ut ſupra, & hoc quater. Catapotia autem ſingillatim ſumenda ſunt drachmæ pondere.

Succus ellebori noſter compoſitus. Radicum ellebori nigri recentium inciſarum libras duas, liquiritiæ raſæ & conquaſſatæ piſtillo libram, macera per noctem in aqua ſatis copioſa. Poſtridie lento igne coque ad ſeſquihoram. aut duas horas. defunde colando, & affunde aliam aquam tepidam.(quæ in uaſe iuxta ignem in hunc uſum ſeruetur.)Hoc ſepties uel amplius repete. Tum abiectis radicibus aquam

quam uniuerſam colatam,aut filtro de ſtillatam,paulatim coque, & ubi pauca adhuc ſuperfuerit, affunde hoc decoctum: Betonicæ manip.ſeptem,agrimoniæ manipulos duos . aniſi unc. tres,macera in aqua,& decoque ad cōſumptionem tertiæ partis . exprime, cola bis aut ter.tandem adde agarici electi minutatim conciſi uncias quinq;. iridis uncias duas ſemis . cinamomi drachmas ſex. zinziberis ſemunciam. coque ad dimidias, exprime, & cola ut ſupra. Deinde affundito hoc decoctum, ellebori decocto bullienti modicè : & ſimul ad ſpiſsitudinem mellis coquantur. Paulo ante finem, adde pulueris maſtiches drachm. quatuor.ſcammonij drachmas duas. hæc ſimul diſſoluta in pauco decocto ellebori,ut fiat mellis conſiſtentia, non multò ante finem decoctionis affundes (cum ſuccus iam mediocriter denſatus fuerit,aut denſari cœperit,)

agitabíſque donec conſummetur ſuccus. Experieris autem ſubinde guttam ſucci inſtillando in orbem ſtanneum: &, cum ita denſus fuerit, ut ferè non amplius defluat orbe inclinato uel erecto, perfectus erit ſuccus. Sed per horam aut amplius ante finem ſubinde ad lentum ignem agitabis, ne aduratur. Ex hoc decocto uncias ſucci ferè undecim habui: uix quartam partem puto habiturus, ſi elleborum ſolum decoxiſſem. Hoc ſucco iã aliquoties uſus ſum. nam & epileptico iuueni feliciter dedi, qui multo iam tempore, Deo gratia, bene habet, multis tamẽ etiam alijs remedijs, uenæ ſectione, & ſudoribus adhibitis, &c. Et alter quidam per triennium aſcaridibus infeſtatus, multis remedijs fruſtra tentatis, hoc ſucco ſemel ſumpto, & per dies aliquot poſtea cornu ceruino uſto, reſtitutus eſt. Catapotia ciceris magnitudine à duobus ad quinque exhiberi poſſunt à cœna: hoc eſt à ſcrupulo dimidio circiter ad

ſcru-

ſcrupulum unum. Sed hæc progreſſu temporis experiri melius licebit. Hoc monuerim medicos parum exercitatos, ne temere eo utantur, ſed diligenti conſideratione adhibita. eſt enim uehemens remedium. Videtur & febri quartanæ non amplius crudæ, & alijs diuerſis morbis magnis aut diuturnis conuenire, & præcipuè ſcabiei ex bile atra.

Quartanario cuidam nuper quinq; catapotia cicerum magnitudine dedi, unde ille magnam percepit anguſtiam, & uomitu tantùm purgatus eſt, nihil deiecit, neque leuatus eſt morbo. Cauſam in hominis intemperantiam reijcio. Ipſe catapotijs duobus cicerũ inſtar à cœna ſumptis, poſtridie non parum anguſtiæ circa ſtomachum ſenſi, aliquoties deieci, non uomui. Tutius dabitur ijs qui ſatis carnoſi uel obeſi ſunt, uentriculo humido, & ſtomacho non exquiſiti ſenſus.

Iterum de ſucco ellebori nigri: deq; extrahendis uiribus ex medicamentis purgantibus, et alijs quibuſdam, ut ab amico quodam accepi.

Excogitata eſt hæc extractio pro delicatis & nauſeabundis, & illis qui magnam ſoluentis pharmaci doſim non ferentes, minimo pondere ſoluuntur.

Extractio ellebori nigri. Radicum ellebori nigri ueri recentium libræ quatuor, lauentur cito. deinde minutatim inciſis ſuperinſunde colaturam huiuſmodi, ſucci bugloſsi, borraginis, utriuſque libræ duæ, depurentur & colentur diligentiſsimè ut auri claritatem acquirant, & reponantur ad tempus. Tum recipe radicum fœniculi, cichorij, aſparagi, petroſelini, ſingulorum uncias quatuor. iuiubarum, ſebeſten, utriuſque uncias duas. Seminum melonum, cucumerum, cucurbitæ, citrulli,

trulli,ſingulorum unciam:decoque ſecundum artem in aquæ pluuialis libris ſedecim. Colaturæ infunde prædictas quatuor libras ſuccorum,ſine ebullire paululum ad ignem. poſtea inciſi & cõtuſi ellebori radices inijce,& coque leuiter paulatim uſque quo radices emineant. Deinde exprime rurſus per filtrum. cola. colaturam coque uſque ad mellis ſpiſsitudinem lento igne, adhibita continuè cura ne aduratur. Poſtea depone,& utere, faciendo periculum in doſi à ſcrupulo medio uſque ad integrum aut ultra. Datur autem ad mouendam aluum, madefacto azymo inuolutum,una aut altera olei aniſi gutta miſtum.

Extractio rhabarbari. Rhabarbari electi fragmentorum libram minutim incide, & craſsiuſculè tere: & affunde ſucci depurati borraginis & bugloſsi, utriuſque libras duas, relinque per horas uigintiquatuor. Poſtea coque ad lentum ignem,

donec extet & emineat rhabarbarum. Exprime deinde fortiter, & expreſſam decoctionem per laneum colatorium tranſmitte,& exprime, ut ſubſtantia in colatorio maneat. Colaturam coque ad mellis cõſiſtentiam, adiecta ſacchari optimi uncia. Quidam in balneo Mariæ ad ſpiſsitudinem coquunt, ne aduratur, quod præſtat, quemadmodum & in duplici uaſe. Purgando da deglutiendum cum gutta olei cinnamomi et aniſi mixtum,& azymo inuolutum, faciendo in doſi periculum à ſcrupulo uſque ad duos. Quidam quoniam, rhabarbarum per ſe non ualde purgat.,acuunt totam extractionem cum modico dacrydij optimi, quod nihil obeſt.

Extractio pilularum. R. quamcunque uolueris pilularum maſſam diligentiſsimè & ex optimis medicamentis compoſitam. confractam in minutas partes macera per dies octo in aquę pluuialis,ſucci borraginis, ſucci fœniculi,æqualibus partibus, q. ſ. Deinde co-

coque in uitreo duplici uaſe per integrum diem. deinde exprime per laneum pannum mundiſsimum, qui nullos pilos remittat, & iterum in balneo & duplici uaſe ad iuſtam ſpiſsitudinem diligenter coquito, & forma pilulas minutas, quarum dabis ſcrupulos duos, aut circiter. Hoc modo extracta materia puriſsima eſt, admodum tenera, & facile in manu liqueſcit. Similiter poſſunt etiam reliquorum medicaminum purgãtium uires extrahi: Sed animaduertendũ, ut ſemper admiſceantur in decoctione lenientes & lubrici ſucci, quales prædicti ſunt. & melius multò fuerit, ſi omnia in duplici uaſe coquantur.

Deſcriptio electuarij extracti purgantis, quo eximius quidam medicus Norinbergæ utebatur. Colocynthidis drachmas tredecim. ueratri nigri, ſenæ Alexandrinę, utriuſq; ſemunciam. agarici albiſsimi unciam. rhabarbari electi ſemunciam, aut ſi minus præſtan-

fuerit rhabarbarum, unciam. dacrydij drach. quatuordecim. turbith, (ſi recte lego,) ſtichados Arab. utriuſque uncias duas ſemis. Cinnamomi drach. duas, roſarum rubearum, ligni aloes, maſtiches, myrrhæ rubeæ, aſari, ſpicæ nardi, ſtyracis liquidi, ſingulorum ſcrupulos quinque. Omnia infunde & digere uel putrefac, ut loquntur, per dies decem aut quatuordecim in aqua uitæ ter deſtillata, calida. Succus inde expreſſus uniatur cum tribus uncijs aloes præparatæ. Cæterum aloen hoc modo præparabat. Aloes libra, plus minus, in peluim, caccabum uel ollam immittitur, addendo aceti roſacei, & aquæ roſatæ quantum ſufficit, ita tamen ut aceti roſarum plus ſit quàm aquæ roſarum. Bulliant ſimul lento igne duabus uel tribus ebullitionibus. dein colato fortiter exprimendo. Colatum iterum bulliat lento igne ad conſiſtentiam aloes cum ſpatula agitando continuè. Vbi refrixerit, ſer-

 uetur

uetur ad uſum. Species ſupra commemoratæ primum tenuiter inciduntur, deinde tritæ, infuſæ in aqua uitæ, quantum ſufficit relinquuntur in infuſione calida in Balneo Mariæ uel arena, diebus xiiij. frequenter interea agitando quotidie, deinde fortiter exprimuntur per pannum lineum groſſum. deinde ponuntur in alembico, & cum igne extrahitur humiditas aquea, uſq; ad conſiſtentiam diacydonion dicti medicamenti. Quod ſi adhuc ſuperſit aliqua humiditas, ponatur ſuper carbones ardentes in uaſe aliquo quantũ ſufficit.

De ſucco iridis & rapi, &c.

Iris noſtra in hydrope efficacior mihi uidetur quàm Florentina: in qua ſententia etiam amicus quidam noſter eſt medicus perquam eruditus, qui nuper experimenta hæc ſua de iridis radicis & rapi ſucco ad me miſit. Recipe,

Ouum gallinæ,& effuſo liquore albo, ſuccum iridis infunde, & miſce cum ui tello diligenter : & cum modicum ad cineres calefeceris, pro|hauſtu matutino exhibe, qui per ſeceſſum ſupra modum aquam intercutaneam euacuabit.

Hoc etiam (inquit) inter ſecreta habeo pro hydropicis qui ſudare nequeunt: Succum à rapo rotundo in pila cõ tuſo & expreſſo, conditum ſaccharo uel cinnamomo, ut aliud quippiam q̃ rapum guſtanti referat, mane exhibebis ægro bene operto,& ſudabit.

Portulacæ, ſedi, cotyledonis, et aliorum ſimiliter glutinoſorum ſuccus, prę lentore nimio per ſe non poteſt exprimi. Cũ omphacio probè trita herba ex primitur. Alij tritas igni lento calfaciunt. alij tritas loco frigido, ut cella uinaria, uimineo uaſi impoſitas in catinum ſubiectum deſtillare permittunt, Syluius, apud quem plura leges de parandis & ſeruandis ſuccis, in libro de

præpa-

præparatione ſimplicium.

Ex ligno ſancto & alio quocunque lachrymam extrahimus, quæ pretioſior eſt ipſo ligno, hoc modo: Secatur lignum in fruſta digiti craſsitudine, quæ igni exponuntur. indè colligitur quicquid ineſt lachrymę in ligno, Cardanus.

¶Lac ex eſula & chelidonio colligitur, ſummis ramulis inciſis, & ſuper uas aliquod inclinatis, exprimendo (emulgendo) ramulos ſingulatim. Sic collectum liquorem in Sole ſiccabis. Succus uerò colligitur herbis tritis & expreſsis, Bulcaſis.

¶Gummi purgãtia & alia, ſi quis recuſet catapotiorũ forma deglutire, infunde in aquam bullientem, diſſoluantur, cola: & infunde oleum amygd. dulcium, & da in potu cum rob.

¶Pone in aqua uel uino medicamentum aliquod purgans forte, deinde in eodem liquore macera pruna ſicca, caricas, uuas paſſas, donec turgeant, tum

ablue uino. Hi fruct⁹ intra corpus ſumpti mirabiliter ſine moleſtia aluum ſoluunt, Arnoldus in libro de uino.

Paſſularũ uncias quatuor coque cũ aqua uiolarũ per mediam horam, cola per cribrũ, deinde inſperge drachmas duas ſcammonij, exiccentur. Inde triginta cũ uolueris, aut quadraginta dabis, nec plures, cum panatella, Epiphanius Empiricus.

ALIQVI anſerem pinguem medicamentis, felibus paruis bonæ habitudinis, minutatim conciſis, farciũt, cũ ſale & paulatim in ueru aſſantes, deſtillantem inde liquorẽ colligunt, ut membra arthritica inungant, Io. Goeurotus. Empiricum quẽdam nuper audiui murib. minutatim inciſis fartum anſerem, aſſauiſſe, & collectum inde liquorem ad inunctionem gibberis in dorſo dediſſe.

DE DECOCTIS.

DEcocta uocamus liquores, aquã, uinum, aut acetum: in quibus me-

dicamenta

dicamenta aliqua ad ignem coquũtur, deinde colantur,&c. de quibus breuitatis ſtudio in præſentia nihil dicemus, niſi quod admonebimus conciſa aut trita per aliquod tempus macerari prius debere, quæ decoquenda ſunt, in ua ſe diligenter clauſo. Ex uiridibus quidem plantis, gratior fit decoctio quàm aridis: quamobrem arida contuſa macerataq; diutius quàm recentia, colari & exprimi poſſunt, deinde per ſe, uel cum melle aut ſaccharo decoqui, &c.

Decoctio in aceto contra peſtem.

Chelidonij maioris manipulos duos cum herba & radicibus coques in aceti optimi libris quatuor ſemis, ſuper prunas, in olla uitreata cum operculo cuius oræ luto ſint munitæ, per ſeſquihoram, ad tertiæ partis conſumptionem. Deinde colatũ acetum in phiala uitrea repones: Huius tria cochlearia plena dabis correpto peſte, & ſi reuomuerit, iterum da, & ſudorem

præcipe,Innominatus in libro Germanico manuſcripto. Alij cum chelidonio tantundem rutæ ſumunt, & parant ut ſupra:& peſte deprehenſo cochlearium dant bibendum cum modico theriacæ, cuius auxilio ſalutarem experientiam tum ipſe habeo,tum ab alijs plurimum commendari audiui. Et nuper in libro quodam̃ Gallicè ſcripto empirici cuiuſdam idem fermè remedium legi: & ſuperioribus annis cũ peſtis hîc præluderet,amicus quidã ſimilem deſcriptionem ad nos miſit. Plerique chelidonium in aceto coqui uolunt, ſed alij alia addunt:quidam, ut dixi, rutam tantum:alij etiam ſaluiam nobilem,roriſmarinum, iridis folia non radicem, zedoariam, & in olla bene operculata coquunt:inde paucas guttas ad præſeruandum dant:correpto autem cochleare cum theriaca,& iubent ſudare. Aliqui eadem ferè in uino macerant in phiala bene obſtructa, agitant aliquoties,deinde deſtillant.dant ad præſeruã dum,

dum, uel correpto, ut ſupra: & eo ſumpto non ſudare, ſed ambulare iubent q̃ fieri poteſt longiſsimè, & ſi opus ſit, duci à duobus hominibus.

Aliter. R. Abſinthij, rutæ, turionum rubi ana partem unam. chelidonij partes tres. Decoque in aceto albo q.ſ. in olla lutata, ad conſumptionem tertiæ partis, detur quàm primum homo infectus fuerit, pòſt ſudet.

Aliter. R. Radicum chelidonij libram. ſulfuris, croci, tormentillæ, unciam. theriacæ unc. duas. pimpinellæ, gẽtianæ. ana ſeſcunciam. piloſellæ cum radicibus, rutæ, utriuſq; manipulum. ſaluiæ pugillum. Coque in olla noua bene lutata, cum ij. menſuris aceti albi, ad conſumptionem tertiæ partis. In hoc decocto diſſolue electuarium de ouo (uel theriacum) ad quantitatẽ fabæ, detur patienti ut ſcis.

DE VINIS FACTITIIS & medicatis.

POſtremò hîc quædam de uinis fa-factitijs docebimus, non omnibus tamen ex profeſſo, quod prolixum foret. Qui plura uinorum genera factitia, eorumq; compoſitiones & uires deſiderat. Dioſcoridem adeat, & Aetium libro ultimo, & Arnoldi Villanouani librũ de uinis. ❡Vina medicata diuerſis modis fiũt. primò, decoquendo medicamenta cum muſto, plerũq; ad tertiæ partis cõſumptionem, deſpumando interim, & colãdo poſtea. Sunt qui uinum per ſe decoquũt, alij donec tertia pars conſumatur, alij multò minus: deinde in ſacculo medicamenta in eo ſuſpendunt craſsiuſculè contuſa. Et amara quidem medicamenta præcipuè in uino decocto (ſic enim dulceſcit) immitti debent in ſacculo, uel unà coqui, uel utrũq;. Sic fiũt uina cum abſinthio, cum zedoaria, cũ inula, item cum borragine

ragine & meliſſa apud Arnold. Aliqui muſtum recens aliquantulum decoquunt,& refrigeratum infundũt ſuper herbis in uaſe. Secũdò herbas ipſas uel medicamenta arida ponẽdo in muſto, antequam ferueat, ut per eius feruorẽ in uaſe,medicamẽti uis ei cõmiſceatur: ſic pleriq; uinũ de abſinthio apud nos parãt,& per hyemẽ in uaſe relinquunt, ſemper implẽdo iterũ uaſa,ſi quid inde hauſerint:ueris initio herbas eximunt, alij per æſtatem quoq; relinquunt, ſed tamen facile corrumpitur,mucet, aceſcit,præſertim uaſe nõ pleno. Quidam epiſtomijs uaſorum intus laminam ex ferro ſtannato multis foraminibus peruiam,opponunt,ne medicamentis impoſitis obſtrui poſsit. Licet & quauis anni parte abſinthium aliáſue herbas in uino uetere in uaſculo ponere,pręſertim in cellis frigidioribꝰ: aut in amplo uaſe uitreo bene obſtructo. quod ſi cariophyllata radix arida addat̃,diutiꝰ cõſeruabit uinũ.Aliqui ſimpliciter medi-

camentum cuius uim in uinũ tranſire uoluerint,cum uino coquunt, quouis anni tempore: ſed uina cocta pleraque exhalant prorſus & ſubacida fiunt. ergo magis probarim medicamenta con trita in uino unà cum melle deſpumato aut ſaccharo aliquot horis macerari,deinde aliquoties per manicam Hip pocratis colari. Sic ex iridis radice uinum hydropicis utile aliquando paraui,anhelis ex inula,&c. Poterit & cum ſuccis herbarum depuratis miſceri per colariꝙ uinum:uel ex ijs quæ in ſacculo arida trita in eo ſuſpenſa fuerint per aliquot dies,exprimi ſuccus, & percolatus admiſceri: & in ſacculum recentia addi,&c.nam ſi ita ſæpius exprimatur materia,& addatur recens,efficaciꝰ erit uinum, & uaſculum ſubinde implebimus in locum exhauſti.quod ſi aliter faceres, uinum ſubinde infirmius fieret.

Vina medicata (ut diximus) fieri poſ ſunt, medicamenta in ſácculo,aut ſimpliciter

pliciter in muſto impoſita, ut ſimul feruеant, relinquendo: aut in uino ad ignē bulliendo. Sed prior modus præfertur, quòd per eum non reſoluatur uis medicamentorum, nec alteretur aut infirmetur. Debet autem foramen uaſis ſeu uegetis ſcutella parua tegi, ut feruor modicè exhalare poſsit, nec odor tamen nimiũ euaporet. Si tamen in uino ad ignem coquere uiſum fuerit, fiat ignis lentiſsimus & continuatus ſine fumo, uaſe operto ne exhalet, & ad certũ tempus decoquatur (maiori minoríue igne, prout cuiuſque rei ſubſtantia requirit, Arnoldus in libro de uino. Pręſtaret quæ coquere libuerit, in duplici uaſe uel in balneo Mariæ coqui.

Aromatica uina factitia per tres aut quatuor dies clara ſeruari poſſunt, poſtea turbantur. Vinorum è medicamentis ſimplicibus diuerſis confectiones docet Plinius 14.16.

¶ Vinum de abſinthio quomodo fiat, iam ſupra dixi. Sunt qui cum ſolo

abſinthio parent:alij alias diuerſas herbas,præſertim calidas,admiſcēt:ut hyſſopum,rutam,ſaluiam,carduum benedictū,pulegiū,coſtū hortenſem, phyllitidem,flores ſambuci,cortices fraxini. Ego interdum in phiala uitrea ex tēpore paro,abſinthij comis aridis ſuperinfuſis pari mēſura uino Cretico,& aqua ardente ter deſtillata. hoc diu ſeruari poteſt. exigua eius menſura uino multo addita, totum id abſinthij qualitate imbuit. Stomacho frigido prodeſt, flatus diſcutit, colicam phlegmaticam & ex flatibus natam ſanat. ſcabiem curat illitū. Arnoldus in libro de uinis, Melior modus conficiendi eſt, inquit, quòd contundatur abſinthium uiride uel ſiccum, et coletur uinum calidū aut frigidū ſuper ipſum aliquoties, donec ſaporem & uim eius recipiat, & ſaccharo uel melle cōdiat. Pręſtat aūt hic modus cōficiēdi hoc uinū, quoniā uis oīs abſinthij in ſupficie eſt, q̄ hoc modo optimè extrahit. Deinde ꝓlixus eſt in recenſendis

cenſendis eius uirib⁹. Poterit ſimul etiã addi galãga et aniſum, aut ſi q̃d aliud ui debit. ¶ Artemiſite uinũ fit ut abſīthite.

Vinũ de alkekẽgi ſeu halicaccabi gra nis eodem modo fit, ſuper ijs contritis uinum colando, pro doſi una accipies à quinq; ad decẽ. educit materiam calculoſam à renibus & ueſica manifeſtè, & urinam retentam ducit, (uide Arnoldum in libro de uino) cuius & ipſe nuper periculum feci, colato ſimul aniſo, radice carlinæ, perſicorum nucleis, & lapillis cancrorum, unde urina iam diu retenta intra horam ſecuta eſt. Sunt qui (integra) halicaccabi grana in muſtum ponant uaſe paruo, ut ſimul bulliant, et ad uſum ſeruant.

Vinum ex betonica ad ſtomachi dolores prodeſt, Alex. Benedictus.

Vinum bugloſſatum, è radicibus bugloſsi in uino maceratis, mirè cõmẽdatur ab Arnoldo cõtra atribilarios affectus, cũ hiſtoria mulieris cuiuſdã eius potu curatæ, quæ per iracundiam ſæpe fatua reddebatur.

Vinum bugloſſatum,in quo radices buglosſi bene lotæ extiterint per diem ac noctem:uel ſyrupꝰ eius, affert lętitiam,& melancholicis prodeſt. Vſu eius (uini) curati ſunt quidam ab amentia & permixtione & alienatione rationis, Arnoldus de conſeruanda iuuentute,cap.3. ¶Aliud uinũ compoſitum cum radicibus & floribus buglosſi, cũ ſena aut abſq; ea,leges apud Arnoldum in libro de uino, hac inſcriptione: Vinum mirabile pro melancholicis, cardiacis,&c.

Vinum borraginatum fit,ſi in muſto nouo ponantur borraginis flores, uſq; ad perfectam depurationem:uel ſi in uino nouo diaborroginatum aut conſerua diſſoluatur, & reſeruetur ad uſum, Arnoldus in libro de conſeru. iuuentute.

Vini compoſitio contra humores aduſtos, & pro colericis & maniacis, conferens lætitiam. R.radicum bugloſſi mundatarum libram. Roſarum rub. florum

florum uiolarum, borraginis & bugloſſi, ana lib. ſemis. been albi, & rubri utriuſque unciam. Conquaſſata pone in ſacculo, & ſacculum in uaſe continente tres ſarcinas boni uini (muſti puto) recẽs expreſsi albi & clari quàm reperiri poteſt maximè. Huius uini pars dimidia cum dictis ſpeciebus bulliat, & altera dimidia per ſe bene deſpumando. Deinde cola illud ubi ſpecies ſunt, in uas: imple de altero, donec receſſerit feruor, & ſatis clarum fiat. Debet autem eius uſus eſſe aſsiduus, Arnoldus de conſeru. ſanit.

Vinum inulatum. Inulæ radices teſſellatim inciſas in olla fictili noua uitreata coques in muſti ſextarijs duobus aut amplius, donec partes aliquot conſumantur. Deinde muſti optimi dulcis ſextarios uiginti quatuor aut amplius, in caccabo decoques donec dulceſcat: poſtea inulæ radices unà cum muſto in quo deferbuerunt, affundes, & cum adhuc aliquantulum

ſimul bullierint, depones ac ſeruabis.
¶ Aliter. In muſto dulci deſpumato & ad tertiæ partis conſumptionem decocto, cum iam ferè ſatis coctum fuerit, inulæ radices inijcies, (pro congijs uiginti quinque, uel circiter, uncias nouem:) & cum modicè adhuc bullierit muſtum, depoſitum & refrigeratum ſerua: & inulæ radices (eaſdem ſcilicet, colando ſeparatas) in ſacculo intra uas ſuſpende. Debent autem radices colligi menſe Octobri creſcente Luna, aut ineunte æſtate, & ſiccari in Sole. Hæc ex manuſcripto quodam libro Germanico tranſtuli. Vide Dioſcoridem, qui hoc uinum nectarite nuncupat.

Vinum arceuthite. Pro muſti congijs uiginti aut circiter, iuniperi baccarum, dimidium quadrantem (quadrantem uocamus modij Heluetici, ſed is quoque uariat, quartam partem) accipe. Fundum uaſis primo conſternes tenuibus ſegmentis è fraxini ligno dolato,

dolato, ne baccæ epiſtomij aditum obſtruere poſsint. deinde dimidiam partem baccarum ſuperinſternes: tertio reliqua ſegmenta. quarto reliquas baccas, unà cum manipulo artemiſiæ, & linguæ ceruinæ uulgò dictæ dimidio. Poſtremò uas replebis optimo & dulci muſto, ut ſimul ferueat. Huius uini uſus ut contra uenena & multos morbos hominem præſeruet. debet autem bibi hauſtus eius unus aut alter ab initio prandij: & unus poſt cœnam ante ſomnum, Innominatus.

Noſtri uinum conficiunt per æſtatem, nigra ceraſa acida, quæ uiſula uocant, integra imponendo in uas, quartam partem relinquendo uacuã, ſuperfuſo uetere uino albo, quod breui rubeũ colorem trahit, citius quidẽ ſi pediculi omnino adẽpti fuerint: tardi⁹, ſi ita reſecti ut pars adhuc hæreat, ſed ita diuti⁹ ſeruãt colorẽ. Solẽt aũt cũ aliq̃d inde hauſerit, mox iterũ uas implere. Cor &

primant. Vel quod melius eſt, reſeruen tur uuæ & cóterant unà cum raſpacijs ſuis, & immittantur uaſi cũ muſto. con trahet autem muſtum illud à ſucco ra- ſpaciorũ (ſcaporum, Galli grappes uo- cant, noſtri rappen/ unde uino nomen) illorum, & uinaceorũ in uuis, quæ ſunt acetoſa, ponticitatem quandã & aſtri- ctionem, Arnoldus de Villa noua. No- ſtri aliter parant. racemis integris bene maturis dolia implent, & uinum uetus ſuperinfundunt, & quotieſcũq; uinum inde hauſerint, rurſus implent. Sunt qui alternis racemos, & folia ſaluiæ im ponant. Stomachum recreat, ſitim re- mittit. Dyſentericam potioné quandã Nic. Myrepſus in D. litera ca. 85. parari iubet cũ rhaſpe bono aut marathrato aut eleliſphacato puro uino. Fuchſius ꝓ rhaſpe forte, inquit, legendũ rhoites uel rhodites. Apud eundem antidotus quingenteſima fit cũ bono uino rubeo aut raſpe: et ſimiliter ultima antidotus. Ego uinũ raſpatitiũ intelligo, quod ple

ſemper cum ſaluia fit, &c. & rubeum ſemper.

Sunt qui raſpatitio uino etiam aromata addant: qualia ſunt: R. galangæ uncias quinq;. cinnamomi, caryophyllorum, ana drach. duas. zedoariæ ſemunciam. coriandri uncias tres. fiat puluis craſsiuſculus.

Vinum paſſulatum, quod mellitum uocat Arnoldus, fit paſſulis in uino (uel muſto) decoctis donec dulceſcat, quod mox in uaſe conditur: & paſſulæ contuſę in idem conijciuntur. ſubſidũt autem illæ in fæces.

Sed idem Arnoldus aliud quoq; deſcribit egregiũ, quod paſſulatũ uocat, paſſulis cum cinnamomo decoctis in muſto nõ multo, quod deinde reliquo muſto in uaſe condito affunditur.

De uinis aromaticis.

Aromatica uina fieri ſolent dupliciter, uel aromatibus tantum in ſacculo

ſuſpenſis

ſuſpenſis, in uaſe quod in cella uinaria relinquit: uel melle etiam addito, ut ex tẽpore tantũ fiat quantũ deſideramus, & ſpecieb. cõtritis ſimul per colatoriũ uel manicã Hippocratis laneam, ut uocant, aliquoties colatis. hoc uinũ mulſum, uel mellitum uocari poteſt, uulgò claretũ & nectar nominant, & melicratum impropriè, cum uino albo. Quòd ſi pro melle ſaccharum addant, cum uino rubro, Hippocraticũ uocant. Fiunt aũt in pharmacopolijs uina hęc aromatica plerunq; ea proportione, ut ad aromatũ ſiue ſpecierũ drach. ſeptẽ mellis unciæ tredecim addantur, & uini albi odoriferi libræ quatuor. Vel ad drachmas ſex ſpecierũ ſacchari puriſsimi ſelibra, uini rubri libræ quatuor, aut minus. alij multò plus ſacchari admiſcẽt, ut ſpecierũ quoq;. Aliquando croci ſemidrachma uel multò minus addit, tingendi cauſa, præcipuè mulſis. Antequã uerò coletur uinum, per horas aliquot, uiginti quatuor ad ſummũ, loco

calido uel in hypocauſto relinqui debet cum ſpeciebus infuſum.

Vinum hippocraticum fictitij generis eſt, facili ratione. Gallijs maximè tranſalpinis gratiſsimũ. Cinnamomũ, ſaccharum,& carpeſium teruntut in ſiſcum, ex eo uinum liquatur, ut tranſeundo qualitates eas combibat. Datur hoc epulis principalibus cum eſcharite pane bellariorum uice, qui mos,ſed in alio uino, peculiaris Atheníenſibus fuiſſe legitur. Hermolaus Barbarus Corollarij lib.5.capite de uua œnanthe.

Aliud. Corticum Cinnamomi interiorum drach.ſex. zinziberis albi integri ſemunciam. nucum moſchat. electarum drach.duas. Caryophyllorum, granorum paradiſi, utrorumque drach. cardamomi,piperis, calami arom.coriandri præp.ſingulorũ ſcrupulũ, miſce & tere craſsiuſculè. Vini libras octo, mellis deſpumati uncias uiginti ſex, miſce omnia,& cola ſecundum artem.

Sunt

Sunt qui uina hæc aromatica cum lacte amygdalarum clarificent.

Aliud, ad cardiacos, deſcriptum Alexandro Benedicto lib.10. R. Vini auſteri odorati ſextarium. ſacchari albi ſelibrã.cinnamomi,zingiberis ana ſemũciam,galangæ drachmam.

Aliud eiuſdem ad imbecillitatem ſtomachi. R.Cinnamomi ſemunciam.zinziberis albi drachmas duas.Caryophyllorum,piperis longi, glandis moſchatæ ana obolos quatuor. Bene tũſa cum albi ſacchari ſelibra, in meri albi congio cõmiſceto,ac percolabis.ſummum enim diſſolutis ſtomacho remedium eſt.

Aliud.R.cinnamomi unciam.zinziberis ſemunciam.galangæ drach.duas. caryophyllorum drachmam. granorũ paradiſi drachmas duas. ſacchari albi un.octo.uini optimi q.ſ.

Aliud.Cinnamomi ſeſcũciam. zinziberis ſemunc. caryophyllorum drach. duas.granorum paradiſi,galangæ,utri-

uſque drachmam. Sacchari ſeſquilibram. Vini rubri menſuras duas, (id eſt libras quatuor) miſce, fiat Hippocraticum.

Aliud. Interioris cinnamomi uncia. zinzib. al. ſemuncia. granorum parad. drachmæ tres. caryophyl. moſchocaryi, utriuſque drach. duæ. macis galangæ, utriuſque ſeſquidrach. piperis longi drachma. ſpicæ nardi, folij, utriuſque ſemidrachma. fiat puluis. Huius ſingulas uncias ſingulis uini menſuris addes, cum libra ſacchari, et torneſolo (ſic dicto genere lanæ purpureo) ad colorandum q. ſ.

Aliud quod ad thoracis & pulmonis uitia accommodatum uidetur. Recip. cinnamomi optimi à craſſo cortice abraſi unciam. caryophyllorum ſeſquidrachmam. aniſi, fœniculi, utriuſque drachmam. glycyrrhizæ drachmas tres. macis, cardamomi, ireos, ana drachmam ſemis. Sacchari albiſsimi uncias tres. Singula diligenter tri-

ta infundantur cum ſequentibus. Recipe uini maluatici uncias nouem. aquæ borraginis libram. roſaceæ, ſeſcunciam. aquæ meliſſæ uncias tres. Per tres horas iuxta fornacem relicta, tandem ſæpius per ſaccum filtri colato. fiat Hippocraticum uinum clarum.

Hippocraticum laxatiuum. Vinum contra quartanam, quotidianam, & tertianam notham concoquit & præparat humores, & eoſdem mox per aluum educit. Recipe eſulæ libram, epithymi drachmas ſex. polypodij, cinnamomi, paſſularum, ana drachmas quatuor. maſtichæ, zinziberis, zedoariæ, caryophyl. ſingulorum unciam. Sacchari quantum ſufficit, Arnoldus.

Nectar apud Arnoldum. Pro ſextario uini accipe zinziberis electi excoriati, caryophyl. cinnamomi excoriati, ana drachmas duas. granorum paradiſi drachmam. Fiat cum optimo

uino,uel Græco, quod melius eſt.& loco mellis ponatur ſaccharum cum grano moſchi,& eſt nobiliſsimum. Syrupus uel iulep de uino ad cóſeruandam ualetudinem & iuuentutem fit,in trib⁹ libris boni uini ponẽdo duas libras ſacchari.fiat ſyrupus,cuius uſus eſt cum aqua. Gerit autem uicem cibi & potus, & recreat naturam, Arnoldus in libro de conſeruanda iuuentute.

Vinum ſaccharatum decoctum ſenibus,frigidis & debilibus conuenit, & quibus humor natiuus & calor naturalis imminuuntur. nutrit enim, & ſanguinem generat, & replet partes principales ſpiritib⁹.R. Vini optimi de Vernacia,uel Græci,aut ſimilis libras tres. ſacchari albi Caffetini libram.Coquantur ad lentum ignem more ſyrupi. ſerua & utere cum duabus partibus aquę, uel aliter ut uſus poſtulabit. Hoc uinũ (ſiue potius ex uino ſyrupũ) Rabi Moyſes in libro de uictus ratione ſenum & conualeſcentium approbat.

De

De uinis mulſis aromaticis.

De ſaccharatis uinis aromaticis iam ſupra dictum eſt, & ſimul in genere de mulſis quoq; ſiue mellitis aromaticis. Licet autem & in ſuperioribus compoſitionibus omnibus loco ſacchari mel ponere,& pro rubro uino album,in ſequentibus uero contra. Sic ex Hippocratico uino claretum ſiue clarum feceris,& ex claro Hippocraticum. Sunt qui coloris uini differentiam non faciant. Mel quidem ſemper cum modica aqua prius decoqui & deſpumari debet diligenter. Sunt qui illis etiam uinis quæ cum multo ſaccharo fiunt, modicum mellis addant,ad maiorem dulcedinem:alij multum. Vide aromatite uinum in Dioſcoride. Alchandicum eſt uinum decoctum cum aromatibus & zuccaro aut melle.& apud quoſdam Italos dicitur clarea, cuius deſcriptio habetur in libro ſimplicium Ebeneſis.

Species clareti. Zinziberis, galangæ, utriuſq; unciā. cinnamomi uncias du-

as.caryophyllorum drachm.duas,granorum paradiſi, piperis longi, utriuſq; drachmam. Mellis ſeſquilibram. Sacchari libras duas. Vini albi menſuras quatuor,(libras ſedecim.)Alij cum ſolo melle parant,& aliquid ſpicæ & nucis moſchatæ addunt,& cum albumine oui clarificant.

Claretum quod Philip.Vlſtadius in Cœlo philoſophorum deſcribit, capite 57.Rec.Vini albi optimi libras quatuor. ſacchari albi duri uncias quatuor. cinnamomi unciam. coriandri præp.drachmas tres. caryophyllorum drachmas duas.granorum paradiſi,zinziberis albi ana ſeſquidrachmam. piperis longi ſcrupul.duos.zedoariæ drachmam ſemis. Omnia trita ſubtiliſsimè & colata, reſeruentur in uaſe ſtanneo.

Vinum ſeneſcentium, hyemali tempore utile melancholicis & phlegmaticis:renes & totum corpus calefacit, tumorem hæmorrhoidum tollit,con-

coctionem

coctionem iuuat, bonum colorem facit, lumen clarificat, ingenium acuit, canitiem retardat: & eadem præſtat quehicra picra, niſi quòd amaritudine caret, & uentrem non ſoluit. Recipe ſpicæ, cinnamomi, carpobalſami, xylobalſami, zinziberis, galangæ, calami ar. macis, aſari, myrtillorum, ana drachmam. maſtiches drachmas duas. liquiritiæ, paſſularum, ſingulorum ſemunciam. ſacchari pro arbitrio. Fieri poteſt per decoctionem, uel ſine ea inſtar clareti, ponendo ſpecies in ſacculo largo, & ſacculum in colatorio, & toties colando, donec uis ſpecierum tota in uinum tranſiuerit, quod per guſtum cognoſcetur, Arnoldus in libro de uino.

Aliud. Recipe zinziberis drachmas duas. cinnamomi ſemunciam. caryophyllorum drachmam. Vini albi menſuras tres. Mellis unciam. ſacchari albi ſelibram. Fiat clareta ſecundum artem.

Aliud laxatiuum. R. Galangæ drachmas ſex. cinnamomi unciam. turbit, eſulę, catapotiæ, hermodactylorum, ana drachmam ſemis. Tere, fiat claretum cum melle & ſaccharo.

Alud. R. zinzib. unc. duas. cinnamomi quatuor. caryophyllorum duas. galangæ tantundem. granorum paradiſi unã. Singula ſubtiliter trita cribrãtáq; miſceantur. Deinde croci orientalis unciam bene tritam ſeorſim ſeruabis. Claretum facturus, mellis libras duas ad ignem, in fictili nouo feruefacies, & quum bullire cœperit, aufer ab igne, & parua mora interpoſita deſpumato. Deinde menſuras duas (circiter octo libras uini accipies, quod eò melius erit quo dulci⁹ et clarius fuerit,) & admiſcebis ei de ſpeciebus prædictis uncias duas, & croci drachmam aut amplius. Deinde per ſacculũ colabis. cuius pars ſuperior (ferè ad duas tertias totius lõgitudinis) linea ſit, inferior lanea per unam tertiã totius ſacci aut paulo plus. Cum

Cum uinum ſatis colatum fuerit, fæces infundere poteris in hydromeli ſiue apomeli ut uulgo paratur, ut quod reliquum uirium eſt, in id deponat. Hoc uino ſi mulier uti debeat, aut delicatus aliquis, pro melle ſaccharum pones, Ex Germanico libro manuſcripto.

Aliud tempore peſtilenti præſeruans. Recipe uini optimi menſuram. angelicę ſemunciam. boli Armenię drachma, mnucis muſcatæ drach. duas. galãgæ, piperis longi, coriãdri, ana drach. ſemis. zinziberis ſeſquidrachmam. cinnamomi drach. ſex. ſacchari ſelibram.

Ex libro quodam manuſcripto Latinè, cópoſitiones aliquot nectaris ſiue clareti: quum maiorem eius copiam in barili aut uaſe ligneo, ſeruandam in cella uinaria deſideramus. Lotum, ut uidetur, certæ menſuræ uini, apud Hiſpanos forſan, nomen eſt.

Claretum uel nectar bonum ſic facies. Cinnamomi libram. galangæ, zinziberis, cardamo. granorum paradiſi, caryophyllorum, cubebarum, macis, ſingulorum uncia. Piperis longi, & nigri ſi uolueris, utriuſque ſemunciã. Spicæ nardi, nucis moſch. ſchœnoanthi, ſingul. drach. tres. Croci drachmam. Teratur omnia minutiſsimè & miſceantur. Sic habes ſpecies pro medietate oneris unius equi, id eſt pro barili uno, (libris forte centum uiginti octo.) Nectar aũt ſic facies. Pone uinum totum in uaſis. deinde ſpecies pone in aliquo pãno lineo ſatis amplo: & in barili, in quo nectar facere uolueris, pannum intromitte cum ſpeciebus, ita quòd latera panni ſupereemineant aliquantulum ſupra os barilis. Poſtea in aliquo uaſe pone quatuor libras mellis, & fortiter cum uino miſce. ita ut totum ſatis clarum ſit. Tum uinum ſuper ſpecies colando infunde, & poſtremo uinum cum melle. Demum clauſo barili ſpecies

cies in eo relinque cum panno per biduum. Tandem aufer fortiter comprimendo:& habebis nectar optimum. Si uero pro principe aut prædiuite aliquo parare uolueris, adde ſupradictis ligni aloes optimi, folij, utriuſque ſemunciam, moſchi drachmam ſemis, & loco mellis pone ſaccharum minutiſsime tritum in mortario, deinde ſolutũ in uino.

Aliud nectar optimum cum eiſdem ſpeciebus, ſed ponderibus diuerſis. Recipe cinnamomi uncias duodecim ſemis. Zinziberis, galangæ, granorum paradiſi, caryophyllorum, cubebarũ, macis, cardamomi, ana drachmas duas. piperis longi ſcrupulum. ſpicæ nardi, ſchœnoanthi, nucis moſchatæ, ana ſcrupulum ſemis. croci ad pondus (denarij) Turonenſis, uel paulo plus. Hæc omnia minutiſsimè trita miſce, & habebis ſpecies abunde pro loto nectaris ciuitatis Burgenſis. Deinde accipe libram mellis cum

pinta aquæ fontanæ decoctum uſque ad conſumptionem aquæ: & refrigerandam ſepone. Tunc accipe circiter lotum boni uini, & ſucco cum prædictis ſpeciebus in uas immiſſo, uinum percolando, infundito paulatim, mel etiam cum uini parte prius mixtum paulatim infundendo, ita ut ſuccus nó comprimatur. Quod ſi pretioſius facere uoles, ſaccharum pro melle pones in uino diſſolutum, ſimiliter pondere libræ aut amplius. Percolabis autem ter uel quater, ut fortius & melius euadat uinum. Addes etiam prædictis agallochi optimi, folij, ana grana duo, & moſchi aliquantulum. ¶ Aliter: Suſpende ſpecies in ſacculo in uino mixto cũ melle uel ſaccharo, & poſt duos aut tres dies extrahe bene comprimendo. Sed ſuperior modus melior & pulchrior eſt.

Ad

Ad faciendum nectar, modi tres. quorum duo priores Gratia Dei uocantur, tertius manus Dei, ex codice manuſcripto.

R. Cinnamomi drachmas noue͂, zinziberis drachmas quatuor. nucis moſchatæ, piperis longi ana drach. tres. galangæ, granorum paradiſi, macis uel folij, cubebarum ana drach. duas. caryophyllorũ drachmam. ſpicæ nardi ſcrupulum integrum. croci dimidium. ſacchari libram, uel mellis pintam quod bullierit in pauca aqua ad cóſumptione͂ aquæ, bene deſpumati. Miſce in ſeſquilotum uini. Aliqui addunt cardamomi & carui ana drach. duas. Et hoc eſt melius claretum.

Ad idem. R. Ariſtolochiæ rotundæ, cinnamomi, utriuſq; unciam. zinziberis ſemunciam. galangæ, granorum paradiſi, caryophyllor. cubebarũ, macis, nucis moſchatæ ana drach. duas. piperis longi drach. tres. ſpicæ nardi ſcrupulũ. croci dimidiũ. ſacchari librã, uini lo-

tum. Quòd ſi pro diuite fuerit, adde agallochi optimi grana duo, & moſchi dimidium granum. Vel, ſecundum alios. R. Cinnamomi electi unc. duas. zinziberis unam, granorum paradiſi, piperis longi, utriuſq; ſemũciam. nucis moſchat. caryoph. macis, ana drach. duas. cubebarum, cardamomi, ana drachm. ſpicæ nardi, ſchœnoanthi, calami aromatici, ana ſcrupulum. Trita commiſce cum tribus libris mellis, & loto uini, ut dictum eſt.

Potus qui dicitur Manus Dei. R. cinnamomi ſeſcunciam. zinziberis drach. tres. cardamomi drach. duas. folij, galangæ, ana drachmã. ſpicæ nardi, carui, ana ſemidrachmam. piperis longi uel nigri drachmas quatuor. Si fiat pro diuitibus, adde caryoph. nucis moſchatæ, macis, granorũ paradiſi, ana drach. duas. Mellis deſpumati pintã. Vini boni lotum Burgenſe. Et ſi potes, loco mellis pone ſacchari libram. Si rectè paret hic potus, utilis erit aduerſus multos

tos affectus præcipuè frigidos, & in ſenibus, ac illis qui imbecilliores ſunt ad Venerem. Conueniet phlegmaticis, & melancholicis mirificè, ut meritò manus Dei uocetur. Triſtitiam ſoluit, læticiam confert. Splenis & hepatis obſtructiones aperit. Hydropem curat: & lapidem de renibus potenter educit, ſi addatur parum ſaxifragæ & lapidis lyncis.

Species pro uino zedoartico. R. Zedoariæ, cinnamomi, utriuſque ſemunciam, galangæ drach. duas. miſce, fiat puluis.

Ad uinum quod à ſcapis denominatur (zů einem rappis.) R. Zedoariæ ſemunciam. Coriandri uncias tres. galangæ uncias quinque. cinnamomi, caryophyll. ana drach. duas. fiat puluis craſſiuſculus.

Aliter, pro zedoartico uino ſpecies, quæ ſufficiunt pro menſura uini quæ oma uulgò Argentinæ uocatur. Cinnamomi uncias tres. caryophyl-

lorum,nucis moſch.granorum paradiſi,cardamomi, ana ſemunciam. zedoariæ drach.ſex.cubebarum, piperis longi,ana drach.duas. Contunde craſsiuſculè,miſce pro ſacculo.

Ad idem. Cinnamomi uncias duas. zinziberis ſemunciam. caryoph. piperis longi,cardamomi, cubebarum, zedoariæ,ana drachmam unam.galangæ, granorum paradiſi, ana drachmam ſemis. Trita craſsiuſculè miſce pro ſacculo.

De uinis aromaticis cum aqua ardente.

Aquam ardentem facile cum aliorum medicamentorum tũ aromatum, odoré & uim omnem imbibere, ſi paucis horis trita in ea maduerint, & exiguum eius deinde uino ſimplici affundatur, & poſſe hoc modo uaria odore & ſapore uina ex tempore parari, ſupra ſcripſimus ex Arnoldo in aquæ ar-

ardentis ſimplicis deſcriptione.

Apparatus uini quod Hippocraticũ uulgò uocant. In aquę ardentis ter qua térue aut amplius deſtillatæ (menſuræ nomen deeſt) uncias duas cinnamomi inijcito, & gingiberis dimidiam. granorum paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmam. caryophyllorum drachmam, nucem muſcatam dimidiam. Trita omnia in uas bene clauſum per quatuor dies indito, & bis aut ter quotidie agitato, demum colato & reſeruato. poteſt autem longo tempore ſeruari. Huius mediocre cochleare plenum immittes in generoſi uini rubei menſurã, & ſacchari libram addes. Si tamen uinum dulce ſit, ſaccharo opus non eſt, Furnerius.

Maluatici modus. R. galangæ optimæ. caryoph. zinziberis, macis, ana drachmam. Hæc omnia craſsiuſculè trita in uaſe ligneo bene operculato infuſa in aqua ardente relinques horis uiginti quatuor. Deinde in linteo ſuſpendes à filo in uas capax ſummæ, ut uocant, aut

dimidiæ ſummæ uini clari per tres dies. Et habebis uinum tam bonum & forte quàm ipſum natiuum Maluaticum aut Traminiũ eſt, Liber manuſcriptus Germanicus.

Vinum ſapore Rhætici. In uaſe uitreo uel fictili uitreato, linteolum aromatibus iam dicendis plenum ſuſpende, & reple aqua ardente, diligenter obſtrue: & relinque, ſaltem per horas duodecim. Cum uti uolueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum uitreum, cui infundendum eſt uinũ, ita ut latera poculi aromatica illa aqua ardente conſpergantur: aut liquor in fundum expreſſus, inclinato poculo latera undique madefaciat. deinde uinum infunde quod habebit ſaporem Rhætici. Aromata hæc ſunt. Cinnamomi, zinziberis, caryophyllorum, de ſingulis ſemidrachma. craſsiuſculè trita miſceantur, linteolo illiganda.

Eodem modo fit ſapor moſchati uel muſca-

muſcatelli uini. accipe nucem moſcha tam cum pauco macis. trita miſce ut ſupra.

Caryophyllatum. Caryophyllorum ſemidrachmã cum pauco cinnamomo tere, & in linteolo liga, ut ſupra.

Alſatici ſapor. Saccharum candi in linteolo liga, ut ſupra. Aut mel diligenter deſpumatum cum aqua ardente miſce in uaſculo bene obſtructo: & cum uti uolueris, linteolum hoc liquore intinctum in poculum exprime. Hæc omnia ex libro quodam Germanico manuſcripto mutuati ſumus.

De alijs quibuſdam uinis aromaticis, præſertim quæ fiunt ſacculo in uaſe ſuſpenſo.

¶Vinum caryophyllatum fit, caryophyllis in ſacculo ſuſpenſis in uaſe cum muſto. Multum deſiccat, diſſoluit, conſumit, attrahit, iuuat aſthma antiquum, & tuſsim in ſenibus cum humorum

corruptione:utile etiam in epilepſia & ſyncope.cóco quendi & retinendi uim confirmat. anhelitum reddit odoriferum.Multum autem de ſiccitate eius remittunt ſaccharum & glycyrrhiza,Arnoldus in libro de uino.

Eodem modo quælibet aromata(& remedia) tum frigida tũ ſicca in ſacculo ſuſpendi poſſunt, & uino uel muſto immitti,quod eorũ ui & qualitate imbui uolumus,Ibidem.

Aromaticum uinum fit ad iuuentutis conſeruationem, ſi in ſacculo lineo immittantur ſpecies non tritæ,ſed particulatim ſciſſę,ita ꝗ ſubſtantia ſpecierum ſit in ſacculo uaga,& ponatur in uino,ore uaſis diligenter obſtructo, Arnoldus de conſeruanda iuuentute.

Alius aromatici uini modus,ad confirmationem temperamenti et iuuentutis. Cubebarũ, caryoph.nucis moſch. paſſularum, de ſingulis drachmæ tres, in ſacculo bulliant in boni uini libris tribus uſq; ad tertiæ partis cóſumptionem.

nem.adde ſaccharum.& inde mane ac ueſperi propina uncias ſingulas, plus minus. Vel fiat ſicut claretum, Arnoldus ibidem.

Vinum crocatum lætitiam affert, & aufert melancholiam, Arnoldus de cõſeruanda iuuentute cap.3. Eius uerò cõponendi modum docet eiuſdem libri tractatu ſecundo, his uerbis: Pone modicum croci bene ſiccũ in ſacculo amplo de pãno lini ſubtiliſsimi rari, & ſacculus ponatᷓ in colatorio de ſtaminea uel panno lineo, & ſuperfundatur uinũ (uel etiam oleum pro oleo crocato) ad modum lixiuij, & repetatur donec placeat color & ſapor. Poſſunt & aliæ ſpecies admiſceri pro arbitrio.

De uinis artificioſis quæ ſaporem peregrinorum referunt, propter aromata & ſpecies in ſacculo intra uas ſuſpenſas.

Varia aromatica uina qomodo fiant,

&peregrinorũ quorundam ſapor fictitius cum aqua ardente & aromatibus ſuperius oſtenſum eſt: hic addem⁹ quo modo peregrina quædam uina homines induſtrij abſq; aqua ardente imitentur: non ut impoſturas inde addiſcant homines auari, ſed ut medici ægrotis præſertim delicatioribus, ſimul & gratificari interdum & prodeſſe poſsint. Decerpſimus autem quæ ſequuntur omnia, ex Germanico libro manuſcripto.

Græcum uinum ſic fit. Zinziberis, galangæ, utriuſq; ſelibram. granorum paradiſi, caryophyllorum, ana uncias tres, in ſacculo ſuſpende in dolio uini mediocri, (in ein füder.)

Vinum Maluaticum. R. Moſchi, agallochi, utriuſque drachmam. cinnamomi, cardamomi (ſi rectè lego) caryo phyllorum, ana drachm. duas. ſacchari candi ſemunciam.

Vinum de Romania. Recipe, ſucci, glycyrrhizæ, cinnamomi, utriuſque drachmas

drachmas duas. aniſi drachmam. macis drachmas ſemis.ſacchari drachmas tres.

Vinum muſcatellum. R. polypodij,liquiritiæ, aniſi, ſingulorum drach. duas.nucis moſchatæ drach.tres. calami ar.drachmam.

Muſcatellum rubrum ſic facies. Florum ſambuci unciæ quatuor. cinnamomi ſemuncia, bulliant in muſto rubeo. Muſcatelli odorem facere putantur quęcunq; moſchum referunt odore ſuo,& quæ à moſcho denominantur, ut nux moſchata, & cortex eius qui macis uocatur.item flores ſambuci præcipuè,& coriandrum. Multi & ſclaream herbam in uino ſuſpendunt, nimirum folia cum floribus: cuius odor uehemens & non ingratus eſt. aliqui tamen inſalubrem eſſe,et caput grauare putant.

Sed compoſitiones huiuſmodi infinitæ fieri poſſunt: & ſatis eſt homini induſtrio, & ſimplicium medi-

camentorum,aromatum,et condimen torum naturæ gnaro, paucas aliquot ueluti formas præſcriptas habere,quas ipſe multis modis pro occaſione & uarijs circunſtantijs uariabit. Nos Deo immortali gratias agentes, à quo omnis remediorum ſucceſſus pendet,huic libro in præſentia finem imponimus.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPITA PRAE-
ſentis libri.

Præfatio.

1. *De liquorum & oleorum ſtillatitiorum inuentione, pag.5.*
2. *De ſcopo huius libri.*
3. *Laus eorum qui quæ optima et efficaciſſima habent remedia, cõmunia eſſe volũt.*
4. *Quantum in omni re apparatus referat. Authores in in hoc libro citati, pag.21.*

De deſtillatione eiusq́ differentijs in genere, pag.25,

De viribus liquorum deſtillatorum in genere, pag.32

De multiplici vſu liquorum deſtillatorum, tum in re medica, tum extra illã, pag.43.

Forma purgandi aquas turbidas, ex Bulcaſi, 45.

De balneo Mariæ in genere, & de ijs deſtillationibus, quæ fiunt in vapore aquæ feruentis, & in fimo equino, 46.

Egregiæ quædam aquæ ſimplices in Balneo M. deſtillatæ, ordine alphabeti ennmeratæ: primum ex plantis, pag.69. & 72.

De vaſis & inſtrumentis diuerſis ad deſtillationem pertinentibus, 76.

De materia vaſorum ad deſtillandum: & primum contra plumbea & ænea vaſa, 82.

De fornacibus, 87.

Vaſa quomodo claudantur & muniantur, tum luto tum aliter, 92.
De præparatione ad deſtillationem 95.
De rectificatione liquorũ deſtillatorũ 102.
Deſtillatio per filtrum 102
De aqua ardente ſeu aqua vitæ ſimplici, eiuſq́ viribus & vſu multiplici, 106.
De ijs quæ arida deſtillantur in liquore aliquo infuſa 122
De quinta eſſentia remediorum 131.
Vini 141.
Quinta eſſentia frigida 148.
De chelidoniæ eſſentijs omnibus extrahendis 152.
Quinta eſſentia ex fructibus 166. Ex floribus, herbis, radicibus 165.
Ex ſanguine humano, ouis, carnibus, & melle 162.
De quinta eſſentia metallorum 168. Ex antimonio, plumbo, ceruſſa 169.
De aquis vitæ compoſitis 172. De eiſdem, ex Lullio 336.
De remedijs quæ aquæ vitæ miſcentur citra deſtillationem 198.
Aquæ ardentis vſus cum alijs medicamentis extra corpus 203.
De aquis deſtillatis compoſitis, ſed alijs quàm cum aqua Vitæ 206.
Aquæ compoſitæ quædam vel ex remedijs per ſe, vel cum aqua fontana deſtillandis, ex Rogerio 215.
De aquis virtutum ſiue Aureis, & alijs quibuſdam

compoſitis

cōpoſitis ex pluribus remedijs cū vino deſtillatis 217.
Aquæ compoſitæ nonnullæ cum aceto deſtillatæ 232.
Caponum aqua 235.
Aquæ compoſitæ, ad varios affectus, intra corpus præcipuè, quarum quædam ex recentibus adhuc pharmacis & ſuculentis fiūt: aliæ uerò infuſæ in plantarum ſuccis aut aquis deſtillatis, ſero lactis aut ſanguine 238.
Ex ſanguine maialis 245.
De purgantibus medicamentis compoſitis deſtillatis 246
Aurum potabile 248.
Aquæ aliquot compoſitæ ad oculorum affectus 258.
Ex Rogerio 260.
De aquis odoris 263. Ex Furnerio 270.
Aquæ deſtillatæ coſmeticæ, hoc eſt ad ornatū pertinentes 275. Ex Furnerio 281. Ex Gordonio 291.
Aquæ ad tingendos capillos & alios pilos 293.
Dentibus purgandis 296.
Per deſcenſum quomodo deſtillentur aquæ ex herbis, floribus & radicibus 296,
Deſtillatio in cineribus, uel arenis, aut ſcoria trita, &c. 300.
Extemporaneus quidam modus 306. Reſina per fundum tenuiſſ. 307.
De roſarijs, id eſt inſtrumentis, quibus ex roſis & alijs medicamētis liquor ſtillatitius elicitur, igne ſubiecto plerunque immemediatè, ex carbonibus aut ſegmē-

tis lignorum 307.
De oleis deſtillatis,& primum in genere, deinde particulatim. De oleis ex plantis, floribus, herbis, gummis,reſinis,ſeminibus,corticibus, lignis 312
Ex aromatibus,ut caryophyllis, nuce moſchata, croco,macis,et alijs 316.et deinceps.
Olea ex ſeminibus et fructibus 332.
Ex baccis iuniperi 339.
De oleis ex gummis,lachrymis, ſeu liquoribus denſatis,& reſinis 345.
De oleo terebinthinæ ſiue larignæ reſin.348.
Oleum ex tartaro 351.
olea de corticibus 352.
De oleis ex lignis 356. Oleum capniſtum 363. Ex papyro 365.
De balſamo vero,366. Antibalſamo 369,
Balſamelæa arte compoſita 376.
De balſamis quæ extra corpus vſurpantur,400.
De oleis ex animalium partibus vel excremētis 405.
De oleis ex metallis,lateribus, gagate, ſuccino 407.
De aqua forti & ſimilibus 450.
De liquoribus gemmarum 459.
De quibuſdam, ut argento viuo præcipitato, eodemq́; & arſenico ſublimatis 460.
PARS II. De alijs quibuſdam non alchymicis, ſiue non deſtillatis aut ſublimatis remedijs, ſed per alios diuerſos modos ingenioſe præparatis, &c. 478.
De

De oleis diuerſis 479. & primum ex plantis. Ex tartaro 497. De oleis ex vitellis ouorũ, lumbricis, ſcorpionib. 500. & c. Ex ſulf. 512.
De fomentis & ſuffitibus 512.
De ſuccis quibuſdam: & plurima de ſucco ellebori 519. Iterum de ſucco ellebori, & extrahendis viribus ex medicamentis purgantibus ac alÿs quibuſdam 530.
De ſucco iridis & rapi, & c. 535.
De decoctis 518.
De vinis ſactitÿs & medicatis 542.

INDEX ALPHABETICVS.

NOTANDVM EST NVMEROS PAGInarum 176. 177. 455. 456. à librarÿs in ipſo opere omiſſos eſſe: quorum nos quoq; errorem ſecuti iÿſdem omiſsis indicem confecimus, quod hoc in loco monemus, ne quis paginarum numeros fruſtra emendet. Litera r. remedium ſignificat.

A.

ABſinthÿ aqua 35. 52. 126
abſinthÿ vinũ 201. *quomodo fiat* 542. & *deinceps.*
abſceſſus rumpit 115. 208. 223
aceti vſus 407
aquæ compoſitæ cum aceto

deſtillatæ 232

acetum candidum reddere 308

aceti vapor in liquorẽ collectus 307

acetum deſtillatum 42

aduſtio oleornm quomodo emendetur 323

aduſtione caret quinta eſſentia vini 144

aduſtionum ab igne r. 58. 68.171.458. 503

æther calidior igne 134

affectus animi immutat 118

affectus calidi 150.151

affectus interaneos curat 223

albugines oculorum abolere 75

alembicum quid 77

allegoricæ interpretationes authorum 139 140

alſinæ aqua 53

alterare 217

aludel, alutel, aluthel, 82

alumen 121

alumen purgat 251

aluum ſoluentia 252. 447. 522. 531. 559.

aluum aſtringit 338.370

amarum liquorem reddere 126

ambuſtis locis medetur 312

amygdalarum oleum, 420. 482

anatum ſanguis 69

angelica aqua 458

anhelitum fœtentẽ emendant 117.194.208.380.388 576

anhelorum r. 423.544. *vide aſchmatis.*

anima ſecũdum Stoicos 134

animi deliquia excludit 118

animum confortat 386

animalium partes quomodo deſtillandæ 52

ex animalium partib. vel excrementis olea 405

aniſi oleum 331. 333

aquarum deſtillatarum ex animalib. earúmue partibus, aut excrementis ratio 72. *&* *deinceps.*

anſeris

anſeris pinguedo 538
anthrax 158. *Vide Carbunc.*
antibalſama 369
de antiballomenis 372.373
antimonij oleum 411
antimonij quinta eſſentia 414.*&* 169.*& deinceps.*
antimonij rubedo 411
ani dolorum r. 501, 502 370
apobamma 249
apophlegmatiſmos curat 214
apoplexiā curare 120.172.204.210.243.421.447.
apoſtematum r. 170.210.351 395.336.337.
apoſtematū capitis, laterū, ſeu coſtarum r. 246
apparatus magnā vim habet 17.18.
appetitum excitantia, 150.209.
appetitum confirmās r. 60. *prouocans* 552.
aquæ ſalſæ deſtillatio, vt dulceſcat 45
aqua dulcis communis vt ſalubris reddatur 54
aquæ turbidæ quomodo purgentur 45
aqua, vide liquor.
aquæ compoſitæ vel ex remedijs per ſe, ael ex aqua fontana deſtillandis 215
aqua ex folijs extracta 216
aquæ deſtillatæ quomodo ſeruandæ 91.92
aquarum ſimplicium, in balneo M. deſtillatarum ratio 52.*et dein.*
aquæ recētes præferēdæ 128
aquarū præcipuarum catalogus 70.71.72.
de aquis deſtillatis compoſitis 206. *& dein.*
aquæ compoſitæ, ad varios affectus, intra corpus 238
aqua ex folijs 216
aqua è floribus 217
aqua fortis, vide fortis aqua.
aqua mortua 112
aqua philoſophica 49
aqua ardens & aqua vitæ

eiuſdem liquoris duo ſunt nomina, de quo ſcribitur 49.44.35.126 173.108. unde fiat 106.107
aqua ardens deſtillatione quater repetita perfecta 113
aquæ ard. in ſingulis deſtillationibus quantum decedat 112.113. quo meliora ſunt uina, tanto melior 112. quando ſatis deſtillata ſit 110, deſtillata ſæpius magis acuitur 107
aquæ ard. tres diuerſi liquores 114
aquæ ard. qualitat. 117
aquæ ard. uſum qui deſcripſerint 116
De aqua ard. eiusq́ virib. et vſu multiplici 106. & deinceps.
aquæ vitæ vires ex Arnoldo 114
aqua vitæ omnium metallorum virtutem in ſe cõprehendit 169
aquæ ardentis vſus in bello 44
aqua ard. pro ientaculo ſumitur 210
aquæ ardentis mixtio, 120. 121
aquæ uitæ quæ remedia miſceantur citra deſtillationem 198
aquæ ard. vſus cũ alÿs medicamentis extra corpus 203
aquæ vitæ compoſitæ diuerſæ 151. & deinceps
aqua ex frigidis compoſita 197
aqua mirabilis quæ contrarium efficit, quàm aqua vitæ 148
aquæ virtutum, & aliæ quædam compoſitæ, & cum uinõ deſtillatæ 217
aranea ſi comedatur, ne noceat 209
araneam interimit 389
arbores incerficit 448
per arenas deſtill. 306

argentum diſſoluere, 452
argentum dealbare 500
argēti viui ſublimatio 473
argentum uiuum ab argento uero ſeparat 222
argentum (uiuum) præcipitatū quomodo fiat 462. aliter 462. vide Mercurius.
aqua coſmet. ex argento viuo 277
arida quomodo macerētur 123
arida quando & quo modo deſtillanda 128. & deinceps.
aromatum maceratio 123.
aromatum vim conſeruare 223
ex aromatibus oleum quomodo extrahatur 316
arſenicum, vide auripig.
artemiſite vinum 547
arthritidis r. 193. 360. 363. 393, 415. 484. 518. 538.
articulorum vitiis prodeſt 362
aſcaridibus infeſtatis prodeſt 528
aſthmatis r. 393. 229. vide anhelorum
aſtrantia 125
atramentum ſutoriū, 447
atribili varios affectus tollit 547. vide bilis atra.
auditui prodeſt 118, 193
auditus grauitas 421
auena deſtillata 39. 310
auenæ ſtramen 99
aues allicere 143
aureæ aquæ 217
auriginem depellit 224
auripigmenti oleum 408
auripigmenti ſublimatio 474
aurium dolorib. 501, 502
aurium fluxus 394
aurium noxæ medetur 422
aurium tinnitus 59. 419
aurium vermes interimit 423
auri multip. vſus 256
auri ſpiritus 17
aurum diſſoluere 452. 459.

254.
aurum potabile 132.135. 147
152.248. 233.
aurum quomodo purgatur
253

B

Balneum Mariæ 29
attenuat 30
balnei M. fornacis deſcriptio 46
balnei M. laus 82.83 tractatio in genere, 46. quomodo calefiat 47
balſamum qualis vox 365
balſama qui liquores dicantur 370. et dein.
balſammelæon 374
balſami deſtillatio 377.375.
balſama arte compoſita 376
de balſamo vero, & antibalſamis 365
balſama quæ extra corpus vſurpantur, 400
balſamũ ad cicatrices 401
balſamũ Dornſtetteri 399
Bartolomæi 382. Lullij 394.
Petri Aponenſ. 383.
balſamum verum interijt : 367
balſami veri nota 371
belzoi oleum 347
de ben oleum 335
benedicta 173
benedictum balſamũ 400
benedictum oleum quomodo fiat 322
berchile quid 87
beronica 207
berylli ſpiritus 172
betonicæ vinum 547
bilem corruptã purgat 210
bilis aduſtionem tollit, 156
bilis atræ r. 210. vide Atra bilis.
bilis atræ r. 158. 210. 228. 468
bilis amara, ibidem.
Boracis vis contra calculũ veſicæ 41
bubo 185
bugloſſatum vinũ, 547. 548

C

Cadauera conſeruantia r. 118. 385
cæcum alembicum 78

calculi r. 210. 214. 231. 232. 234.239.350.381. 392. 419. 422.424.431.435.437.459 460. 484. 505. 547. 571.
calculus veſicæ, vide in veſica
calefaciẽtia r,211 233.375.417
caloris præter naturam r. 54.58.67. 246
calorem natiuum confortat 117
caliginis oculorum r. 311
calx oleo reſtincta 415
camphoræ aqua 55. 56
camphoræ oleum 55
camphoram diſſoluere 117
cancri r.75.150 242.263. 329 358.392.458
cancrorum lapides 39
ut candela etiam in aqua ardeat 454
caniciem excludens 118 rerardans 563
canis rabidi morſus r. 75. 120.
cannabis folia 310
cantharidum aqua 69
capilli, vide crines.
capillos augere 311. regignere 240. 501. longos facere 294
capillorum colorem mutare 275
ad capillos & alios pilos tingendos aqua, 293. & deinceps.
capillos virides facit, 296.
capillorum defluuij r. 311
capniſti oleum 13.363
è capiſci ſiliquis oleum 482
aqua ex lacte caprino 74
caponum aquæ235.236. 237
capitellum quid 25.77.
capitis dolorum reme. 118. 150. 193. 218. 221. 233. 435.
capitis infirmitatis r. 217. 244.
capitis ſcabiei r. 240. 263. vide vlcera capitis
carbones quales eſſe debeãt 28.
carbunculi r.392. vide anthrax.
cardiacæ 193.557

carnes decoquere 116. 117. 208
carnium deſtillatio 51. 52.
quinta eſſentia 163
carnis mortuæ remedia 392
carnem producit 312
à corruptione conſeruat 222
caſſoletta 270
cataplaſmata 313
catulæ aqua 72
centaurij minoris aqua 210
cepæ aqua 54
cera vaſa vitrea illinere 94
ceraſorum aqua 54
viſulorum, ibid.
è ceraſorũ nucleis oleũ 483
cerebri affectuum r. 117
cerebrum calfacientia, r, 203. 423. *Cõfirmantia* 220 224. 233. 329.
cerebri imminuti remediũ 209
cerebri membranas contuſas ſanat 303
ceruſſa, vide plumbum.
chelidonia 32. 139. 147
vires innumeras poſſidet 152
de chelidoniæ eſſentijs extrahendis 152. *& deinceps. &* 157.
chelidoniæ diuerſorũ liquorum vires 156. *& dein.* 159.
chelidoniæ lac colligere 537
chiragræ r. 193
cholericorũ r. 209. 227. 548 552.
chryſocolla 41
Chymiſtica quid 5
cibaria omnia à corruptione conſeruat. 222.
cicendulæ 11
ciconiæ aqua 73
per cineres deſtillatio, 300. *& deinceps.*
cinnamomi maceratio 123.
oleũ 352 *aqua, & deſtillandi modus, ibid. &* 354
cicatricum r. 401. 469. 502 504.
cicatricem inducit 360
cicatrices delent r. 351 381.

cuti aſsimilans 75

circulatio, eiuſq; vſus & præſtantia 155.198.199

citri ſuccus quomodo deſtilletur 105

claretum, vide vinum.

claua 76

clauis philoſophorum 148

cœlo ſtellas infigere 35

coitum auget 118

colicorum r. 188.193.436 469,488.515.546

colli affectuum r. 389

colliſionis lapidis uel bacculi in corpore r. 389.392

colorem bonum facientia 209.210.211.246.277.563 *Vide in Facie*

columbinum ſtercus, 40

comitialis r. quem & epilepſiam, & caducum et malum morbum appellãt 53.54.59.68.115.193.118 130.210.215.233.240.242 256.376.380.385.389.393 415.417.421.423.447.538 576

conceptum promouẽtia 358 415.

confortans 56

concoquens r. 370.559.576

concoctionem promouentia 209.217.233.562

Conſtatinopolitana aqua vitæ 226

conſumens r. 575

contractorum r. 73.227

cordis affectuum rem. 224 383

cor roborantia 61.118 159.254.267.329.552

cordis ſubſtantiam illuminat et confortat 255. *ſynceram reddit* 257

à corde aquam depellens r. 388

cor. tremoris r. 68.246

corpus totũ roborãtia r. 165 389. *renouãs,* 393. *extenuatum confortans.* 385

è corticibus olea 352

coſmetica non improbantur 275

coſmeticæ aquæ earúmque differentiæ, ibidem. &

dein.uſque ad 201.
crines,vide capilli & pili.2
crines auro ſimiles,vt fiant 293
ex croco oleum 326
cruſtas ſanat 120
cryſtallinus globus 100
cucurbita quid 76
cucurbitæ quomodo luto muniantur 94
cucurbitas balnei pāno induunt. 94
cuprum dealbat 500
cutim abſtergens r. 220 495 501.502
*cutis infectionum r.*358.*maculrum* 290.*fiſſurarum* 484. 502
cutim albam reddēs r. 300. *albā et ſubt.* 277.280.286 *mollem* 120.
cyanei præparatio. 476

D

Dadi quid 370
dæmoniacos iuuat 415
de decoctis 538
decoctiones in aceto, 539 541
dei gratia dicti potus 569
dei manus 570
dētes dealbantes aquæ 457. 194,275.457
dentes purgans 296,380
dentibus vtile r. 388
dentium dolores mitigātia 58.119.118. 208. 210
pro dentium doloribus r. 214.294.224.358.395. 423 453.501. 514
dētes infirmos,corruptos, et concauos curās & clarificans remed. 215
dentiū putredinē tollit 214
dentium vermes eradicare 294
deſtillandos liquores qui de ſcripſerint 21. 22. 23. 24
deſtillatio quid 25
deſtillatio,vide liquor
deſtillatio eiusq; differentiæ in genere 25
deſtillatio optima mixtio 198

deſtilla-

deſtillatio quædã ineſt mete oris & animantibus à natura 25.26
deſtillatio quo ordine aſcendentium liquorum, quorum alij alijs reſpondent elementis, fiat 26.28
deſtillationem omnem materia contrita, ſuper faces ſuas refuſa repeti, conſultum 38
deſtillationis repetitæ vis augetur præſertim in craſſiorib. 39
deſtillatio quot modis fiat 27
deſtillatio per ignem grauiora reddit 30
deſtillatio per aſcẽſum quid 25
deſtillandi modus per deſcẽſum 296.& deinceps.
deſtillatio quæ à putredine fit medicis fugienda 97
deſtillata vapore aquæ calẽtis qualia 305
deſtillatio aridorum in liquore aliquo infuſorũ 122 & deinceps
deſtillatio ex tempore, 306
deſtillatio è ſuccis 38
deſtillatione vulgari odor & ſapor remediorũ perditur 32
deſtillatorum liquorum uſus multiplex tum in re medica, tum aliàs 43
Diabetæ r. 193
dianthos 178
digerentia 375 417.485.
digeſtio 95
digeſtionis tempus 100
dioptræ deſcriptio 91
diploma Galeni 46
dolores mitigans r. 488
dormientia membra excitans r. 338
dyſcraſiam alterat 216
dyſenteriam excitans 84
curans. 553

E.

Ebrium reddere 310
elementa cuncta in quin-

tam eſſentiã permutare 154.155
elementaris materia quomodo conuertatur in inelementarem 142
elixir vitæ 159.257
elleborus 133
cum elleboro aqua 248
ellebori catapotium 525
ellebori nigri ſuccus 519 530.526
empyreuma quomodo ſeparetur 104
epilepticorum r. Vide in Comitiali.
eſthiomeni r. 475
eſulæ lac quomodo colligatur 537
euphragiæ aqua 262
excrementoſam materiam conſumens r, 417
exhilarare, Vide in Hilaritate 278
experientia requiritur cũ iudicio 20
exuirtuare & excorporare quid 19
exulcerationum r. 361

F

Faciem ornantes aquæ, vide Coſmeticæ.
ad faciei formam r. 282.283 292
faciei colorem bonum facientia, vide in colore.
ad faciei colorem r. 275. nitorem & colorem 224.227
faciei candorem conciliantia r. 69.73.115.209.220 281.289.391.473. Colorem roſeum 279.292
faciem purgantia 223.500
ad faciei lentigines re. 278. 406. maculas, 69.120. 209,275.278.280.284.285 286. 287. 288. 329. 391. 406. moleſtias 283. pannos 329. ſcabritiem 275. 278
faciei nitorem conciliant r. 273.278.281.283.450
faciem clarificant re. 114. 289.293.294. à Sole præ-

uant 275
*ad faciei rugas r.*497.*ſquã mas* 277
faciem odoriferã reddens r. 391
faſcini r. 470
febris r. 58. 67. 74. 119. 150. 193. 209. 210. 227. 233. 243. 244. 246. 338. 358. 379. 385. 389. 431. 433. 437. 469. 507. 529. 559
fermentatio 96
ferrea vaſa probantur 87
ficorum remedium 165
per filtrum deſtillatio, 27. 104. *&* *deinceps* 106
fimus equinus 29. 144. 145
fimi equini vſus 51. 153
fiſtularum remed. 67. 75. 150. 252. 262. 329. 389. 392. 395. 398. 426. 465. 475. 484
flatus diſcutientia re. 60. 546
ex floribus oleum, 325
florum quinta eſſentia quomodo extrahatur 161
ad flores uteri remedium 119
fœcũdas mulieres reddẽs r. 119
è fœno oleum 484
fœniculi aqua 261
de fomentis 512. *quomodo adhiberi debeant* 514. *et deinceps*
de fornacibus 28. 87. *&* *deinceps*
fornax balnei M. 46. *acediæ* 48
Fornaces ad olea extrahenda 317. 319. *ad oleum iuniperi* 343. *ad deſtillandũ per cineres* 301. 302. 303. *ad vitrioli oleum* 440. *alia* 433. *ad roſas deſtillandas* 63. 64. 65. 66. *ſi quid per ignem ualidum deſtillari debet* 88. *et deinceps.*

fortis aqua 44.450
fortis aquæ ſpecies nonnullæ, earúmque compoſitio 451.452. & deinc.426 465. vbi ſeparationis aqua vocatur
folia quæ odore carent quomodo deſtillentur 47
fraga quomodo deſtillentur 56
fragrantia requiritur ſumma in quinta eſſentia 135
è fraxini cortice liquor 57
fraxinum oleum 360
ad frigidos affectus r. 227 277.396.419.422.
ex fructibus oleum 332
frumenti oleum 335.484
furfurum r. 224

G

Gagatis oleum 415 418.421
Gallicana aqua 278
Gallici morbi remed. 227 359. 425. 463. 464. 468 525
in Gallico morbo purgatio 205
gangrænæ remed. 426 464
Geber Arabs quid deſtillatione ſentiat 31
gemmarum liquores, 459
ad genitalia nimis calefacta r. 150
gentiana 200
gentianæ aqua 125
gibberis inunctio 538
gingiuas confirmans r. 380
gingiuas curans 209
ad glandulas r. 280
glutinans 375
goacomax 368
gonagræ r. 419
grauidis nocens 119
guaiacum oleo abundat 315

gummi

gummi præparatio ad deſtillationem 345
ex gummis oleum 345
gummi ex aqua 216
gummi purgantia quomodo exhibeantur, 537
gutta roſacea 115
guttæ r. 193. 209. 211. 224. 227. 243. 263. 295 338. 393
gutturis affectus 389

H

Hæmorrhoidum rem. 252. 374. 389
ad hæmorrhoid. tumores 562
Halicaccabi acinorum aqua 57
vinum 547
hecticorum reme. 166. 386 393
hederæ baccarum oleum 484
ex hederæ lignis oleum 358
helxinee aqua 57
Henricus piger quid, 47
hepar, vide Iecur.
hepati vtiliter 118
ad hepatis obſtructiões 151 158. 234. 234. 571
herbarum virtutes extrahere 116
herbarum quinta eſſentia 161
ex herbis oleum 324
herbæ et flores quando colligi debeant 32
hermetis vas 80. 141
hieracij minoris aqua 57
hilaritatem inducentia 115 118. 165. 208. 225. 227 254. 548. 571. 577. vide melancholicorum remed.
hircinus ſanguis. 40. 69
hirundinum aqua 232
hominem ab omni corrup-

tione præſeruantia 156 164.188.190
hominem ſemimortuũ recreans r. 156
humani excrementi aqua 75. oleum 406
ad humores malos 223.246 aduſtos 548
humores ſuperfluos reſtringens r. 394
humores pellens remed. 244
hydropis r. 75 209.210 224. 233. 241. 246. 338 393.437.419.544.571
hydrops hypoſarca, 193
hydroroſarum 13
hyperici oleum 485. et deinceps
in hypocauſtis germanorũ deſtillatio 99
hyſſopi aqua 58

I

Iaſminum 482
Iecoris remed. 68 193.172.223.246.257. Vide Hepar.
Ignem attenuare 29
Ignis ad deſtillandũ ex qua materia ſit, refert 27
Ignis qualis eſſe debeat ad roſaria 308.309
Ignis ſacri r. 241
Ignis calorem innoxiũ reddere 149
Ilei remed. 193. 208. 469.488
Impetiginum rem. 171.335. 357. 484. 500. 501. 502 504
ad Inflammationem, 61 67
Ingenium acuunt re. 115 208.220.563
Inſanorum reme. 436.523 548
ad Inteſtinorum fluxũ 62 vitia 223
Intybi aqua 58
Inulæ vinum 542

Ioan-

Ioannis Braceſci ſentẽtia de quinta eſſencia 138
Ioannes de Rupe ſciſſa quando claruerit 23
Iracundiã remittẽs remed. 225
Iris 125
Ireos puluis 265
Iridis radicum aqua, 212
ſuccus 535
Iridis vinum 544
Iſchiadis r. 393. 419. 453 485. 488
Iunctuarum affectus 117
Iuniperi baccæ 126. earundem aqua 211. oleum 334 487
Iuniperi gummi deſtil 347
Iuniperi è lignis oleum 357
deſtillatum per aſcenſum & deſcenſum 339. & deinceps 319
ex Iuniperi vernice oleum 331
Iuuentutem conciliant conſeruant ac reſtaurant r. 115
131. 133. 156. 159. 168. 178 189. 248. 282. 291. 329. 387 393. 500. 576

L

Lac deſtillatum 39. ad boracem 41
Lactis aquæ vſus 76
lac coagulare 394
lac Virgineum 170
ad lachrymas oculorum cohibendas 56. 115. 209. 261 262
lachrymas extrahere lignis 537
ex lachrymis oleum, 345
ad lætitiam r. vide in Hilaritate.
lapis philoſophicus 159
lapis, vide Veſicæ.
lapides confringẽs aqua 39 & deinceps
lapides diſſoluere, 452
laſsitudinis r. 120
ad laterum dolores 150. 436
laterum ignitorũ vſus 350
lauendulæ florũ oleum 331

lauendulæ aqua 58.265
ex lauri baccis oleum, 334 487
laxare 217
lazuli, vide Cyaneus
ad lentigines faciei 115.483 *vide etiam in facie*
leporis pellis 40
ad leprã ſeu S. Lazari morbum r. 57.118.159.165 190. 209. 256. 257. 380 393.425.431.449
lepram auertentia 225 228
lethargi r. 436
lichenũ in facie r. 251.252
lien, vide ſplen.
lienis r. 117.151.437
ad lienis dolorem 417
inflammationem 246
obſtructionem 234
ex lignis olea 317.356
limonum ſuccus 42
deſtillatus per filtrũ 106
linguæ vſum reſtituens r 54.165.208
lippitudinis r. 299.458
liquor, vide aqua & deſtillatio
liquores deſtillati quid differant à ſuis ſimplicibus 33. *an retineant vires priſtinas* 35. *vires eorum in genere* 32
liquores qui ſimilem ſuis ſimplicibus, quiq; diſsimilem vim retineant 35.36
liquorẽ ab omni re eiuſdẽ facultatis effici poſſe 37
liquorum inuentio et oleorum 6. *& deinceps.*
Lullius quando claruerit 23
lumbricos necantia r. 118 208.221.244.419.423. *Vide vermes.*
lumbricorum oleum 504
lumborũ doloris r. 117
lupi abſceſſus r. 119.150.263 295.392.475
lutare quid 92
luti præparatio 93
lutum ſapientiæ 84.92
lymphaticorum r. 469

M

Maceratio 95
macerationis tempus. 124 125
macularum r. 483
Vide in facie
macrum reddens r. 221
ex maialis ſang. aqua 245
maniacorum r. 116.523.193 548
margaritas ſoluere 310
mater balſami 173.399
mater remediorum 197
matricẽ cõfirmans re. 358
matricis ſuffocatio 385
obſtructio 234
medicamentis quibuſdam compoſitis, cur eulogia addantur prolixa 19 20
medici boni & eruditi eligendi 17
melancholicorum remed. 116. 156. 386. 436. 469 521.548.562. 571. 577. *vide hilaritatem inducencia*
mel cum deſtillatur ne redundet 311
Melis ſanguis 69
meliſſa 207. *Vinum eius* 542
membra alleuians re. 339
corroborans 242. *exhilarans* 243. *læſa curans* 117
vt membra abſque dolore incidantur 448
memoriam augent, confirmant vel reſtaurant re. 115.208.224.396.423 435
menſes promouentia r. 56 119.210.208.244.365.423
ſiſtens rem. 150
Mercurius, vide Argentũ viuum.
Mercurius vegetabilis 144 148
Mercurius intra corpus quomodo detur 471
Mercurij puluis, ſiue Mercurius præcipitatus aut rubeus 465.466.467 470

metalla ſingula in omni metallo 168
ex metallis diuerſis aqua 449
metallorum deſtillat. 29
metallicum oleum quomodo fiat 408
ex metallis olea 407
metallica olea grauiora 408
metallorum quinta eſſentia 169
metalla in lapidem conuertere 159. *reſoluero* 310. *ſeparare* 451
metallica vaſa cuncta improbantur 84.85
mixtio quæ lentè fit probatur 200
à morbo vel infirmitate liberantia r. 158.163
ad morbos ſiue corruptiones omnes 156.169.178 430.433.435.408 *præſeruans* 551
ad morbos omnes ex putredine naſcentes re. 470
moribundos reſtituere uel iuuare 157.393
morpheæ r. 120.165
ad morſus venenoſos reme. 211
moſchatæ nucis oleum 488
de moſchatæ nucis cortice (macis vocant) oleum 355
Mures necans r. 300
muſa cornuta 79
muſcas interimunt re. 116 209
è myrepſica nuce oleum 488
myrrhæ oleum 345
myrrha loco balſami ponitur 369

N

Nares vlceratas fouere 515
ad narium obſtructiones 423
narium fœtori r. 224
naſus quid 25.77
naturam augmentari remed. 5.6.233

naturam recreans r. 560
confortans 386
nectar, vide vinum
neruos confirmat remed. 209. 233. 240. 329. 395 495
ad neruorum affectus, 117 386
ad neruorum reſolutionem 242
ad neruos contractos, 393
neruorum dolentium rem. 358.398.417
ad noli me tangere r. 295. 389.392.395.475
nubes magnas facere 150
nucem iuglandium aqua 58
nucibus
ex nubibus moſchi oleum quomodo fiat 321

O

Obliuionis r. 417
obſtructionum r. 580.118 435
ad oculorum affectus r. 223 227.260.252.294.436
ad oculorũ affectus omnes 258
oculos corroborant r. 62 159
ad oculorum caliginem, 449
oculos rubentes & caligantes emendãt r. 115.193.209
rubentes 259.261
oculorum dolentium re. 68 150.241.357.392.458
ad oculorum fluxus 118
oculorũ inflammationem r, 62
ad oculorum lippitudines r. 259.261
oculis tumidis & lippis r. 311
ad oculorum maculas r. 56 118.258. 261. 262. 307. 365 449
ad oculorum ſuffuſiones ſeu catarractas r. 259.307 423.454
ad oculos vlcerosos r. 311
odor ſuauiſſimus omnium

quinta eſſentia ex aqua ardente 143
odor quomodo concilietur deſtillandis 33.50.51
odoratum liquorẽ reddere 126
de odoratis aquis 263 *& deinceps.*
odorifera aqua 267 *& deinceps.*
odoratæ aquæ Andreæ Furnerij 270. *& dein.*
odorata aqua ex tempore 265
de oleis diuerſis 479 *vide etiam balſama.*
oleorum differentiæ 312
oleum omnibus rebus mixtis ineſt 313. *omnibus lignis* 315
de oleis deſtillatis in genere 312. *& deinceps.*
olei in balneo M. deſtillatio 49.50
oleum de nonnullis arboribus quomodo fiat 323
oleum ab aqua quomodo ſeparetur 340
oleum odoratum 355
oleorum metallis extractorum vis 407
oleum benedictum 313
oleum ſanctum 164
olea deſtillata miſcentur 406
oleum quomodo exprimatur 480
opobalſamum 375. *factitium* 376
orchis aqua 59
ad Orthopnœnam r 519
ad oris vitia 224435446
oris putredinẽ extrahens r. 215
oſſa educens r. 405
oßibus fractis r. 119
oua fracta coqui poſſe in aqua vitæ 120
oua ſoluere 310
ouorum teſtas facere per aera volare 149
ouorũ oleum quomodo fiat 500.501.321. *& deinceps*

ouo-

ouorum quinta eſſentia 163
ozænis r. 224

P

Palpebrarum tumoris r. 261.262
palpebras inuerſas emendat 298
panni maculas aufert, 459 500
pannus ardens ne comburatur 149.457
parabola 100
paralyticis lauandis aqua 204
paralyſis r. 54.115.164.165 194. 204. 220. 233. 240 243.244.277.294.329.338 358.389.393.395.400.415 423. 417. 419. 436. 437 485
parietaria 40
paronychia 515
paroxyſmi rem. 54.58.215 385.417
ad paßiones frigidas remedia 117.193.197
paſſulæ quomodo præparandæ ad purgandum, 538
Patauij monumentum 8
pectoris abſceſſus rumpẽs r, 519
ad pectoris affectus, 243
pectoris caliditatem reprimens r. 216
pectoris humores depellens remed. 60
pectoris ſiccitatem emendans 216
pectoris vulnera ex cauſa calida conſolidans 216
pectori dolenti remed. 221
pectori nocet plumbum 83
pectori obſtructo r. 93
pectori ſalubre r, 209
pectus mollificans r. 233
penetrans r. 417
pellicanus 141.80
perſicorum aqua 60
peſtis r. 57. 59.69.178.186 188.203. 210. 225. 246. 358. 431,469, 471. 506. 539. 565

petralis aqua 239
petroſelini aqua 60
phlegmaticorum r. 562. 571
picæ aqua 73
pili, vide Capilli & Crines.
pilos dealbans remed. 295
pilos prolixos faciens, 295
pilos prohibens renaſci 72
pilos remouens 233
Pilularum extractio, 532
ex Pimpinellæ ſeminibus oleum 339
ex Pineis nucleis oleum 345
pinguem faciens r. 221
piſces alliciens 423
piſces à putredine ſeruãtia 116. 117. 208. 222.
pituitam capitis emendantia r. 118. 210
philoſophica aqua 227
philoſophorum oleum, 417
phlegma ſalſ. 115. 156
phlegmaticos humores conſumens r. 216
phlegma ſeparans 104
phlegma curãs 120. 158. 329 398
phreniticis r. 209. 233
phthiſicorum r. 210. 393
plagarum r. 170, 210
plantaginis aqua 60
plantæ quo tempore colligẽdæ 161
pleureſis 436
Plinij locus examinatus 250
plumbi oleum 424
plumbi qualitas nocet 83
plumbi quinta eſſentia 170
plumbum philoſophorũ 170
podagræ r. 193: 419. 495 496
porcellanæ quomodo ſoluantur 43
porriginis r. 120. 224. *vide Furfur.*
portulacæ, ſedi & aliarum ſuccum extrahere 536
de Præparatione ad deſtillationem 95. *& diuerſo eius nomine.*
vt Præuenias morbos. 472
ptiſana intempeſtiuè exhibita mortis cauſa, 17

ad

ad Pudendorum abſceſſus aqua 204
puerperis vtile 237
pulegij aqua, cum ſaluiæ 211
pulmonem purgans r. 423
pulmonis r. 68. 156. 158. 246. 558
punctiones ſanat 208
purgantia.r 532. 436
purgantia deſtillata probãtur 247
purgantia quomodo per liquorem exhibeantur 537
de Purgantibus medicamẽtis compoſitis 246
purgantis electuarij extracti deſcriptio 533
pus expurgans r. 321
puſtulas ſanantia 56 224
putrificatio 96
putrificatio in fimo equino 98
putrificatione indigent craſſa, denſa, ſicca, cruda 101 102
pyretrum 126
pyretri radicis aqua, 214
putrificationis varia genera 99

Q

Quinta eſſentia quid, 131
quintæ eſſentiæ effecta 132 & deinceps.
virtus 136
de Quinta eſſentia remedio rum 131. & *deinceps. quo modo extrahatur* 136. & *deinceps. quomodo facilius, et minore ſumptu extrahatur* 144 & *deinceps aliter per uas vitreũ,* 146 *per fumum,* 145
quinta eſſẽtia quomodo fiat 305. *Eius ex vino extractio* 141. 147. *ex plantis quo modo efficatior* 162. *à fructibus* 160. & *deinceps. metallorum,* 168. 169. *ſimplex* 132. *compoſita* 132
quinta eſſentia chelidoniæ 147
mellis 147. *frigida* 148 149

quintæ eſſentiæ ſcriptores 131.136.137.

R

Radicum eſſentia quinta 161
radices ſiccæ maceratæ aquam reddunt eiuſdem facultatis 212
radicum quæ in vino deſtillantur enumeratio 212
raphani ſylueſtris aqua 214
raporum aqua 60
rapi ſuccus 536
receptorium quid 25 77.80
rectificatio, per repetitam deſtillationem 103.108
rectificatio aquæ in balneo Mariæ deſtillatæ 103
rectificatio liquorum deſtillatorum 103
refrigerans r. 552
regij morbi r. 351.389 vide Aurigo, Icterus.
renes calfaciens r. 562
ad Renum dolores 208. 417 obſtructionem 437 vlcera 240. calculos, vide in Calculo
reptilia interimere 116
per Reſina deſtill. 307
rhabarbari extractio 531
ad Rheuma 388. 436
roborans remed. 485 329
Roborantia cor, vide ſupra
roris aqua 129. 130 collectio, deſtillatio, & rectificatio, ibidem. præſtantia ibidem
rori per ſe uis quædam medicandi ineſt, ibidem.
roſarum deſtillatio 32 297.298
aqua 60.274
quot modis apparetur. 62 63
roſis vnica deſtillatio ſufficit 38
roſarum ſiccarum aqua 127
roſarum aqua compoſita

cum alijs 266.267
de Roſarijs 307. & dein.
roſaceum oleum eiuſq; præparatio 491 & deinceps
roſmarini è floribus oleum 328. quomodo fiat 330. vicem gerit balſami 371
ruberta 338
ad Ruborem faciei 389
rugæ faciei quomodo tollãtur 69.275.280.368. Vide in Facie.
rupturam corporis ſanat 338
rutaceum oleum 331
è Rutæ ſeminibus oleum 337

S

Salis oleum 425. præparatio 476. vſus 52. 102. 163. 166 252
ſaluiæ aqua 67
ſaluiæ aqua et pulc. 211
de Sambuci floribus oleum 495
ſanguineis utile 552
ſanguinem concretum ob caſum aut ictum ſoluere 68.190.423
ſanguinem generans 560
ſanguinem ſiſtere 60. 62 244. 338
ſanguinem è naribus ſiſtens r. 437
ſanguinem purgantia r. 151 156. 193. 210. 211. 227. 240 246.255
ſanguinem nutriens r. 118 159
ſanguine humano vti cum remedijs, non conſultum 164
ex Sanguine humano aquæ quatuor 164
ſanguis humanus 132 139.148. ſublimatus, 165 166.163
ſanguinis humani quinta eſſentia 162
ſanguis humanus allegoricè 167
ad Saniem vlcerum 312
ſaniem digerit 464

ſanitatem corporis conſeruans r. 193.208.210
ſapientiæ oleum 417
ſaponis aqua quomodo fiat 107
ad Scabiem r. 117.120.209 211.224.240.338.357.389 425.435.500.529.546
ad Scabiem capitis 295
ſcabioſæ aqua 67
ad ſcabritiem 406
ſcillæ deſtill. 299
ſcopus operis 12. *& deinceps*
ſcorpiorum cinis 39
ex Scorpionibus oleum 505 *& deinceps*
per Scorias deſtill. 306. *contra Scrophulas,* 208.280
ſedi minoris aqua 67
ex Seminibus quædā olea, ex Raimundo 336.332
ſeminum maceratio 123
ſenectam differunt re. 131 159.165.189.190
ſeparationis aqua, Vide Fortis aqua
ſermonem reſtituit re. 437
ſerpentes interimens r. 380
ſerpentina 113
ſerpiginis remed. 484.501 504
ſiccantia r. 417.552,575
ſigillum Hermetis 94
ſitim ſedantia 256.445.552 553
ſolani aqua 67
ſolificari 135
in Sole deſtill. 145,100
ſolis calorem mitigare 150
ſomniferæ aquæ 238
ſomnum facilem præſtātia 233.243.436.
ſpaſmi r. 119.158.380.415 419.423.436
ſpecula caua 100
ſpicæ oleum 331.495
ſuperat omnes odores 328
ex Spica olei modi três 326. *& deinceps* 328
ſpiritus confortat r. 218
ſpiritus partium principalium augens r. 360
ſpiritus figere 159
ſplenicorum r. 360

ad

ad Splenis apoſte. 423.humores ſeparandos 210.obſtructionem, 193. 571
vitia 223
per Spongiam aquæ ardentis deſtillatio 111
ſponſæ ſolis oleum 337
ſputum attenuans re. 216
ſtellas cœlo infigere 35
ſtercus per os eijcientes r. 469
ſtomacho nocet plumbum 83
ſtomachum inaniens remediũ 210
ſtomachi r. 118.150.151 217.221.267. 431. 436. 546 547.
ſtomachum confortantia r. 61. 150. 19[illegible]. 20[illegible]256. 552 553.557.purgantia 233 241.244.388
ſtranguriæ r. 393
ſtrumas abolens r. 402
de Styrace oleum 348
ſublimare 79
ſublimatio quomodo fiat 460
de Sublimatis quibuſdam ſolidis 460
ſuccini oleum 424
de Succis quibuſdam, 519 & deinceps.
ſudorem prohibens re. 150
promouẽs 60.516. 517. 536
ſuffitus 516. & deinceps
ſulfur 121. 425
ſulfuris oleum 426
quomodo fiat 426
vt clareſcat 427
ſuperfluitates deſiccans remediũ 255
ad Surditatem. 389. 194
ſynanches r. 115
ſyncopæ r. 393.556

T

Talpæ aqua 263
tartari oleum 497
& deinceps
ex Tartaro oleum ſublimatum 351
Tecolithus 39
teneſmi r. 120.365

tenuantia 375. 485 436. 575
terebinthinæ oleum 348
ne ebulliat 349
tergens r. 375
terrea vaſa bona 84
tetanicis r. 415
thoracis r. 201. 558
thoracis intemperiem frigidam emendantia 216 365
rhoracis vulnera ex frigida cauſa conſolidat 216
tiliæ florum aqua 68
tineam capitis curantia 117 194.227
ad Tremorem membrorum 395.436
tribuli, id eſt trifolij odor 267
triſtitiæ r. vide hilaritatem inducentia.
tuberculorũ r. 277.280.361
tumorum r. 120. 246. 280 486
turbulentas aquas purgare 104
tuſsilaginis folia 519
tuſsis remed. 227. 243. 519
Tyri caro 133

V

Vaſa quomodo claudantur & muniantur, tum luto tum aliter 92.93
vaſis (ad extrahendã quintam eſſentiam ex plantis) deſcriptio 162. *vide in Fornacibus.*
vaſis (ad deſtillationem per deſcenſum (deſcriptio 297
de Vaſorum materia ad deſtillan dum 82
vaſorum et inſtrumentorũ ad deſtillationem deſcriptio 76.77.78.79
vaſorum ad deſtillandum aquã vitæ diuerſa forma 108
vaſorum optimorum ordo 85.86
vaſorum orificia aperiẽs & purgans re. 118
venarum ora aperiens 423
venas cordis temperans 156

vene-

venenorum r. 56. 69. 116. 127. 156. 158. 165. 187. 193 200.224.241.246.248. 332 337.370.380.395.409.424 436.447.471.506.507. 551
Venerē excitans r. 490. 571
ad Ventriculi vitia remed. 223
ventriculum confirmans et calefaciens r. 490
ventriculum confirmantia 118.120. 227. 517.
ad Ventriculos frigidos 398
pro Ventris doloribus 211. 221
Ventris fluxum ſiſtentia 217.244. 370. 436
verbaſci florum oleum 496
vermes interimentia, 117.209. *vide in lumbricis.*
vermes expellentia 119.120
vertiginis reme. 193.417 435
verrucas abolentia 252
280.447.450.465
ad Veſicas cholericas, 171
ad Veſicæ vlcera 240
veſicæ lapidem conſtringētia 39.42.54.57.69.75. 119.172.196.208. 230. 310.
in Vinaceis deſtillare, 141
vini deſtillatio 309
quo ordine fiat 28
vini deſtillati perfectè iudiciū ad quintam eſſentiā 141
è Vino turbido aut corrupto, efficax fit aqua vitæ 107.145.
vinum aromaticum ad cutis ornatum 277
vinū ne corrumpatur 125 121 *ne conturbetur* 121
vinorum vitia emendās r. 222
vinum corruptum, pendulum, acetoſum, putrefactum reſtituitur 121.116 208

DE VINIS MEDICATIS quæ intra corpus ſumuntur. V. vinum deſignat.
Vino ſapores & odores diuerſos quomodo concilies 121.122
Vina medicata in genere quomodo fiãt 542.& deinceps. vt diu ſeruentur, ibidem.
V. alchandicum 561. de alkakengi 547. Alſaticum factitium 575. Aromatica diuerſa 554.555.570. Aromatica cũ aqua ardente 572. quæ ſacculo in vaſe ſuſpenſo fiunt 575 & deinceps.
V. borraginatum 548
V. caryophyllatum 575
V. è ceraſis viſulis 551
V. clareti genera varia 561. & deinceps.
V. crocatum 577
V. Græcum factitium 578
V. Hippocratica diuerſa 556. & deinceps. cum aqua ardente 573
V. inulatum 549
V. è iuniperi baccis 550
V. laxatiuum 559.564
V. Maluaticum factitium 578. cum aqua ardente 573
V. mulſa aromatica 561
V. Muſcatellum factitium 574.579. rubrũ, ibidem.
Nectar 559.566.569. & deinceps.
V. paſſulata 554
V. è prunis ſylueſtribus 552
V. raſpatitium 552.571. cum aromatibus 554
V. Rhæticum factitium 574
V. de Romania factitium 578
V. ſaccharatum 560
alchandicum 561
V. ſeneſcentium 562.563
V. Zedoarticum 571.572
violatum oleum 496
vires reſtituunt 163.165 235.355

vires quorũdam in ſuperficie, aliorũ tota ſubſtan. diffuſæ 36.37
virgæ vlcerum r. 151.464 465
virtus vniuscuiuſq; rei latet in quinta eſſentia 134
virtutum aquæ 189.217 *& deinceps uſq; ad* 225.
viſum acuentia, clarifican tia, confirmantia, conſeruantia 210.220.257 258.261.262.293.299. 450 563
vitam producentia 132.190 211
ad Vitrariorum encauſtarum vſum aqua ardens 108
vitrum 40
vitrea vaſa optima 84
de Vitrioli aduſtione, 445 446
vitrioli quinta eſſentia 172 446
vitrioli oleum 428.429 430.431.434.437
vires eius 433.435
viuificans aqua Lullij 387
ad vlcera gutturis, palati, gingiuarum 454
ad Vlcera ſiccanda, 447 462
ad Vlcera renum et veſicæ 240
vlcera ne ſerpant r. 466
ad Vlceroſum ſenſum, 119
vlcerum remed. 58.59 75.117.119.165.224.358.359 389. 392. 404. 411. 426 486.501
ad Vlcera pudendorum rc. 118. *capitis* 500. *puerorum* 503. *putria* 252
ad vlcerum dolores 502
vomicæ nucis aqua 127 128
vomitum arcentia 62.436
vomitum prouocantia 128 187
vrina humana deſtill. 75

310.459
vrinam mouent aut retentam ducunt 60.196.208 233.256.419.422.431.547 552
*vteri r.*227.518.*ad vteri dolores* 68.392.417.*fluores* 119.*ſuffocationem* 415
vteri fluxionem promouẽs remed. 237
vterum expurgans r. 210
ad Vuam humore flaccidã 115
*vulneribus curandis, vel glutinandis r.*58.120.165 194.209.211.223.273.338 368.373.380.389.392.398 400.472.485.486 503
vt Vulnera exiccentur 170
ad Vulnera abluenda, 243
Vuluæ r. 151.210

Z

Zedoariæ vinum 542

FINIS.

[redacted] *Anno Domini*

M. D. LIIII.

ANDREAS
SSNERVS